

A
Y
K
I
R
I
H
A
Y
A
T

Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş İkinci Baskı.

Mehmet İnanç Turan

1954 doğumlu, tıp fakültesi mezunu olan yazarın ilk kitabı *Nâzım'ı Anlamak* Pêrî Yayınları tarafından 1998 yılında yayınlandı. Ardından Etki Yayınevi tarafından çıkarılan kitapları şunlar: *Hayat Aşk ve Kadın* (2000), *Yıkıntının Tarihi ve Teorisi* (2001), *İnsan Olması Engellenmiş İnsan* (2001), *Edebiyatla Örölmüş Aşk Mektupları* (2003), *Nâzım'ı Nâzımca Anlamak* (2004), *Shakespeare ile Tanışmak İster misiniz?* (2006), *Shakespeare ile Tarihe Yolculuk* (2006), *Küreselleşme* (2006), *Aykırıhayat* (2007), *Düşünmenin Felsefi Yolu* (2007), *Siz de Filozofsunuz* (2007).

inancmehmet@hotmail.com

Benim gibi sıkıntılı adamın d    nsel yaşamını kolaylaştıran, benim kahrıma yıllarca katlanan sevgili Handan'a...

Düşünsel yaşantımın en kritik yıllarında beni yalnız bırakmayan Hüseyin Demirdal'a, Ali Bulut'a ve Murat Dilli'ye teşekkür ediyorum. Bu kitabın son şekliyle ortaya çıkmasına eleştirileriyle katkı koyan Şeref Yıldız'a, Haluk Yurtsever'e, Sedat Özgüven'e, Handan Balcıoğlu'na, Doğanay Saygılı'ya, Atilla Özsever'e, Şefika Tuncer'e, Sait Almış'a, Sultan Efe'ye minnet duygularımı sunuyorum.

Aykırıhayat, hayatın insanlıkdışı akıntısına karşı kürek çeken hayattır. Aykırıhayat bir aynadır, aykırıhayat yaşayan herkes bu aynada kendisini görebilir; yeter ki aynaya bakmaya cesareti olsun. Ayna daha fazla yıpranmadan, görüntüyü silikleştirmeden aynaya bakalım. Erken bakış erken görüştür. Aynadaki hayali görüntünün gerçek görüntü haline gelmesidir. Gerçeklerin yerine hayali koymayalım, hayalin yerine gerçeği koyalım. Nostalji güzeldir; ama nostaljinin esiri olmayalım. Aykırıhayatın düşünsel hayatını ayakları üzerine dikelim.

İÇİNDEKİLER

Aykırıhayat

Önsöz

Giriş

Simbad'ın Maceraları

Denize Verilen Söz

Kalbim Yok mu?

İlk Üniversite Yılları

Arkadaş

Kavgaya Başlangıç

Sadece İdeoloji ile Yaşanır mı?

Savaş

Kongre ve Gezi

Önemli Gün

İdealizasyon

Kanlı 1 Mayıs

Hayatımı Değiştirecek Şey

Haksızlık

Kafama En Çok Takılan Soru

Terör ve Ölüm

Kaybedilen Dostun Acısı

Karanlık Günler

Bir Kaçış Öyküsü

Sürgünlük Nasıl Bir Şey?

Mutsuzluk Dünyasına Doğan Mutluluk

İngiltereli Bir Kız

Ajan

Haber

Başkaldırı

Düşünce Defteri

Düşünce Defteri'ndeki "Ölüm"

Sol Rüzgâr

Tekrar Görev Başına

Sevgiliye Mektup

Hüzünlü Karşılaşma

Sağ Rüzgâr

İki Toplantı

"Yeni Düşünceler" Beynime Yerleşemiyor

Düşünce Defteri'ndeki "Dost"

Geriye Doğru Bakış

"Yeni Düşünce Tarzı"nın Demokrasisi

Son Mücadele

Düşünce Defteri'ndeki "Bilinç"

Sonucu Kim Belirler?

Zorunlu Ayrılık

Yıkıntıdan Başıma Düşen Taşlar

Düşünce Defteri'ndeki "Yaşama Sevinçsizliği"

Dirilen İdeolojik Hayat

Yaşamımı Kurtaran Kitap

Kötü Bir Anı ve Vefa Borcu

Buluşma

Düşünce Defteri'ndeki "Aşk"

Hezüzü Baba

Karanlık Ülkedeki Sığınaklarım

Düşünce Defteri'ndeki "İki Resim"

Özlem

Kahramanın Son Eylemi

Uçuşan Anılar

Denize Verdiğim Söze Ne Oldu?

Çocuksu İhtiyarlar

Belgeler-Ekler

AYKIRI HAYAT

Hayatın köprüleri vardır. Bedenimizin kılcal damarları gibidir hayat köprüleri. O köprüde yürürsünüz yaşadığınız hayat adına. Yürürken hayatınızın kimliğini yaratırsınız. Hayatınızın köprüleri aynı zamanda hayata kimlik verdiğiniz yerlerdir. Hayata bakışınızla, aşkınızla, umudunuzla. Ya öylesine hayat yaşarsınız, ya aykırı hayat!

Hayatı en iyi anlayıp hayatı en az yaşamak zorunda kalanlardan mısınız? Yoksa hayatı anlamayı başkalarına bırakıp yalnızca kendinizi yaşayanlardan mı? Hayatınızın doğal ölümünü kabul ederek değil, umuda bağlanmış hayatın ölümünü göze alarak yaşayabilir misiniz? Ölümü, inandığınız umut uğruna avuçlarınızda taşıyabilir misiniz? Yoksa yaşadığınız hayattan korkarak, onun kulu olarak ölümden kaçır mısınız? "Ölüm ölmeye değiyorsa hayat hiçbir şeydir," der misiniz? Yoksa "hiçbir şey olan hayatınızın" ardından mı gidersiniz?

Ya öylesine hayat yaşıyorsunuz, ya aykırı hayat!

Ezilirken ağlayanların hayatlarını hayatınızdan daha değerli gördünüz mü hiç? Hiç kendi hayatınızı değersizleştirip başkalarının hayatları önüne siper yaptınız mı? Yaşamadan ölenlerin hayatlarını, kendi değerli hayatınızdan daha değerli gördüğünüz anlar hiç mi olmadı? Hiç mi benim hayatım, onların hayatına feda olsun demediniz? Belki de siz değerli hayatınızın hiçbir hayat adına feda edilmeye değmeyeceğini düşünüyorsunuz. "Bir tanecik hayatımı hiçbir dava uğruna harcamam," diyenlerdensiniz belki.

Ya öylesine hayat yaşıyorsunuz, ya aykırı hayat!

Umutsuzluğun karanlığında umudun ışığını aramayı hayatınızın boş bir çabası olarak mı görüyorsunuz? Yoksa karanlığın gözlerinin içine bakarak ileride bekleyen aydınlığa koşabileceğinizi mi düşünüyorsunuz? Umutsuzluğunuzu "kaderiniz" yapıp hep bekleyenlerden misiniz? Yoksa, umutsuzluğunuzu umutla parçalayanlardan mı?

Ya öylesine hayat yaşıyorsunuz, ya aykırı hayat!

Bu dünyada en az bulunan şeyi, inci arayanların sabrıyla arayanlardan mısınız? Onu daha ne kadar arayarak bekleyebilirsiniz? Hayatınız beklemekten ihtiyarlayıncaya kadar bekleyebilir misiniz? Gerçek sevgiden, aşktan bahsediyorum. Kirlenmemiş, lekelenmemiş sevgiyi bir ömür boyu yorulmadan arayabilir misiniz? Diyelim ki buldunuz. Çok az insanın nadiren bulduğu gerçek sevgi filizini büyütmek için hayatınızın kaç yılını verirsiniz? Hepsini mi? Hiçbirini mi? Aşk filizinizin düzenin çıkar batağına batmaması için yaşamınızın kaç yılını savaşıarak geçirebilirsiniz? Hepsini mi? Hiçbirini mi? Belki siz sevgisizliğin egemen olduğu dünyada en bol bulunan şeyin sevgi olduğunu sananlardansınız. Çok kolay bulunan şey için yıllarınızı harcamayanlardansınız. Gerçek sevgiyi aramak, bulmak, büyütmek, kirlenmemesi için savaşmak sizin aşk defterinizde olmayan kelimeler belki.

Ya öylesine hayat yaşıyorsunuz, ya aykırı hayat!

Dünyanın kederi mi önemli sizin için, yoksa sevdiğiniz tek insanın kederi mi? Biliyorum, her ikisi de önemli, ama tercih durumunda kalsanız sevdiğinizin kederini, dünyanın hüznüne değişebilir misiniz? Dünyanın kederini önemleştirip, sevdiğiniz insanın kederini

önemsizleştirebilir misiniz? Soruyorum, yüzünü bile görmediğiniz, ellerine dokunmadığınız, hiçbir kişisel çıkarla bağlı olmadığınız insanların sevgisini, sevgilinizin sevgisi üzerine koyabilir misiniz? Bireysel aşkınız mı, umudunuz mu? "Umudum," diyebilir misiniz?

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Hiç düşündünüz mü? Hangi insan daha mutlu? Mutsuzluğunun nedenini bilmeyen olağan insan mı? Yoksa mutsuzluğunun nedenini bilmenin mutluluğunu duyan insan mı? Mutsuzluğunun farkında olmadan mutlu olmak mı iyi, mutsuzluğunu bilerek mutlu olmak mı? Kendinizi kandırarak mutluluk oyunu oynamak mı güzel, kandırılmadığınızı bilerek mutsuzluk dramasında isyankâr rolü oynamak mı? Sahte mutluluk piyesinin rolçüsü olmayı mı tercih edersiniz, yoksa hayat tiyatrosunun direnen kahramanı mı?

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

İçinizdeki yabancılaşmayı, kendinizin kendinizden uzak olduğunuzu hissediyor musunuz? Kendinize bu kadar yakinken, kendinizden niye uzak olduğunuzu düşünüyor musunuz? Kendinizle diğerleri arasına örülmüş "yabancılaşma duvarını" görüyor musunuz? Kendinizi niçin özgürce gerçekleştiremediğiniz hiç aklınıza geliyor mu? Belki siz tek başınıza kendinizden uzak yaşayarak yaşayanlardansınız. Belki kendinize yabancılaşmış hayatınızın sizin için hiçbir önemi yok. Belki de her hayat sizin için aynı.

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Siz kendinize ulaşmayı hiç istemediniz mi? Eski hayat köprülerinizi yıkıp, sizi size kavuşturacak yeni hayat köprüleri kurmayı hiç arzulamadınız mı? İnsanlıkdışı tutkularınızdan, hırslarınızdan, kirli aşklarınızdan, sahte dostlarınızdan kurtulmayı, kendinize yeniden kavuşmayı bir kez bile olsun düşlemediniz mi? Belki siz kendinize kavuşarak kendinizi gerçekleştirmeyi anlamsız bulanlardansınız. Belki de kendinize kavuşmak kendinizden uzaklaşmak sizin için.

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Sizin karşımevsiminiz var mı? Dört mevsimin birlikte doğuracağı, her birinden en güzel renkleri almış bir mevsiminiz? Siz karşımevsimin kokusunu Condillac'ın tasarladığı heykele koklatabilir misiniz? Heykeli şöyle konuşturabilir misiniz: "Ben şimdi karşımevsimin kokusuyum, karşımevsimden başka hiçbir şey değilim." Belki siz karşımevsimin uzaklığına bakarak, yakınmevsimi tercih edenlerdensiniz. Belki karşımevsimin rüzgârından korkanlardan. Onun kokusunu duymak istemeyenlerden. Belki de yaşamak istediklerinizi yaşayamadığınız, sadece sunulanları yaşadığınız dört yakınmevsim size yeter.

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Bir hayatı seçerken diğer hayatı kaybediyor insan. Bir hayatı seçiş aynı zamanda kaybediştir. Siz kaybetmeyi göze alır mısınız? Rahatlık ve güvencenizi yeni bir hayat için kaybetmeyi! Yoksa hayatınızla pazarlık yaparak mı yaşarsınız? Güvenceniz adına benliğinizi pazarlar mısınız? Hayatta sahip olduğunuz şeylerin listesini yapıp, acaba kayboldular mı diye hep listeye bakar mısınız?

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Siz hayatınızın kazandığını mı düşünüyorsunuz? Ama hayatınızın kazanması diğer hayatların kaybetmesi demek. Başkalarının hayatını yenmeden kendi hayatınıza kazandıramıyorsunuz. Başkalarının hayatından çalmadan kendi hayatınızı kazanca boğamıyorsunuz. Hayatınızın hep kazanması için başkalarının hayatlarıyla hep rekabet etmesi gerek. Belki siz hayatların bu ölümcül rekabetine karşı değilsiniz. Ya da karşısınız. Kazanan hayatların aslında insani hayatın yitirilişi olduğunu görüp üzülmüyorsunuz. Hayatlar arasındaki bitmez savaş üzüyor sizi. Belki de hayatınızın ilmklerine direniş ilmikleri atıp onu başkalaştırıyorsunuz. Hayatınızı rekabetçi hayata karşı savaşa sokuyorsunuz.

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Size dayatılan hayatın vefasızlığına, nankörlüğüne, aşağılamalarına isyan ederek tek başınıza yaşayabilir misiniz? "Şu dünyada tek başıma kalsam da inandıklarımın, bildiklerimden vazgeçmem," diyebilir misiniz? Hayat dolandırıcılarını yalnız bırakıp, yalnızca başkaldırarak yaşayabilir misiniz? Belki siz çoğunluğun içinde sessizce onlara uyararak yaşamak istersiniz. Dilsizler korosuna katılıp, hayatı dolandıranların yüksek sesli şarkısını söylersiniz. Belki de siz kendi sesinize güvenmeyip, çoğunluğun sesine güvenenlerdensiniz.

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Hem köle, hem filozof olan Epiktetos, bacağı bükerek eğlenen efendisine: "Ayağımı bükme, kırarsın," demiş. Bacağı kırılınca da sanki haklı çıktığı önemliymiş gibi, "Kırarsın demedim mi?" diye acısını önemsemediğini göstermiş. Sonra da haklı çıkmanın boş gururuna kapılarak kırılan bacağı sessizce sürükleyip götürmüş. Siz de Epiktetos gibi bacağınızın, kolunuzun, kafanızın, kısacası hayatınızın kırılmasına göz yumar mısınız? Sessizce susar mısınız? Acınızı göstermeden, "Böyle olacağını biliyordum" diyerek, kendinizi oyalar mısınız? Yoksa hayatınızı ezmelerine izin vermeyerek direnir misiniz? Hayatınızı celladın kılıcına teslim etmeyerek ayağa kalkar mısınız? Savaşır mısınız? Hangisini yaparsınız?

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Soruyorum, hayatın harikulade macerasına nasıl katılıyorsunuz? Hayatınızın suskun seyircisi olarak mı? Suskun hayatınızı öldürüp, direnen hayatı doğuramaz mısınız siz? Güçlüden korkup sinenlerden misiniz? Aykırıhayatın lezzeti hiç dudaklarınıza değmedi mi? Sizin hayatınız tehlikelerden korkarak, kaçarak yaşayan sakınlı bir hayat olmasın? Sadece kendini bencilce yaşamak isteyen bir hayat!

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Hayatınızın yüzüne korkmadan, utanmadan, onur duyarak bakabiliyor musunuz? Hayatınızı örten sahte tül perdelerini yırtabiliyor musunuz? Yoksa hayatınız sizi istila mı etti? Hayatınız güneş tutulmasına mı uğradı? Hayatınızın ağlatısını kenardan, saklanarak mı izliyorsunuz? Gölge bir hayat mı yaşıyorsunuz? Siz yürürken kaçan bir hayat! Kendi hayatınızın, diğer hayatların, imdat isteyen çan seslerini duymuyor musunuz? Çanların kimin için çaldığı önemli değil mi sizin için?

Ya öylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Hamlet'i bilirsiniz. Onun şu sşzlerini de: "Var olmak mı, yok olmak mı, bştşn sorun bu!" Hamlet "var olmaktan" yaşamayı, "yok olmaktan" şlmeyi anlıyordu. Hayatın dertlerine karşı Hamlet'in bulduğu şşzşm, ya zorbanın kahrına, gururun şiğnenmesine, sevginin kepaze edilmesine katlanmak, ya da bir bıçak saplayıp göğsşne kurtulmak! Siz Hamlet'ten farklı olarak hem yaşamak, hem direnmek diyebilir misiniz? Hamlet'in gşremediğş noktayı gşrşp, onun unuttuğu şeyi sşyleyebilir misiniz? "Direnmek!" diye çığlık atabilir misiniz? Belki siz yaşadığınız rezil hayata katlanmayı tercih edersiniz. Belki de Hamlet'in dşşşndşğş ikinci yanlış şşzşmş bile dşşşnemezsiniz. Kendinizi şldşrerek, değeri gşrdşğşnşz şamura batmış hayatınızı dahi yitirmek istemezsiniz.

Ya şylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

Her şeyi unutanlardan mısınız siz? Geçmişinizi, geçmişte size acı şektirenleri, hayatınızı karartanları unuttur musunuz? Hayatınızı zehir edenlere verdiğiniz "pişmanlık belgeniz" var mı sizin? şylesine bir hayat yaşamak işin! Kendinize, hayatınıza yaptığınız ihaneti kolayca es geçip, şylesine bir hayatı seve seve yaşayabilir misiniz? Yoksa unutmanın acizliğini yenip, size, sizlere, sizin hayatınıza yapılan barbarlığı hep hatırlar mısınız? Hep hatırlar mısınız unutmamacasına! Aykırıhayatın dşşmanından af dileyen pişmanlık belgelerinin hepsini kimse kullanmasın diye ateşe atar mısınız? Yakar mısınız?

Ya şylesinehayat yaşıyorsunuz, ya aykırıhayat!

ÖNSÖZ

İnsanın yaşamı, düşünsel (ideolojik) ve günlük hayat olarak ikiye ayrılabilir mi? Belki biçimsel olarak ayrılabilir; fakat içerik olarak ayrılamaz. Hayat bütündür.

Toplumun sıradan insanları kendilerinin düşünsel yaşamlarının olmadığını düşünür. Oysa olağan insan farkında olmasa bile her insanın düşünsel yaşamı vardır. İnsan politik (düşünsel) bir canlıdır aynı zamanda. Politika toplumun her alanına sinmiştir, günlük yaşamdaki insan ilişkileri yüzeyde olmasa bile derinlerde politiktir. Şu ya da bu siyasi partinin yandaşı olmak, ona oy vermek, medyadaki siyasi olayları yorumlamak politikayla ilgilenmektir, politik olmaktır. Yani düşünsel yaşamın içine girmektir. Bu anlamıyla politika toplumun bireylerinin kaçınamayacağı bir toplumsal ilişkidir.

Hayatını günlük yaşayan sıradan insan pasif olarak politika içindedir. Pasif politika bir biçimde toplumda yaşayan insanları kendine çeker, kamuoyu denilen görüşler (ki bu düşünceleri belirleyenler medyatik propaganda organlarıdır) her bireyi politik yapar.

Toplumda bir de aktif politika yapanlar vardır; onların yaşamını günlük yaşam, düşünsel yaşam diye ikiye ayırmak daha zordur. Onlar için günlük yaşam düşünseldir ve düşünsel yaşam günlük olarak yaşanandır. Görünüşte politikayla ilgilenmeyenlerden farklı olarak aktif politika yapanların hayatları bilinçli kavgayla örülmüştür. Toplumdaki sınıfların birinin yanında durularak yapılan politika, düşünsel yaşamı belirler.

* * *

En değerli düşünsel yaşam belgesel olandır. Çünkü belgelere dayalı düşünsel yaşamı, belgeler ortadan kaybolmadığı sürece kimse yok edemez. İnsan ölümlüdür, ölmediği sürece düşünsel yaşamı devam eder. Öldükten sonra geriye bırakılmış belgeler, o insanın düşünsel hayatı adına konuşur. Belgeler kalıcıysa, düşünsel yaşam kalıcıdır.

Belgesel düşünsel yaşamın önemi nedir? Bir insanın düşünsel yaşamının, toplumun diğer bireylerinin yaşamları karşısında önemi yok gözüktür. Oysa her hayat başka hayata örnektir; hayatlar birbirinden öğrenir. Eğer düşünsel yaşam geriye öğrenilebilecek şey bırakmamışsa değersiz bir yaşamdır.

Size birisinin düşünsel yaşamını anlatmak istiyorum. Kendisini anlatmayı sevmeyen bir adamın beynini konuşturdum, onun düşünsel yaşamının büyük kesitini, bulabildiğim belgelere dayanarak derledim, özetledim. Meraklı okuyucu için belgeleri kitabın sonuna ekledim.

Düşünsel yaşamla ilgilenenlere, ilgilenecek olanlara deneyimler, düşünceler kalsın istedim. Başkalarının düşünsel yaşamından, yaşadığı şeylerden, yaptığı yanlışlardan çok şey öğrendim. Belki anlattığım düşünsel yaşamın size de yararı olur, doğru bulduğunuz bilgileri yaşam deneyinize katarsınız.

* * *

Düşünsel yaşam belgesel olabildiği gibi, anılara dayalı olabilir. İnsan bunlardan da öğrenebilir. Fakat belgesel olmayan düşünsel yaşamın kusuru, kendini hatırlayabildiği kadar anlatmasıdır.

İnsan hafızası hem unutkandır, hem de işine gelen şeyleri kolayca hatırlar. İnsan anılarını sisli biçimde hatırlar. Hatta niyetine göre, kendine göre hatırlar. Sis dağıldığı zaman ortada duran yaşanmış hayatın ne denli gerçeği yansıttığını bilmek zordur. Ama belgelere dayalı düşünceler, doğru ya da yanlış olmalarından bağımsız olarak o zamanki durumu bize gösterirler. Bu belgeler düşünsel hayatın en önemli, en güvenilir parçasıdır; insan bir düşünsel hayatı anlamak istiyorsa temelde onlara bakmalıdır.

Düşünsel yaşamını anlattığım kişiyi sorgularken objektif olmaya özel önem gösterdim. Ama biliyorum ki, ne kadar nesnel olmaya çalışırsam çalışayım, onu kayırmış olabilirim; onun eksiklerinin üzerine kapatmış olabilirim. O yüzden ideolojik hayatın belgelere dayanmayan anıları şüpheyle okunmalıdır.

* * *

İnsanın gerçeğe ulaşmak isteyen düşünsel hayatı düz çizgi üzerinde yol almaz. Doğa, toplum ve düşünce üçlüsü, karşıtların çatışması ve sıçramayla aşılmasıyla sürekli hareket ederek ilerler. Zaman zaman geriye doğru bir adım atsalar da, sonradan ileriye iki adım atarlar. Hayatın gelişimi sarmal-helezonik çizgiyi izler. Doğru yolda olan bir düşünsel hayat her seferinde biraz daha tamamlanarak, yanlışları içinden ayıklayarak nesnel gerçeğe doğru ilerler.

Bilimsel gerçeğe yaklaşabilen bir düşünsel hayatta varılan sonuçların hem mutlak (saltık), hem de göreceli (izafi) yanları vardır. Sonuçların nesnel gerçekliğe yaklaşıklığı tarihsel olarak hep görelidir, ama nesnel gerçeklikten bir parça taşır.

İnsanın geçmiş düşünsel yaşamı kadar, bugünkü düşünsel yaşamı da önemlidir. Düşünsel hayatını anlattığım insan, düşünsel hayatını öldürüp kendisini öldürmediğinden dolayı, onun bugün geldiği düşünsel yeri de aktardım. Zorunlu kalmadıkça kişilerle uğraşmadım; çünkü düşünsel yaşam kişisel kinle uğraşmaz, kişilerin düşünsel yaşamlarıyla uğraşır.

Düşünsel yaşam insanın hayat terbiyesidir, insanı şöyle ya da böyle şekillendirir. Ne var ki insanların bir kısmı sadece unutarak yaşayıp, düşünsel yaşamın geçmiş sayfalarını açmaktan korkarlar. Çünkü geçmiş yaşam kendi geçmişini inkâr edenler için ateş gibidir, ateşten kaçarlar. Beynimle, yüreğimle, ateşe dokunmak istedim. Dokunabildim mi bilmiyorum, buna siz karar vereceksiniz.

Şimdi sıra onun düşünsel yaşamında. Bu hayat konuşacak. Ben onun adına yazacağım. Düşünsel hayatın hakkı düşünsel hayata! Sokrates'in dediği gibi: "Sorgulanmamış bir hayat yaşamaya değer değildir."

GİRİŞ

Kendi yaşantımı anlatmayı hiç düşünmemiştim. Bunun değişik nedenleri var. En önemli neden, yaşadıklarımın anlatılacak kadar önemli olmadığını düşünmemdir. Sonraki neden, ununu eleyip eleğini asmış olanların yazdığı "anı kitaplarına" duyduğum kızgınlıktır. Söyleyecek sözü olmayan hayat anılarının anlamı ne?

Bu kitabı okuduğunuza göre demek ki düşüncelerimi değiştirmişim. Belki şöyle söylemek daha doğru: Öylesine yaşanmış bir hayatı, söyleyecek sözü olmayan hayatı ne dinlemek, ne anlatmak isterim. Fakat her aykırı hayatın söyleyecek sözü olduğuna inanıyorum artık. Aykırı hayat paylaşılmadığı zaman, içerdiği olumlu değerleri kendi eliyle öldürür. Ölüm ise aykırı hayatın hiçbir değeri ile ilgilenmez. Ortaklığa sunulmayan düşünceler, insanın bedeni gibi toprakta çürür.

Böylesi bir sonuca varmama rağmen düşünsel-duygusal hayatımı anlatmayı hep ileriki zamana erteledim; gün gelir, uzun yıllar sonra anlatırım, dedim. Yakın zamanda bir dostumla yaptığım sohbet fikrimi yine değiştirdi. Anı kitapları üzerinde konuşurken beni uyandıran cümleyi söyledi: "Hayat her an iflas etmeye hazır bir tüccardır," dedi.

Eve gidince dostumun söylediği cümle üzerinde düşündüm. Gerçekten "hayat tüccarına" niçin güveniyordum? Onun yarın iflas etmeyeceğinin garantisi neydi? Bu tüccardan, "Yaşam Garanti Belgesi" mi almıştım? Hayat ile ölümün buluşma saatini biliyor muydum? Bilinemeyecek şeyi bilmiyorsam, yaşantımı anlatacağım yılı nasıl saptayacaktım? Bu düşünceler beni telaşa sürükledi. İçimde bastıramadığım bunalımlı günler yaşadım. Ve ölüm satan hayat tüccarından daha önce davranıp anlatmaya karar verdim.

* * *

Anlatmaya başlayınca sorunlar da başladı. Ayrıntı anlatmayı sevmeyen, kendi varlığını başkalarının yanında silikleştiren bir adam ne anlatacaktı? Hayatın keyfi de, kederleri de ayrıntılardaydı. Yaşamın yalnızca sonuçlarını hatırlayan birisi bu işi nasıl yapacaktı?

Düşünsel hayatımın belgelerinden yardım istemeye karar verdim. Her belge bana ayrıntıların izlerini anımsatmaya başladı. Hayatın görüntüleri şöyle böyle ortaya çıktı. Hatırlayabildiğim yaşamımın gerçek esintileriyle yetindim. Hayatımdan gerçeğe dayalı dilimler kesip, kısa ve öz olarak sundum. Ama görüntülere fantezi dünyamdan eklemeler yaparak uydurma bir yaşamöyküsü anlatmak istemedim. Daha doğrusu bütünsel bir yaşamöyküsü yazmadım. O nedenle yazdıklarım yaşamöyküsü olarak okunmamalı. Zaten bu kitap alışılmış bir yaşamöyküsü biçimiyle de yazılmadı, onun sınırlarını aştı. Okurken şaşırmamanızı diliyorum.

Düşünsel dünya, gökyüzünün bulutları arasında yaşamını sürdürmüyor. Onun yeri canlı dünyadır; insanların birbirleriyle ilişkide olduğu dünyadır. Kendimi ve ilişkide olduğum insanları bu canlı dünya içine yerleştirmeye çalıştım. Sadece düşüncelerimle değil, duygularımla da karşınızda olmak istedim. Utangaçlığın siperine sığınarak duygularımı gizlemedim. Kendi kendimle konuşurcasına anlattım. Çünkü kendimle samimi olmadan, sizlerle samimi olamam. İçten olamam.

SİMBAD'IN MACERALARI

Sizin yaşamınızda hep hatırladığınız, hiç unutmadığınız önemli bir rakam var mı? Hani o rakamı hatırlayınca hayatınızdan bir parçayı hatırlarsınız. Hani sizin düşüncelerinizi zamanın rüzgârına yükleyip unutmadığınız günlere götürür. Gençleşmesi olanaksız olan yaşlanmış mevsimlerinizi tekrar diriltir. Gözlerinizin önünde canlanan hayaller ölülerinize can verir. Hayatınızı hayatlarıyla, sevgileriyle hayat yapanların geçmiş serüvenine şimdiki zamandan uçarak katılırsınız. Sizin hayatınıza silinmez mürekkeple yazılmış böyle bir rakamınız var mı?

Yedi ailenin yaşadığı, yedi tane, elektriği, suyu olmayan bir odalı evlerin olduğu bir alan düşünün; etrafı kırık dökük duvarlarla çevrili. Evlerin içi duvar kâğıdı yerine çimento torbalarıyla kaplı. İşte bu yedi evden bir tanesi benim evim; çocukluğumun, gençliğimin geçtiği ev. Dört kardeşim ve annem-babam ile birlikte yedi rakamını doldurarak uzun yıllarımı bu evde geçirdim.

İlkokul döneminden aklımda kalan şey siyah bir önlük. Kardeşimle değiştirerek giydiğimiz, okula sabah veya öğlen başlamamıza bağlı olarak ortaklaşa kullandığımız, kalitesiz bezden yapılmış siyah bir ilkokul önlüğü.

Ortaokul döneminden hatırlayabildiğim ilk anı, soğuk ve yağmurlu gecelerde yaşadığım korkularım. Babamın denizden ölüsü gelmesin umuduyla evimizin yakınındaki ziyaretgâha adadığım, yaktığım mumlarım. Korkularımı geçirsin diye Tanrı'ya yaptığım dualar: Yağmurlu, fırtınalı geceye yakalanmış balıkçı babamın ıssız denizin ortasında kalmaması için...

Tanrı'ya yakarışlarımı nasıl unutmuyorsam, amcamın kızına duyduğum çocuksu aşkı da unutmuyorum. Bir genç kıza bir çocuğun duyduğu saplantı düzeyindeki hayranlığa aşk denirse tabii...

Bir de hatırlayabildiğim, geceleri belediyenin sokak lambalarının altında oturuşlarım, ders çalışmalarım. Sokaktaki aydınlık ışığı, evimizdeki kör lambanın ışığına tercih edişlerim. Evimizin yakınında olan çocuk parkına gidişlerim, oradan ışıkları bol olan apartman dairelerini beğeniyle seyredişlerim. En büyük güvencem olan Tanrı'ya bize bol ışıklı bir ev vermesi için yalvarışlarım. Muzu çok seven, ancak parasızlıktan bulamayan çocuğun zengin olma hayalleri gerçek olduğunda, "ışıklı büyük evin" bir odasını sadece muzla dolduran rüyalarım...

Peki, *Simbad'ın Maceraları* nerede diyeceksiniz? Biliyorum, anlattığım anılar *Simbad'ın Maceraları* değil, fakat Simbad'ı çok seven birisinin geçmişten kalan hayat notları. *Simbad'ın Maceraları*'nı çocukluk yaşantıma katmam gerekiyor.

* * *

Evimiz Mersin'de yazlık Lale Sineması'nın tam arkasında. Yaz geceleri bu sinemada çalışıyorum, incecik çocuk sesimle gazoz satıyorum. Çoğu kez geceleri film bittikten sonra sinemanın sahnesinin üzerinde yatıyorum, mahalle arkadaşım gazozcu Dursun'la birlikte. Sabahları erken kalkıp sinemayı süpürmek, temizlemek zorundayız. Aslında evde yatsam da olur, ama sahne üzerinde yatak serip yatmayı daha çok istiyorum. Gecenin sessiz karanlığında yanımda yatan Dursun'la birlikte gökyüzünde pırıl pırıl ışıldayan, karanlıkta kendisini

çekinmeden ortaya koyan yıldızlara bakmak, arkadaşımınla sohbet etmek, konuşurken farkında olmadan uykuya dalmak için...

Babam çalıştığım için sevinçli. "Hayatı öğrenirsin oğlum," diyor. Ben de sevinçliyim; hem kendi harçlığımı çıkarıyorum, hem evimize katkı yapabiliyorum. Memnunum, yaptığım işten onur duyuyorum.

Gazoz satışından "çok para" kazanmak istiyorum. Hırslıyım. Elimde gazoz kasasıyla sıra sandalyelerin arasında dolaşarak gazoz satarken hırslımı gösteriyorum; diğer gazoz satan çocuklardan daha fazla gazoz satmak hedefiyle çırpınıyorum. Diğer gazozcu arkadaşlarımı hep gözlüyorum; ne zaman onlar dinlenmek için otursa, ya da gözleri sinemada oynayan filme takılsa, ben ayaktayım, koşturarak gazoz satmaya çıkıyorum. Gazozcular arasında yarış var; kim daha fazla gazoz satacak diye. Bize gazozları sayarak veren büfeci Yılmaz ağabey beni seviyor, diğer gazozcuları atlatmak için çevirdiğim dolapları, çocukça hileleri gördükçe.

Sinemada hangi filmin gösterildiği biz gazozcular için çok önemli; gazoz satış miktarını, kazanacağımız parayı belirliyor. Halkın sevdiği filmler geldiğinde sinema doluyor, biz sinemanın sahipleri Cahit-Macit ağabeylerden daha fazla seviniyoruz.

O dönemde Lale Sineması'na bir film geliyor: *Simbad'ın Maceraları*. Sinema her gün müşteriyle doluyor. Biz gazozcu çocuklar her gün yarışıyoruz. Daha doğrusu büfeci Yılmaz ağabey bizi kışkırtarak yarıştırıyor. *Simbad'ın Maceraları* gösteriden kalkıncaya kadar süren gazozcular savaşında birinci oluyorum, "çok para" kazanıyorum.

Artık Simbad'ı çok seviyorum; yazlık sinemamıza bir daha ne zaman *Simbad'ın Maceraları* gelecek diye hep bekliyorum. Simbad benim şimdi maceralarını hatırlamadığım ilk çocukluk kahramanım...

DENİZE VERİLEN SÖZ

Yaklaşık olarak 34 yıl önce yedi kişilik ailemin kaldığı bir odalı eve telaşla girdiğimi hatırlıyorum. Merak içindeyim, üniversite sınavlarının sonuçlarını bekliyorum. Annemin yüzüne bakıyorum, gülümsüyor. İyi haber duyacağımı anlıyorum, içim rahatlıyor. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni kazanmışım. Sevinçten uçuyorum. Annemi kucaklamaktan çekinenin ben olduğunu unutmuşum, annemle sarmaş dolaş olmuşuz.

Hemen sokağa çıkıyorum, bizim evden deniz kenarına kadar olan uzun yolu koşarak kısa zamanda bitiriyorum. Şimdi ben ve deniz karşı karşıyayız. Denize bakarken, denizin de bana baktığını hayal ediyorum. O deniz ki, benim en yakın arkadaşım, dert ortağım. Yoksulluğumun acısını hep onunla paylaşmışım, ona bakarak hüznlenmişim, ağlamışım.

O gün ağlamıyorum, içimde bütün dünyayı saran ferahlık var. Etrafıma bakıyorum, kimseler yok. Artık bağırabilirim; gücüm yettiğince haykırıyorum: Kazandım! Kazandım! Kazandım! Üniversite sınavını kazanmanın sevincini yaşıyorsam, elektriksiz odamızın, puslu lambamızın, aç gecelerimizin onda sevinç hakkı var. İnsanın hak ettiği şeyi kazanması, hak etmediği şeyi kazanmasından ne kadar da farklı! Emeğimle, gece gündüz demeden çalışarak kazandım.

Lise günlerimi düşünüyorum. Okul arkadaşlarımın eğlendikleri günlerde ders kitaplarımla birlikteydim. Her yaz sınıf arkadaşlarım tatillerini yaparken, yazın sıcağında zorunlu olarak ders kitaplarıma sığındım. Benimle çok ders çalıştığım için dalga geçen arkadaşlarıma hep kızgınlık duydum. Özellikle de parası bol olan zengin çocuklarına...

Zengin çocuklarına karşı duyduğum kızgınlığın bilinçli nedeni yok. Onlara derslerde yardım bile ediyorum. Beni dehşetli güzel evlerine götürüyorlar; kendi soframda hiçbir zaman göremediğim yiyeceklerden bana da veriyorlar. Zengin çocukları benim okul bilgimden yararlanıyorlar, ben de onların yaşamlarını görerek zengin yaşamın nasıl yaşandığını öğreniyorum. Beni evlerine çağırırlar diye hep bekliyorum. Onlara karşı duyduğum bilinçsiz kızgınlığımı sahtekârca içime gömüyorum; onlar gibi olmak, onlar gibi yaşamak istiyorum. Onlara özeniyorum. Onlara karşı duyduğum şeyin adı haset. Haset duyuyorum, kıskanıyorum. Yaşamlarında "açlık" kelimesinin yeri olmayanların bana acıyarak baktıklarını biliyorum.

Kendime kızgınım; kendimden, babamın fakir halinden, tek odalı evimizden, uydurma elbiselerimden utanıyorum. Babamın yoksulluğunu arkadaşlarımın görmesini istemiyorum. Sanki yoksulluk babamın suçuymuş gibi ona da kızgınım...

İçimdeki sevinç, ferahlık nereye gitti? Düşüncelerimden sıyrılıyorum, yeniden denize bakıyorum. Göz göze geliyoruz. Denize söz veriyorum, yemin ediyorum: Doktor olacağım, zengin olacağım, çok param olacak. Ailemi yoksulluktan, yaşanamaz hayatı yaşamaktan kurtaracağım.

Güneşin parıldayan ışıkları altındaki deniz bana gülümsüyor. Benim hırşıma mı, gençlik aklıma mı? Bilmiyorum. Yeminimi bir kez daha tekrarlıyorum, acı kokan evime bu sefer yürüyerek dönüyorum. Yürürken ağlıyorum...

KALBİM YOK MU?

Ailesi zengin olan arkadaşlarımın hemen hemen hepsinin kız arkadaşları var, birlikte gezip tozuyorlar, gençliklerini yaşıyorlar. Onlara bu noktada da özeniyorum, ama ben kendimden utanan bir gencim. Lisedeki kızlara sadece süzgün süzgün bakıyorum.

Kıskanmadığım, yaşıntılarına hayranlık duymadığım arkadaşlarım hiç yok mu? Tabii ki var. Benim yaşadığım koşullara sahip mahalle arkadaşlarımın özenilecek hiçbir şeyleri olmadığından dolayı onları kıskanmıyorum. Tek içten sevdiklerim onlar.

Mahallemin gariban ev kızları arasında benimle ilgilenenler var; ama ben onlarla ilgilenmiyorum. Bu kızların çoğu okula gitmiyor, evlerinde kendilerini kurtaracak "prenslerini" bekliyorlar.

Okula giden, kültürlü bir kızı sevmek istiyorum. Göz koyduğum böyle kızlar yok değil. Fakat gel gör ki, hiçbirine yaklaşıyorum; ancak onlar hakkında hayaller kuruyorum, kafamda aşk hikâyeleri uyduruyorum. Aşk fantezisi dünyasında yaşıyorum...

İkinci evim olan Mersin Halk Kütüphanesi'nde bulduğum bütün aşk romanlarını okuyorum. Muazzez Tahsin Berkant'ın, *Aşk Fırtınası*, *Bir Genç Kızın Romanı*, *Sarmaşık Gülleri* adlı kitaplarını ezbere biliyorum; kendimi oradaki kahramanlarla benzeştiriyorum.

* * *

Lisedeki arkadaşlarım "Hatıra Defteri" tutuyorlar. Benim de "Hatıra Defterim" olsun istiyorum ve 1970 yılında böyle bir deftere sahip oluyorum. 37 yıl sonra bu defteri açıyorum. Lisedeki sınıf arkadaşlarıma yazdırdığım yazıları okuyorum. Şimdi bir daha yaşayamayacağım yıllara dönüş yapıyorum. Hatıra defterimin girişine nereden bulduğumu hatırlamadığım bir şiir eklemiştir:

"Bazan bakışlarımız geçmiş günleri arar.
Ruhumuzda uyanır, güler hatıralar.
Dünden dudağımıza bir tebessüm uyanır.
Bu uyanık görülen rüyayı gönül tanır.
Bazı hayal çırpınır hislerimizi yakar.
Maziden sızan damla gözlerimizden akar.
Ömrümüz bir defter ki yaprakları, yıllardır.
Bu defteri dolduran nice hatıralar vardır."

Sayfaları karıştırmaya devam ediyorum. Lise yıllarımda ilgi duyduğum, fakat duygularımı söyleyemediğim kızın yazdığı şiiri buluyorum:

"Yıldız gibi akıp gidiyorsun kalbimden.
Güneş gibi umut dolduruyorsun kalbime.
Gözlerin bana bakarken gülümsüyor.
Sevdiğini söylüyorsun bana gözlerinle.

Bazen ruhum kararıyor korkuyorum gözlerinden.

Bazen beni bırakırsın diye korkuyorum senden.
Belki sevmiyorsun beni kim bilir seni.
Yalandır belki gözlerindeki masum ifaden.

Kimi zaman kaçamak bakarsın gözlerime.
Kimi zaman kaçırırsın gözlerimden gözlerini.
Bazen kalbimi okur gibi bakarsın gözlerime.
Ilık ılık, sıcak sıcak bir şeyler akar kalbime.”

Demek ki benim de bir kalbim varmış, diyorum şimdi kendi kendime. Ona sevgimi söyleyemediğime pişmanım bugün. Zamanında yaşanamamış aşk daha fazla acı veriyor insana. İnsan sevmekten bıkmıyor, bu aşkı yaşamadıysam da başka aşk yaşıyorum. Liseyi bitirdiğim yıl kütüphanede Nuran isimli kızla tanışıyorum. Minyon tipli hoş bir kız. Ayrıca hayat konusunda benden fazla bilgiye sahip, politikayla içli dışlı. Benim politik bilgim CHP’li olmakla sınırlı. Babam bilinçsiz CHP’li, ben de bilinçsiz CHP’liyim.

Sevgisine sığındığım o kız kendisine ”devrimciyim” diyor. Bunun anlamını tam bilmiyorum; o anlatıyor, ben dinliyorum. Ondan çok şey öğreniyorum, öğrendikçe ona karşı hayranlığım artıyor, ona âşık oluyorum. Onun beni sevdiğini hâlâ unutmamışım. Ben üniversitede okurken ailesinin baskısı nedeniyle ayrılmak zorunda kalışımızı da. Hatıra defterimin 1973 tarihli son sayfasında onun bana yazdıklarını şimdi hüznle; fakat o zaman anlamadığım şeyleri anlayarak okuyorum:

HATIRA DEFTERİ’NDEN

”Murat,

İnsanların doğuşu bir ’kader’dir. Yaşamları da bir ’kader’dir. fakat öyle bir ’kader’ ki; insanlar yaratır o ’kaderi’. Öyle bir ’kader’ ki biz yaratacağız o ’kaderi’.

İnsanların umutları kabaran bir ’Tanrı’dır. Öyle bir ’Tanrı’ ki, o içtedir, çalışmadır, sevgidir, umuttur. Öyle bir ’Tanrı’ ki, biz yaratacağız o ’Tanrı’yı. Biz yaratacağız o içteki çalışmayı, umudu, sevgiyi.

Bizim zor işlerimiz var. O zor işlerin içinde bu defteri açtığında rahatlarsın. Şimdi mutlu olmadığın bu anları yaşayarak mutlu olursun. Ah!... çekersin, gençliğim dersin, yaşamadan gitti dersin, ölüm gelir belki gözünün önüne, isyan etmek istersin, ölüm olmasa dersin, yalnızsan yatağına kapanır, saatlerce ağlarsın. Uyuyakalırsın. Kalktığında yeni bir gün doğar dünü unutturan...

Dünü unutturan günün çok olsun, mutlu, umutlu olsun, fikrini yaşatsın, fikrini yaşatan insanları çoğaltsın.

Biz devrimciler, adımlarını tarihin akışına uyduran, kökleri çöken emperyalizme vuran, yarını kuranlarız.

Nuran”

İLK ÜNİVERSİTE YILLARI

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne ve Bornova Öğrenci Yurdu'na kaydımı yaptırıyorum. Ama şimdi yazdığım gibi kolay olmuyor bu. Ailemin beni okutacak parası yok. Almanya'da yaşayan teyzem-eniştem bana sahip çıkıyorlar, onların yardımıyla okula başlıyorum.

Denize verdiğim söz aklımda. Dışındaki hiçbir şeyle ilgilenmeden okumaya kararlıyım. Mutlaka doktor olacağım ve ailemi yoksulluktan kurtaracağım. Her gün yeminimi kendi kendime tekrar ediyorum.

Okulda, yurtlarda ikiye ayrılmış öğrenci grubu hep kavga ediyor. Faşistler, devrimcileri okullardan, yurtlardan kovmak istiyorlar. Ben tarafsızım, bu kavga beni ilgilendirmiyor. Okumaya geldim ben, kavga etmeye değil!

Tarafsızım ancak devrimcilere sempati duyuyorum, arkadaşlarımdan hepsi devrimci. Dersler başlıyor, zaman geçiyor, ben bütün gücümle gelecekte beni rahat ettirecek mesleğe dört elle sarılıyorum.

Devrimci-faşist kavgası devam ediyor. Kavgaya bulaşmamaya özel dikkat gösteriyorum. Devrimci arkadaşlarım Marks'ın, Engels'in, Lenin'in, Mao'nun kitaplarını okuyup duruyorlar, kendi aralarında kıyasıya tartışıyorlar. Tartışmalardan bir şey anladığım söylenemez. Onlar gibi konuşmadığım, onları anlamadığımdan dolayı yapayalnızım. Fakat hayatımdan şikâyetçi değilim, yalnızlık beni daha fazla ders çalışmaya itiyor.

Faşistler benim "tarafsızlığımı" anlamamaya başlıyorlar. Arkadaşlarımdan devrimci cepheden olması onları rahatsız ediyor, beni devrimcilerin ajanı gibi görüyorlar. Tehditler, göz korkutmalar başlıyor, beni tutum almaya zorluyorlar.

Artık devrimcilerin-faşistlerin aralarındaki uyuşmazlığın nedenlerini öğrenmek istiyorum. Sempati duyduğum devrimcilerden kitaplar almaya, okumaya başlıyorum. Okudukça merakım artıyor, daha çok okuyorum. Felsefeyi, diyalektik materyalizmi şöyle böyle öğreniyorum.

Eşitlikçi bir topluma özlemim her geçen gün artıyor. İnsanlar arasında eşitlik olmasını, yoksulluğun kaldırılmasını kim istemez? Ama istemeyenlerin olduğunu biliyorum, neden istemediklerini anlıyorum. Marks-Engels-Lenin bana soru sorduruyor, her sorunun yanıtını yine onlarda buluyorum. Mitinglere, yürüyüşlere katılıyorum. Faşistlerle kavgalara giriyorum, devrimci şiirler, marşlar öğreniyorum. Devrimcilerin saflarına katıldığım için onur duyuyorum.

ARKADAŞ

Devrimciliğe ait bilgilerimin derin olmadığını, yüzeysel olduğunu biliyorum. Ama yine de devrimciliğimi göstermek amacıyla arkadaşlarımla bilip bilmediğim her şeyi tartışıyorum.

Okuduğum üniversitede ilk dönem dersleri bitiyor, tatil başlıyor. Yaz tatili için doğduğum şehre, Mersin'e gidiyorum. Lise döneminden kalan arkadaşlarımla, benim gibi üniversitede okuyan arkadaşlarımla karşılaşıyorum. Yazın bunaltıcı sıcağında biz bir grup arkadaş gece gündüz tartışıyoruz. Genelde arkadaşlarımla hemen hemen hepsi "sola" yönelmiş kişiler. Tartıştığımız konuların başında "ateizm" var. Devrimciliğin ölçütünün ateizmi kabul etmek olduğuna inanıyorum o zamanlar.

Kentin ıssız sokaklarında sabahlara kadar yürüyüp bu konuyu arkadaşlarımla tartıştığımı, onları ikna etmeye çalıştığımı anımsıyorum. İkna yöntemim bilimsel ölçütlere dayanmıyor şüphesiz. Pratik hayattan yola çıkarak konuşuyorum. Arkadaşlarımla çoğunluğu içten inanmasa bile sözde ateizmi kabul etmiş görünüyor.

Dine bilimsel gözlüklerle bakmayı, ateizmi politik olarak ele almayı yıllar sonra öğreneceğim. Ama o zamanlarda savunduğum özdekçilik, çocuksu yanlara, kendi yaşamımın günlük bilgisine dayanıyor. Çok küçük yaşta çocuk felci geçirerek sakat kalmış kardeşimi örnek gösteriyorum: Doğaüstü "kaderin" niçin masum, suçsuz bir çocuktan intikam aldığını soruyorum. Hem kendime, hem kadere inananlara...

* * *

Arkadaşlarımla yalnızca tartışmıyoruz. Eğleniyoruz da. İçki içiyoruz, sinemaya gidiyoruz, denizde yüzüyoruz. O dönemde çoğumuzun saçları uzun. Uzun saçlı "devrimci gençliğimizi" düğünlerde, eğlence toplantılarında genç kızlara gösteriyoruz. Yazın açık havada olan düğün-nişan toplantılarının davetsiz misafirleriyiz. Sanki düğün sahiplerini tanıyormuş gibi davranıp, eğlenceye katılıyoruz.

Güzel bir yaz geçirirken, yazlık sinemalardan birine Yılmaz Güney'in "Arkadaş" filmi geliyor. Arkadaş grubumuzla birlikte filmi görmeye gidiyoruz. "Arkadaş" filminden hepimiz çok etkileniyoruz. Yılmaz Güney bizim gibi gençlere "burjuva hayatın" pisliklerini gösteriyor. Yozlaşmış sosyetenin yaşamından intikam almak isteyen uzun saçlı bir genç var filmde. Zenginlerin arabalarının lastiklerini geceleri patlatarak onlara olan kinini, hıncını tatmin eden bir genç bu. Yılmaz Güney ona kavganın yolunun böyle bireysel olmaması gerektiğini öğretiyor. Uzun saçlı gencimiz halka yakın olmak amacıyla saçlarını kısaltıyor. O nasıl öğreniyorsa, biz de öğreniyoruz.

"Arkadaş" filmi bitip dışarı çıktığımızda kendimizi film üzerinden yargılıyoruz, tartışıyoruz. O gece sabaha kadar uyuyamadığımı, "Arkadaş" filminde Yılmaz Güney'in vermek istediği mesajları düşündüğümü çok iyi hatırlıyorum. Sabah uyandığımda ilk işim utanarak berbere gitmek oluyor, uzun saçlarımı kısacık kestiriyorum. Arkadaşlarım da zaman içinde aynı şeyi yapıyorlar. Artık kısa saçlı devrimci gençleriz. Ve kulaklarımızda Yılmaz Güney'in filmde kendisine tokat atan zengin-şımarık kadına söylediği son sözler var: BİR GÜN MUTLAKA...

KAVGAYA BAŞLANGIÇ

İktidar kavgasının örgütle birlikte yapılması gerektiğini öğreniyorum. Ancak benim bağlı olduğum bir örgüt yok. Devrimci arkadaşlarım belli örgütlerin militanı olarak çalışıyorlar. Etrafımda var olan örgütlerin yayın organlarını okumaya başlıyorum. Böylece örgütlerin neler savunduklarını öğrendikten sonra, o an doğru sandığım kendi düşüncelerime göre onları değerlendiriyorum.

Ege Üniversitesi'nde en çok taraftarı olan güçlü grup "Halkın Kurtuluşu" adıyla yayın yapıyor. Mao'nun görüşleri temelinde özellikle gençlik içinde örgütleniyorlar. Onları kendime yakın bulmuyorum. Ama hareket olarak atılganlar, gözü pekler. Faşistlere karşı kavgada en öndeler.

Tıp Fakültesi'nde üst sınıflarda okuyan sevgili arkadaşım Hüsnü'nün aracılığıyla GSB (Genç Sosyalistler Birliği) isimli örgütle tanışıyorum. Yavaş yavaş bu örgüte ısınıyorum, onların yayınlarını dağıtmaya başlıyorum. GSB bir gençlik hareketi; fakat gençlik hareketinin arkasında "Öncü Grubu" var ve onlar işçi sınıfı arasında çalışıyorlar. Öncü Hareketi'nin işçi sınıfıyla olan bağlantısı beni onlara daha çok bağlıyor. Çünkü o zamanki Marksist bilgilerimle bile gençlik hareketinin işçi sınıfından bağımsız olarak bir yere gidemeyeceğini biliyorum.

GSB'nin Bornova şubesinde yönetimde görev alıyorum ve üniversitede GSB hareketini örgütlemeye başlıyoruz. Çok uzun olmayan bir zaman içinde GSB gençlik içinde büyüyor, örgütsel varlığını diğer gençlik hareketlerine kabul ettiriyor.

GSB'nin Ege Bölgesi düzeyinde olan gençlik çalışmalarını planlayabilmek amacıyla bir hücre kuruluyor, orada bana görev veriliyor. Bu komitede Behzat Kocavardar, İlhami Mısırlıoğlu, Muhammet Aşık da var. Şimdi aramızda olmayan, ölüm tüccarının yendiği Mehmet Ali Tazedal'ın yönetiminde çalışıyoruz. GSB benim ilk örgüt evim, örgütsel çalışmayı orada öğreniyorum.

GSB hareketinin bana öğrettiği en güzel şey "yoldaşlık ilişkisi" ve örgüt içindeki kadroların fedakârlığı. Örgütün parasal olanakları fazla olmamasına rağmen her şeyi paylaşma duygusu. Açlık ve tokluk ortak.

GSB'nin ya da "Öncü Hareketi"nin siyasi görüşleri henüz tamamlanmış, bütünselliğe erişmiş değil. Pratik hayatın öne çıkardığı düşünsel sorunların sıralamasına uygun olarak ideolojik çerçeve genişletiliyor. Daha hareketin çözemediği ideolojik sorunlar var ve hareketi sıkıştırıyor. Sözgelimi "Sovyet-Çin" çatışmasında aramızda farklı görüşler bulunuyor. Ben "Sovyet çizgisine" daha yakınım, Maocu çizgiyi eleştiriyorum. Aramızda "Sovyet çizgisini" eleştirenler de bulunuyor. Fakat çoğumuz Sovyetçi görüşleri Türkiye'de temsil eden TKP'ye (Türkiye Komünist Partisi'ne) karşıyız. TKP'yi ve o dönemde gençlik içinde bu hareketin yansıması olan İGD'yi (İlerici Gençler Derneği'ni) reformist (uzlaşmacı) olarak görüyoruz.

"Sovyet-Çin" ideolojik çatışmasında tutum almak gerekiyor, diğer siyasi gruplar bizi zorluyorlar. Orta yolda giden bir politika ne üyelerimizi, ne de sempatizanlarımızı doyuruyor. Örgüt içinde bu konuda yoğun tartışma başlıyor. Bir süre sonra "GSB-Öncü Hareketi"nin üst kadrolarının çoğunluğu Sovyet çizgisinde karar kılıyor ve TKP hareketine kayıtsız şartsız katılmaya karar veriyor. Kararı verenler TKP'nin görüşlerini doğru kabul ettikleri için böyle davranmıyorlar; aksine örgütün ana kadroları TKP'yi her konuda eleştiriyorlar. O zaman

özölen sır şu: Madem ki Sovyet çizgisini savunacağız, bu ideolojik çizginin ölkemizdeki temsilcisi TKP'dir, onun içine girip çalışmak, orada göröşlerimizi söylemek enternasyonalist görevdir.

Bu karardan sonra GSB'li kadrolar İGD'ye katılmaya başlıyorlar. Tabii ki süreç kolay işlemiyor, birbirine yabancı iki örgütün üyeleri kolayca kaynaşamıyor. Arada güvensizlik sorunu hâlâ duruyor. TKP veya onun gençlik örgütü İGD'nin kadroları GSB akınını kabul ediyorlar; ancak "eleme yöntemiyle" kadroları içine alıyorlar. Ege Bölgesi'nde sorun daha kolay özölüyor; çünkü İGD, Ege Bölgesi'nde önceden örgütlü değil. GSB'nin Ege şubeleri ufak tefek değişikliklerle İGD şubeleri haline geliyor. İGD yönetiminde görev alıyorum, İGD'nin ideolojik göröşlerini yakından tanımaya başlıyorum. Bu arada GSB hareketini yönlendiren Öncü Hareketi'nin üst düzey kadrolarına haksızlık da yapıılıyor; onların partiye alınmaları en sona bırakılıyor, onlara hak ettikleri görevler verilmiyor.

SADECE İDEOLOJİ İLE YAŞANIR MI?

Siyasi yaşantım bütün günümü dolduruyor, okuduğum Tıp Fakültesi'nin derslerine doğru dürüst katılmıyorum. Her anım politika. Profesyonel devrimci gibi çalışıyorum. Sürekli yeni şeyler öğrenme duygusu içindeyim. Mitingler, yürüyüşler, forumlar, ideolojik tartışmalar, hayatımı hızlandırarak akıyor...

20 yaşındayım, dünyanın, ülkemin kurtuluşuna katkı yaptığımı düşünüyorum. Ama gençliğimi de yaşıyorum. Heyecanlı gençlik duygularıma aşklar ekleniyor. Benimle aynı saflarda kavga eden kızlar seviyorum, gerçek aşkı-sevgiyi arıyorum. Lise döneminde okuduğum aşk romanlarının kahramanlarını, inandığım haklı mücadelenin içinde bulmaya çalışıyorum.

Dışarıdan bakıldığında sert, sekte bir yöneticiyim. Bugünden o günlere baktığımda sekteliğini, kendimi insanlardan uzak kılışımı görebiliyorum. Fakat hiç kimseye göstermek istemediğim duygusal bir yanımda var, onu sırmış gibi saklıyorum. Göstermiyorum; çünkü duygusallığı zayıflık olarak görüyorum. Gençlik hareketine öncülük yapmaya çalışan bir insanın sert olması gerektiğine inanıyorum. Ezilen insanlığın sevgisini taşıyan devrimcilerin dünyanın en duygusal insanları olduklarını beynime yerleştirememişim o zamanlar.

İnsanın duygularıyla, düşünceleriyle bütün olduğunu biliyorum; ama yine de duygularımı göstermenin beni küçülteceğini düşünüyorum. Yanlış düşüncemin toplumsal, erkeksel nedenleri var şüphesiz. Yerine tam oturmamış bilinç, duyguları sakatlıyor. Duygularımı dışarıya göstermiyorum, fakat diğer gençler gibi duygularımı gösterebileceğim bir hayat arkadaşı bulabilmek özlemindeyim. Sekter gençlik lideri gizli gizli Orhan Gencebay dinliyor, şiirler yazıyor.

Birkaç duygusal aşk macerasından sonra yaşamımı çok uzun yıllar etkileyecek kızı, Handan'ı buluyorum. Onu her şeyimi verecek kadar seviyorum, o da beni. O hem dava arkadaşım, hem sevgilim. Bana yaşamın en büyük hediyesi.

Bugün aşk dahil her şeyi kirlenmiş dünyaya baktığım zaman, gerçek aşkın ancak o haklı kavganın ateşleri içinde filizlendiğini daha iyi anlıyorum. İki sevgilinin birbiri için ölümü göze alması, mitolojiye, aşk romanlarına uygundur. Gerçek yaşamda bunun yaşanabilmesiye, ortak haklı mücadelenin güvenini, paylaşımını duymaya bağlıdır. Hayaller temiz olabilir; ama yaşam kirlenmişse, ona karşı savaşmadan, kirlenmemiş aşk-sevgi tohumu toprağa bırakılamaz. Tohumu toprağa bırakma şansını yakalıyorum. Tohum filizleniyor, büyüyor. İnandığım ölüme değer kavganın sevgisiyle, sevdalandığım kadının sevgisini birleştiriyorum. Artık sadece ideolojiyle yaşamıyorum; kendi benliğimi, duygularımı utanmadan gösterebileceğim, maske takmaya gerek duymayacağım bir sevgilim var...

SAVAŞ

GSB hareketi İGD'ye katılmadan önce "Halkın Kurtuluşu" grubuyla GSB'nin ilişkileri iyiydi. GSB olarak gençlik içinde hatırı sayılır güce sahiptik. İki ayrı gençlik örgütü olarak birbirimizi eleştiriyorduk; ancak eylemlerde birlik yapıyorduk, faşistlere karşı ortak tutum alıyorduk.

"Halkın Kurtuluşu" grubunu ne zaman aklıma getirsem, Tuncay'ı hatırlarım. Tuncay benim Tıp Fakültesi'nde sınıf arkadaşım. Ama onunla iki farklı siyasetin adamı olarak rekabet halindeyiz. Tuncay iyi bir hatip; ben onun kadar yetenekli değilim. Üniversite'de yaptığımız forumlarda o kürsüye çıkınca konuşmasına hep şöyle başlardı: "Kardeşler, halkın kardeşleri..." Onun sesleniş biçiminden, konuşmasından gizli bir hayranlıkla etkilenmişimdir.

GSB, İGD hareketine katıldıktan sonra durum değişiyor; ilişkilerimiz gerginleşmeye başlıyor. Çünkü onlar Sovyetler Birliği'ni "sosyal-emperyalist" ülke olarak görüyorlar; bizleri de onların savunucuları... Biz de onlara karşı ideolojik olarak sertçe saldırıyoruz; onlara goşist, maoist, vb. isimler yakıştırıyoruz.

"Halkın Kurtuluşu", İGD hareketini faşistler gibi görüp üniversiteye sokmama kararı alıyor, savaş başlıyor. Saldırıyı başlatan "Halkın Kurtuluşu" grubu oluyor. Artık taşlarla, sopalarla birbirimize saldırıyoruz. Onlar güçlü oldukları okullarda arkadaşlarımızı dövdüklerinde, biz de güçlü olduğumuz okullarda karşılık veriyoruz. En çok da Tıp Fakültesi'nde. En fazla saldırıyla karşı karşıya gelen de Tuncay. Bu karşılıklı yıldırma sürecinde Tuncay'ın direnme gücüne şaşkınlık duyduğumu itiraf etmeliyim.

Hiç unutmuyorum: Halkın Kurtuluşu'nun Ege Üniversitesi'ndeki işgalini kırmak amacıyla bize yakın işçileri toplayıp arabalarla üniversite kampusuna gittiğimiz günü! Bildiri dağıtmak istiyoruz; ama karşı taraf izin vermiyor. Kalabalık olmamıza rağmen korkunç bir bozguna uğruyoruz. Dayak yeme sırası bende, güzelce dövüyorlar beni.

"Halkın Kurtuluşu" grubunun her saldırısına aynı yöntemle karşılık vermek zorundayız, yoksa okullara giremeyeceğiz. Ayrıca "Halkın Kurtuluşu" grubu dışında başka maocu gruplar da var; hepsiyle kavgalıyız. Dövülüyoruz, dövüyoruz. Bizden, onlardan birçok insan yaralanıyor, sakat kalıyor. Şu satırları yazarken sevgili dava arkadaşım Tarık Demirkan gözlerimin önünde. Onu vuruyorlar, sakat bırakıyorlar.

Şimdi daha rahat düşünüyor insan. Bu kavgalar gerekli miydi? Düşmanımız olan egemen sınıftan daha fazla birbirimize karşı olmamızın ne yararı oldu? Bu kavga sürecinde İGD'nin yanlışları olsa da, İGD, üyelerini okullara sokmayanlara karşı başka ne yapabilirdi? Kendisine yapılan saldırıları durduramazsa, karşılık veremezse, İGD politik olarak yaşayamazdı. Ne var ki, olayın kendisi yanlıştı. İdeolojik kavgayı, ideolojik kavga düzeyinde tutmayı becermek gerekiyordu. Düşünsel hayatların kavgası düşünsel dünyanın içinde olmalıydı. İşte, devrimci hareket bunu beceremedi.

O zamanlarda düşünememişim, şimdi düşünebiliyorum. İdeolojik savaşım uzun süreçtir; ideolojik karşıtınızı bir anda fiziksel olarak ortadan kaldırmayı istemekse kısa süreç. Ama doğru olmayan bu sürecin nedeni, ideolojik yetersizlik, ideolojik güçsüzlük, yanlış bilinçtir. Fiziksel güçlülük, fiziksel saldırı ortamını ateşleyen silahtır. Fakat yanlış bir silah! Öyle bir silah ki, kullananın bir gün kendi elinde patlayacağı bir silah.

* * *

Tarihin "zaman makinesini" ileriye doğru sarıyorum. Geçmişte düşman kardeşler gibi kavga ettiğim Tuncay'la 27 yıl sonra karşılaştım. Hatasını anlamış bir insanın sıcaklığıyla ona sarıldım, sarıldı.

Birbirimizin yüzüne onurla baktık. Utanılacak şey yapmamıştık ki? Yaptığımız yanlışlar aynı yola baş koymuş iki "halkın kardeşinin" yaptığı yanlışlardı. Birbirimizin gözlerinde, özgür dünyanın militanlarının üniversite forumlarını, yürüyüşlerini, mitinglerini, kavgalarını, kardeşliklerini, dostluklarını, yoldaşlıklarını gördük.

Acıyla yaşamıştık her şeyi. Sevinçli anlarımız da olmuştu. Kan ve ezilmenin ortasında, "haksızlığa hayır" diyenlerin ortak sesini yaratmaya çalışmıştık. Aynı sesi yeniden duyduk. İnandığımız dava uğruna yaptıklarımızdan pişmanlık duymuyorduk. Gençliğimizi boşuna harcadığımızı düşünmüyorduk. Geçmişe ödememiz gereken bir insanlık borcumuz yoktu.

İhanetin, ikiyüzlülüğün, inkârcılığın egemen olduğu topraklarda birbirimize ihanet etmemiştik. Ne kendimizi, ne inançlarımızı, ne görüşlerimizi satmıştık. Umutsuzluk girdabında kıvranarak umutsuzluğa teslim olanlardan değildik. Dünyanın bugünkü kara kışının bir gün biteceğine hâlâ inanıyorduk.

Daha içten sarıldı, daha içten sarıldım.

KONGRE VE GEZİ

Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği'nin kongresi yaklaşıyor. Derneğin yönetimine kimin geleceği konusunda maocularla aramızda yarışma var. Yarışma demek doğru değil, düşünsel savaş var.

Olağan öğrenci derneği kongrelerinde öğrencilerin sorunları, çözüm yolları tartışılır. Bizim kongre çalışmalarında öğrenci sorunları fazla yer tutmuyor; biz sanki siyasi bir partinin kongresine hazırlanıyoruz. Maocularla, Tıp Fakültesi'nin öğrenci kitlesini hiç ilgilendirmeyen "Sovyet-Çin çatışmasının" tartışmasını yapıyoruz. Onlar Çin'i savunuyor, biz Sovyetler Birliği'ni.

Forumlarda maocularla karşı karşıya geliyoruz; Marksist kitaplar havada uçuşuyor. Marks'dan, Engels'den, Lenin'den alıntıları dövüştürüyoruz. Maoculara laf yetiştirmek, onları ideolojik olarak bozguna uğratmak benim görevim. Sovyetler Birliği'ni savunanların sözcüsüyüm. Sözlü ideolojik kavgaya, benim buluşum olarak "yazılı" kavgayı da ekliyorum. Maoculuğu eleştiren bir dizi kısa yazılar hazırlıyorum, onları basıyoruz ve her gün bir yazıyı dağıtıyoruz.

Bugünkü öğrenci gençliğin aklının alamayacağı bir şey oluyor; maocularla aramızda sözlü-yazılı süren tartışma bütün okula yayılıyor, öğrenciler politize oluyor. Okul neredeyse maocu-sovyetçi olarak ikiye bölünüyor. Tabii ki böyle bir havanın ortaya çıkmasında yükselen gençlik hareketinin nesnel etkisi var. Bizi yetenekli yapan maddi ortam. Ortamın ateşinden biz de ateşleniyoruz.

Kongre günü gelip çatıyor. Bornova'da bir sinemayı kongre salonu olarak kiralamışız. Yüzlerce tıp öğrencisi okuldan kongre salonuna doğru yürüyor. Koskoca sinema tamamen doluyor. Kongre konuşmalarından sonra seçim yapılıyor, benim de yönetimde olduğum sovyetçi liste kazanıyor. Kongre'nin kapanış konuşmasını gençliğimin verdiği heyecanla yaptığımı hatırlıyorum. Mozambik, Angola ulusal kurtuluş savaşlarından bahsederek...

* * *

Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği'nin yönetimini elimizde tutabilmek, öğrencilerin okulla ilgili istemlerine kulak vermemize bağlı. Tıp Fakültesi Başkanı'nın baş belasıyız. Öğrencilerin haklı istemlerini kabul ettirmek amacıyla Fakülte Başkanı'nın odasını sık sık işgal ediyoruz. O da sık sık polisi çağırıyor.

Öğrencilerin kültürel, eğlencesel istemlerini de doyurmamız gerekiyor. Arkadaşımız Hasan Arda'nın sayesinde "Sokak Tiyatrosu"nu kuruyoruz. Bu topluluğun çok yararını görüyoruz. Nâzım Hikmet'in "Tanya" adlı şiirinden esinlenerek ortaya çıkan "Tanya Oyununu" hem okulda, hem fabrikalarda oynatıyoruz. Bu oyundan herkes etkileniyor. En başta da ben.

Tıp öğrencileri için bir gemi gezisi planlıyoruz ve planımızı gerçekleştiriyoruz. Gemi İzmir sularında yol alırken, Tıp Fakültesi öğrencileri eğleniyor. Müzik, dans, içki, her şey var. Ama biz siyasi gençler eğlenemiyoruz. Eğlenenlerin bekçileri gibi davranıyoruz. En fazla bekçi gibi davranan benim. Hem normal öğrencilerin, hem siyasi arkadaşlarımdan bekçisiyim. Eğlenmeyi devrimciliğe yediremiyorum, burjuva yaşantısı olarak gördüğüm eğlencede yalnızca bekçilik yapıyorum.

Gezinin ilerleyen zamanı içinde bir görüyorum ki, bazı siyasi arkadaşlarım eğlencenin büyüüne kapılmışlar, içki içiyorlar, gözlerine kestirdikleri kızlarla dans ediyorlar. Sekter yöneticinin yöneticilik damarı kabarıyor, geziye katılmış siyasi arkadaşlarımı hemen topluyorum. Eğlenen arkadaşlarıma devrimci bir nutuk çekiyorum, kızgınlığımı gösteriyorum.

Devrimciler niye eğlenmesin? Hayattan zevk almayı en çok hak eden onlar. O gemi gezisi aklıma geldikçe kendi hamlığımın utanırım. O gün çok sert davrandığımı arkadaşlarımdan özür dilemek isterim. Onlara şimdiki beynimle demek isterim ki, hem eğlence, hem kavga. İkisi de insan için!

ÖNEMLİ GÜN

”Halkın Kurtuluşu” grubunun tüm saldırılarına karşın İGD (İlerici Gençler Derneği) güçleniyor, ülke çapında büyük bir gençlik örgütü haline geliyor. ”Yolumuz işçi sınıfının yoludur” sloganı altında işçi hareketine destek veriyor. İşçi sınıfı arasında TKP (Türkiye Komünist Partisi) örgütleniyor. Sendikalardan, meslek odalarından TKP’ye akın var. İKD (İlerici Kadınlar Derneği), İLD (İlerici Liseliler Derneği) ve İGD hep birlikte TKP’nin legaldeki çalışmalarına yardımcı oluyor.

TKP’nin gizli yayın organı *Atılım* gazetesi elime ulaşıyor. Legal örgütler içinde gizli olarak çalışan TKP üyesi olduğumu sandığım insanlar var, ancak onlarla hiçbir ilişkim yok. İGD’nin günlük işleri içinde koşturup duruyorum, eğitim alanında çalışıyorum. İGD’nin eğitim bürosu sorumlusuyum. TKP, legal alanda çalışan bütün kadroların gözünde ulaşılmaz yerde duruyor. Benim de.

* * *

İGD yönetiminden sorumlu Mehmet Taş’la birlikte İzmir’in karanlık sokaklarında dolaşmaya çıkıyoruz, olağan bir sohbet tutturmuşuz gidiyoruz. Yıl 1976. Gecenin henüz ilerlememiş saatleri...

Mehmet Taş birden 1917 Ekim Devrimi’nden bahsetmeye başlıyor. Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin ideolojik yaşamını anlatıyor. Daha sonra TKP’nin tarihine geçiyor; TKP’nin kurucularından olan Mustafa Suphi’den başlayarak günümüze kadar geliyor. Onun anlatım tarzından, heyecanından etkilendiğimi bugün gibi hatırlıyorum. İçime coşku yerleşiyor, duygulanıyorum. Arkadaşım sözünü şöyle bağlıyor: Türkiye Komünist Partisi seni üyeliğe layık gördü. Havalarda uçuyorum; Mustafa Suphi’nin, Etem Nejat’ın, Nâzım Hikmet’in üyesi olduğu bir partiye alınmak bana korkunç onur veriyor. Sevinci ta yüreğimin içinde, beynimde duyuyorum.

TKP’nin safında olmakla artık övünebilirim. TKP üyesi Nâzım Hikmet aklıma geliyor. Onun TKP için yazdığı şu dizelerin benim için de geçerli olduğunu düşünerek mutlu oluyorum:

”Türkiye Komünist Partisi,
T.K.P.’em benim,
seni düşünüyorum.
Sen dünümüz, bugünümüz, yarınımızsın,
en büyük ustalığımız,
en ince hünerimizsin.
Sen aklımız, yüreğimiz ve yumruğumuzsun.”

Siyasi yaşamımın en önemli gününü unutmam mümkün değil. Arkadaşımdan (artık yoldaşım demem gerekiyor) ayrıldıktan sonra kendi kendimle konuşuyorum. Yaşamımı komünist harekete ölünceye kadar bağlayacağıma söz veriyorum. Bu sefer karşımda deniz yok, denizin gözleri yok, bana bakmıyor. Ben kendi bilincime, yüreğime, inancıma bakıyorum. Komünist hareketin gelmiş geçmiş benim ismen bildiğim bütün militanları bana gülümsüyor, ben de onlara...

İDEALİZASYON

TKP'nin İzmir bölgesindeki gençlik çalışmalarını örgütlemek amacıyla illegal olarak kurulan gençlik hücrelerinde (komitesinde) görev alıyorum. Bu görev beni TKP'ye daha çok bağlıyor. İGD içinde TKP'yi örgütlemeye başlıyoruz, gençlik komitesine bağlı hücreler kuruyoruz. Partiyle bağlantıyı aramızdaki sekreter Mehmet Taş yoldaş sağlıyor. Hepimizin bir parti adı var, yanlış hatırlamıyorsam benim adım: Hikmet Sağlam. Partinin gençlik alanındaki eğitim işlerinden sorumluyum. Ayrıca kendi okulum olan Tıp Fakültesi'nde yöneticiyim. TKP Merkez Yayın Organı *Atılım*'ı, legal yayınları satır satır okuyorum. Anlamadığım şeyleri partiye soruyorum. GSB döneminden getirdiğim sorgulayıcı yanım henüz devam ediyor.

Partiye karşı içimde hiçbir gücün bozamayacağını düşündüğüm bir güven var. TKP'li yoldaşlarıma, partime, kendimden fazla güveniyorum. Yüceliği anlamında TKP'yi benim "Tanrım" gibi görüyorum. Nasıl ki, Tanrı'ya inanan insanlara göre Tanrı yanılmazsa, TKP de yanılmaz, diye düşünüyorum. TKP üyeleri olan bizler hata yapabilir, yanlış şeyler söyleyebilir, ama partimizin yönetimi yanılmaz, diyorum kendi kendime. O zamanlar böyle düşünüyorum, TKP'nin kararlarına göre yaşıyorum. Bana ait bir yaşantı yok; kendi hayatımı TKP'nin hayatıyla birleştirmişim, kendi hayatımı onun güvenli ellerine bırakmışım. Kısacası, TKP idealizasyonu içinde yaşıyorum.

İdealizasyon, nesnel olarak var olmayı düşüncede varlaştırmadır. Yaşamda olmayı var olarak görmedir. Hayatın pratiği yerine, kurgusal düşünceleri gerçeğin yerine koymadır. Gerçeklerden kopmuş idealizasyon yanlış bilinçtir. Bu bilinci o dönemlerde taşıyorum.

Bendeki TKP idealizasyonunun gelişmesine parti de yardım ediyor. Partimi idealize ederken, onun ideolojik yaklaşımlarını inceleyip, bilimsel bir sonuca vardığım için böyle yapmıyorum. Zaten partinin ideolojik yaklaşımlarını bilimsel süzgeçten geçirmeyi düşünebilsem, partiyi idealize etmeyeceğim. Aksine ben, partinin her düşüncesinin, kararının, otomatik olarak doğru olduğuna inanıyorum. Sözün gerçek anlamıyla benimkisi tam bir inanç. Dine inanır gibi TKP'ye inanıyorum. TKP'nin örgütsel gücünü gördükçe inancım daha çok güçleniyor.

Şimdi bu satırları okuyanlar, "TKP'nin hata yapmayacağına inanmama" gülebilirler. Şimdi ben de gülebirim; ancak o dönemde gözlerimin, bilincimin kapalı olduğuna gülemem. Çünkü TKP üyelerinin hemen hepsi benim gibi düşünüyor; onlara baktıkça ben de yanılmadığımı düşünüyorum. Çoğunluğun gözlerinin iki gözden daha iyi gördüğüne inanıyorum. Hemen hepimiz inanıyoruz. Bu çocuksu yanlış düşüncenin sorumlusu hem benim bilincim, hem de parti. Onun kendisine kayıtsız şartsız inanacak üyelere ihtiyacı var, benim de ideolojik-örgütsel olarak güvenebileceğim TKP'ye ihtiyacım var. İnsanın bilinci parti idealizasyonunu yenebilecek bilince sahip değilse, başka sonuç ortaya çıkamıyor. İdeolojinin yerine "inancı" koyarsan idealizasyondan kaçamıyorsun. Kaçamıyorum. Sorgulayıcı yanım bile buna engel olamıyor.

Kendi beynim yok benim, partinin beynini kendi beynim olarak kullanıyorum. Hem kendi beynimin, hem partinin beyninin olabileceğini görmüyorum. Kendi beynimin, partinin beyninin eleştirel parçası olması gerektiğinin bilincinde değilim. Düşünsel hayatın (ideolojinin) rahatsız edici, araştırıcı, huzur bozucu, emek isteyen yatağı yerine, "inancın" rahatlık veren yatağında güzelce uyuyorum...

KANLI 1 MAYIS

1977 yılının 1 Mayıs'ı yaklaşıyor. Türkiye Komünist Partisi sol hareket içinde büyük çıkış yapmaya hazırlanıyor. TKP bütün güçlerini 1 Mayıs için seferber etmiş durumda. Biz İGD'li gençler aktif çalışma içindeyiz; pankartlar hazırlıyoruz, İzmir'in her tarafını "1 Mayıs" afişleriyle donatıyoruz.

Partimiz etkileyebildiği güçlerin hepsini İstanbul'da kutlanacak 1 Mayıs'a toplama kararı almış durumda. TKP'nin örgütlü olduğu yerlerden İstanbul'a akın olacak. Daha fazla insanı İstanbul'a götürebilmek hedefiyle gece gündüz çalışıyoruz. TKP, 1977 1 Mayıs İstanbul kutlamasına çok önem veriyor. Yıllarca yasaklanan 1 Mayıs kutlamalarının ilk kez 1976'da DİSK'in öncülüğünde "özgürleşmesinden" sonra, 1977 1 Mayıs'ı sadece TKP için değil, diğer sol hareketler için de önemli. Bu nedenle sol hareket içinde en fazla kitleyi toplamak konusunda yarış var.

* * *

Sevdalanmış olduğum kız arkadaşım Handan'la 1 Mayıs İstanbul mitingine katılmaya karar vermişiz, ateşli heyecan içindeyiz. 1 Mayıs'a yaklaşan günleri eylemler içinde hızla sayıyoruz.

İzmir'den otobüsler tutulacak, yüzlerce insan İstanbul'a doğru ortak seyahat edeceğiz. Yolculukta ortaklığın, paylaşmanın zevkini tadacağımızı düşünerek ayrıca sevinç duyuyoruz. Benim açımdan önemli bir nokta daha var: Sevdığım kızla ilk defa uzun yolculuğa çıkacağım, onunla yan yana saatlerce oturabileceğim, onun ellerini tutabileceğim.

İçinde yüzdüğüm bahtiyarlık denizine olumsuz bir taş düşüyor; sevdiğim insanın ailesi onun İstanbul'a gitmesine izin vermiyor. Kurduğum güzel hayallerin köpükler gibi kaybolma olasılığı sevinç denizimi birden karartmaya yetiyor. Ama karanlık fazla sürmüyor, yeniden aydınlık gün doğuyor. İleride hayat arkadaşım olacak olan insan, ailesine başkaldırıyor, İstanbul'a mutlaka gideceğini söylüyor. Onu o anda daha çok sevdiğimi hissediyorum...

* * *

1 Mayıs'tan önceki gün yüzlerce insan İzmir'de otobüslere doluyoruz. Hepimiz 1 Mayıs'ın İstanbul'daki kutlamasına katılacağımız, tek yürek olacağımız için coşkuluyuz. Ben daha fazla havalarda uçuyorum, sevdiğim kız yanımda oturuyor, onun sıcak elini avuçlarımda kaybediyorum. Yolda marşlar, türküler söylüyoruz. 1 Mayıs gösterisi otobüslerin içinde şimdiden başlamış durumda.

İstanbul'a bayram sevinciyle varıyoruz. Miting alanı olan Taksim meydanına doğru yürüyüşe geçiyoruz. Binlerce insan kırmızı bayraklar, pankartlar arasında sloganlar atarak yürüyor. TKP saflarındaki kalabalık bana ayrıca gurur veriyor; partime duyduğum güveni içimde yineliyorum.

Taksim meydanına ulaştığımızda coşkun seli bizleri iyice kucaklıyor. 1 Mayıs'a anne-babasıyla gelmiş küçük çocukları, tekerlekli sandalyesinde oturup elleri havada slogan atan insanları gördüğümü anımsıyorum. Emekçilerin birlik-mücadele-dayanışma günü kardeşçe ortam içinde, bayram havasında anılıyor. Ama huzurlu hava mitingin sonlarına doğru

bozuluyor. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in konuşma yaptığı kürsüye, kalabalığın üzerine kurşunlar yağmaya başlıyor.

Aradan 30 yıl geçmiş olmasına karşın yaşadığımız o panik ortamı şimdi gözlerimin önünde. İnsanlar ne olduğunu anlayamamanın şaşkınlığı içinde bağırıyor; buğday başaklarının fırtınada önce bir yana, sonra diğer yana eğilmesi gibi sallanıp duruyor. İnsanlar çıkan izdiham sonucu birbirlerini ezmeye başlıyorlar. Düşenler eziliyor. Bir anda yanımdaki sevdiğim kadının benden koparıldığını, düştüğünü görüyorum. O da çiğnenecek. Nasıl becerdiğimi hatırlamasam da, onu yerden kaldırdığımı hatırlıyorum. Alanın dışına çıkmaya çabalıyoruz. Zamanın ışık hızıyla akıp gittiği böylesi saniyelerde insanın otomatik olarak ilk düşündüğü şey ölüm oluyor. Ölüm korkusunu, sevdiğimin ölebileceği korkusunu yüreğimde duyuyorum.

Rastlantı yardım ediyor, alanın dışına çıkabiliyoruz. İzmir'e gidecek otobüslerin bulunduğu yere nihayet gelebiliyoruz. Arkadaşlarımızı, yoldaşlarımızı bekliyoruz. Otobüsler hareket ettiğinde bazı koltuklar boş, arkadaşlarımıza henüz ne olduğunu bilmiyoruz. Bir kısım insanın yolu bulamadığını, ya da İstanbul'daki tanıdıklarının yanına gittiğini umut ediyoruz. Ancak biliyoruz ki, kötü haberlerle karşılaşacağız. Otobüslerin içinde matem havası esiyor. Karanlık düşüncelerle İzmir'e doğru yol alıyoruz.

Sonucu daha sonra öğreniyoruz: 37 ilerici insanı kanlı 1 Mayıs'ın sularında kaybetmişiz. Ölü sayısı 39'u da gösterebilirdi. Ben ve sevdiğim kadın da ölebilirdik. Bunu zaman zaman düşündüğümü gizleyemem. İnsanın inandığı amaç uğruna ölebileceğini bilsem de, kendimin ve sevdiğimin ölebileceğini kabul etmek zor. Teorik ölüm kolay, pratik ölüm zor. Ama buna rağmen bugün de şuna inanıyorum: İnsan yalnız ölmüyorsa, inandığı dava ile birlikte ölüyorsa, ölüm ölüme değer.

1977 1 Mayıs'ından belleğimde kalan iki duygu var: Ölüm korkusu ve nefret duygusu. Ölüm korkusunu daha sonra defalarca yaşadım, unuttum, tekrar hatırladım, yine unuttum. 1 Mayıs'ı kana bulayanlara duyduğum sınıfsal nefret ise hiç geçmedi, unutamadım, aynen sürüyor.

HAYATIMI DEĞİŞTİRECEK ŞEY

1979 yılında TKP’li yoldaşlarımın sayesinde elime bir kitap ulaştı. Kitabın ismi, *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* ve kitabın yazarı R.Yürükoğlu (Nihat Akseymen). Bu kitabı okuyup bitirdiğimde TKP’nin yeni bir bakışıyla karşılaşmışım gibi geldi bana. Kitabın üslubu, görüşleri, sorunları açık olarak formüle etmesi beni etkiledi. Partinin o zamanki yayınlarında (*Atılım, Savaş Yolu, Ürün* vb.) görmediğim bir havanın yüzüme çarptığını hissettim. Bana öyle geldi ki, kitapta Lenin’in sesi vardı. GSB zamanında çok sık duyduğum Lenin’in sesini yeniden duydum. Partimin böyle bir sesi olduğu için gururlandım, kitabı eğitim çalışmalarında kullanmaya başladım.

Bir süre sonra kitabın parti tarafından yasaklandığını, dağıtım işinin durdurulduğunu öğrendim. Çok şaşırdım, buna anlam veremedim. İGD şubelerine İngiltere’den postalanan R.Yürükoğlu’nun çıkarttığı *İşçinin Sesi* gazetesiyle tanışmam gecikmedi. Bu arada yine R.Yürükoğlu’nun yazdığı *Üçüncü Program ve Görevlerimiz* ve Cemil Silahtar’ın yazdığı *Parti Disiplini* adlı broşürleri okudum. Bütün bu yayınlarda TKP yönetiminin politikası, ideolojisi eleştiriliyordu.

Partinin hata yapmayacağını, her zaman doğru görüşleri savunduğunu düşünen benim gibi bir insanın kafası karışmaya başladı. *İşçinin Sesi*’nin yayınlarını okudukça TKP’nin ideolojik hattındaki yanlışları fark etmeye başladım. *İşçinin Sesi* Lenin’e dayanıyordu. Onların TKP’ye ve programına yönelttiği eleştirilere yanıtlar bulamıyordum. Bende ki ”TKP idealizasyonu” büyük yara almıştı. O dönemde bölgemizde TKP Merkez Komitesi (MK) üyesi olan yoldaştan (Haluk Yurtsever’den) parti içindeki gerçek durumu ve R.Yürükoğlu’na yapılanları öğrendikten sonra ”TKP idealizasyonu” tamamen parçalandı gitti bende.

TKP içinde bölünme olsun istemiyordum; ama *İşçinin Sesi*’nin söylediklerinin karşı yanıtlarını bulamıyordum. Yüreğim TKP ile birlikteydi, fakat beynim *İşçinin Sesi*’ne doğru kaymaya başlamıştı. Ya partinin çoğunluğunun *İşçinin Sesi*’ni ”hain” ilan eden tutumuna uyacaktım; ya da beynimin götüreceği yere gidecektim. Bir ara tutum alma konusunda kararsızlık geçirdim. Ama bir kez TKP’nin hatalarını, ideolojik zayıflıklarını, yanlışlarını görmüştüm. İnsan öğrendiği şeyi öğrenmemiş gibi davranamıyor. Gerçi bazıları davrandılar, çoğunluğun gücüne boyun eğerek inanmadıkları şeyi yaptılar. Ben yapamadım. Yapmamakla iyi yaptım, düşünsel hayatıma ihanet etmedim. Düşünsel hayat kendisine yapılan ihaneti affetmez; insanı bilinçsel olarak öldürür.

Siyasi yaşamımın en önemli şeyini öğrenmiştim: Parti yönetimi insanlardan kuruluydu, onlar da yanlış yapabiliirdi. Daha önemlisi, herkesin (çoğunluğun) ”evet” dediği şeye, savunduğum görüşler doğrultusunda ”hayır” diyebilen devrimci cesareti öğrendim. Öğrendiğim şeyin bedeli ne olacaktı? Kendimi siyasi bir fırtınanın içine atmam gerekiyordu. Atabilecek miydim?

HAKSIZLIK

TKP yönetimi tarafından R.Yürükoğlu, *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* adlı kitabı yazdığı ve partiye sormadan yayınladığı için disiplinsizlikle suçlanıyordu. Parti, *İşçinin Sesi*'nin yaptığı eleştirilerle uğraşmak yerine "disiplin suçunu" öne çıkarıyordu. Neydi bu disiplin suçu? 1979'un yaz aylarında *İşçinin Sesi*'nin "Kuştan Korkan Darı Ekmesin!" adlı duyurusu yayınlandı. (Belgeler-Ekler 1)

R.Yürükoğlu, TKP'nin Merkez Komitesi üyesiydi; ancak "disiplinsizlik suçundan" partiden atılmıştı. R.Yürükoğlu, parti adıyla (Veli Dursun ismiyle) bir "Açık Mektup" yayınladı; "Açık Mektup"ta partiden nasıl çıkarıldığını anlatıyordu. Ayrıca Veli Dursun'un TKP Politik Bürosu (partinin politik karar üreten üst organı) önünde yaptığı savunma yayınlandı. R.Yürükoğlu kendisine yapılan disiplinsizlik suçlamasına yanıt veriyor, partiden atılma kararını bu "savunmada" değerlendiriyordu. (Belgeler-Ekler 2)

R.Yürükoğlu'nun bu iki yazısını okuduğum zaman ona hak verdiğimi hatırlıyorum. TKP yönetimi R.Yürükoğlu'na karşı haksızlık ve yanlış yapmıştı. R.Yürükoğlu'nun kişisel görüşlerinden, niyetinden bağımsız olarak bunu söylüyorum; yıllar sonra şimdi de aynı görüşteyim. Bugünden baktığım zaman R.Yürükoğlu'nun o zamanki görüşlerinden farklı olarak düşündüğüm noktaların olması tarihsel gerçeği değiştirmiyor. Haksızlığa karşı durmayan haklı davanın savunucusu olamaz. Tarihe işlenmiş yanlışın kabul edilmesi devrimci etik gereğidir. Tabii ki en başta bu yanlış işleyenler tarafından!

* * *

İşçinin Sesi'nin görüşlerini İGD içinde açıktan savunmaya başlıyorum. R.Yürükoğlu'nun dile getirdiği, partide "açık tartışma" başlatılması görüşünü destekliyorum. İlişkim olduğu parti üyelerini, İGD üyelerini ikna etmeye çalışıyorum. (Yeri gelmişken bu dönemde *İşçinin Sesi*'ne ikna olan kavga arkadaşlarımdan hepsini sevgiyle anıyorum. Özellikle beni hiç yalnız bırakmayan can dostum Sait'i. Sait'i hatırladıkça karınca gibi çalışan Bülent'i anımsıyorum. İşçilerle aynı ortamı paylaşan, buz gibi bir odada yaşayan Ali'yi. Yıllarca hapis yatan Leyla'yı, Hayri Bökü'yü, Zeki Çetinkol'u, Hasan Al'ı, Ferhat Tavuş'u, Hasan Asker'i, İsmail'i, Musa'yı, Vezir'i, Kemal'i. Bir de gözü kara Dursun'u. Korkusuz Bahar'ı. Kezban'ı. İnanç'ı...)

İGD ve TKP içinde R.Yürükoğlu'na yöneltilen "disiplinsizlik" suçlamasına yanıt veriyorum. Parti disiplininin doğru ideolojiden ayrılamayacağını, eğer parti yönetimi oportünizme yönelmişse ve devrimci görüşün önünü tıkıyorsa, muhalefet olarak örgütlenmekten başka yol olmadığını propaganda ediyorum. Bir partide farklı görüşler ortaya çıkmışsa, görüşlerin önünü tıkamanın (azınlığın çoğunluk olma hakkına el koymanın) yönetim tarafından hizipçiliği hazırlayan bir tutum olduğunu söylüyorum. TKP'nin oportünizmi savunduğunu (politik zorlukları prensipleri yumuşatarak çözdüğünü, uzun vadeli çıkar yerine kısa vadeli çıkara boyun eğdiğini) belirtiyorum. TKP yönetiminin parti disiplini anlayışını eleştiren bir yazıyı İzmir'den *İşçinin Sesi*'ne gönderiyorum. 1980 yılının Şubat ayında *İşçinin Sesi*'nin 122. sayısında yayınlanıyor. (Belgeler-Ekler 3)

KAFAMA EN ÇOK TAKILAN SORU

İşçinin Sesi'nin TKP'nin ideolojik hattına yönelttiği eleştirileri okudukça bilincim geliyor; TKP'nin yayınlarını daha dikkatli okuyorum. Okudukça, TKP hattında bulduğum yanlışlar artıyor. Özellikle "ulusal sorun" konusunda netleşiyorum. TKP'nin programındaki bulanık "ulusal sorun" formülünü her yerde eleştiriyorum. Bana göre bu konudaki yanlış çok açık. Ama kafama en çok takılan soru, bu kadar açık yanlışı o kadar yücelttiğim TKP yönetimi neden görmüyor, görmemiş. Üstelik parti, *İşçinin Sesi*'nin eleştirilerine karşın yanlışı savunmayı sürdürüyor; Marksizm ile uyuşmayan görüşler ileri sürüyor. Kendime de kızıyorum, peki ben bu apaçık yanlışı *İşçinin Sesi* göstermeden önce neden görmedim? TKP programını defalarca okumama, parti yayınlarını izlememe rağmen niye hiçbir şeyi fark etmedim? Nedeni belli: Parti idealizasyonu! Düşündükçe sonuca varıyorum: Bilinç görmeden göz göremez. Bilinç kör olunca, göz de kör oluyor.

* * *

TKP'nin yayın organlarından olan *Ürün* dergisinin 52. sayısında H.Erdal ismiyle yayınlanan yazıyı aradan yıllar geçmesine rağmen unutmadım. H.Erdal (Aydın Meriç) TKP üst yönetimindendi ve "ulusal sorun" konusunda çok yanlış şeyler savunuyordu.

H.Erdal'ın yazısını unutmamamın başka bir nedeni daha var. İGD (İlerici Gençler Derneği) merkezinden yöneticiler, *İşçinin Sesi*'ni eleştirmek amacıyla İzmir'e gelmişlerdi, toplantı yapmışlardı. Toplantıda İGD üyelerinin önünde H.Erdal'ın *Ürün* dergisinin 52. sayısında çıkan yazısını eleştirmiştim. İGD merkezinden gelen arkadaşlar yazının doğru olduğunu savunmuşlardı. Zaten toplantıdan sonra TKP ve İGD ile ilişkilerimin gerginleştiğini, kısa zaman sonra koptuğunu hatırlıyorum.

Ayrıca TKP'nin yayın organlarından olan *Savaş Yolu* dergisinin 29. sayısında "ulusal sorun üzerine" bir yazı yayınlanmıştı. *İşçinin Sesi*'ne karşı yazılmış bu yazı "ulusal sorun" konusunda yanlış görüşleri tekrarlıyordu. TKP'nin "ulusal sorun" konusundaki tutarsızlıklarını göstermek ve *Savaş Yolu* dergisinde çıkan yazıyı eleştirmek amacıyla o dönemde bir yazı kaleme almışım, *İşçinin Sesi*'ne göndermişim. *İşçinin Sesi*'nin 24 Mart 1980 tarihini içeren 124-125. sayısında yayınlanmış. (Belgeler-Ekler 4)

27 yıl önce yazdığım "ulusal sorun" konusundaki söz konusu yazıyı şimdi yeniden kaleme alsam üslubumu düzeltirdim. Kavganın kızgınlığı ve ateşi içinde, o gençlik bilinciyle ancak böyle yazabilmişim. O zamanlarda yazdığım bütün yazılar için geçerli bu. Ad takmalardan hakarete varan sert üslubumdan kimsenin alınmamasını diliyorum. Kötü üslubumu bir kenara koyarak kendi kendime soruyorum: Bugünden geriye bakıldığında o dönemde yaşayan TKP'li yoldaşlarım şimdi daha sakin düşünebilirler mi? Bu yazının haklılığını onaylayabilirler mi? Ya da düşünsel hayatlarına, benim kafama en çok takılan soruyu sorabilirler mi?

TERÖR VE ÖLÜM

TKP’de ve onun legal örgütlerinde kopuşma gerçekleşiyor. *İşçinin Sesi* taraftarlarının örgütlerle ilişkileri kesiliyor. Böylece örgütler içindeki ideolojik tartışma dönemi bitiyor. İzmir’de İGD yöneticileri *İşçinin Sesi*’ni savunanlara karşı terör başlatıyorlar. İdeolojik tartışma yerine kaba güçle saldırıyı seçiyorlar. İdeolojik olarak ezemediklerini fiziksel olarak ezmek istiyorlar.

İzmir Karabağlar bölgesinde *İşçinin Sesi*’ni destekleyen işçilere İGD’li bir grup saldırıyor. Artık İGD’li gençler *İşçinin Sesi* taraftarlarını nerede görürlerse dövüyorlar. Üniversitelere *İşçinin Sesi*’ni savunanlar zorlukla girebiliyor. Bir zamanlar ”Halkın Kurtuluşu” grubunun İGD’ye yaptığı terörü şimdi İGD, *İşçinin Sesi* taraftarlarına yapıyor. *İşçinin Sesi*’nin gençler içinde fazla gücü yok. *İşçinin Sesi* ufak bir grup. TKP bir yana sadece İGD bile koskocaman örgüt, militanları var. Her yerde *İşçinin Sesi*’ni fiziksel olarak ezebilecek güçleri var.

26 Ocak 1980, *İşçinin Sesi* açısından önemli bir gün olarak tarihe geçiyor. DİSK’in düzenlediği ”Demokratik Haklar” miting ve yürüyüşüne *İşçinin Sesi* ilk kez ayrı bir grup olarak katılıyor. ”Faşizmi İninde Geberteceğiz” flaması altında yürüyor. İGD, *İşçinin Sesi*’nin kendini ifade etme demokratik hakkını kabul edemiyor; taraftarlarını üzerimize saldırtıyor, bizi terörize etmeye çalışıyor. *İşçinin Sesi* taraftarları olarak oyuna gelmiyoruz, olay çıkmıyor.

İzmir’de Maden-İş sendikasının III. Bölge seçimleri yapılıyor. İGD’li militanlar *İşçinin Sesi*’ni destekleyen azınlık gruba gerekli zorluğu çıkarıyorlar. *İşçinin Sesi*’nin kongre sonucunu etkileyebilecek gücü yok. Amaç yalnızca *İşçinin Sesi*’nin varlığını kongrede duyurmak. Ne yazık ki, gerginliğin yarattığı hava çatışmaya dönüşüyor. İGD üyesi Halil Babadağ vuruluyor, ölüyor. Tarih 17 Ağustos 1980.

Bu kötü olayın ardından *İşçinin Sesi* taraftarı 20 yaşındaki İnanç Seçiş, 29 Ağustos 1980’de İzmir’in Karabağlar semtinde İGD’li grup tarafından pusuya düşürülüp öldürülüyor. Burada durmalıyım, burada kalemim daha yavaş yazmalı. Yoksa içimde şu an duyduğum acıyı size anlatamam.

İnanç Seçiş yoldaşımın benim yaşamımda çok önemli bir değeri var. Onu hiçbir zaman unutmadım. Onu insan nasıl unuttur? İnsan onu unutamazsa Kezban’ı da unutamaz. İnanç’ın en çok sevdiği kız arkadaşı Kezban ile birlikte ortalıkta bitmez enerjiyle koşturduklarını nasıl unuturum? İnsan bazen fedakârlığa örnek arar: Örnek onlar!

Cıvı cıvı, heyecanlı, tartışırken eliyle de konuşan gencecik bir kızdı İnanç’ım. İnanç inandığı insani dünyanın özlemine kendi gençliğini feda ederken, onun yaşıdakiler eğlencenin peşinden koşuyorlardı. O ise bir umudun peşinden. Yorulmak bilmez direnciyle, hep bana örnek oldu o. Onun yüzüne bakarken hep onur duydum. Çoğunluğun kaba gücüne teslim olup kendi görüşlerini satmadığı için!

Onun öldürüldüğünü duyduğumda yıkıldım, yıllarca inanmadım öldüğüne. Onun ölümünden bir gün sonra, 30 Ağustos 1980’de sevgili İnanç’ıma duygularımı şöyle anlatmışım ve *İşçinin Sesi*’ne iletmışim, 8 Eylül 1980’de yayınlanmış:

SENİ YAŞATACAĞIZ

”Yoldaşım benim.
Canımdan çok sevdiğim
Kardeşim benim.
Acılar gördük,
Ölümler de gördük.
Ama ağlamadık hiçbir zaman.
Biliyoruz,
Bir komünist için en güzel ağıt,
Savaşını yaşatmaktır.
Yaşatacağız her zaman.

Yoldaşım,
Sana söz veriyoruz.
Öldüğün yoldan dönmeyeceğiz.

Yoldaşım,
Sen İnançsın.
Sen tertemiz yüzünle,
Eğilmez başınla,
Türkiye Komünist Partisi’nin
şanlı bir üyesi olarak
KALACAKSIN.” (M.Turan, *İşçinin Sesi*, Sayı 138, 8 Eylül 1980, s.4)

İki grup arasındaki çatışmalar hızlanarak sürüyor. *İşçinin Sesi* de gücünün yettiğince saldırmaya başlıyor. Her tarafta kan akıyor artık. 1 Eylül 1980 günü *İşçinin Sesi*’nden olan İsmail Çakır birkaç İGD’li tarafından açıkça kurşuna diziliyor. 11 gün sonra ülkede askeri darbe oluyor, faşist cunta iktidara el koyuyor.

* * *

Şimdi 27 yıl sonra düşünüyorum. Yüreğim acıyor. Henüz hayatlarını yaşamamış Halil Babadağ’a, İnanç Seçic’e, İsmail Çakır’a yazık olmadı mı? Bunlar faşist kurşunlar altında ölseydi, ölümlerinin bir anlamı olurdu. Ama bunları öldüren kurşunlar solun, devrimci hareketin içinden geliyor; ölümü daha acıklı yapıyor. Ölenler için ölüm yok; ama yaşam da yok! Yaşayanlar ve bu olaylara neden olanlar içinse her gün vicdani ölüm var, bilinçsel ölüm var.

İdeolojik görüşleri silahla ortadan kaldırmayı istemek vahşi burjuvazinin yöntemidir. Bu pisliğin solcular açısından kökenleri ise Lenin’den sonra başlayan ”Sovyetçi yok etme anlayışına” kadar uzanıyor. İdeolojik olarak ezemediğini fiziksel olarak ezmek istemek, ideolojik olarak zayıf olanların işidir.

Ne var ki düşünceyi ortadan kaldıracak silah yoktur; düşünce ancak düşünce ile öldürülebilir. Pratik şiddeti pratik şiddetle karşılayıp çözebilirsiniz. Ayrıca saldırıya uğrayan açısından kendisini savunmak haktır. Ama teorik eleştiriyi silahların eleştirisine çevirirseniz, kazansanız bile eninde sonunda kaybedersiniz. Romalıları yenen Epir Kralı Pyroos’un kazandığı, ancak gerçekte kaybettiği Pirus Zaferi gibi.

KAYBEDİLEN DOSTUN ACISI

İnanılmış kavganın içinde olmak herkesi birbirine dost yapamıyor. İnsanlarla ortaksın, ortak dünya görüşü paylaşıyorsun. Ama kendi benliğini, psikolojini, bireysel sorunlarını paylaşmak başka şey. Her yoldaş dost değildir, her dost yoldaş olamıyor. Tabii ki en güzeli, hem dostluğu, hem yoldaşlığı, hem duygudaşlığı aynı insanda bulmak!

O dönemde benim çok yoldaşım var; ama dostum çok az. Ketum adamım, konuşmayı sevmiyorum, girişken değilim, insanları fazla irdeliyorum. Kolay dost bulamıyorum. Üstelik sekterim, sert görünmeyi yöneticiliğin özelliği sanıyorum; insanları kendimden bilinçli olarak uzaklaştırıyorum. Ama yine de birkaç tane dostum var. Onlardan bir tanesi, ilerde öğretmen olacak olan bir kız arkadaşım. Siyasi kavganın koşturmacasının zamansızlığında ona mutlaka zaman yaratıyorum. O beni dinliyor. Ben onu dinliyorum. Onunla iç dünyamda denge kurduğumu düşünüyorum.

İşte, siyasi ayrılık başladığı zaman bu önem verdiğim insan beni dinleyemedi. Şartlar uygun değildi belki. Ama bana mektup yazdı. Bu mektubu yaşamım boyunca unutmadım. Onu o zaman anlamamıştım, şimdi anlıyorum. Hak vermiyorum, anlıyorum. Egemen olanın düşüncesinin egemen düşünce olduğunu o dönemde bilincime çıkaramamıştım. Savunduğum dünya görüşünün yaratıcılarının bunu çok önce söylediklerini henüz bilmiyordum. Bugün öğrendim. Benim dost bildiğim insan, çoğunluğun gücünün sesine kulak veriyordu. Bana yazdıkları kendinin sesi değil, çoğunluğun sesiydi. O da bin gözün, iki gözden daha iyi gördüğüne inananlardandı. Onu niye eleştiriyorum? Ben de bir zamanlar ondan farklı mıydım sanki?

Bana mektubunda, "Sen Hainsin" diyordu. Ben düşmana hiçbir şey satmamıştım. Niçin haindim? Partinin ideolojik hattını eleştirmek "hainlikti" onun için. Benim için de öyle değil miydi bir zamanlar? Ona şimdi kızmıyorum, o zaman kızmıştım. İdealizasyon, ideolojik olarak beyni geri insanlar yaratır. Ben nasıl eskiden onlardan biriysen, benim dostum da onlardan biriydi. Aramızdaki fark, ben gerçeği tam bilincime çıkaramamış olsam da, yanlış bildiğim şeye başkaldırarak kopuşu başlatmıştım. O ise yerinde sayıyordu. Beni inandığı ütopyanın savunucusu ve ütopyaya katkı yapan adam olarak görmüştü; ama şimdi bu adam partiyi eleştirerek davayı satmıştı ona göre.

Bugün böyle düşünüyor mu sevgili dostum bilmem? Fakat bana yazdığı mektupta Ahmed Arif'ten aktarıp yazdığı şiiri ne zaman okusam onu hatırlıyorum, hüzünleniyorum.

"De be aslan karam,
De yiğit karam,
Hangi zehirin meltemi,
Saran meltemi,
Hülyanda?

Hakikatlı dostun muydu,
Can koyduğun ustan mıydı,
Bir uyumaz hasmın mıydı,
'Oooooof' de bunlar olsun muydu?

De be aslan karam,
De yiğit karam,
Hangi kahpenin hançeri,
Saklı hançeri,
Yaranda?”

KARANLIK GÜNLER

12 Eylül 1980 kaçmaya başladığım tarih. Canıma susamışlardan kaçıyorum. Aslında kaçamıyorum; düşmanlarımın beni bulabilecekleri yerde gizlenmeye çalışıyorum. 12 Eylül faşist darbesinin maşaları beni bulmak için yakalanan yoldaşlarımı işkencehanede sıkıştırıp duruyorlar. Nerede saklandığımı henüz bilmiyorlar; oysa ellerini uzatsalar ellerindeyim.

Ellerini kana bulaştırmaktan çekinmeyenlerin kısa zaman içinde bana ulaşabileceklerini biliyorum. Eğer bulunduğum yerde kalırsam yakalanmam günlerle, saatlerle sayılı. Hemen kaçmam gerekiyor. Ama olanak yok, şimdi kaçamam. Kesilmeyi bekleyen kurban gibiyim.

Sevgili Handan'dan sürekli haberler geliyor: "Arkadaşların seni arıyorlar, çok özlemişler," diye. Anlıyorum ki, kanımı içmeye hazır yarasalar kanı özlemişler; kanımı arıyorlar. Buradan bir an önce kaçmam zorunlu. Fakat nasıl? Nereye gideyim? Bağlı olduğum örgüte haber gönderip duruyorum, kaçma olanağımı yaratsınlar diye.

Nihayet siyasi örgütüm yardımına yetişiyor. Düşmanlarımın avuçlarından sessizce kayıp gidiyorum, kaçıyorum. Artık iki kat fazla kaçacağım. Sınıf düşmanlarım iki kat fazla enerji ile beni arıyorlar. 12 Eylülcü katillerin artık bildiği, insanların kölece kullanıldığı yeraltı deposundan kaçtım; ancak şimdi nerede gizleneceğim? Örgütümün olanakları sınırlı. Kendi olanağımla saklanacak yerler ayarlamam lazım.

Aklıma mahalle arkadaşlarım geliyor; hani şu her şeyimi utanmadan paylaştığım, hiçbirisinin yaşantısını kıskanmadığım, acılarımı bilen, benimle birlikte sokaklarda bilye oynayan çocuklar. Hani benim *Simbad'ın Maceraları* günlerimi bilen, benimle ağlayan, gülen, çingene mahallesinin göbeğinde oturan şen çocuklar...

İnsanların birbirinden korktuğu, uzaklaştığı bir dönem 12 Eylül'ün karanlık günleri. Tedirgin biçimde mahalle arkadaşım Kerim'in kapısını çalıyorum. O benim görünüşte siyasetle ilgilenmeyen mahalle arkadaşım beni öylesine kucaklıyor ki, insanlığın-dostluğun ölmediğine inanıyorum. Dostumun beni saklamakla, işini, karısını, kendi hayatını ortaya koyduğunu biliyorum. Başka çarem olsa onu böyle bir tehlikeye sokmam. Ne yapayım, mecburum! Mahalle arkadaşım olan insana karşılığı ödenemez olan bir hayat borçluyum. Benimle hayatını paylaşan dostum bütün ihtiyaçlarımı karşılıyor. Sadece benim değil, aykırıhayatıma ortak olan sevgili Handan'ın da. Dostluğun zor günde belli olduğunu dostum bana eylemiyle yeniden öğretiyor.

* * *

Mahalle arkadaşım beni ölümden kurtarıyor; ama yakalanma, işkence korkusundan kurtarabilir mi? Geceleri yatağa uzandığım zaman sınıf düşmanlarım rüyalarımın kapısını zorla kırıp giriyorlar. Varlığı kalmamış tatlı rüyalar kâbusa dönüşüyor, korkulu rüyalar görüyorum. Sıkıntı ve boğulma duygusuyla karışık duygular altındayım. Sabahları her seferinde işkenceden geçmişim gibi kan ter içinde uyanıyorum. Korkuyor muyum? Evet. İşkence odasında konuşurum diye korkuyorum. Yoldaşlarımı ele veririm, çözülrüm diye korkuyorum. Peki, kendi canımı yitirmekten korkmuyor muyum? Yalan yok, ondan da korkuyorum. En kötü yaşamın bile yaşanmaya değer olduğunu bilenlerin korkusunu yaşıyorum.

İnsanın korkusunu bastıracak tek gücün ”bilinç” olduğunu biliyorum. Bilincimi sürekli kontrol ediyorum; kendime, bana işkencehanede sorulabilecek sorular yöneltiyorum. Sorulara uydurma yanıtlar üretiyorum. Düşmanın akla sığmayan işkence yöntemleri altında konuşmamak kolay değil. Direnmek zor. Okuduğum politik romanların direnişçi kahramanlarının nasıl direndiğini düşünüyorum. Onlar gibi yapabilir miyim? Bilmiyorum; fakat kendime söz veriyorum: Yakalanırsam onursuz davranmayacağım. Bilincim beni uyarıyor; boşuna söz verme, hayatın pratiğinde denenmeden sözün hiçbir anlamı yok! Bilincim haklı; ama olsun ben yine kendime söz veriyorum. Henüz doğmamış, yakında doğacak çocuğuma da. Acaba sözümde durabilecek miyim diye hep düşünüp duruyorum karanlık günlerde.

* * *

Kapkaranlık, güneş ışığının hiç sızmadığı günler yaşıyorum Handan’la birlikte. İnsani bir dünya için kavga yapmış, yapan herkes aynı günleri yaşıyor. 12 Eylül’ün cellatları her gün elbiselerine bulaşmış kan izleriyle sıcacık yuvalarına gidiyorlar.

Düşmanın işkence evinden haberler geliyor; direniş haberleri, pişmanlık sözleri... Şu direniş haberleri beni hayata bağlıyor; içimdeki direniş duygusunu güçlendiriyor. İnsanlığını satmayan yoldaşlarının olmasından gurur duyuyorum.

Yakalanan yoldaşlarıma, özgürlük savaşçılarına yapılan eziyeti duydukça sınıfsal kinim daha çok artıyor. Kadın yoldaşlarımıza tecavüz ediyorlar; namusun sözde bekçileri, namusu beyninde görenleri dize getireceklerini sanıyorlar. Bizim için namusun, dürüstlüğü, onurun, düşüncelerimizde olduğunu anlamamış zavallı burjuva uşaklarının çaresizliği bu!

İşte böylesi iğrenç günlerin kaçağıyım ben. Yakalanmamak için hep kaçıyorum. İşkenceleri, tecavüzleri biliyorum; fakat bir gün Necdet Adalı’nın, Serdar Soyergin’in, Erdal Eren’in asılacağını düşünemiyorum. İnsanların işkenceyle öldürülebileceğini kavrayabiliyorum; ama onların asılabileceği aklıma gelmiyor. Bu benim düşmanın sınıf kininin şiddetini anlamamış cahil yanım.

Sınıf düşmanımdan devamlı bahsediyorum; onu ne kadar az tanıdığımdan bahsediyor muyum? Bilmeyen insan bilmediğini göstermek istemez. Ben de göstermiyorum. Vahşeti teorik olarak bilmek, pratikte bilmek değil. Veysel Güney’in, Ahmet Soner’in, Kadir Tandoğan’ın asılacağını düşünemiyorum. Ben yalnızca kaçıyorum.

Karanlık günlerin canını uzatmak için canların asılması gerektiğini henüz anlamamışım. Karanlık günlerin özgürlük savaşçılarının boynuna ilmik geçireceğini, onların kanını emerek besleneceğini bilememişim. 12 Eylül darbecilerinin ellerinde idam sehpasıyla, darağacıyla dolaştıklarını bilincime çıkaramamışım. Politik deneyimi, yıllarla yoğuramamış bir gencim daha.

Sınıf kininin sınırsızlığını beynine bilinçli olarak yerleştirememiş benim gibi birisi, Mustafa Özenç’in, Necati Vardar’ın, İlyas Has’ın asılabileceğini düşünebilir mi? Ya Hıdır Aslan’ın, Seyit Konuk’un, Erdoğan Yazgan’ın asılabileceğini?

İnsani dünyanın düşmanlarının korkunç kinini tanımamışsan Ali Aktaş’ın, Ethem Coşkun’un, Ömer Yazgan’ın bir gün idam edileceğini tahmin edemezsin. Niye yalan söyleyeyim, etmedim. Sadece kaçıyorum ben; karanlık günleri sürdürmek isteyenlerin ellerine düşmemek için! Ramazan Yukarıgöz’ün, Mehmet Kanbur’un da asılacağını bilmeden...

BİR KAÇIŞ ÖYKÜSÜ

Okulu zar zor bitirdim. Doktorluk diplomam var artık. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden bir süre sonra Sıkıyönetim Komutanlığı'nın "Arananlar" afişinde uzun saçlı resmimle yerimi alacağım. 12 Eylülcülerin ellerinde daha önce dernek kurarken verdiğim birçok resmim var. Uzun saçlarımı yıllar önce kestirdiğimi bilmiyorlar mı?

İşçinin Sesi örgütünün kararı ve yardımıyla yurtdışına çıkacağım. Hiç yurtdışına çıkmamışım, nasıl çıkılacağını bilmiyorum. Benimle birlikte yurtdışına çıkacak örgüt sorumlusu arkadaşım Hikmet Esen'le İstanbul'da buluşuyorum. Pasaport işini *İşçinin Sesi* ayarlayacak, ben de yurtdışına otobüsle çıkış için gerekli bilet parasını bulacağım. Para yok. Evlilik yüzüğümü satıyorum ve mahalle arkadaşlarımdan para buluyorum.

Bilet, pasaport işi tamam. Hikmet'le birlikte dışarı çıkış gününü bekliyoruz. Heyecanlıyım. Yurtdışı çıkış kapısında yakalanmak, yıllarca hapis yatmak var. O dönemde yakalananlara nasıl işkenceler yapıldığını biliyorum. İşkencecilerin eline düşmeyi kim ister?

Nihayet çıkış günü geliyor, İstanbul'dan otobüse biniyoruz. Viyana'ya bilet almışız. Otobüste Hikmet'le yan yana oturmuyoruz. Her ihtimale karşı birbirimizi tanımıyor gibi yapıyoruz. Otobüs İstanbul'dan hareket ettikten sonra benim pasaportta bir eksiklik olduğunu fark ediyoruz. İlk mola yerinde eksikliği gidermeye çalışıyoruz.

Yurtdışı çıkış kapısına geldiğimizde pasaport kontrolü için otobüsteki herkesin pasaportu toplanıyor (o zamanlar öyle yapılıyordu). Pasaport kontrolünü beklerken heyecanım daha çok artıyor. Hayatım dakikalara bağlı. Bir zaman sonra pasaportlar geri geliyor ve ben rahat nefes alıyorum. Otobüs Bulgaristan kapısına doğru hareket ediyor. Heyecanım, korkum geçti. Canımı kurtardığımdan dolayı çok sevinçliyim. Nasıl olsa Bulgaristan "sosyalist ülke", bizimkilerin ülkesi. Oraya ayağımı attığım zaman bana kimse zarar veremez. Artık Hikmet'le yan yana oturuyoruz, konuşuyoruz, hiçbir şeyden çekinmiyoruz.

* * *

Bulgaristan'ın giriş kapısına geldiğimizde yine pasaportlarımız toplanıyor. Bu sefer bende hiç telaş yok. Güle oynaya pasaportumu veriyorum. Ne kadar zaman geçtiğini hatırlamıyorum; Bulgar polislerinin benim pasaporttaki adımı bağırdığını duyuyorum. Otobüsten aşağı indiriliyorum. Bulgar polis biraz Türkçe biliyor ve bana diyor ki: "Komşu, bu pasaport sahte". Ben tabii ki itiraz ediyorum. O beni dinlemiyor bile. Bavulumu otobüsten indiriyor, beni Türkiye kapısına doğru götürmek istiyor. Beni Türkiye polisine teslim edeceğini söylüyor.

Çaresizim, gitmemek için direniyorum. Resmen beni sürüklemek istiyorlar. Komünist olduğumu defalarca söylüyorum, fakat Bulgar polisler bana inanmıyorlar. Gözlerim Hikmet'i arıyor, ondan yardım bekliyorum. Hikmet otobüsten aşağı iniyor, biraz bildiği Bulgarcayla polislerle kendi pasaportunun da sahte olduğunu, bizim komünist olduğunu anlatıyor. Hikmet daha önceleri Bulgaristan'da eğitim görmüş. Aklına gelen bir iki hocasının adını veriyor.

Bulgar polisler çelişkiye düşüyorlar, Hikmet'in eşyalarını otobüsten alıyorlar, otobüs yoluna devam ediyor. Bizi bir odaya sokuyorlar, bekleyin diyorlar. Ufacık bir oda; ama sıcak. Odanın

duvarları Dimitrov'un resimleriyle dolu. Sabah oluyor, araştırma bitiyor, komünist olduğumuzdan emin oluyorlar, bizi bırakıyorlar.

Otobüs yok. Viyana'ya nasıl gideceğiz? Almanya'ya giden bir Türk işçisi buluyoruz, onun arabasına benzin parasını ödeyerek biniyoruz. Viyana'ya varıyoruz. Ucuz bir otele yerleşiyoruz. İngiltere'deki arkadaşlardan İngiltere'ye kolay girebilmek için bazı belgeleri bekliyoruz. Belgeler geliyor ve nihayet Londra'ya varıyoruz. Yeni bir dönem, yeni bir hayat, yeni bir yaşam tarzı başlıyor benim için...

SÜRGÜNLÜK NASIL BİR ŞEY?

Yılları birkaç sayfaya sığdırmaya çalışıyorum. Yılların acıları birkaç sayfaya girer mi? Acılar her zaman ayrıntılardadır, sonuçlarda değil. Ne yazık ki ben ayrıntıları, detayları anlatmayı sevmiyorum; gerekli olan şey bana gereksiz gibi geliyor. O yüzden yaşadıklarımı notlar halinde yazıyorum.

Londra’da tanımadığım yoldaşlarımla tanışıyorum, R.Yürükoğlu ile karşılaşıyorum. Mutluyum. Bana göre beynine ulaşılmaz olan R.Yürükoğlu ile konuşuyoruz; kafamdaki bütün soruları yavaş yavaş ona soruyorum, öneriler-eleştiriler yapıyorum. Kesinlikle yapıcıyım, *İşçinin Sesi* hareketine ve onun önderine ideolojik olarak güveniyorum. Kafamda kişileri, partiyi putlaştırmayı *İşçinin Sesi* sayesinde çok önceden yıkmışım; fakat hareketimizin liderini önemsememe engel değil bu.

R.Yürükoğlu beni *İşçinin Sesi*’nin üst yönetim organının bir toplantısına katıyor, örgütün yakın zamanda toplanacak konferansının delegelerinin saptanmasına tanık oluyorum. Bu arada *İşçinin Sesi*’nin yazı kurulu toplantılarına katılıp görev alıyorum. Her şey iyi gidiyor. *İşçinin Sesi* hareketinin Türkiye’nin en güçlü örgütü haline geleceğine inanıyorum.

Zaman su gibi akıp gidiyor, fark etmiyorum bile... Tabii ki sürgünlük acısını içimde duyuyorum, geride bıraktıklarımı özlüyorum. Güvenilir yoldaşlarımla arasında olmak benim tek tesellim. Sürgünlük yılları kolay değil, bu yılları devrimci kavganın bir parçası (görevi) olarak görüyorum.

Zaman geçtikçe örgütü tanıyorum. R.Yürükoğlu’nun siyasi görüşlerinin dışında bir de kişisel özelliklerinin olduğunu öğreniyorum. Kimin kişisel özellikleri yok ki? Herkesin kişisel özellikleri var. Benim de.

Her insanın kişisel özelliklerinin olduğunu düşünebilmek için büyük filozof olmaya gerek yok. Bu basit gerçeği daha önceden biliyorum, bilincime çıkartamadığım, insanın kişisel özelliklerinin siyasi liderde bambaşka anlama büründüğü ve çok önemli olduğu. Eğer otoriter bir liderin kişisel özelliklerini söz konusu ediyorsak, örgüt üyelerini liderliğin kişiliğine tapan kullar haline getiriyor. O zaman görünürdeki kolektif liderlik örgütün başındaki insanın zayıflıklarını, yanlışlıklarını örten incir yaprağı oluyor.

R.Yürükoğlu’nun kişisel özelliklerinin başında onun ”eleştiriye tahammülsüzlüğü” geliyor. Eleştirinin çikolata olmadığını, çikolata gibi yenmediğini biliyorum. Ama R.Yürükoğlu’ndaki ”eleştiriye kaldıramama”, eleştiriye yapanı rakibi gibi hatta bazen düşmanı şeklinde görme, eleştiri yapanın iyi niyetinden kuşulanma üst boyutlarda. Hemen hemen hiç kimse Yürükoğlu’na karşı söz söyleyemiyor. Söylerse de bunu çok dikkatli biçimde söylemek ve sonuçlarına katlanmak zorunda. Türkiye’de örgütsel çalışma içinde *İşçinin Sesi*’nin bana öğrettiği, çoğunluğun kabul ettiği yanlış şeylere ”hayır” diyebilme cesareti (ya da İngiltere parti örgütü açısından konuşursak R.Yürükoğlu’na ”hayır” diyebilme direngenliği) İngiltere’de işlemiyor. Kısacası R.Yürükoğlu’nun örgütsel egemenliğini herkes onaylamak zorunda. Üst yöneticiler dahil.

İngiltere’ye ilk geldiğim günlerde bu somut durumu görmüyorum, aklıma geldiği gibi konuşuyorum. *İşçinin Sesi*’ne ciddi eleştirilerim yok. Ancak zaman geçtikçe R.Yürükoğlu’nun

gereksiz kuşkuculuğu üzerine çok şey öğreniyorum. Teoride açıklıktan yana olan, yoldaşça güveni savunan, parti içinde eşitlik isteyen, eleştiri hakkının engellenmesini haksızlık olarak gören R.Yürükoğlu ile pratikte gördüğüm R.Yürükoğlu aynı kişi değil.

R.Yürükoğlu'nun despotik, anti-demokratik hava yaratarak örgütü bunaltmasında, kendisinin övülmesine ortam hazırlamasında kişisel suçu var. Shakespeare'in dediği gibi, "Övülmek isteyen övenden daha değerli değildir". Bu zehirli havaya katlanan sıradan üyeler, üst düzeyden yöneticiler de suçludur.

Birçok olumsuz olaylar yaşıyorum. Yaşadığım olayların bende memnuniyetsizlik yaratması kaçınılmaz. Zaman zaman R.Yürükoğlu ile tartışıyoruz. Daha doğrusu onun ironik laf atmalarına sessiz kalmıyorum. Hoşnutsuzluk benim yüzümden okunuyor. R.Yürükoğlu bunu fark etmeyecek bir insan değil. Benimle uğraşmaya başlıyor, ona boyun eğmemi istiyor. Aklına gelebilen bütün psikolojik baskı yöntemlerini kullanıyor. Ne de olsa aynı yola baş koymuş yoldaşız...

* * *

Artık R.Yürükoğlu'na "yoldaşça güven" duymuyorum. Mümkün olduğu kadar onunla ilişki kurmadan, hücre sekreterim Emine Engin'in (Merih Akseymen'in) bana verdiği görevleri yerine getirmeye çalışıyorum.

Parasızlık kötü. Ekonomik zorluklar içindeyim. İngiltere'de kaçak olarak yaşamak zorundayım. Çünkü örgüt politik iltica yapmamı istemiyor. Bir yoldaşımın (Haluk Yurtsever'in) yardımıyla konfeksiyon fabrikasında iş buluyorum. Ütücülüğü öğreniyorum, günde 10-12 saat ütü yapmaya başlıyorum. Bu arada *İşçinin Sesi*'ne yazılar yazıyorum, *İşçinin Sesi*'nin matbaasına yardıma gidiyorum. Günbegün psikolojik olarak tükendiğimi hissediyorum.

Yaşadığım olumsuz süreç devam ederken Türkiye'den yoldaşlarım tek tek Londra'ya gelmeye başlıyorlar. Yoldaşlığa demeyeceğim, insanlığa sığmayan olayları R.Yürükoğlu üzerinden onların da kendi deneyimleriyle yaşayacaklarını tahmin ediyorum.

Hayat kendini aynı biçimde tekrarlamaz, ama benzer biçimde tekrarlar. Benzerlik ise yaklaşık benzer sonuçları doğurur. Acaba Türkiye'den gelen yoldaşlarım benim vardığım sonuçlara varabilecekler mi? Hayat bana yardım edip örgütsel yalnızlığımı ortadan kaldıracak mı?

MUTSUZLUK DÜNYASINA DOĞAN MUTLULUK

İngiltere’de günler hüznle günlerini dolduruyor benim için. Günlük geçim derdiyle, siyasi görevlerle oradan oraya koşturuyorum. *İşçinin Sesi* merkezinden olan yoldaşlarla yoldaşlığım kalmamış; ama yine inandığım davanın adamı olmaya çabalıyorum.

Birlikte olduğum hayat arkadaşım Handan yakında doğuracak. Onun iyi beslenmesi lazım. Bunu bile sağlayamıyorum. Üzüntü düşüncelerimi hiçbir zaman yalnız bırakmıyor. Hep üzüntülüym, hep kederliyim. İngiltere’de oturma ve çalışma iznimiz yok. Doğum için ödeyecek paramız yok. Yönetici yoldaşlardan hiçbir yardım istemiyorum; zaten istesem de yardım etmezler. Çaresizim. Neyse ki çaresizliğim uzun sürmüyor. İngiltere’ye okumaya gelmiş ve *İşçinin Sesi*’nin taraftarı olmuş iyi yürekli Fatoş elimden tutuyor, bana yardım ediyor, doğum parasını borç olarak veriyor. Ona minnettarım. Ben unutkan bir adamım; fakat onun insani desteğini yaşamım boyunca unutmadım. Unutmam!

* * *

Mutsuzum. Mutsuzluğumu kimsenin değiştiremeyeceğini düşünüyorum. İnsan acıya alıştı mı, acıyı bedeninin parçası olarak benimsiyor, ondan kopamıyor. Ben de öyleyim.

Bir taksi çağırıyoruz. Tesadüfe bakınız ki, karşıma *Parti Disiplini* broşürünün yazarı Cemil Silahtar çıkıyor. Cemil Silahtar, *İşçinin Sesi*’nden kopmuş, taksi şöförlüğü ile geçimini sağlıyor. Ben hâlâ *İşçinin Sesi* hareketindeyim, onun yazdığı broşürün benim TKP’den kopmamda büyük etkisi olmuş. O şimdi hareketin dışında, ben iğreti biçimde içindeyim. Hayatın ironisine gülüyorum. Onun hareketten kopuşunun nedenini bilmiyorum; ama bilinçsiz biçimde sanki onu anlıyorum. Belki kendi durumuma bakıp, onu anlıyorum. Siyasi bir şey konuşmuyoruz. Bana dostça davranıyor, ben de ona. Cemil Silahtar bizi hastaneye mi götürüyor, hastaneden mi getiriyor, hatırlamıyorum. Ama benim mutsuzluk dünyama doğacak mutluluğu kucağımda olmasa bile, beynimde taşıdığımı hatırlıyorum.

Bir bakıyorum, Londra’nın ismini anımsamadığım bir hastanesinde doğum bölümündeyim. Sevdığım kadın yürekler parçalayıcı biçimde bağıyor. Onun elini tutmuşum, onun acısını hafifletmeye çalışıyorum. Hangi acı el tutmakla geçer? Hiçbirisi! Sadece onu teselli etmeye çalışıyorum. Sevdığım kadın doğurmak için çırpınıyor. O bağırdıkça, içimden ben bağıyorum. Kendimi tutamıyorum. Kendime kızgım. Ona acı çektirdiğimi, suçlu olduğumu düşünüyorum. Erkek olarak bencil olduğumu ilk kez doğum odasında anlıyorum. Doğanın bana verdiği ödül bu!

Sevdığım kadının çektiği acıyı ben çekmek istiyorum. Onun ellerine sıkıca sarılıyorum, kendimden utanarak. Gözlerimden sızan yaşı gizlemeye çalışıyorum. Acı mutluluk doğuruyor, bir çocuk doğuruyor. Benim mutsuzluk dolu dünyama ışık doğuyor. Acıyı çekenin ellerini, yüzünü öpüyorum. Oğlum İnanç’a sarılıyorum. Aslında sarılamıyorum. Ufacık şeyi kalbime bastırıyorum. Onun ufacak yanaklarını öpüyorum, büyük İnanç’ımın yanaklarından öper gibi...

İNGİLTERELİ BİR KIZ

Siz anılarınızı anlatırken bir şeyler saklamaz mısınız? Bazıları saklar. Belki hepimiz saklarız. Ben saklayanlardan mıyım? Belki. İnsanların anılarını kendini koruyarak anlatması, "işimize gelmeyen şeyleri, yaşananın bir parçasını saklama biçimi" değil mi? Hepimizde az ya da çok öznelcilik, kendimize göre düşünme, anlatma yok mu? Eğer böyle olmasaydı iki kişinin ortak yaşadığı anının farklı yorumları olmazdı. Özellikle siyasi yaşamın anılarında farklı anlatım tarzları kolaylıkla ortaya çıkar. Taraflar anının bir yanını bilinçli-bilinçsiz saklayarak sunar. Neyse ki, benim anlatacağım anının siyasi yanı yok. Ama yine de sakladığım şeyler olabilir. Sözcüğü, birbirimize yabancılaştığımız bir toplumda yaşadığımızdan dolayı, sizlere ayıp olmasın, kendimden utanmayayım diye, o günkü kendi zavallılığımı gizleyebilirim. Herkesin herkese karşı savaştığı güçlüler dünyasında güçsüz görünmeyi kim ister?

* * *

Konfeksiyon fabrikasında ütücülük yapıyorum. Ekmeğimi ütünün dumanlarından üretiyorum, ama ütü dumanlarından yaratılan ekmek karnımızı doyurmaya yetmiyor. Gerçek bir iş daha arıyorum ve arkadaşlarımın yardımıyla işi buluyorum.

Ütücülük işi bittikten sonra bazı hafta sonları bulaşıkçılık yapmaya başlıyorum. İngiliz gençlerinin geceleri eğlendiği lüks bir yerde çalışıyorum. Bu işe gitmeyi büyük istekle istiyorum; çünkü orada bedava karnımı doyurabiliyorum; yıkayacağım bulaşık tabakları yenmemiş yemeklerle dolu...

Hangi yıl olduğunu hatırlamıyorum; fakat bir yılbaşı akşamı olduğunu hatırlıyorum. Yine aynı yerde, eğlenen İngiliz gençlerinin geriye bıraktığı bulaşıkları toplayacağım, bulaşık yıkayacağım. Şakacı sevgili dostum, kavgâ arkadaşım Cüneyt Yurtsever'le birlikte çalışacağız.

Saat yeni yılın haberini verirken, İngiliz gençlerinin tabaklarını, bardaklarını toplamaya çıkıyorum. Aslında daha sonra toptasam da olur, ama ben onların yeni yıla nasıl girdiklerini gözlemek istiyorum. Merak işte!

Saat gece yarısını vurmuş, yeni yıl gelmiş. Herkes birbirini öpüyor, yeni yılını kutluyor. Gençlerin sevinç çığlıkları, birbirlerine sarılmaları, öpüşmeleri beni çok uzaklara götürüyor. Kimsenin benim varlığımı umursamadığı ıssız köşeden onları seyre diyorum. Gözlerim onlardayken, beynim kendi halimi, memleketimi, mahallemi, annemi, babamı, kardeşlerimi, dostlarımı, Türkiye'de zorluklar içinde bıraktığım yoldaşlarımı düşünüyor. İçimde anlatılmaz bir keder var.

Hoş giyimli bir İngiliz kız birden beni fark ediyor, göz göze geliyoruz. Sanki görünmeyen düşüncelerimi, acımı görüyor içinden. Yanıma geliyor, boynuma sarılıyor, öpüyor. Hem sevinıyorum, hem de içim acıyor. Düşüncelerimle gittiğim uzak yerlerden tekrar İngiltere'ye dönüyorum.

Hiç tanımadığım, yaşantısı benimle hiçbir ortaklık taşımayan bir insanın hüznümü teselli etmeye çalıştığını hissediyorum. Teselli veren o anda kim olursa olsun kurtarıcı oluyor. Onun gerçek görüşlerini bilsem, o anda duyduğum teselliden pişmanlık duyabilirim. Ama şimdi onun ne düşündüğünü düşünmüyorum. Onun sarılması, öpmesi yetiyor bana.

Aradan yıllar geçti. Her yılbaşı gecesinde, yüzünü şimdi anımsamadığım o İngiliz kızı hatırlıyorum. Onun bana gösterdiği merhamet duygusunu da. Ama her nedense kendi çaresizliğimi, kendime acıdığımı hatırlamıyorum. Belki de sizden "saklıyorum", hatırlamak istemiyorum.

AJAN

Dikiş makinelerinin gürültüleri havayı dolduruyor. Ütülerin buharları gürültülü havaya zehrini katıyor. Ütümün dumanlarıyla zehirli havanın yaratılmasına katkı koyanlardanım. Pakistanlı, Hindistanlı, Türkiyeli işçiler bu konfeksiyon fabrikasının havasını hem yaratanlar, hem de emekleriyle fabrikayı ellerinde döndürenler. İşçiler harıl harıl çalışıyorlar, çalışıyoruz.

Onların aklından neler geçiyor, bilmiyorum. Fakat benim aklımdan geçenleri biliyorum. *İşçinin Sesi* gazetesine yazı yetiştirmem gerekiyor. Gazetenin ilk sayfasının yazısını yazmakla görevliyim. Olanaksızlıklar içinde yazdığım yazıyı parti sekreterim Emine Engin (Merih Akseymen) düzeltecek, hatta bazı bölümlerini yeniden yazacak, benim adıma yayınlayacak. Emine yoldaşıma yazının taslağını mutlaka vermeliyim.

Zamansızlık sorunu çekiyorum. Bütün gün ütü yaptıktan sonra eve ölümü götürüyorum. Her zaman eve hemen gidemiyorum; toplantılar oluyor, *İşçinin Sesi*'nin matbaasına yardım gerekiyor.

Hiç olmazsa yazacağım yazının temel fikirlerini düşünmem, çıkarmam lazım. Ütü yaptığım zamanı "düşünme zamanı" olarak kullanıyorum. Elim ütü yapıyor, beynim yazı yazıyor. Eve gidince yazıyı daha kısa zamanda kaleme alabilirim. Ama beynimle yazdığım yazıyı aklımda nasıl tutacağım? Ütü masama bir kâğıtla, kalem koyuyorum. Önemli bir fikir aklıma gelince hemen not alıyorum. Not alırken düşünen adam nasıl düşünürse, öyle düşünüyorum. Etrafımı gördüğüm yok, insanların yüzüne bakıyorum, görmüyorum, dünyada tek başıma yaşıyor gibi notlarımı alıyorum. Ancak onlar bana bakıyorlar, beni görüyorlar. Beni incelediklerinin farkında bile değilim. Düşüncelerimden başka hiçbir şeyi düşünmüyorum.

Fabrikadaki işçilerin çoğu kaçak çalışıyor. İnsanların İngiltere'deki hayatını bir ihbarla bitirmek olanaklı. İngiltere polisine yakalanmak, ülke dışına atılmak en büyük korkumuz. İnsanlar birbirlerinden kuşku duyuyor. Kendinden başka kimseye güvenmiyor. Herkes birbirini gizlice kolluyor.

Kaçaklar korkularını düşünse dursunlar, ben korkumu şimdilik düşünmüyorum, yetiştirmem gereken yazıyı düşünüyorum. Onlar benim garip biçimde not almamın nedenini düşünüyorlar. Daha sonra benim hakkımda ne düşündüklerini öğreniyorum: "Yüzümüze bakarak bizleri fişliyor bu adam, herhalde ajan," diyorlar. Bu şekilde hiç sevmediğim "ajanlık" mesleğini de cebime koyarak yoluma devam ediyorum, yazıyı yetiştiriyorum.

Aradan 26 yıl geçmiş olmasına karşın, dostlarım benim "ajanlık" mesleğimle alay etmeden duramazlar. Espirisi bol olan dostum Cüneyt Yurtsever beni ve beni gözleyen işçilerin davranışlarını taklit ederken hem gülerim, hem sürgünlük günlerime giderim...

HABER

Almanya'daki eniştem ve teyzem İngiltere'ye bizi görmeye geldiler. Türkiye'ye yaz tatiline gittiklerinde annemi, babamı görmüşler. Onların iyi sağlık haberlerini almak sevindirdi beni. Mutsuz günlerime mutlu günler eklendi böylece.

Teyzem bana hediye olarak bir kaset getirmiş. Merak ediyorum, hemen dinliyorum. Kasetten cızırtılı sesler geliyor. Belli ki ilkel biçimde ses kaydı yapılmış. Uzak diyarlardan gelen cızırtılı sesi hemen tanıyorum: Annemin sesi. Heyecanlanıyorum, duygulanıyorum, ancak ağlamıyorum.

Annem kederli sesiyle konuşuyor, hasretini dile getiriyor; "oğlumun ateşi ile yanıyorum," diyor, ve ekliyor: "Oğlum Murat, bu türküyü ben senin için söylüyorum". Başlıyor söylemeye:

"Eledim, eledim hölük eledim
Aynalı beşikte canan bebek beledim
(...)
Gitti de gelmedi yavrum buna ne çare."

Acıklı türkü beni eskiyen yıllara, yaşamadığım yıllara götürüyor. Annemin bu türküyü niye sevdiğini, onun yüreğini niye acıttığını biliyorum. Annemin anlattıklarını anımsıyorum; ikinci ismimin niçin Murat olduğunu da.

Annem evlendikten sonra uzun yıllar çocuk doğuramamış. Bunun bedelini, babamın annesi tarafından "kısır kadın" olarak suçlanarak, eziyete katlanarak ödemiş. Babam "Deli Ahmet"'in cahil aklı annesinden üstünmüş, bütün ısrarlara karşın annemi bırakmamış. Annem o yıllarda çocuğa hasretini bu türküyle dile getirirmiş. Rastlantı yardım etmiş, acılı yıllar beni doğurmuş. Annemin muradı yerine geldi diye, "Murat" adını vermiş bana, beni hep öyle çağırmış.

Cızırtılı kasette Cennet teyzemin sesi de var. Onu hayalimde canlandırabiliyorum: Ayakları sakat, yürüyemiyor, yerde sürünerek hareket edebiliyor. İyi yürekli teyzem benim, kimseyi kırmayan, hayatından hiç şikâyet etmeyen, güler yüzlü, gözleri çakmak çakmak, canım benim!

Güngör teyzemin sesi geliyor kasetten. Kaset cızırtıyla dönerken onu düşünüyorum. Annem kadar, belki de daha fazla bana emeği geçeni nasıl özlemem, nasıl ona minnet duymam. Aysel teyzem, yani ikinci anam, o şimdi yanımda, özlemimizi geçici olarak gidermişiz. O da kasette söylediği türküleriyle dertli koroya katılıyor...

Birden annemin babası Hüseyin dedem aklıma geliyor. Onun sesi yok kasette, zaten olamaz. Çocukluk yıllarımda kaybettim onu ben. O şimdi gözlerimin önünde: Bir kömür deposunda kömür çuvaları taşıyor, eli yüzü kapkara. Bir çocuk ona bakıyor, keşke o ağır kömür çuvalarını bu çocuk da taşıyabilse, hamal dedesine yardım edebilse...

* * *

Teyzem-eniştem Almanya'ya geri dönüyorlar. Buluşmak iyi, ayrılık kötü. Buluşmanın sevincini ayrılık acısı silip götürüyor. Ne yapalım ayrılık acısı böyle, hüznü hayat devam

ediyor. Bir yandan günlük yaşamın dertleriyle uğraşarak, bir yandan düşünsel hayatımın sıkıntılarına katlanarak...

Londra'da göçmenlerin yoğun olduğu bir bölgede oturuyoruz. Binamız yirmi bir katlı. Biz on dokuzuncu kattayız. Yüksek binamızın her tarafı, içi dışı pislik içinde. Gündüzleri evin balkonundan Londra'nın en sefil, en çirkin yerleri gözüküyor. Ama geceleri bu yoksulluğu görmüyorsunuz; Londra ışıklarla süslenmiş bir deniz sanki.

Teyzemlerin Almanya'ya dönüş tarihini düşünüyorum. Hayret, aradan kaç ay geçmiş hatırlamıyorum. İçimde bir eksiklik, yokluk duyuyorum. Yüreğim kederden paramparça bugün. Balkonda kırık dökük bir masanın başında oturuyorum. Evde yalnızım, annemin sesinin olduğu kaseti dinliyorum. Yine duygulanıyorum; ama bu sefer hı kır  hı kır  ağlıyorum. Haber geldi. Annem  lm ş. İnanç'ı bir kez göremeden ölmüş. Beni son kez göremeden ölmüş. Cenazesinde bulunamayacağımı, sürgünde olduğumu bilerek ölmüş.

BAŞKALDIRI

Türkiye’den gelmiş yoldaşlarımın çoğunluğu kısa zaman sonra benim vardığım yere varıyorlar. R.Yürükoğlu’nun örgütsel yanlışları, kuşkuculuğu, yoldaşça ilişkiyi çığnemesi bizi birleştiriyor. Birleşiyoruz ama iki grup halindeyiz, aramızda samimiyetsizler de var.

İşçinin Sesi hareketi içinde yönetime karşı (siz R.Yürükoğlu’na karşı diye okuyabilirsiniz) başlattığımız başkaldırının benim açımdan psikolojik önemi büyük. R.Yürükoğlu ile aramda yaklaşık bir yıl süren gizli psikolojik savaştan kurtuluyorum, artık içimden geldiği gibi rahatça konuşuyorum, yeniden canlanıyorum.

İşçinin Sesi’nin yayınlarında kafamıza yatmayan şeyleri, örgütsel sorunları herkes kendi üslubuyla açıkça eleştirmeye başlıyor. Aslında hiçbirimizin *İşçinin Sesi*’ne karşı ideolojik bir hat sunacak gücü, çapı yok. Kaldı ki bugünden baktığım zaman tartışılan ideolojik konularda R.Yürükoğlu bizden daha haklı konumlarda.

Eleştirdiğimiz ideolojik noktalardan çok bizim derdimiz örgütsel sorunlarda. R.Yürükoğlu’nun örgütü istediği gibi yönetmesine, yoldaşça ilişkileri ortadan kaldırmasına karşıyız, onun insanlıkdışı baskısından bıkmışız.

R.Yürükoğlu ve onun taraftarları, Türkiye’den gelmiş kadroların başkaldırısı karşısında önce geri adım atmak zorunda kalıyorlar. Partide ”açık tartışma” başlatılması kararını gönülsüzce kabul ediyorlar. Fakat başkaldıranlar kendi aralarında bölündükten sonra ”açık tartışma” kararını ortadan kaldırıyorlar. Başkaldıranları ”geçici yol arkadaşları” olarak ilan edip sözde parti birliğini koruyorlar. Nasıl ki 1979 yılında TKP’nin, *İşçinin Sesi*’ni ”hain” ilan edip sözde parti birliğini koruduğu gibi...

Türkiye’den gelen ölümü göze almış kadrolarla, R.Yürükoğlu’nun önderlik yaptığı *İşçinin Sesi*’nin üst yönetimi arasında bir kitap olabilecek olaylar yaşandıktan sonra *İşçinin Sesi*’nden ayrılıyor. Herkes kendi yolunu çiziyor. Ben de bir grup arkadaşım (Fransa Parti Sorumlusu Murat Dilli, Ali Bulut, Hüseyin Demirdal) ile birlikte aynı yolda, İngiltere’de yaşadığım insani acıları yanıma alarak yeni bir yola çıkıyorum.

Siyasi yaşamımda yine bir şey öğreniyorum: Bir partinin ideolojik görüşleri önemlidir; ancak bu partinin pratiğinin, savunduğu ideolojik görüşlerle uyuşması daha önemlidir. Örgütün bireysel liderliği çok önemlidir; ama kolektif liderlik daha fazla önemlidir.

Samimiyetin, içtenliğin, yoldaşlığın, teoriyle pratiğin uyumunun ortadan kalktığı yerde ideolojik yaşam süs haline geliyor. Gerçekte doğru ideoloji, savaşımın yol göstericisi oluyor. Ama ideolojiyle, örgütsel pratik arasında bir çelişki varsa, hayat mutlaka çelişkiyi olumlu veya olumsuz yönde çözüyor. Bizim yaşadıklarımızda olduğu gibi...

DÜŞÜNCE DEFTERİ

İnsanlar, "Anı Defteri" tutarlar, "Hayal Defteri" bile tutanlar var. Acaba "Düşünce Defteri" tutanlar var mıdır? "Düşünce" diyorsam, duyguları da işin içine katın. Çünkü düşünceler ve duygular birbirinden ayrılamıyor.

Anı Defteri geçmiş zamanı biriktiriyor. Anı Defteri'ne sahipseniz geçmiş döneminizdeki hayat kesitlerini yıllar sonra onda bulabiliyorsunuz. Hayal Defteri geleceğe uzanmaya çalışıyor. Gelecek ile ilgili özlemlerinizi, isteklerinizi içeriyor. Gelecek zamana dönük rüyalarınız, fantezileriniz hep bu defterin içinde. Eğer Hayal Defteri'niz varsa yıllar sonra onu okuduğunuzda hayallerinizin ne kadarının gerçeğe dönüştüğünü görebiliyorsunuz.

Düşünce Defteri ise bütün zamanlara yönelik. Düşüncelerinizin durup beklediği bir zaman yok. Düşünce, zamanlar arasında hızla uçan kuş gibi. Düşüncelerinizi bir anda geçmişe, şimdiki zamana, geleceğe yöneltebiliyorsunuz. Onu uçurabiliyorsunuz; insan kuş benzeri uçamıyor, ama düşünceler uçuyor.

Düşünce, düşünmenin ürünü. Ancak insan düşünce üretebiliyor, bilgisayarlar düşünce üretemiyor. Düşünce, düşünceli varlığın, yani insanın doğurduğu şey. Ama düşüncelerimizin kaynağı beynimizin içi değil, dış dünya. İnsan yaşadığı hayata paralel düşünce üretebiliyor. İnsansız bir dünyayı düşünebilirsiniz, insanın yaşadığı bir hayat olmadan düşüncenin var olabileceğini düşünebilir misiniz?

Hayatsız, dış dünyasız, beyin olmadan yaratılamayan düşüncelerimiz, ortaya çıkıp kaybolan "görünmez adam" gibi. Kafamızdan bir günde binlerce düşünce geçiyor. Hayatın tek bir rengi yok; hayatın sayılamaz ayrıntıları sayısız düşünceler yaratıyor. Hangisini yakalayabiliyorsunuz? Yakaladıklarınız, yakalayamadıklarınızdan çok fazla değil mi?

* * *

Yıllardır herkesin bir "Düşünce Defteri"nin olmasının gerekliliğini düşünmüşümdür. Ne var ki, herkes için düşündüğüm şeyi kendim için düşünemedim. Benim bir "Düşünce Defteri"m yok. Ama bundan sonra olacak. Daha önceden beynimde sakladığım böyle bir defter artık kâğıt yüzü görebilecek.

Hayatın sorgulanmasının, insanın kendini sorgulamasının büyük bölümü geçmişe ait. Ancak sorgulamayı bugünden, bugünkü düşünceleriniz üzerinden yola çıkarak yapıyorsunuz. Bu nedenle "Düşünce Defteri"m geçmişle bugünü bağlayan köprü olacak: Geçmişle bugünkü düşüncelerimi kıyaslayan! Dış dünyadan kendi iç dünyama yolculuk yaptığım! Hayallerimi aktardığım! İnsanlara söylemekten utandığım şeyleri yazdığım! Buzdağının altı gibi kimsenin görmediği...

"Düşünce Defteri"ni okuyacağınız adam bir düşünce hastası. Sürekli düşünür; yürürken, konuşurken, eğlenirken, çalışırken, kitap okurken... Hatta "düşünme zamanları" planlar. Bu düşünme zamanlarında, geçmişte yaşadıklarını, bugün ne yaşayacağını, yarın ne yaşayabileceğini düşünür. Onun "Düşünce Defteri"ni okurken düşünce hastası olduğunu unutmadan okumalısınız. Eğer bir insanı maskesiz, yalansız, rolsüz tanımak isteseydim, onun "Düşünce Defteri"ni okumak isterdim.

DÜŞÜNCE DEFTERİ'NDEKİ "ÖLÜM"

Annemin ölümü yeniden "ölümü" düşündürdü. Başkasının ölümü insana kendi ölümünü düşündürüyor. Hele ölen başkası yakınıınızda duran birisiyse iki kat fazla düşünüyorsunuz. Ölümünden korkuyor muyum?

Ölümünden korktum. İnandığım dava uğruna canımı ortaya koyarken de korktum. Peki, ölümün karşısına hayatımı nasıl dikebildim? İnsan korkarak canını ortaya koyamaz mı? Hem korkmak, hem ölümü kabul etmek mümkün değil mi? Korkarak ölümü kabul ettiğimi kendime itiraf etmeliyim. İnsan aykırıhayata bilimsel ve yürekten inanıyorsa korkusunu gömüyor, ölümünden güçlü olduğunu gösteriyor. Bir gün ölümün karşısında yenileceğini bile bile.

Ölüm korkusu yarınsızlık korkusu. Yarını kaybetme korkusu. Sahip olduğu her şeyi yitirme korkusu. Yalnızca yarınsızlar ölümü göze alabiliyor. Yarını unutmayı içine sindirmeden, yaşadığın hayatın anlamını inandığın bir amaçla eşitlemeden ölümün karşısına çıkamıyorsun.

* * *

Şimdi ölümünden korkmuyorum. Hem doğal ölümünden, hem de vakitsiz ölümünden. İkisi aynı şey değil mi? Ölümün hiçbir zaman vakti yok. Her ölüm zamansız. Yaşamın son hedefi ölüm. Herakleitos'un dediği gibi: "Yayın adı yaşamdır, işi ölümdür." Yayın çekicisi doğadır; ölen, doğanın parçası insandır. Yayın ne zaman çekileceğini yayı çeken de bilmiyor. Kimsenin bilmediği şey için kaygılanmaya ne gerek var?

Ölümü ne kadar önemsizleştirebilirse insan, ölümünden o kadar az korkuyor. Ölümü önemsizleştirdim. Epikuros'a inanıyorum: "Biz varken ölüm yoktur ve ölüm varken biz yokuz."

Yaşamak her gün biraz ölmekten başka ne ki? Ölüm, yaşamın içinde yaşayan olumsuz parça; ama ondan bir parça. Doğarken ölmeye başlamıyor muyuz? Ne var ki yaşadığımız sürece ölmüyoruz, ta ki yaşamın ölüme sıçrama yaptığı noktaya kadar. Sıçrama olmadan ölüm olmuyor. Sıçrama, yaşamla ölüm arasındaki çatışmanın çözülmesi. Ölüm, çelişkinin ortadan kalkması. Ölüm çelişmezliktir. Çelişmezlik ortaya çıktığında zaten biz yokuz; yok olan şey korkmaz. Korku var olanlar içindir. Var olanlar ise var oldukları sürece ölmediklerini göre, ölümünden korkmanın ne anlamı var? Epikuros haklı!

Yaşamımın bitişli olduğunu biliyorum, o zaman niçin yaşadığıma nankörlük yapayım? Yaşamımı niçin ölüm korkusuyla umutsuzlaştırayım? Bugünkü lanet dünya yeteri kadar umutsuzluk vermek istemiyor mu bana? Bu umutsuzluğu yenmek isterken, niçin bir de ölüm korkusunun umutsuzluğunu yükleneyim? Hayattan vazgeçmeye hazır olmadan ölüm korkusu yenilemiyor. Anlamli ölmesini bilenler, ölüm korkusunu yenebiliyor.

* * *

Yaşamdan zevk alarak yaşamak istiyorum. Kim istemez? Geçen günümün ömürden olduğunu, bir daha gelmeyeceğini bilincime çıkardım. Ne acı ki, zevk alarak yaşamama bunu bilmek yetmiyor. İstemek başka, yapabilmek başka.

Hayatımı ayrıntılardan, günlük ıvır zıvır işlerden, ufak dertlerin esiri olmaktan kurtarmak istiyorum. Kendimi kendi istediğim gibi gerçekleştirmek istiyorum. Yapamıyorum, beceremiyorum. Çelişkim bu benim! Geçen zamanın hayatım olduğunu bilmek, ama onu zevkli hale getirememek ne kadar büyük çelişki. Çelişkiyi çözemediğim için ıstırap çekiyorum. Bana öyle geliyor ki, çelişkiyi çözememek sadece benim sorunum değil, kendini başkalarıyla birlikte gerçekleştirmek isteyen bütün insanların sorunu.

Kendini özgürce gerçekleştirememe ölüm korkusunu körüklüyor. İnsanlar kendilerini yeteneklerine uygun gerçekleştirebilseydi, yani yaşamı istediği biçimde zevkli yaşayabilseydi, ölümden bu kadar çekinmezlerdi. Ölümden daha az korkarlardı. Doyasıya, keyifli biçimde yaşayamadığı hayatı kaybetmekten korkuyor insan. Yaşayamadığım hayatı yaşayabilseydim diye korkuyor. Artık bu korkumu da yendim. Ölümden korkmuyorum.

* * *

Annemin ölüm acısının yüreğimi kapladığı dönemde Epikuros'un ölüm felsefesinden yardım bekledim. Ölüm korkumu, ölümden korkmamın yarattığı acıyı dindiren Epikuros'un sözlerini günlerce kendime tekrarladım, üzerinde düşündüm. Epikuros'un ölümü değersizleştiren sözlerini annemin ölümüne uyguladım, acımı dindirsin diye. Hiçbir yararı olmadı, acımı benliğimden silemedim. Bedenimin derisinin her hücresine yakarcasına yayılmış kederin artık hiç geçmeyeceğini, hep benimle birlikte yaşayacağını sandım.

Sonra derin düşününce Epikuros'un beni niye çabukça iyileştiremediğini anladım. Epikuros, kendi ölümünden korkmamamı, korkumdan acı duymamamı sağlayabilirdi. Fakat annemin ölümünden dolayı duyduğum acıyı, sevdiğim insanın ölüm acısını dindiremezdi. Birey kendi ölüm korkusunun acısını yenebiliyor; fakat sevilen başka birisinin ölmesi karşısında duyulan acıyı değil! Sevilenin ölüm acısının, kederinin, hüznünün tek çözücüsünün "zaman" olduğunu daha iyi kavradım. Annemin yokluğunun yarattığı acıyı zamanın ellerine bırakmaktan başka çarem yok.

Şimdiki zamanlarda sevdiklerimin ölebileceği korkusunu yaşıyorum. Onları yitirebileceğimi, hiç onlarla karşılaşamayacağımı düşündükçe, kahroluyorum. Sevilenlerin ölebileceği korkusu, onların ölmesi karşısında duyulacak acıdan büyük gibi geliyor bana. Korkuyu beklemek, korkuyu yaşamaktan daha korkunç.

Sevilenlerin ölümünden dolayı duyulan ölüm acısı ölenler için yok, ama yaşayanlar için var. Geride kalanlar için var. İşte, yüreğimi yangınlara sürükleyen bir acının, annemin ölümünün bana öğrettikleri...

SOL RÜZGÂR

Yoldaşlıklar farklı türde olabiliyor. Bir parti içinde aynı yolda yürüdüğünüzden dolayı bütün parti üyeleriyle yoldaş sayılıyorsunuz. Aslında bu bir "formel yoldaşlık". Samimi ilişkileri kapsayabiliyor, ya da kapsamıyor.

Formel yoldaşlıktan ayrı başka bir yoldaşlık daha var: Aykırıhayatın içten yoldaşlığı. Aykırıhayatın önemli dönemeçlerinde ortaya çıkan, birbirine kardeş gibi sarılan, uçuruma yuvarlanmamak için direnen bir yoldaşlık! Birbirini bütünleyen, birbirini yarı yolda bırakmayan, birbirine güvenen bir yoldaşlık! Birbirinin duygularını, düşüncelerini, dertlerini anlayan samimi bir yoldaşlık!

1982 yılında *İşçinin Sesi* hareketinden tamamen koptuk. Dört yoldaş birlikte davranıyoruz. Hiçbir harekete bağlı değiliz, yaşadığımız olumsuz olayları değerlendiriyoruz. Psikolojik olarak hepimiz yorgunuz, kendimize yeni bir düşünsel hayat arıyoruz.

İşçinin Sesi'nden kopuş döneminde ve sonrasında "içten yoldaşlığın" pratiğini Murat, Hüseyin, Ali ile hep birlikte yaşıyoruz. Bütün olanaksızlıklarımızı birlikte paylaşıyoruz. Düşünsel hayatlarımızı birleştiriyoruz. *İşçinin Sesi*'ne karşı *Sahte Komünistler* broşürünü kaleme alıyoruz. (Belgeler-Ekler 5)

* * *

1983 yılında TKP'de (Türkiye Komünist Partisi'nde) sol rüzgâr esmeye başlıyor. TKP'de yönetim değişikliği var. Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) ve onun güvendiği insanlar yönetimde görev alıyorlar.

TKP 5. Kongre'ye hazırlanıyor, kongre öncesi *Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri* diye bilinen belgelerini çıkarmış durumda. TKP ile aramızda yeniden ilişki doğuyor. TKP geçmiş dönemde yaşananları eleştirel gözle değerlendiriyor, geçmişteki teorik zayıflığını kabul ediyor ve partiyi sol rüzgâr altında toparlamaya çalışıyor. Parti üyesi olmamamıza rağmen bizi kongre öncesi toplanan bir "ulusal konferansa" çağırıyor ve bizler konferansa görüşlerimizi söyleyerek katılıyoruz. TKP'de eleştirileri dostça karşılayan demokratik atmosferi katıldığım konferansta hissettiğimi söyleyebilirim.

Bir süre sonra TKP'nin 5. Kongresi'nin yapıldığını öğreniyoruz. 5. Kongre'nin sonuç belgeleri elimize geçiyor. 1980 yılında iktidara el koyan askeri cunta artık "faşist" olarak değerlendiriliyor ve cuntaya karşı direngen sol bir çizgi savunuluyor. (Belgeler-Ekler 6)

TKP'nin 5. Kongre'de kabul edilen ideolojik çizgisinin pırıl pırıl bir devrimci hat olduğunu söylemek istemiyorum. Çünkü kongre belgelerinde doğru olmayan kimi değerlendirmeler varlığını sürdürüyor. Parti yayınlarında kafama yatmayan şeyler hâlâ var, ama benim açımdan önemli olan nokta partinin sola doğru çark etmesi.

Olağan hayatımız nasıl ki umutsuz yaşayamıyorsa, düşünsel (ideolojik) hayatımız da umutsuz yaşayamıyor. Umutsuzluğun dünyasında en ufak umut büyük umut olarak gözüküyor. Ya da ufak sevinç, büyük sevincin elbisesini giyiyor. İnsan düşünsel hayatını büyük sevinçsiz bırakmamak amacıyla, küçük sevincin peşine büyük sevinci bulmuş gibi takılıyor. Belki biz de

öyle yapıyoruz. Dört yoldaş birlikte partiye yeniden girmeye ve sol eğilimin arkasından gitmeye, görüşlerimizi partide dile getirmeye karar veriyoruz.

* * *

Bu kararı verirken kendi adıma sevinç içinde olduğumu belirtmeliyim. O zamanki duygularımı anımsıyorum. Yüreğim artık hızla çarpıyor. TKP'ye ilk girdiğim günlerdeki onuru, coşkuyu yeniden duyuyorum. Partinin savunduğu sol çizgi beni daha fazla cesaretli yapıyor. İnsanın kendisinden memnun olmasının huzurunu yaşıyorum.

Güvensizliğin dünyasında güvenebileceğim partimi yeniden buldum. Yoldaşlarıma yeniden kavuştum, diyorum kendi kendime. "TKP'nin Sesi" radyosunu dinlerken, beynime "direnme aşısı" yapılıyor sanki. "TKP'nin Sesi" ile birlikte marşlar söylüyorum, bağıriyorum. İstiyorum ki, ezilenler beni, TKP'min sesini duysunlar.

Size çocuksu gelebilir tutumum. Bana bugün de çocuksu gelmiyor. Aksine bu duyguyu hissetmek, aykırıhayata bilimsel inanışın görüntüsü oluyor benim için. Yürek ile beyin birleştiği zaman, düşünce ile duygu birleştiği zaman, insan ile insani dünyayı kurma özlemi birleştiği zaman, kavga eden insan ortaya çıkıyor. Kendimin yeniden yaratıldığımı duyumsuyorum. Kavgayla hazırım yeniden. İnsani bir dünya için kavgaya!

TEKRAR GÖREV BAŞINA

Türkiye Komünist Partisi'ne, partime tekrar kavuşur kavuşmaz onun örgütsel yapısında hemen görev aldım. Örgütün yöre komitesinde çalışmaya başladım. Bağlı olduğum örgütsel yapı içinde yoldaşça bir ortam vardı, görüşlerimi rahatça dile getirebiliyordum. *İşçinin Sesi*'nin o baskıcı parti ortamından kurtulduktan sonra insanın görüşlerini yoldaşça güvene dayanarak aktarabilmesinin sevincini anlatamam.

Yöre komitesindeki yoldaşlarımla sadece yoldaş olmadım; aynı zamanda dost da oldum. Dostlukla yoldaşlık birleştiği anda insan birbirini daha iyi anlıyor; birbirinin farklı görüşlerini art niyetsiz yorumlayabiliyor. Böyle bir ilişkide "içtenlik", "yoldaşça güven" tam yerine oturuyor. Geleceği umutla birlikte kurabileceğinin heyecanını yaşıyorsun. Yaşadım.

Çalıştığım örgütte her sorunu (örgütsel-ideolojik) çekinmeden eleştirebiliyordum. Birlikte çalıştığım yoldaşlarla farklı düşündüğümüz birçok nokta vardı. Fakat bunları tartıştığım, parti merkezine eleştirilerimi ilettiğim zaman olumsuz tutumla karşılaşmıyordum. Başkalarının adına değil, kendi adıma bu dönemde "parti içi demokrasiyi" bolca yaşadım. Bende GSB (Genç Sosyalist Birliği) ile başlayan ve *İşçinin Sesi*'nde yeniden canlanan sorgulayıcı tutumu çekinmeden kullanıyordum; eleştirilerimin bastırılmasını yaşamıyordum.

TKP'nin her tarafında benim yaşadığım "parti içi demokrasi havası" var mıydı? Ne yazık ki bunu iddia etmek zor, birçok parti üyesinin bugün ortaya dökülen yaşamı bunun tersini gösteriyor. O zaman değil, ama şimdi bunu daha iyi görüyorum.

* * *

Peki, partinin başlattığı sol rüzgâr bütün parti kadroları tarafından savunuluyor muydu? Bu sorunun yanıtını TKP Merkez Komitesi'nin yayın organı *Yol ve Amaç* dergisinin ilk sayısında yayınlanan Işık Yenice'nin (Gönül Dinçer'in) yazısını okuduğum zaman bulmuştum. Işık Yenice sağ çizgiyi savunanlardandı. (Belgeler-Ekler 7)

Bir süre sonra TKP Merkez Komitesi'nin yayın organı olan *Yol ve Amaç* dergisinin yaptığı yazı kurulu toplantılarına katılmaya başladım ve bu dergiye yazılar yazdım. Toplantıları TKP ideolojik büro sorumlusu Zülfü Dicleli yönetiyordu. Işık Yenice'yi bu toplantılarda tanıdım. Parti adını şimdi hatırlayamadığım Oya Baydar ile birlikte ortak tutum alıyorlardı.

Burada bir parantez açmam gerekiyor, o dönemde yoldaşım olan Oya Baydar'la ilgili. Oya Baydar o zamanlar bir dava, ideal, özgür dünya için ölünebileceğine inanıyordu. Türkiye Komünist Partisi'nin saflarında yer alması bunu gösteriyordu. Acaba içten, yürekten, bilinçli biçimde savunduğu dava uğruna ölebileceğine inanıyor muydu? Bilmiyorum. Ama şimdi, "Hangi devrim, uğruna ölenlerin yaşamının yerini tutabilir," diye romanlar yazdığını biliyorum. Hem kızıyorum, hem üzülüyorum. Parantezi ileride yeniden açmak üzere kapatıyorum. (Belgeler-Ekler 8)

TKP Merkez Komitesi'nin yayın organı *Yol ve Amaç* dergisinin toplantıları Doğu Almanya'da yapılıyordu. Toplantı gününe yakın Doğu Almanya'ya gidiyordum. TKP, Doğu Almanya'ya rahat girebilmem için sınır kapısına ismimi bildiriyordu, hiçbir zorluk çıkmıyordu. Gerçi ben bu ülkeye her girişimde, ilk kez yurtdışına çıkarken Bulgaristan'da başıma gelenleri

hatırlayarak heyecanlanıyordum. Bir tehlike yoktu, fakat anılarımda kalan Bulgaristan'da yaşadığım o tehlikeli günün etkisinden hâlâ kurtulamamıştım.

SEVGİLİYE MEKTUP

Gülüm,

Üç gündür evdeyim, sokağa adımımı atmadım; kitap okuyup, yazı yazıyorum. Bir de en güzel işim olarak seni düşünüyorum, seninle gizlice konuşuyorum. Hiç sıkılmıyorum, zamanın nasıl geçtiğinin farkında bile değilim.

Zaten genel olarak çok insanla görüşmüyorum. İncir çekirdeğini doldurmayan sohbetlere dayanamıyorum; eğer böyle bir sohbe zorunlu kalmışsam konuşmak içimden gelmiyor, suspus oturup karşıdakinin boş laflarını dinliyorum.

Son günlerde sık olarak "Deli Ahmet"i düşünüyorum. Niçin diye sorma, nedenini gerçekten bilmiyorum. Belki de onun yaşantısının acılarını daha iyi anlamaya başlıyorum ve o ölmeden önce onun değerini anlamamanın hüznünü yaşıyorum.

Sen "Deli Ahmet"i tanımadın, ama onun fedakârlığını, hayata karşı cesurluğunu, içtenliğini anlatırsam anlarsın. Arkadaşları, ona, delidoluluğuna, gözü pekliğine bakarak "Deli Ahmet" derlerdi.

Okuryazar değildi Deli Ahmet; resmi belgelere parmak basardı. Çocukluğundan beri hep orada burada çalışmış. Pavyonlarda fedailik bile yapmış. Bedeni o günlerin izlerini taşırdı; onun bedenindeki bıçak yaralarını görmek istemezdim. Haksızlığa tahammül edemezdi o; haksızlığa uğrayan birisini kavgada kurtarmak için başını belaya da sokmuştu; bu yüzden demir kapılı hücrelerin soğuk gecelerini de yaşamıştı.

Beş çocuğu vardı. Onların ekmeğini kazanmak için en sonunda balıkçılıkta karar kıldı Deli Ahmet. Denizdeki balığa güven mi olur, zar zor ailenin geçimini sağlardı. O gün balık çıkmamışsa, yüzü asılır, süklüm püklüm kenarda otururdu, konuşmazdı. Onun yedi kişilik ailesi bir odalı evde otururdu. Bir de "Garip" isimli köpekleri vardı. Evde, su, elektrik yoktu; geceleri gaz lambası kullanırlardı, suyu da dışardan taşırlardı. Parasızlıktan dolayı evde karısıyla kavga ettiği zamanlarda Tanrı'ya kızar: "Allah vermiyor, ben ne yapayım? Allah bana, ben de sana," derdi. Sofrada önce çocuklarının yemesini bekler, yemek kalırsa en son yerdi. İçkiyle fazla arası yoktu, zaten parası da yoktu.

Cahillik bu ya, kız çocuklarına felç aşısı yaptırmadıkları için büyük felaketle karşılaştılar; ufacak kızları felç oldu. Yoksullukta böylesi bir hastalığa ne maddi, ne de manevi olarak dayanılabilir mi? Deli Ahmet günlerce deli oldu ve ben ilk kez, o kadar badireler, zorluklar, acılar yaşamış bu adamın, ellerini yüzüne kapayarak ağladığını gördüm; bir yandan Tanrı'ya küfrediyordu, bir yandan da cahilliğine. Sıkıntılı yıllar birbirini kovaladı. Bu derde de alıştılar.

Bütün çaresizliğine rağmen hayatla kavga etmeyi bırakmadı Deli Ahmet. Çocuklarını açlıkla büyüttü, onlara birer meslek sağlamak için didindi durdu. Cefaya, yaşamamaya alışmış vefakâr karısı, yaşın ellisini geçtikten sonra şeker komasına girdi. Zamanında devlet hastanesine yetiştirilemediği için boşu boşuna öldü. Deli Ahmet'in parası olsaydı, belki bu kadın ölmezdi.

Bir kez daha kolu kanadı kırıldı Deli Ahmet'in. Gece gündüz denizlere bakarak gözyaşlarını içine akıttı. Karısının mezarı onun ikinci evi oldu. Zaten konuşmayı sevmeyen adam, hiç konuşmaz oldu.

Deli Ahmet'i elimde olmayan nedenlerle uzun yıllar görememiştim. Karısının ölümünden sonra görmek nasip oldu. Onu çok sevmeme rağmen çok sıcak davranamadım; ellerini öptüm sadece, doyasıya sarılamadım. Çocukluktan kalma kötü bir alışkanlıktı bu. Onun hayat tecrübesine dayanarak bana vermeye çalıştığı öğütleri de dinlemedim, hatta onu susturdum. Ben her şeyi biliyordum(!) Benden balık ağı almak için istediği parayı verdim, ayrıldık. O bu parayla balık ağı almadı, özürlü kız çocuğunun geleceğini düşünerek, emekli sandığına borcunu ödedi.

Kendisi için yaşamamış Deli Ahmet'in kalbi hastaydı. Hayat tarafından bu kadar yıpratılan adamın kalbi sağlam kalamazdı. Çalışmaması, balığa çıkmaması gerekiyordu, ancak o çıktı. Masmavi denizin ortasında ölümle karşılaştı; hastaneye gidemezdi, işyeri olan kayıkta öldü. Çocuklarına ekmek getirdiği tekne onun mezarı oldu.

Ne zaman Deli Ahmet'i düşünsem yüreğim burkulur; onu zamanında anlayıp değerini bilmediğim için kendime onun gibi küfredirim; ağlamayı yadırgamayan gözlerim yaşlarını kolayca yanağıma bırakır, sessizce ağlarım. Babama ağlarım.

HÜZÜNLÜ KARŞILAŞMA

Oğlum İnanç bebeklik çağından büyümeye doğru yol alıyor; artık yürüyebiliyor, kesik kesik kelimeler dilinden dökülüyor. Onunla ben ilgileniyorum; yemeğini yapıyorum, yediriyorum, altını değiştiriyorum, gezdiriyorum. Handan okula gidiyor. Böyle bir görev bölüşümü yapmışız aramızda.

Çevremizdeki komşularımız, arkadaşlarımız biraz acıyarak bakıyorlar bana. Belli ki yaptığım işleri erkek cinsine yakıştıramıyorlar. Oysa ben halimden memnumun; hem İnanç'la sık birlikte olabiliyorum, hem daha fazla kitap okuyabiliyorum. İnanç da benim rolümü benimsemiş gözüküyor. Akıllı fazla bir şeye ermemesine rağmen bana, "Anne" diyor. İnanç'ın annelik misyonunu bana nasıl biçtiğini şu anda bile merak ederim.

* * *

Zaman günlerini dolduruyor, yıllar geçiyor, İnanç artık ufak bir çocuk. Eskisi kadar bize ihtiyaç duymuyor. Ben de işe girip çalışmaya başlıyorum. Yeni işim temizlikçilik. Bu işe başlamam kolay olmuyor, daha önce "temizlikçilik kursuna" gidip diploma alıyorum. İki diplomam var artık; doktorluk diplomam şimdilik işe yaramıyor, temizlikçi diplomam karnımızı doyurmamıza yardım ediyor.

Çalıştığım iş çok rahat, "anahtarlı" bir iş. Çok büyük bir garajı temizlemekle görevliyim. Garajda çalışan işçiler gece sıcak evlerine kavuştuklarında, benim işim başlıyor; temizlik şirketi tarafından verilmiş anahtarla garaja girip temizlik yapıyorum. Bana iş veren firmanın sorumlusu hariç kimseyle karşılaşmadan işimi yürütüyorum.

Bazı geceler işyerime çocuk yaştaki İnanç'ımı götürüyorum. Her zaman gelmek istemiyor; ona, "Bana yardım edersen sana işçi olarak para veririm," diyorum. Çocuk akıllı kolayca kanıyor, geceleri benimle geliyor, gerçekten suyla oynayarak yardım ediyor, harçlığını alıyor. İşte günlük yaşam böyle devam ediyor...

* * *

Çok sevinçliyim. Uzun yıllardan beri göremediğim, bana çok emeği geçmiş insanı göreceğim. İnanç onu, o İnanç'ı ilk kez görecek. Havaalanına arkadaşımınla birlikte gidiyoruz. Sevincimi saklayarak, olağan görünmeye çalışıyorum. Niçin, bilmiyorum? Duygularımı, sevgimi gizlemek, göstermemek, ağırbaşlı olmak zorunluluğu içime işlemiş. Bu yanlış bilinçten hiçbir zaman tam kurtulamayacağımı ilerdeki yıllar başıma vurarak gösterecek.

Havaalanının yolcu çıkış kapısından insanlar çıkıyorlar. Birden onu görüyorum. Eski bir bavulu sürükleyerek ilerliyor. Koşup onu kucaklamak, sarılmak, öpmek geliyor içimden. Ama yapamıyorum. Sanki onu dün görmüşüm gibi heyecan göstermeden yanına gidiyorum, saygılı biçimde elinden öpüyorum. Eli öpülmeye değer adama sevgimi, sevincimi gösteremiyorum. Dışardan bakan birisi çalışmaktan nasırlaşmış elini öptüğüm adamın "Deli Ahmet" olduğunu bilemez. Babam olduğunu bilemez. O an Deli Ahmet'immin yüreğinden ne geçmiştir; babasına sevgi göstermekten utanan oğluna kızmış mıdır, gücenmiş midir, hâlâ düşünürüm.

Deli Ahmet'in eski bavulundan sular akıyor. Getirdiği rakı şişesi kırılmış, bavulun içindeki elbiseler rakı kokuyor. Suç işlemiş bir çocuğun suçunu örtmede gösterdiği telaşla konuşuyor, açıklamalar yapıyor, kendine küfretmeyi de ihmal etmiyor.

Bu kadar üzülecek ne var? Babamı duymuyorum bile! Benim derdim kendimle. İçim altüst olmuş, kendime kızgınım. Yüreğimi kendi üzerine kendim kilitlemişim, açamadığım için acı çekiyorum. Deli Ahmet'le son kez karşılaştığımı, son kez gördüğümü, bir daha göremeyeceğimi, onun ölümle randevusu olduğunu bilmeyerek acı çekiyorum.

şimdi utanma zamanıdır, babama içtenliğimi gösteremediğim için utanırım. Babamı ölünceye kadar beynimde taşıyım. şimdi utanma zamanıdır, şimdi kendimden utanırım. Kederlerden, hüznlerden, ağlayışlardan, isyanlardan tek bir zincir yaparım. Pişmanlığın verdiği suçluluk duygusunu zincirime eklerim, onu ölünceye kadar boynumda taşıyım.

SAĞ RÜZGÂR

TKP’de sol rüzgârın etkisi yaklaşık üç yıl sürdü. Ben de bu rüzgârın yüreğimi dirençli tutuşuyla gelecekte umutlu üç yıl yaşadım. Gücümün yettiğince sol çizgiye destek verdim, savundum. Örgütsel çalışmada partimin verdiği görevleri yerine getirdim. Fakat bir dönem geldi ki, sağ bir rüzgârın yüzüme çarptığını hissettim. Sovyetler Birliği’nde ”Yeni Düşünceci” sağ Gorbaçovcu çizginin egemen olmasıyla, TKP yüzünü açıkça sağa çevirdi. O dönemde henüz bu uluslararası bağlantıyı fark etmemiştim.

TKP’de 1986 Ulusal Konferansı’nda son biçimi verilen ”Barış ve Ulusal Demokrasi için Alternatif Program” sağ rüzgârın ilk işaretidir. Bu işaret, TKP 5. Kongresi’nde onaylanmış olan sol hattı, sağ çizgiyle değiştirmeye karar verıştır. Parti üyelerinin çoğunluğunun TKP’nin içinde esmeye başlayan sağ rüzgârı fark ettiğini söyleyemem. Gerçi Parti yönetimi ”alternatif programın” tartışılma sürecinde sağ görüşlerin güçlenmesi, kabul görmesi için ortamı hazırlamıştı. Partinin yüzünün sağa dönüşüne büyük ihtimalle daha önceden karar verilmişti. Parti merkezi, Şubat 1987’de toplanan MK 7. Plenumu’nda (tam üyeli Merkez Komite toplantısında), ”Barış ve Ulusal Demokrasi için Alternatif Program”ı onaylayarak sağ rüzgârı şiddetlendirdi. 1987-1988 yılları sağ rüzgârın fırtınaya dönüştüğü yıllardır. (Belgeler-Ekler 9)

Daha önce belirttiğim gibi TKP’nin 5. Kongre’deki ideolojik çizgisi, tarihsel geçmişin sağ yanlışlarından bütünüyle temizlenmiş devrimci çizgi değildi. Fakat eksikliklere-yanlışlıklara karşı atılmış çok önemli devrimci bir adımdı.

TKP 1986-1987 yıllarında kendi tarihindeki yanlışları temizlemek bir yana, tamamen ters bir yöne doğru hareket etmeye başladı. Doğrular görecelidir; doğruluğu, gerçek doğrunun yakınlığına ve uzaklığına bakılarak ölçülebilir. Bu yeni dönemin ideolojik çizgisiyle, 5. Kongre’nin çizgisi kıyaslandığında, 5. Kongre hattı (içerdiği yanlışlara karşın) doğru çizgi olarak gözüktür. Çünkü Gorbaçovcu ”Yeni Düşünce Tarzı”nın uzaktan gelen henüz belirginleşmemiş etkileri bile, 5. Kongre’nin içerdiği devrimci görüşleri silmeye yeterdi.

Gorbaçov’un ideolojik amaçlarını hemen çözümleyebildiğimi söylersem düşünsel hayatıma yalan söylemiş olurum. Size de. İleride TKP’nin gelebileceği en uç sağ noktayı tahmin etmeden 1987 yılında sağ boşluğa iki kurşun atmışım. TKP Merkez Komitesi’nin yayın organı *Yol ve Amaç* dergisine iki yazı yazmışım, yayınlanmış. (Belgeler-Ekler 10)

* * *

1987 yılının önemli bir özelliği, TKP’nin, TİP (Türkiye İşçi Partisi) ile birleşmek ve TBKP’yi (Türkiye Birleşik Komünist Partisi’ni) oluşturmak için her şeyini feda etmeye hazırlanmasıdır. 1987 yılı içinde iki parti anlaşarak TBKP Program Tasarısı’nı hazırladılar ve tartışmaya açtılar. Behice Boran ve Haydar Kutlu 7 Ekim 1987’de Brüksel’de yaptıkları basın toplantısında TBKP’nin yakında kurulacağını kamuoyuna duyurdular.

16 Kasım 1987 günü TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu ve TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın Türkiye’ye TBKP’yi legal olarak kurmak üzere döndüler. Döner dönmez de poliste büyük işkenceyle karşılaştılar. Böylece partideki ideolojik bunalıma örgütsel bunalım eklenmiş oldu.

Tartışmaya açılmış olan "TBKP Program Tasarısı" TKP'nin ideolojik olarak bitişinin, 5. Kongre'yi tamamen toprağa gömüşünün ve üzerine ölü toprağı atışının simgesi gibidir. 1988 yılında TBKP Program Tasarısı'nın ufak tefek değişikliklerle kabul edilmesinden sonra TBKP programı reformist çizginin resmi belgesi haline geldi.

Partinin ana gövdesi TBKP'nin reformist hattını destekliyordu; "Yeni Düşünce Tarzı" denen Gorbaçovcu çizgiyi onaylıyordu. TBKP Program Tasarısı benim açımdan kabul edilemez görüşler içeriyordu. "Tasarı" parti içinde tartışılırken bunu belirttim ve yazılı eleştirilerimi o dönemde TİP ve TKP Merkez Komiteleri tarafından yayınlanan *Yeni Yol* dergisine gönderdim. Eleştirilerim yayınlandı. (Belgeler-Ekler 11)

Bu arada TBKP program tasarısı hemen hemen aynı biçimiyle onaylandı; ama parti programı üzerine olan tartışma devam ediyordu. TBKP kadrolarının ana ağırlığı parti programının sağ çizgisini destekleyip savunuyordu.

O dönemde parti içinde ideolojik-örgütsel bunalıma işaret eden ve partinin ideolojik hattını eleştiren "Parti İçi Savaşım İdeolojik-Politik Temelde Sürmelidir" adlı bir yazı yazmışım ve bu yazı artık TBKP yayın organı olan *Yeni Yol* dergisinde yayınlanmış. Tabii ki merkezi destekleyen yoldaşların yazılarından farklı olarak "Bir konu/Bir görüş" bölümünde. (Belgeler-Ekler 12)

İKİ TOPLANTI

Berlin’de önemli bir toplantı olacak. Toplantıya TBKP’nin üst düzey kadrolarının bir kısmı katılacak. Toplantıya bağlı olduğum parti örgütünün yöre sekreteri olarak katılıyorum. ”Yeni Düşünceler” denen görüşlerle uyuşmadığım biliniyor, parti yönetimi açısından sır değil. Ama bu toplantıda bana yapılacak ideolojik bir saldırı beklemiyorum.

Yanılıyorum. TBKP’nin yöneticilerinden ideolojik büro sorumlusu Zülfü Dicleli yoldaşım partinin ”Yeni Düşünceleri”ni kavramamış yöre sekreterini sertçe eleştiriyor. Bir yöre sekreterinin ”Yeni Düşünceler” denen anti-Marksist görüşlere karşı savaş açmış olmasını içine sindiremiyor. Beni iyice haşlıyor, ağzına gelen her şeyi söylüyor. ”Yeni Düşünceler”i savunmak serbest, eleştirmek yasak!

Buna karşın bazı yoldaşlarım Zülfü Dicleli’nin tutumuna karşı çıkıyorlar. Benim ”Yeni Düşünceler”i eleştiren görüşlerime katıldıkları için değil, farklı görüşe gösterilen anti-demokratik tutumu onaylamadıkları için. TBKP yönetiminden Şeref Yıldız yoldaşım böyle davrananlardan biri, Zülfü Dicleli’nin davranışını açıkça eleştiriyor. TBKP yönetiminin kendi arasında, kadroların gözü önünde tartışması olağan durum değil. Herkes şaşkın!

* * *

Önemli bir toplantı daha var. Ne yazık ki, Sovyetler Birliği’ne eğitime gideceğim için toplantıya katılamayacağım, görüşlerimi parti üyelerinin önünde dile getiremeyeceğim.

Sorunun çözümünü hemen buluyorum. Partinin durumunu eleştiren bir mektup kaleme alıyorum ve bu mektubu benimle aynı düşünceleri paylaşan Hüseyin Demirdal’a veriyorum; benim bulunamayacağım toplantıda okuması için. Böyle bir mektup bıraktığımdan TBKP Merkez Komitesi’nin haberi yok.

Daha sonra öğreniyorum; mektup toplantıda Hüseyin yoldaşım tarafından benim adıma okununca kıyamet kopuyor, sert tartışmalar başlıyor. Burada durmalıyım. Görüşlerimi içeren mektubu niçin örgüte bırakmadım? Niçin, Merkez Komitesi’ne böyle bir mektup bıraktığımı bildirmediğim? Herhalde mektubun toplantıda okunmayacağından korktuğumdan.

Şimdi düşünüyorum da, tutumum doğru değildi. En azından bağlı olduğum örgütteki yönetici yoldaşlarıma güvensizlik göstermiş oldum. Mektup toplantıda okunmasa ne olurdu? Bir mektupla partinin gittiği yanlış yolu mu değiştirecektim? Çalıştığım parti örgütü görüşlerimi bilmiyor muydu? Partinin politikasını her yerde, parti basınında eleştirmiyor muydum? Mektubun okunmaması durumunda yanlış yapanlar onlar olacaktı, şimdiyse güven sorunu yönünden yanlış yapan benim. (Belgeler-Ekler 13)

”YENİ DÜŞÜNCELER” BEYNİME YERLEŞEMİYOR

Sovyetler Birliği’ndeki Gorbaçov iktidarının, ”Yeni Düşünce Tarzı”nı ”kardeş” komünist parti kadrolarına benimsetmek, kavratmak istediği bir dönemdi. Bu dönemde üyesi olduğum TKP beni Sovyetler Birliği’ne eğitime gönderdi. Ben de gitmeyi istiyordum. ”Yeni Düşünceler” denen görüşleri kabul etmiyordum, ancak bu görüşleri Sovyetler Birliği Komünist Partisi’ne bağlı hocalardan dinlemek istiyordum.

Lenin’in ülkesini görebilmek -tabii ki bugünkü haliyle değil- benim gibi insanların büyük düşüydü. Bu hayali gerçekleştirmek ayrıca bana heyecan veriyordu. Düşlerimin gerçekleşmesi için Moskova’ya doğru yola çıktım.

Moskova Havaalanı’na indiğim günü bugün gibi anımsıyorum. Parti görevlileri beni karşıladı ve özel bir işlemden sonra pasaport kontrolünden geçtim. Moskova dışında kurulmuş, her ülkeden komünistlerin Marksizm eğitimi gördüğü okula götürüldüm.

Benimle aynı eğitime katılacak yoldaşlarımla tanıştım. İnsani olarak sıcak bir ortam vardı, yoldaşça bir ilişki kurduk. Burada özel dostluk kurduğum yoldaşlarımı unutamam. Talat’ı, Selim’i, Aynur’u, Feridun’u sevgiyle anmalıyım. Sovyetler Birliği’nde okulda gördüğüm ”Sovyet insanını” sevdim, onların tavariş (yoldaş) derken ne kadar içten davrandıklarını yaşadım. Elleriinde olan şeyleri bireycilik yapmadan bizlerle paylaştıklarına şahit oldum. Tanıdığım bütün ”Sovyet insanları” şimdi gözümün önünden geçiyor. İnsanın unutamadığı günler olur, benim de unutamadığım, sevgiyle andığım günlerdir Moskova günleri...

Bugünkü Moskova’nın eski günlerdeki gibi olmadığını biliyorum. Eski Moskova günlerinde sıradan Sovyet insanı toplumda az bulunan mallar için kuyruğa giriyordu, sırası gelince ihtiyacı olan malı alıyordu; ekonomik olarak ”alamama gücü” diye sorunları yoktu. Orada tanıdığım insanların ekonomik gelecekten, yarının ne olacağından, çocuklarının eğitim-sağlık sorunlarından korkuları yoktu. Eksiklerle-yanlışlarla dolu olmasına rağmen bu bozuk Sovyet düzeni bile onların gelecek korkularını dindirmişti, huzurluydu insanlar.

Bugün ise Moskova’dan gelen haberler tersini gösteriyor. Alışveriş merkezleri lüks mallarla dolu, kuyruk sırası yok. Ama sıradan Sovyet işçisinin onları ”alacak gücü” de yok. Her şey paraya endeksli. İnsanın değeri sahip olduğu parası kadar. İnsanlar geleceklerinin belirsizliğinin korkusu altında sürünüp duruyorlar. Huzursuzluğu yaşamlarının ayrılmaz parçası yapmışlar, zengin bir cehennemde yaşıyorlar.

* * *

Kaldığımız yerde sadece eğitim görmüyoruz, spor da yapıyoruz. Kaldığımız yerin çok büyük bir bahçesi var; çevresi koşmakla bitmiyor, bahçenin alanı içinde spor amacıyla koşup duruyoruz. Hafta içinde Moskova’ya inemiyoruz, yasak. Spor yaparak boşluğu dolduruyoruz. Bir gün kar yağarken bu bahçenin alanı içinde defalarca tur attığımı hatırlıyorum ve koşarken Nâzım Hikmet’i düşündüğümü de.

Eğitim gördüğümüz yer ile kaldığımız yer aynı. Gündüzleri eğitim alıyoruz, geceleri kendi ekibimizle bir araya geliyoruz. Birlikte şarkı söyleyip Rus votkası içiyoruz. Votka bulmak kolay değil, Sovyet vatandaşlarıyla birlikte kuyruklara giriyoruz votka almak için.

* * *

Benimle birlikte eğitime katılan TKP Merkez Komitesi üyesi Sıtkı Coşkun'dan da bahsetmeliyim. Şu anda yaşamda olmayan, devrimci coşkusuna hayran olduğum Sıtkı Coşkun yoldaşımınla arada bir tartışıyoruz. O, ideolojik sorunlara benim gibi bakmıyor, benim yaptığım ideolojik kavgayı önemsemiyor. "Damarlarımı kesseniz Sovyet kanı akar," diyor. Onun kavgası partideki "sağ unsurları" örgütsel olarak güçsüzleştirme yöntemleriyle meşgul. Bana sağcı düşüncüyü örgütsel olarak nasıl yeneceğimiz konusunda dostça tavsiyelerde bulunuyor. (Sevgili Sıtkı yoldaşım ilerideki yıllarda TBKP likidasyonu tamamlanırken "sağ düşünceyle" kendi anlayışına uygun olarak hesaplaşacak, Marksizmi savunacak. Ne yazık ki her şey için geç olacak.)

Eğitimlerde, SBKP'ye bağlı olarak çalışan Marksizm uzmanı hocalarımızı dinliyoruz. Hocalarımız Marksizmi, "Yeni Düşünceler" denen Marksizmdışı görüşlerle uyumlu kılmak için bütün yeteneklerini kullanıyorlar. Resmi SBKP yayınları ne söylüyorsa onu aynen tekrarlıyorlar. Anlıyorum ki, onların görevi bu. Anlatılan şeyler bir türlü benim Marksizm bilgilerime uymuyor. "Yeni Düşünceler" beynime yerleşmiyor. Hocalarımızın hepsini insan olarak sevdiğimi, onlara yakınlık duyduğumu söyleyebilirim; ama onların savundukları görüşler için aynı şeyi söyleyemem.

Eğitim sürecinde "Yeni Düşünceleri" kavramak bir yana, bu düşüncelere daha çok karşı oldum. Eğitimi bitirip bağlı olduğum parti örgütüne geri döndüğüm zaman, "Yeni Düşünceler" denen Marksizmdışı görüşlerle kavgayı daha fazla şiddetlendirmeye karar vermiştim.

DÜŞÜNCE DEFTERİ'NDEKİ "DOST"

Benim hiçbir dostum ölmedi henüz. Dostun ölüm acısının nasıl bir keder yaratacağını bilmiyorum. Ancak Montaigne'in ölen dostu için yazdığı şu satırları okuyunca dostun ölüm acısını kalbimde hissettim:

"Seni kaybettiğime ne kadar da üzgünüm kardeş? Senin tatlı dostluğunun hayatıma vermiş olduğu tüm neşeler yok oldu ölümünde. Bütün erincimi ölümünle yok ettin kardeş. Öldüğünden beri okuma ve düşünce zevklerinin tümünü dışladım. Senin konuşmanı hiç duymayacak mıyım artık? Sana hiç bakamayacak mıyım artık? Bana hayattan çok daha kıymetli olan kardeşim benim."

İnsanoğlu kaybetmeden anlamıyor. Gün gelince yitireceği dostun önemini anlamıyor. Dost sayesinde güneşin altında bir yerim olduğunu anlıyorum. O olmasa beni kimse hatırlamayacak, kenarda unutulmuş eşya gibi kalacağım. Olağan insanlar aykırıhayatı, yaşadığım hayatı yadırgıyorlar. Bir tek o geleneksel ölçütleri çöpe atıp, benliğimi benliğinin yanına koyuyor. Beni anlıyor, onu anlıyorum. Kurduğum saçma hülyalarla alay etmiyor, hülyalarını hülyama katıyor. Dostluk, kendi benliğinden bir parçayı, diğerinde bulmak değil mi?

Kendimi minimum düzeyde maskesiz olarak ortaya koyabildiğim yer onun yanı. Gerçek yüzümü tek o görüyor. Günlük hayatın cehennemi içinde cenneti bulduğum tek yer onun yüreği. Huzursuzluk duyduğum kendi dünyamın sakinleştiricisi o. Mutsuzluğumu teselli ettiğim...

* * *

Her şeyin "alıp verme" sınırları içinde hapsedildiği dünyada iki şey sınırı zorluyor: Birincisi dost, ikincisi aşk. Her ikisi de yabancılaşmış hayata karşı kavga eden aykırıhayatın destekçisi. Hayat sevincinin dürtüleri. Güvensizliğin karanlık dünyası onlar sayesinde birazcık gün ışığı görüyor.

Dostlukla, aşk birbirine benziyor tutku yönünden. "Onun için neyini verebilirsin," sorusuna dostun ve aşkın yanıtı aynı: Her şeyimi! Ama aralarında önemli fark var. Aşkın tutkusu gelgeç bir ateş. Benliğin bir yanını kavırıyor. Gerçek dostluk daha kalıcı bir tutku, duygu. Benliğin birçok yanını kavırıyor, kolayca da çekip gitmiyor. Dostun dostluktan başka kaybedecek bir şeyi yok. Aşkın ise kaybedecek çok şeyi var.

Eğer tercih durumunda kalsam aşkı mı, dostluğumu mu tercih ederim? Herhalde dostluğu. Yaşamımda bu tercihle köklü biçimde karşılaşmadım; ancak "dostlarımı kabul edemeyen" aşkımdı. Aşkımı dinlemedim, dostumun yüreğinin peşinden gittim. Bir zaman sonra aşkımdı beni bıraktı, dostumla birlikte hâlâ yürüyoruz.

Gerçek dostluk kendini ihanetle kirletmez. Sıradan dostluk değil, gerçek dostluk ihanet etmez. Dostum bana ihanet etmez mi? Eder, o zaman onun dost olmadığını anlarım. Sorguladığım hayatta dostun ihaneti de var. Sahte dosttan vazgeçerim, dostluktan vazgeçmem. "Dostun, en iyi düşmanın olmalı," diyen Nietzsche herhalde yetkin bir dost bulamamanın acısını çekmiştir. Bu acıyı çekmek istemem, çekmem. Dostlarımı sattım mı diye kendi hayatımı taradım; şükür ki, ihanetin izlerini bulamadım. Dostlarımı kırdım, gücendirdim, kızdırdım. Fakat ihanet etmedim.

* * *

Dostlar yaşamın acılarının dindiricisi olduğu kadar, sevincin de ekicileri. Yaşama sevincimi hep o dost ile tazelemedim mi? Basit şeylerden harika heyecanlar üreterek mutlu olmadık mı? Doğanın zevkini birlikte tatmadık mı? Sohbetin sakinleştirici gücüyle sarhoş olmadık mı? Yüzyıllar önce yaşamış Romalı Lucretius gibi düşünmedik mi?

”İnsanlar dostlarıyla birlikte bir dere kenarında, çimenlerin üstünde, koca bir ağacın gölgesi altında oturup neredeyse hiç para harcamadan hoş vakit geçirip rahatlayabilirler. Hele de güneş parlıyorsa ve yılın o mevsiminde yeşil çimenlerin üzerinde çiçekler açmışsa ne güzel!”

Peki, bu yaşanan güzelliklere şimdi ne oldu? Dostum öldü mü? Benim hiçbir dostum ölmedi henüz. Ne onu toprağa gömdüm; ne de onun yakılmış bedeninin küllerini denize savurdum. Ama siyasi kavganın ateşi içinde en yakın dostumun ölümünü yaşadım. İsmi bende saklı olan dostumu ihanet öldürdü; kendine ve bana yaptığı ihanet onu öldürdü. Beynimde düşünsel hayatın korkunç fırtınaları koparken dostumu yitirdiğim şu anki gibi zamanlarım daha önce de oldu. Ancak böylesine korkunç olanı olmadı.

Yıllar önce kalbimde duyduğum ”kaybedilen dostun acısını” başka biçimde yeniden yaşıyorum. Eski dostun yitirilme acısını, yeni dostu kaybederek yineliyorum. Hayattan öğreniyor insan; acı duyarak, bedel ödeyerek, kendinin saflığına, ihanet etmiş olan dostun kurnazlığına kızarak öğreniyor.

İdeolojik savaş içinde yoldaşın olan dostunla uyumlu olamamak, ihanetle karşılaşmak, dostluğu derinden yaralıyor, onu ölüme sürüklüyor. Bir zamanlar onunla birlikte geçirdiğin güzel günlerin anısı dostluğu kurtaramıyor. Fakat yine de ölmemiş dostun yarattığı ölüm boşluğunu içinde duyarak, inandığın düşünsel hayatın ardından koşuyorsun. Koşuyorum...

GERİYE DOĞRU BAKIŞ

Hayatın çözüm anahtarı her zaman geçmişte gizlidir. Çünkü geçmiş hayat, yaşanmış hayatın irdeleme malzemesini sunar. Hayat kendisiyle ilgili şöyle konuşur: "Ben ileriye doğru yaşıyorum, geçmişe doğru anlaşıyorum".

Hayat, elle örülmüş bir kazağa benzetilebilir. Kazağın ön tarafına bakınca şimdiki zamanı, kazağı tersyüz edince geçmiş zamanı görürüz. Ters çevrilmiş kazağın ipliklerinin birbirine nasıl bağlandığını görmek; geçmiş zamanı görmek, şimdiki zamanı çözmektir.

Geriye doğru bakış geçmiş zamana bakıştır, geçmiş zaman üzerinden yanlışları bularak şimdiki zamana dönüştür. Geriye bakış gözlüğüne sahip olmadan, şimdiki zamanın doğrularını bularak yürümek olanaksızdır. İnsan yaşamı için geçerli olan benzetme düşünsel hayatı içerir.

İnsanın kendi geçmişinde yaptığı yanlışları kabul etmeye aklı pek razı olmaz. O nedenle insan aklı nedenler üretir kendini haklı çıkarmak amacıyla. Aklın kendini onaylatmak için gerçeğe uydurduğu her neden aslında gerçeği görmenin önünde engeldir. Aklın haklılık tuzağına düşmemek, kendini korkmadan yargılamak, hatayı kabul etmek ve o dönemde doğruyu söyleyeni yüceltmek onurlu tutumun gereğidir.

* * *

İşçinin Sesi 1979-1980 yıllarında TKP'ye başkaldırdığında "Sovyetçi" çizgisini koruyordu ve bizim Sovyetler Birliği'ne karşı eleştirimiz yoktu. Ancak zaman içinde Sovyetler Birliği'ne karşı eleştirel yaklaşımı R.Yürükoğlu geliştirdi. Bu değişimin devrimci hareket açısından ne kadar önemli olduğunu o zamanlar bilincime çıkardığımı söylersem yalan olur. Hatta beynimde R.Yürükoğlu'nun bu tutumuna karşı hep gizli kuşku taşıdım.

Lenin'den sonraki Sovyetçi geleneğin, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin görüşlerini eleştirenlere karşı yaptığı en büyük suçlama "anti-Sovyetizm" olmuştur. Anti-Sovyetizme düşme korkusu dünya komünist hareketin beynini tutuklaştırmıştır. Yanlış eleştirmenin önünü tıkayan bu korkuyu uzun yıllar bilincimde bulundurduğumu itiraf etmem gerekir.

İşçinin Sesi'nden ayrıldıktan sonra TKP'ye yeniden girmemiz açıktır ki, "Sovyetçi çizgiye" dönüş anlamına geliyordu. O dönemde çıkarttığımız *Sahte Komünistler* broşüründe dönüş net olarak bellidir. Bu broşür, "Sovyetçi Marksizmin" tüm yanlışlarını içinde taşıyordu. Bugünden o günlere baktığım zaman R.Yürükoğlu grubunun "Sovyetçiliğe" eleştirel bakışının doğru olduğunu görüyorum. Onların eleştirdikleri şeylerin tümüyle doğru olduğunu söylemek istemiyorum; fakat yöntem olarak *İşçinin Sesi*'nin anlayışı doğrudu. Sovyet çizgisine eleştirel gözle bakmayarak yanlış yapan bizdik. Yaratılmak istenen insani dünyanın genel çıkarının, bir partinin çıkarından önce geldiğini anlamamıştık.

Düşünsel hayatın hareket ettirici gücü ideolojik bilinçtir. Bilinciniz ne kadar göreceli doğruya yakınsa, ya da başka bir deyişle mutlak hakikatin ne kadar çok parçasını içinde taşıyorsa, o kadar doğru yolda gidebiliyorsunuz, düşünsel hayatınız o kadar az yanlış içeriyor. Demek ki bizim o günlerdeki bilincimiz bu kadarmış. Geriye doğru bakıştan çıkan dersimiz buymuş.

”YENİ DÜŞÜNCE TARZI”NIN DEMOKRASİSİ

1987 yılının sonuna doğru meşhur olmaya başlayan, 1988’de artık parti çoğunluğunun modası haline gelen ”Yeni Düşünce Tarzı” ile hiçbir zaman uyuşmadığımı ve bu reformist görüşler toplamına açıkça başkaldırdığımı söyleyebilirim. Bugün varılan noktaya baktığımda bu tutumun doğru olduğunu net olarak görüyorum.

TKP yönetimi ”Yeni Düşünce Tarzı”nı parti çoğunluğuna kabul ettirmeye uğraşırken fazla zorlanmadı; 5. Kongre’nin sol çizgisini savunan yoldaşlarımın yukardan ”Tanrı emri” gelmiş gibi bu düşünce tarzına hemen adapte olduğunu yaşadım, gördüm. Sovyetçi gelenekten gelen partilerde bu zayıflık hep olmuştur, bunun tarihsel nedenleri vardır. Sovyetlerdeki Gorbaçovcu çizgiye sarılan komünistler de aynı geleneğin kurbanlarıdır. Bu kötü geleneğin özetlenmiş formülü şudur: Partinin lideri veya merkez komitesi her zaman doğruyu söyler, alttaki üyeler beyinlerini kullanmadan söylenenleri kabul eder, savunur.

Benim açımdan ilginç olan bir şeyi belirtmeliyim. ”Yeni Düşünce Tarzı” TKP’ye ya da TBKP’ye egemen oluncaya kadar parti yönetiminin ideolojik çizgisine yönelttiğim eleştiriler bir barikata çarpmıyordu. Her nedense, ”açıklıktan”, ”parti içi demokrasinin genişletilmesinden”, ”farklı görüşlere saygı gösterilmesinden” yana olduğunu söyleyen ”Yeni Düşünce” taraftarı kimi yönetici yoldaşlar bana karşı öyle davranmadılar. Bağlı olduğum parti örgütünde bu sıkıntıyı yaşamadım, ama merkezde yönetici olan yoldaşlarımla bunu yaşadım. Benim ”Yeni Düşünceler” denen reformist görüşlere karşı direnme hakkıma şiddetli tepki gösterdiler.

Partinin ülkede yayınlanan yayın organı *Yeni Açılım* dergisinde, Marksizmdışı ”Yeni Düşünceleri” savunan yoldaşlar istedikleri reformist görüşleri serbestçe yazarken, benim bu dergiye gönderdiğim ”*Yeni Açılım Üzerine Sesli Düşünceler*” isimli yazı aylarca bekletildi, gün ışığı görmedi. Ayrıca bu yazının Sovyetler Birliği’ne eğitime gitmeden önce yazıldığını ve *Yeni Açılım*’a iletilildiğini not etmeliyim.

Bu yazının yayınlanması için yaptığım başvuruların, direktmelerin etkisiyle mi, yoksa ”Yeni Düşünce Tarzı”nın demokrasisini göstermek için mi bilmiyorum, söz konusu yazı nihayet aylar sonra *Yeni Açılım*’da yayınlandı. Fakat yine ”Tartışma” bölümünde. *Yeni Açılım*’ın bu tutumunu eleştirmek amacıyla 15 Eylül 1989 tarihli bir mektubu *Yeni Açılım*’ın yönetimine göndermişim:

”Demokrasi, özünde azınlığın haklarının korunmasıdır diye en yetkili insanlarımız yazıyor. Bizde azınlık-çoğunluk ilişkisini ortaya çıkarabilecek gerçekten namuslu, gerçekten hakkaniyetli demokratik bir tartışma bile olmadı. Tek yanlı ’sağ söylemli’ görüşlerin bombardımanı altında ’parti içi demokrasi üzerine’ nutuklar atıldı, yazılar yazıldı. Peki, bugünkü teorik-politik çerçeveyi eleştirenler ne olacak? Onlar, bu ’dünyadan’ yok mu olsunlar? Sözle işini uyumlu hale getirmeyen hiçbir hareket inandırıcı olamaz. TBKP saflarından birisi olarak ben bu ’parti içi demokrasi söylevlerinin’ lafta kaldığını söylüyorsam, sol içinde ’yeni bir tartışma kültürü’ yaratmak için yola çıkmış hareket inandırıcı olamaz. Sizin ’dokunulmaz’ siyasi duygularınıza değil, bilincinize seslenmek istiyorum ve soruyorum: Bastığınız yazıların tartışma bölümünü nasıl ayarlıyorsunuz? Kimin yazısı tartışma bölümüne girecek? Ölçüt nedir?” (M.Turan, *Yeni Açılım*’a yazılmış mektup, 15 Eylül 1989)

29 Eylül 1989'da *Yeni Açılım* dergisi Yazı İşleri Müdürü Saffet Ersanlı'dan kibar, saygılı biçimde yazılmış bir yanıt almışım. O mektupta şöyle deniyor:

"Bize gelen yazıların üzerinde savundukları düşünceye göre ayırım yaptığımızı kesinlikle düşünmemenizi isteriz. Türkiye'de olsaydınız ve yazı dosyamızı size açabilseydik bize hak verirdiniz. **Ne yazık ki, sizin düşüncelerinize yakın olan basılmamış bir tek yazı bile yok.** (...)

Daha önceki yazınızın Tartışma Bandında yayınlanmasının nedeni, polemik niteliği taşıyan yazıların böylesi bir biçimde sunumuna ilişkin başlangıçta aldığımız kararımızla ilgili. Yoksa yazıların savunulan görüşlere göre bir seçiminden kaynaklanmamıştır." (Saffet Ersanlı, *Yeni Açılım* Yazı İşleri Müdürü, 29 Eylül 1989)

Gönderdiğim yazının niçin "Tartışma" bölümünde yayınlandığına gösterilen nedenin ikna edici olmayan yanını bugün tartışmanın bir anlamı yok. Neden aslında belli: "Yeni Düşünceler" olarak isimlendirilen görüşlerle uyuşmamam. Fakat verilen yanıtta şu cümleyi tartışmanın anlamı var: "Ne yazık ki, sizin düşüncelerinize yakın olan basılmamış bir tek yazı bile yok".

Kökleri tarihin derinliklerine sarkmış büyük bir siyasi parti düşünün. Bu parti 5. kongresiyle belirginleşmiş sol hattını, sağ bir çizgiyle değiştiriyor. Yani Marksizmden, anti-Marksizme atlıyor ve bu partinin radikal hat değişimine parti yayınlarında açık savaş açmış tek bir üye yok. O halde Lenin'in partisi ile bu parti arasında uçurum var!

O dönemde buna inanmak istememiştim. Saffet Ersanlı'nın yalan söylediğini düşünmüştüm. Artık her şey açığa çıktığından dolayı bunun yalan olmadığını, Saffet Ersanlı'nın doğru söylediğini kabul etmem gerekiyor.

Yeni Açılım dergisinin Haziran 1989 yılındaki 14. sayısında yayınlanan "Yeni Açılım Üzerine Sesli Düşünceler" isimli yazımın bugün hâlâ önemini koruduğunu düşünüyorum. Çünkü, eleştirdiğim görüşler şimdi devrimci cepheye sızmış "sol liberalizmin" görüşleri haline gelmiştir. (Belgeler-Ekler 14)

SON MÜCADELE

Siz yenileceğinizi bile bile bir kavgaya girer misiniz? Ya da kavganın sonucunu değiştiremeyeceğinizi bilmenize rağmen bir savaşa girer misiniz? Hayatın bütün göstergeleri başarısız olacağınızı, amacınıza erişemeyeceğinizi gösterirken kavgaya girer misiniz? Sadece yanlışa ortak olmamak, geleceğin yüzüne korkmadan, utanmadan, onurla bakabilmek için, kaybedeceğiniz bir kavgaya girer misiniz? Çıkar hesabı yapanlar, kendini riske atmak istemeyenler böyle bir savaşa girmez. Haklı olduğuna yüzde yüz inansa da girmez. Fakat düşünsel hayatın arkasından koşan, ideolojinin kiriyle yaşamak istemeyen insan girer. Haklı olup yenilmek, yanlışa göz yummaktan iyidir, diye kavgaya girer. Hatayı sürdürmekten ise acı çekmek daha güzeldir, diye savaşa atılır. Bu onun için son mücadeledir.

İşte şimdi bu türlü duygular içindeyim. Partimi gittiği ters yoldan döndüremeyeceğimi biliyorum. Partimin beni dinleyecek hali yok. Köprüleri yakarak, daha önceden kurduğu örgütsel yapıları bozarak ilerliyor. Onu durdurmaya gücümün yetmeyeceğini hissetmeme karşın son mücadeleye giriyorum. Kendi düşünsel hayatımla kavgalı olmak istemiyorsam, onun beni gelecekte olumsuz yargılamasını istemiyorsam başka çarem yok. Yaşamımın karman çorman olacağını, bazı dostlarım, yoldaşlarım dahil çok şeyi yitireceğimi görüyorum; ama son mücadeleden başka olanak yok.

* * *

Her ideolojik yaklaşım kendisine uygun bir örgütsel yapı yaratır. TBKP'nin yanlış ideolojik yaklaşımlarının, örgütsel yapıya yansması kaçınılmazdı. Liberal görüşlerden, liberal bir örgütün çıkacağını tarih defalarca göstermiştir.

TBKP'nin legalleşme üzerinde yürüttüğü savaşta en büyük yanlış onun ideolojik tezlerinde ortaya çıkıyordu. TBKP kapitalist sistemde, anti-kapitalist görüşlerden taviz vermeden bileğinin hakkıyla burjuva düzeninde bir gedik açmak yerine, tersini yaparak var olan sisteme eklenmek istiyordu. Bu anlayışla TBKP legalleşebilirdi; ancak burjuvazi açısından sorun "zaman" sorunuydu. İktidarı almak isteyen bir komünist partisinin kapitalist düzenin "demokrasi açıklarından" yararlanırken en başta düşünceleriyle düzensiz olması gerekiyordu; parti faaliyetini düzensiz fikirlere uydurması gerekiyordu. TBKP ise parti faaliyetini, kadrolarını, düzeniçi fikirlere uyduruyordu. Nisan 1989'da TBKP'nin parti görüşünü eleştiren "Komünist Partisi Anlayışı Üzerine" isimli bir yazı yazmışım ve TBKP'nin yayın organı *Yeni Yol*'da yayınlanmış. (Belgeler-Ekler 15)

TBKP, H.Kutlu ve N.Sargın'ın ülkeye dönmesinden sonra hem ülke dışında, hem de ülke içinde bir dağılma sürecine girdi. Dağılma hem ideolojik, hem de örgütsel. TBKP'nin o günkü durumunu tahlil eden, bugünden baktığım zaman benim açımdan son bir "çılgık" olarak gözüken bir yazı yazmışım. Yazının ismi, "Likidasyonun Hangi Biçimini Tercih Ediyoruz?". Bu yazıyı TBKP yayın organı *Yeni Yol* dergisinin 15 Eylül 1989 tarihli sayısında buldum. Bu yazının önemi ne yazık ki hayat tarafından birkaç yıl sonra doğrulanacak olmasıdır. (Belgeler-Ekler 16)

TBKP'nin gittiği yanlış ideolojik yol konusunda kuşku yoktu ve eleştirilerimi partiye iletmişim. Eleştirilerimin pratik bir yararı olmuyordu. Üyesi olduğum TBKP, "Yeni Düşünce" atının üzerine binmiş sağına soluna bakmadan dörtlüye koşuyordu. Aynı parti örgütünden

olduğum sekiz TBKP üyesi yoldaşımınla birlikte 1989 yılının son ayında "TBKP Merkez Komitesi'ne Açık Sesleniş" isimli yazıyı kaleme aldık ve TBKP'nin yönettiği *Adımlar* dergisine yolladık. Dergiden sorumlu TBKP'li yönetici yoldaşların, gönderdiğimiz yazıyı basmayacaklarını bir süre sonra öğrendik. Artık geri dönüşü olmayan ideolojik yol ayrımına geldiğimiz açıktı. Söz konusu yazıyı *10 Eylül* dergisine ilettik ve bu yazı Şubat 1990'da *10 Eylül* dergisinde yayınlandı. (Belgeler-Ekler 17)

DÜŞÜNCE DEFTERİ'NDEKİ "BİLİNÇ"

Herhalde insan en az kendisine yalan söylüyor. Kendiyle konuşan insanın bir tek yargıcı var; o da kendi vicdanı, yani bilinci. Toplumsal yargıçlar çoğaldıkça yalanlar artıyor; yargıçların önünde gerçek kimliğin saklanması amacıyla, insan kendini dışarıya başka türlü tanıtmak zorunda kalıyor. İnsanın kendi üzerine yargısı sadece kendi bilincinin önünde soyunmaktan çekinmiyor, çıplak olarak bilincin karşısına çıkıyor. Bilinç de çırlıçıplak yargının karşısına dikiliyor. Fakat herkesin birbirini acımasızca yargıladığı toplum söz konusu olunca bilinç yine elbiselerini giyiyor, maskesini takıyor, gerçeğe uygun konuşmuyor.

İnsan kendi gerçekliğinden, rolsüz halinden utanıyor bu toplumda. Benliğini saklayarak, süsleyerek, olduğundan farklı göstererek ayıbını örtmek istiyor. Böylece bilinç suç işlemeye itiliyor; suçunu cinayet işler gibi gizlice işliyor.

Acaba kendi bilincimi otopsi masasına yatırsam nasıl konuşur, suçlarını kabul eder mi? Eksik yanlarını utanmadan gösterir mi? Kişiliğimi, karakterimi, yalansız dolansız açıklar mı? Biliyorum, bu çok zor. Bilincimi açık seçik ortaya dökmeye otopsi masası yetmiyor; onu işkence masasına yatırmam gerekiyor. O zaman bile bilincim kendini korumaya çalışıyor, kendisine yalan söylemesi için kendini direnmeye çağırıyor. Peki, bilincimi sorgulamak üzere işkence tezgâhına yatırırsam ne kaybederim? Onu tam çözemesem de, onun ağzından alacağım kimi itiraflar aykırıhayatımı aydınlatmaz mı?

* * *

Sevdiğim kadınları kıskanmadım mı? Evet, onları kıskandım. Onları elimden alacaklar diye hep korku duydum. Bana korkuyu yaşatana karşı da düşmanlık. Düşmanlığımı içimde yok etmeye çalışıp umursamaz göründüm. Hatta sevdiklerimi, içinde boğulacağım kıskançlık kuyusuna ittim. Kendime güvendiğimi kendime göstermek için! Sonra da dayanılmaz kıskançlık acısı çektim. Damarlarında kıskançlık zehiri dolaşan adam olarak saldırganlaştım. Bana karşı birinin tercih edilme duygusuna dayanamadım. Kıskançlıktan ne kadar çok korktuysam, onu o kadar çok içsel dünyama davet ettim. Kıskançlık duygusunun insanlıkdışı rekabetçi savaşımın ürünü olduğunu bilmeme rağmen böyle yaptım. Kendimi yenmek için kendimle kavgaya çıktım; ama yenemedim. Daha doğrusu çoğu kez yenildim.

Kuşku-kıskançlık aynı yolda yürüyor. Belirsizlik kuşkunun tohumunu ekiyor. Ortak bir çıkarın olmaması, insanlar arasındaki potansiyel düşmanlık kuşkuyu bitkileştiriyor ve sonra onu düşüncelerin arasına zararlı bir ot gibi salıyor. Günlük yaşamımda "insan olması engellenmiş insanın" duyduğu kadar kuşku duyuyorum. Ancak, felsefi anlamda kuşkucu değilim.

Farklı görüşlerle tartışırken zaman zaman öfkeye kapılıyorum. Öfkem düşüncelerimin önüne geçiyor. Düşüncelerim havaya uçuyor, geriye öfkem kalıyor. Bu noktada kendimden hiç memnun değilim. Öfkenin zayıflık olduğunu biliyorum. Kendisinin haklı, karşıdakinin haksız olduğunu düşünmek öfke yaratıyor. Kendisini yaralanmış, aşağılanmış, yenilmiş hisseden insanın tepkisidir öfke. Kendi benliğine korkak görünmemek için öfke duyuyor insan. Kendimi niye böyle bir çıkmaza sürüklüyorum, bilmiyorum.

Kendimi haklı göstermek amacıyla "akla uydurmalar" başvuruyor muyum? Günlük yaşamımda yaptığım hataları örtmek için aklıma uygun nedenler bulmuyor muyum? "Akla

uydurmalardan” kaçmaya çalışıyorum; fakat hemen anlıyorum ki, ona yakalanmışım. Belki bu nedenle kendimi fazla sorguluyorum, başkalarının düşünsel-duygusal haklarını daha az yemek için!

Hayatın iğrençliklerinden, ikiyüzlülüklerinden, haksızlıklarından, beni insanlıkdışı davranışlara iten zorunluluklardan nefret ediyorum. Sonra kendimle, diğerleriyle, bütün dünyayla ilgili nefretimi benliğimde toplayarak bilincime, vicdanıma, eziyet ediyorum. Sanki dünyanın ıstıraplı yükleri benliğime oturuyor, acı çekiyorum. Günlük hayatımı berbat ediyorum. Düşmanımı öldürür gibi günlük yaşantımı öldürüyorum. Aykırıhayat azaba dönüşüyor.

Kendimi ”yücelttiğim” zamanlar oluyor. Ama kendimi övdüğüm zamanlar değil. Nasıl diyeceksin? Diyelim ki mutsuz bir aşk yaşıyorum. Çözüm de bulamıyorum. Sorunu çözeceğime, gidip kitaplarımı sığınyorum. Kitapların sorunlarımı çözemeyeceğini, kitaplardan yeni bir aşk çıkmayacağını biliyorum; fakat kendimi bu alanda ”yücelterek” aşkın sorunlarından kaçıyorum. Kendini ”yüceltmek” gerçek sorunun üzerinden atlamamanın bir yolu. Bu yolun bir sonucu daha var: Eksik hayat yaşamak! Yaşamımdaki eksik şeyleri telafi etmek hedefiyle davranıyorum. Ancak eksik şeyleri kendileriyle değil, başka şeylerle dolduruyorum. Böylece eksik yaşıyorum.

Yalnız değilim, ama bazen kendimi yalnızların diyarında tek başına yaşayan insan gibi hissediyorum. Öyle ki, başkalarının yalnızlığı kendi yalnızlığım olmuş. Fakat, ”Bana bir insan verin,” diye Schopenhauer gibi bağırıyorum. Tek kişilik trajedi, ağlatı yaşamıyorum. Yalnızlığımdan memnunum. Yalnızlık bir seçim oluyor. Yalnızlık sizi seçiyorsa kötü, siz yalnızlığı seçiyorsanız iyi. Yalnızlığın seçtiği insan yalnızlık acısı çekiyor. Benim böyle bir acım yok, yalnızlığı isteyerek seçiyorum ve onu seviyorum. Yalnızlık sihirli gücüyle ürettiğim şeyleri çoğaltıyor, kolay doğum yapıyorum. Yalnızlığımı kendim seçtiğim için gerçek anlamda yalnız sayılmam.

* * *

İşkence masasındaki bilincime son sorumu sorabilirim artık. Hülyalara dalar mıyım? Gerçeklerden koparak bir fantezi dünyasına girer miyim? ”Gündüz rüyalarına” dalıp gittiğim zamanlar olur mu?

Bilincimin bu alana girmek istemediğinden eminim. Çünkü kendini komik duruma düşürmeyi, sizin ona gülmenizi, onunla alay etmenizi istemiyor. Kendinden kaçıyor bilincim. Ne var ki benden kaçamaz. Konuşabildiği kadar konuşacak!

Hülya kurarım, ”gündüz rüyası” yaşarım. Gündüz kurduğum rüyalarımın hayali doyuma ulaşırım. En çok gördüğüm saçma ”gündüz rüyası”, ”Görünmez Adam” olmaktır. Belki merak edeceksiniz, niçin ”Görünmez Adam” olmak istiyorum?

İnsanoğlu sabırlı değil, aceleci. Amaçlarına en kısa yoldan ulaşmak istiyor. Dünyayı hemen değiştirebilsem, onu yaşadığı zulümden derhal kurtarabilsem, ”Görünmez Adam” olmayı kurduğum hülyaların içine katarmıydım sanıyorsunuz?

Şu satırları okurken yüzünüzdeki tebessümü görebiliyorum. Benim ”Görünmez Adam” olarak ne harikulade şeyler yaptığımı bilseniz böyle gülmezsiniz. O kadar müthiş şeyler yapıyorum

ki, "gündüz rüya" bittiğinde dünyanın gerçekliğinin hâlâ değişmeden karşımda dikili durmasına şaşıyorum.

Sizin de benimkine benzer "gündüz rüyalarınız" yok mu? Hani anlatmaktan utandığınız. Sır gibi sakladığınız. Yalnızca kendi bilincinizle paylaştığınız. Dokunamadığınız. Hiç kimseye dokundurmak istemediğiniz. "Gündüz rüyalarınız" yok mu?

SONUCU KİM BELİRLER?

İnsan kendi deneyleriyle öğrenebilir; ne var ki bu uzun süreli yoldur ve çoğu zaman acılar içerir. En doğrusu yaşamın deneyiminden çıkmış, pratiğin sınavından geçmiş teoriden öğrenmektir. Kendi adıma her zaman teoriden öğrendiğimi söyleyemem. Bunu anlamak için ideolojik hayatıma paralel giden örgütsel hayatımda yaptığım yanlışlara bakmak yeterlidir.

Sovyetçi kadro politikasını ideolojik olarak çözümleyemediğim noktaya kadar, bu politikadan hem yararlandım, hem zararını gördüm. Hem bu politikayı kendi çapıma göre uyguladım, hem üzerimde uygulanmasını kabul ettim. Hem yanlış yaptım, hem bu yanlış kendi üzerimde yaşadım.

Gerek TKP hareketinde, gerekse onun devamı olan TBKP hareketinde hakkaniyetli doğru bir kadro politikasının olduğu söylenebilir mi? Soruyu olumsuz olarak yanıtlamak gerekiyor. Partinin merkez yönetimi kadro değerlendirmesinde kadronun niteliğini değil, kendisine yakınlığını ölçüt almıştır çoğu zaman. İstisnalar olabilir, ama bu genel kuralı bozmaz.

Kadro politikasının yanlışlığını partinin kendi eylemi içinde bulmak mümkündür. Örneğin, TBKP Merkez Komitesi'nin "Avrupa'daki parti yöneticilerinin ülkeye dönmesi üzerine aldığı kararın" doğru dürüst yaşama geçmemesi, Merkez Komitesi üyelerinin önemli bir kısmının bulunduğu yeri hak etmediğini göstermiştir. Kendi aldığı kararı kendisi uygulamaktan kaçan MK üyeleri hangi kadro politikası anlayışına göre seçilmiştir? Onları oraya kim getirmiştir? Evet, partinin o günkü politik hattı yanlıştı; ama bu karara (politik yönelime) imza atıp, bu politikayı savunan da onlar değil miydi?

* * *

"Evet efendimci" kadroları yönetmek, onlardan yönetimi destekleyen büyük güç yaratmak kolaydır. Merkez yönetime yakınlığını dikkate almadan, kadronun niteliğine uygun yerleştirme yapmak, yönetilmesi güç olan "eleştirici kadroyu" yönetmek zordur. TKP kolaycı yolu seçmiştir. Onun devamı olan TBKP de aynı mantığı sürdürmüştür.

İlginçtir, Sovyetçi geleneğe bağlı diğer komünist partilerinin kadro politikası incelendiğinde benzer durumla karşılaşılır. Çünkü bu partilerin hepsi "Sovyetçi parti anlayışının kadro politikası" ile donatılmıştır. Bu nedenle birbirine benzerler.

Kadro politikasını burada ele almamın nedeni ne herhangi bir TKP üyesinin, ne de kendimin uğradığı haksızlığı anlatmak içindir. Amacım, TKP'nin kadro politikasının uluslararası komünist hareketteki kadro politikasıyla paralellliğini vurgulamak.

Lenin'in komünist partisindeki kadro politikası "bu işi en iyi hangi parti üyesi yapar" anlayışı üzerine oturmuşken; Sovyetçi partide "kim benim adamım olur" ölçütü dikkate alınır. Bu anlamıyla Sovyetçi olan TKP veya TBKP doğru işleyen komünist kadro politikasına sahip olamamıştır.

Aslında bu kötü gelenek işlerin iyi gittiği dönemlerde partinin merkez komitelerini, politik bürolarını rahatlatır da, partinin olumsuzluk yaşadığı zamanlarda, veya "atılım" dönemlerinde partiyi vuran silah olur. Çünkü böyle bir kadro politikası, partinin üyelerini "statükocu (durumu

sürdürücü) kafaya” sokar, her şeyi yönetimden bekler hale getirir ve parti yönetiminin yanlışları karşısında kadroları felçleştirir.

”Evet efendimci” kadro politikasının olduğu partilerde, yönetimin dışındaki azınlık görüştekiler hiçbir zaman çoğunluk olamazlar. Çünkü yönetim kendi etrafını ”evet efendimci” kadrolardan oluşmuş güçlü zırhla örtmüştür. Zırhı kuvvetlendiren diğer faktörse ”idealizasyon” olur. Kadrolar, yönetimi ”idealize” ederler. Yönetim de kendisinin idealizasyonu için gerekli ortamı oluşturur. Sovyetçi parti geleneği, yönetimin idealizasyonuna dayanır. Parti yönetimlerinin pragmatik (faydacı) tutumu gün gelir hem yönetimi, hem kadroları uçuruma sürükler. İlkesiz kadro politikası partinin ayağına dolaşır, onu ölüme hazırlar. TKP’nin ya da TBKP’nin ölümü bu anlayışla bağlantılıdır.

Partiyi ”baba çiftliği” gibi yönetebilmek uğruna, kadroları yeteneklerine, deneyimlerine göre yerleştirmemenin sonucu partiyi yıkmaktır. Lenin’in sözleriyle şöyle söylenebilir: ”Eğer her zaman itaatkâr olmayan akıllı olan insanları uzaklaştırır ve yalnızca itaatkâr aptallarla başbaşa kalırsanız, hiç kuşkunuz olmasın partiyi yıkıma götürürsünüz”. Sonucu kadrolar belirler. Sonucu kadroların belirlediğini, TBKP’nin likidasyon (dağılma) sürecinin sonuçlarına bakarak da anlayabiliriz. En güzel örnek olarak, TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu’nun (Nabi Yağcı’nın) vardığı yer gösterilebilir. (Belgeler-Ekler 18)

ZORUNLU AYRILIK

Yıllar önce İzmir'in karanlık sokaklarında yaşadığım "önemli gün" aklıma geliyor. Duyduğum heyecan! Coşku! Onur! Kendime ondan ayrılmayacağıma dair verdiğim söz! Sonra yaşadıklarım, 1979 yılındaki kavgalarım, katlandığım sürgün, tekrar partime yeniden inanışım, yaşamımı ona bağlayışım, geleceğimi onun ellerine bırakışım...

Ve şimdi geldiğim yer. Beni umutsuzluğa sürükleyen yer. Ona karşı duyduğum güveni yitirdiğim yer. Onun yok olup gideceğinden duyduğum korku. Korkumun gerçeğe dönüşmesi. O kaybolurken içimde duyduğum acı. Kendi ölümünü başkalarının yardımıyla hazırlayan o. Benim partim!

Ayrılık zorunlu olabilir, gönüllü olabilir. İster zorunlu, ister gönüllü olsun, her ayrılık hüznü bırakır. Ayrılığı göze alan hüznü göze almalıdır. Hüznü kim ister? Ama ayrılık zorunluysa, insan hüznü istemese bile zorunlu olarak kabul eder. Benim hüznüm zorunlu bir hüzn. Benim ayrılığım zorunlu bir ayrılık.

Sevgilimden, anamdan, babamdan, kardeşlerimden ayrılmıyorum. Fakat onlar kadar değerli olan düşünsel hayatımın içinde bir ayrılık yaşamak zorundayım. Kederliyim. Yıllarca emek verdiğim, çocuğum gibi büyüttüğüm, canımı yoluna serdiğim partimden yeniden ayrılmak zorundayım. İnsanın canından fazla sevdiği şeyi terk etmesi kolay mı?

Kendisinden ayrılacağım parti TBKP, ancak ne garip ki bana TKP'den kopuyormuşum gibi geliyor. Belki de bunun nedeni TKP-TİP ilkesiz birleşmesini içime sindirememem, TKP'yi kaybetmek istememem, hep TKP'li kalmak istemem. Tabii ki doğru bir ideoloji temelinde.

Özgür dünya için yürütülen kavga düşünsel hayatın yanlısını kabul etmiyor. En ufak teorik yanlış, pratiğin yolunu kesiyor. Bir bakıma pratik, teoriden yaptığı yanlısın hesabını soruyor. Teorik yanlışların, pratiğin yolunu kesmesine göz yumamam. Düşünsel hayatımı kötürüm, sakat bırakamam. Zorunlu ayrılık bu!

TBKP hayat sahnesindeki yoluna araya değişik perdeler koyarak devam ediyor. Benim için ise "SON PERDE" kapanıyor. TBKP'ye ayrılış dilekçemi yazıp iletiyorum. Artık partim yok! 1983'te, TKP'de 5. Kongre ile tekrar başlayan sürecim, 1990'da zorunlu olarak bitiyor. Düşünsel yoluma devam etme konusunda hiçbir ikircimim yok, yol beni bekliyor. Peki, "Hangi yoldan gideceğim?". Reformist çizgiyi kabul etmediğime göre, yolum başka bir reformist çizgi olamaz. Devrimci yolumu ise aramalıyım. Ne var ki arayışımı "Yıkıntının Taşları" geçici olarak kesiyor. Daha henüz bir şey bulamadan her şeyimi yitiriyorum.

YIKINTIDAN BAŞIMA DÜŞEN TAŞLAR

Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov ekibinin öncülüğünü yaptığı "Yeni Düşünceler" in (bunlara kapitalizmin düzeniçi görüşlerine uygun düşünceler denebilir) yanlış olduğunu kavramıştım. Ne var ki "Sosyalist Sistem" denen bloğun dağılabileceğini aklımın ucuna getirmiyordum. 1990-1991 yılları boyunca bu sistemin çökmesiyle birlikte şoka uğradım. Lenin'in resimleri yerlerde sürüklenirken, heykeller yıkılırken içimde anlatılmaz acı duydum. Bu acıyı insanal dünyanın özlemine inanmayanlar anlayamaz.

"Sosyalizm" olarak adlandırdığım düzenlerin birçok yöneticisinin "komünizm karşıtı" propagandaları acılarımı artırmaktan başka işe yaramıyordu. Dün komünizme övgü düzen komünist partilerinin merkez komiteleri, politik büroları şimdi Avrupa burjuva demokrasisine, kapitalist sisteme övgüler düzüyorlardı. Burjuvaziye karşı olan bir barikattan burjuvazinin cephesine bu kadar kolay atlanabilir miydi? Bırakalım komünist kimliği, insan kişiliği bu kadar bozuk muydu?

Ya bu koskoca komünist partilerinin üyelerine ne olmuştu? Onlar da ya sessiz kalarak, ya da yıkıntı sürecini destekleyerek kapitalizme doğru koşuşu hızlandırdıklarını görmüyorlar mıydı? "Sosyalist sistemin" yıkılışını kutlayan burjuvazinin kulağını sağır eden alkış sesleri yetmezmiş gibi, yıkıntının başımıza düşen taşlarından serseme dönen kimi komünist insanların "biz komünist değiliz," diye bu alkış seslerine katıldıklarını yeniden hatırlamak bugün bile ıstırap veriyor bana.

Yıkıntının altında kalan insanlara karşı Marksizmi savunmaya çalışıyordum; ama benim kendimin yanıt bulamadığı sorulara kim yanıt verebilirdi? İnsan kendisine karşı inandırıcı olamıyorsa, başkalarına karşı hiç inandırıcı olamıyor. Önce kendimi bilimsel olarak inandırmam gerekiyordu. Marksizm bir din değildi, bilimsel bütünlüğü olan dünyaya bakış ve dünyayı değiştirme tarzıydı. Bilimsel gözle yanlışın nerede olduğunu söylemem gerekiyordu. İşte bunu bilmiyordum. Bunu nasıl yapacaktım?

Marksizmi kılavuz olarak sosyalizmi kurduklarını söyleyen ülkeler (ki ben de bu ülkelerde sosyalizm olduğuna o zamanlar inanıyordum) pratik yaşam içinde yıkıldıklarına göre ortaya bir soru çıkıyordu. Ya Marksizmin teorisi yanlıştı, ya da bu ülkelerde uygulanan teori Marksist değildi. Marksizmin kapitalizmi analiz eden tezleri bana yanlış gelmiyordu. Acaba sosyalizm üzerine olan öngörülerini mi yanlıştı?

Bu sorularla kafamın uğraştığı yıllarda açıkça bunalıma düştüğümü itiraf etmem gerekiyor. Yaşama sevincimi yitirdim. Dışarı çıkmak, arkadaşlarımla görüşmek istemiyordum. Onlarla ne konuşacaktım? Suçluluk psikolojisinde olan bir adamın durumu neyse, benim durumum oydu. Sanki "sosyalist sistemi" yıkan bendim. Sorulacak sorulara yanıt verememem "suçluluk duygumu" artırıyor. Oysa yıkıntı sürecinde başrolü oynayan Gorbaçov çizgisinin teorisine, politikasına, pratiğine, aklımın erdiği kadar karşı çıkmıştım; ancak demek ki bu yetmiyordu.

Yıkıntının altında kalanlar gibi burjuvazinin yorumlarına, liberal solcuların akıl yürütmelerine kanmıyordum; fakat kendi sorularıma Marksizme dayanarak yanıtlar bulmuş değildim. Bazılarının yaptığı gibi "ideolojik hayatımı" noktlayıp "eski solcu" mu olacaktım, yoksa yıkıntının başıma düşen taşlarının nedenlerini mi araştıracaktım? Birincisi kolay yoldu, Marksizmin ideolojik yenilgisini bilinçsizce kabul etmektir. İkinci yol zordu; ama bana doğru

yolu bilimsel olarak gösterecekti. Eğer arařtırmalarımđan, incelemelerimden sonra sorularımın yanıtlarını Marksizmde bulamazsam, Marksizmden dürüstęe kopacaktım.

O zor günlerde düşünsel hayatını kaybetmiş bir insandım. Hayatını yitiren insan ölmüş insandır. İdeolojik hayatım açısından ben de öyleydim. Tekrar dirilebilir miyim, ideolojik hayatımı tekrar bulabilir miyim umuduyla yola çıktım. Yolumda nelerle karşılaşacağımı merak ederek...

Acaba size aykırıhayatın da negatif anlar kapsadığını itiraf etsem ne olur? Aykırıhayat onurundan bir şey mi kaybeder? Umudun uzun yoluna çıkan bu geçici anlar, umudun yolunu karartır mı? Bilmiyorum. Ancak kendi aykırıhayatımın böyle anları yaşadığını biliyorum. Yıkıntıdan başıma düşen taşların yarattığı yaşama sevinçsizliğiyle dolu günler gibi...

Hayatımın olağanüstü negatif süreçlerinde duygularım ve düşüncelerim uzlaşmamacasına savaşa giriyor. Duygularım, "yaşama sevincimin" bittiğini haykırıyor. Düşüncelerim, hayatın her zerresinin ne kadar kötü yaşanırsa yaşansın değerli olduğunu söylüyor. Duygularım, "bak her tarafın acı dolu, bu acılarla yaşanmaz," diyor. Düşüncelerim, "hayatın anlamlı, anlamsız, yorgun, dinç, tutkulu, tutkusuz, neşeli, sevinçsiz anlardan oluştuğunu" hatırlatıyor. Duygularım, "yeteri kadar zulüm yaşadın, daha çoğunu yaşama," diyor. Düşüncelerim, "geride yaşanmamış bir şey bırakma," diye sesleniyor. Duygularım, "yaşadığım sevgi hüsrانlarını, yitirdiğim sevgileri" masaya koyuyor. Düşüncelerim, "sevginin yaşı olmaz, sevgiyi aramaktan bıkma," diye konuşuyor. Duygularım, "senin düşünsel hayatın bitti, sen öldün," diyor. Düşüncelerim, "umut bitmez, yol tükenmez, haklı kavga ölmez," diyor.

İşte böyle anlarımda iç dünyamı, dış dünya ile bozguna uğratmak isterim. Aykırıhayata yüzümü dönerim, sadece onun yüzüne bakarım. Dış dünyadaki başkalarının acılarına gözlerimi dikerim. Onların benden fazla acı çektiğini hemen görürüm. İnsan kendi acısını yüceltirken, başkasının acısını küçülttüğünü bilemiyor. İç dünyamın kederini büyüttüğümü fark ederim. Utanırım. Hüzünlü lükse kapıldığımı anlarım.

* * *

Uzak dünya insanların acıları aklıma gelir önce. Sonra yakın dünyanın acıları. Yakınıma bakarım. Aklıma ilk o gelir. Çocuk felci geçirerek çocukluğunu bile yaşamamış Aysel. Tekerlekli sandalyeye hayatını bağlamış insan. Hayatını hiçbir zaman değiştiremeyeceğini bilerek yaşayan! Hayatın dehşetine korkusuzca meydan okuyan!

Düşünürüm, onun yaşama sevincini düşünürüm! Umutsuzluğa teslim olmadan süren yaşantısını. Kendisine kadın olarak gösterdiği özeni. Ufak sevinçleri büyük sevinçlere döndürüşünü. Sanki yardıma muhtaç olan o değilmiş gibi başkalarına yardım edişini. Hayata kopmazca bağlılığını. Hayatını sonsuza kadar tekrar yaşamayı isteyişini. Hayatın ayrıntılarıyla dalga geçişini. Yaşamın saatine karşı yarışını. Yaşam tarafından yaşanmayı kabul etmeyişi. Yaşamı kendi ellerine alarak yaşayışını. Sakatların derneğini örgütleyişini. *Umut* gazetesini çıkarışını. Her gün tekerlekli sandalyesiyle işe gidercesine, sakatlar derneğine, *Umut*'a gidişini.

Düşünürüm, Aysel bacımı düşünürüm! Yürüyeabilen ayaklarımı. Onun yürüyemeyen ayaklarını. Kendime şu an duyduğum yılgınlığımı. Onun yılmazlığını. Geleceğe duyduğum umudu şimdi yaşadığım umutsuzlukla karartışımı. Onun umutsuzluktan umudu yaratışını. Kendimi negatif hayatın kaygılarına kurban edişimi. Onun pozitif hayatın kahramanı olarak karşıma dikilişini.

Düşünürüm. Düşündükçe anlarım ki, yanlış yoldayım. Bu yol bir yere götürmez. Aykırıhayatın umutlu yolunda, Aysellerin yolunda, kardeşimin yolunda beklemeye başlarım. Beni de alıp götürsünler diye.

DİRİLEN İDEOLOJİK HAYAT

Yıkıntının taşları arasında kaybettiğim düşünsel hayatımın acısıyla yaşıyorum. Yüreğimde şimdi yaprak kıpırdamıyor. Aykırıhayatın rüzgârı, hayatı önüne katıp götürüyor. Düşüncelerim, duygularım cam kırıkları gibi paramparça. Geçmişim, geleceğimin önünde engel gibi duruyor. Geçmiş yarmadan, şimdiki zamana ulaşamayacağımı, geleceğe yönelemeyeceğimi biliyorum. Ama kutumun içindeyim.

İnsanın kendi "hayat kutusunun" içine girdiği, kendini bu kutuya hapsettiği zamanlar oluyor. Şimdi öyleyim. Kutumun içinde kafamı kutumun duvarlarına vurarak yaşıyorum. Kimse beni duymuyor, kimse bana ulaşmıyor. Kendim bile...

Kendime karşı düşünmeye başlamadan, kendi düşüncelerime karşı savaş açmadan kutumun içinden çıkamayacağım. Kendime ulaşamayacağım. Hayatın ateşine eski gömleğimi atmadan, aykırıhayatın yeni gömleğini giyemeyeceğim.

Kutumun içinden çıkmalıyım. Kutumun içinde yaşadığım ölü yaşamı terk etmeliyim. Ölülerin düşünsel yaşamı olamaz, ölümler dirilmez; ama ölü düşünsel yaşamlar dirilebilir. Yılgınlığımı yenmeli, düşünsel yaşamımı diriltmeliyim. Kanı donmuş hayatımı ısıtmalıyım. Umutsuzluk gemisinden umut gemisine atlamalıyım. Yaşama sevincimi tazelemeliyim.

Düşünsel hayatımı canlandırmak için hayata ve kitaplara yönelmeliyim. Hayatımın yönetileni olmaktan çıkmalıyım, hayatımı yeniden yönetmeliyim. Hayattan, aykırıhayatımı ebe gibi doğurtmalıyım. Aykırıhayatın düşünsel gücünü kullanarak; kendimi, ideolojik hayatımı yeniden yaratmalıyım.

* * *

1985 yılında SBKP'de yönetime gelen Gorbaçov ekibinin geçtiği süreci yeni bir gözle incelemeye başladım. O dönemde ülke içinde yaptığı "reformları" Marksist gözlükle ele almaya çalıştım. Sonuçta bir yere geldim. Artık Gorbaçov'un gittiği yolun nereye varabileceğini analiz edebiliyordum. Onun nasıl iktidara geldiğini, hangi yöntemleri kullandığını, SBKP üyelerinin niçin şaşkına döndüğünü biliyordum. Geçmiş tarihin sonuçları bana geleceğin olasılıklı tarihsel sonuçlarını öngördürebiliyordu.

Yaşama sevincim yavaş yavaş yerine geliyordu. Anlamak, hayatı kolaylaştıran bir ilaç. İlacı aldıkça iyileşiyorum. İdeolojik hayatım yeniden canlanıyor; sürekli olarak hem okuyorum, hem yazıyorum. Mutlu muyum? Yaşadığım ideolojik olumsuzlukların nedenini fark edebilmiş ve ona karşı savaşmak isteyen bir adamın olabileceği kadar.

1991 yılları, Sovyetçi kesimdeki dünya komünist partilerine damgasını vurmuş umutsuzluk ve yaşananları anlayamama veya yanlış yorumlama yılları. 19 Ağustos 1991'de Sovyetler Birliği'nde darbe olması şaşkınlığı artıran başka bir etmen. Yeltsin'in dünyanın önüne bir kahraman gibi çıkması, komünistlerin şaşkınlığını daha çok büyütüyor, kimi "kardeş" partiler onu destekliyor. Uzağa gitmeye gerek yok. Örneğin TKP'den tanıdığım yönetici eski bir yoldaşım Türkiye'de yayınlanan *Birlik* gazetesinin 1991 Eylül sayısında şöyle yazıyor:

”Kimileri de ‘kapitalizmin yağcısı’, ‘Amerikancı’, ‘özel sektörcü’ dedikleri Yeltsin’in kahramanca direnişine dudak büküyor, ‘işçi sınıfı, kitleler yok ki’ diyorlar. Siz tarihte hiç tanıkların önüne dikilip işçileri, emekçileri direnişe çağıran ‘egemen sınıf temsilcisi’, ‘Amerikancı’ gördünüz mü?” (Zülfü Dicleli, *Birlik*, Sayı 10, Eylül 1991, s.13)

Yukarıdaki sözlerin yanlışlığını hayat gösterdi. Yeltsin’in ”hızlı kapitalizm yolcusu” olduğunu hayat doğruladı. Teorinin gerçeğe yakınlığının pratikten başka ölçütü yok. 1991 yılının Ekim ayında *Devrim* dergisinde, ”Sovyetler Birliği’ndeki Son Durum Üzerine Düşünceler” isimli bir yazı yazmışım. İdeolojik olarak hayata dönüşümü ve Gorbaçov-Yeltsin çizgisine bakışımı bu yazı gösteriyor. (Belgeler-Ekler 19)

YAŞAMIMI KURTARAN KİTAP

Gorbaçov'un, Yeltsin'in gittiği yolu analiz etmek, bu yola karşı olmak, sorunumu çözmüyordu. SBKP'de, Sovyetler Birliği'nde olan her şeyin sorumlusu Gorbaçov muydu? Her şey onunla mı başlamıştı? "Sosyalizm" denilen bir sistem nasıl bu kadar kolay yıkılabilirdi? SBKP'nin yaptığı pratiğin arkasında bir teori olmalıydı? Neydi bu?

Araştırmaya nereden başlayacaktım? Marks'ın yöntemsel yaklaşımından yola çıkarak ilk tutacağım halkanın "tarih" olduğuna karar verdim. Bugünü anlamak için geçmişi doğru anlamalıydim. Bugünün yanlışları birdenbire ortaya çıkamazdı, geçmişin tarihsel derinliklerinde kökü olmalıydı.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin (SBKP'nin) ve dünya komünist partilerinin uluslararası birliği olan Komünist Enternasyonal'in (Komintern'in) tarihi üzerine okumaya başladım. Sadece Sovyet kaynaklı kitapları değil, bu bakış açısını eleştiren sol eğilimli kitapları da.

Okudukça şaşırdım, şaşırdığım şeyleri eski Sovyet çizgisini eleştiren dostlarımla tartıştım. Bu dostlarımin bana çok yararı oldu. Yeri gelmişken onlara teşekkür ediyorum. Uzun bir süre sonra şu sonuca vardım: Benim şimdiye kadar doğru bildiğimi sandığım tarih, Sovyet devletinin merceğinde bozulmaya uğramış tarihti; resmi Sovyet devlet politikasını Lenin'den sonra yöneten bir ideolojiyi haklılaştıran tarihti. Bu yanlış tarihin mimarı da benim şimdiye değin üzerine toz kondurmak istemediğim Stalin'di.

Benim kuşağım Marksizmi Stalin'den öğrenmişti. Stalin'in, *Leninizmin İlkeleri* kitabını ilk okuduğum gençlik dönemimde cevher bulduğuma inandığımı hatırladım. GSB'ye (Genç Sosyalist Birliği'ne) üye olduğum yıllarda SBKP'nin Stalin'e biraz eleştirel gözle bakmasını bile kabul etmiyordum. Ancak yıllar sonra SBKP'nin Stalin'e bakışını kabul ettim; *Sahte Komünistler* broşüründe Sovyetler Birliği'nin tutumunu onayladım. Ama araştırmalarım sonucunda bu bakışın da yanlış olduğunu anlamıştım. Çünkü SBKP sadece Stalin'in yarattığı terörü, kişisel olarak kendisini putlaştırmasını eleştiriyordu. SBKP'nin, Stalin'in yarattığı Marksizmdışı ideolojiye, onun kurduğu siyasal-toplumsal yapıya itirazı yoktu.

Stalinizm = Stalin değildi. Stalinizm, yozlaşmış işçi bürokrasisinin ideolojisiydi. Stalin'den sonra gelenler de bu ideolojinin değişik biçimlerini özü değiştirmeden savunanlardı. Benim "Leninci parti" olarak bildiğim SBKP aslında "Stalinci" partiydi; Stalin'in geriye bıraktığı monolitik (tekçi), demokrasisi olmayan bir anlayışla yönetiliyordu.

* * *

Dünya komünist hareketin tarihini araştırdığım süreçte, hiç bilmediğim ya da Troçkistlerin uydurması olarak düşündüğüm ilginç olaylarla karşılaştım. Benim Sovyetçi geleneğim Troçki'yi "hain" bilerek büyüdüyü. Dolayısıyla ben de öyle büyüdüm. Şimdiye kadar anlattığım zamana kadar benim gözümde Troçki dönek, Lenin'in düşmanı birisiydi. Bunu ben nereden öğrenmişim? En başta Stalin'in yazdırdığı "Bolşevik Partisi Tarihi"nden ve Sovyetçi yayınlardan. Oysa "Hain", "Dönek" dediğim adamın tek kitabını bile okumamıştım.

Komünist Enternasyonal'in tarihini incelerken Troçki'nin kitaplarını da okudum. Troçki'nin kitaplarında doğru bulduğum bulmadığım yanlar oldu; ancak Stalin-Troçki ideolojik

kavgasında Troçki'nin haksızlığa uğradığını, Troçki'nin birçok konuda (özellikle Dünya devrimi - "Tek ülkede sosyalizm" ve bunun Komintern'deki sonuçlarında) doğru konumda olduğunu gördüm. Tüm eksik ve yanlışlarına rağmen Troçki'nin, Lenin'in iyi bir öğrencisi olduğu ve Stalin'in anti-Marksist görüşlerine karşı Marksizmi savunduğu sonucuna vardım. "Troçkist" olmadım, şu anda da "Troçkist" değilim. Böyle bir nitelendirmeyi doğru da bulmuyorum.

Artık şu gerçekleri anlamıştım: Stalin ve onun ardılı olan SBKP yöneticileri "proletarya enternasyonalizmi" adına "kardeş" komünist partilerini Sovyet devlet politikasını ve Sovyet ulusal çıkarını, buna uygun Sovyet ideolojisini kayıtsız şartsız savunan partiler haline getirmişlerdi. "Kardeş" komünist partiler kendi beyinlerini, SBKP yönetiminin eline teslim etmişlerdi. TKP bu partilerden biriydi. Yaptığı yanlışlarda bu anlayışın belirleyici rolü vardı. Aynı şey TKP'nin devamı olan TBKP için de geçerliydi. TBKP bu geleneğe bağlı olarak Gorbaçov'un "Yeni Düşünceler"ini kopya etti ve savundu.

* * *

Uzun yıllar Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulduğuna ve komünizme doğru ilerlendiğine inanmıştım. O zamanlarda, "tek ülkede sosyalizmin" kurulamayacağını, ancak dünya çapında kurulabileceğini bilmiyordum. Daha doğrusu Stalin'in yarattığı yanlış "sosyalizm teorisinin" etkisi altındaydım.

Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde yıkılan şeyin "sosyalizm" değil, geçiş toplumunda yaşayan yozlaşmış bir işçi devleti olduğunu daha sonradan yaptığım teorik çalışmalar sırasında öğrendim.

Stalinizmden öğrendiğim sosyalizm teorisine göre, sosyalizmde "dost" sınıflar, meta üretimi var olacaktı. Oysa bu yaklaşım Marksizmin sosyalizm teorisine uymuyordu. Bu gerçeği teorik olarak çözümlemem kolay olmadı; aylarımı, yıllarımı aldı. Nihayet kafamdaki yanlış sosyalizm teorisini düzeltmeyi başardım. Yıllarca savunduğum yanlış görüşlerden sıyrılmak beynimin yenilenmesiydi, bugün bunu daha iyi anlıyorum. Beyin pazardan satın alınamıyor, ancak bilgiyle-araştırmayla kendi kabuğunu parçalayarak düşünsel hayatı yeniden doğuruyor.

* * *

İnsanın yaşamını bir kitap kurtarmaz ama, ideolojik yaşamını kurtarabilir. Eğer bu kitap yıllarca süren araştırma boyunca kitabın yazarını adım adım ikna etmişse ve yazarın ideolojik yaşamını bütünüyle ayağı üzerine dikmişse; yazarın, araştırmanın hayatını kurtarır.

Yıkıntının Tarihi ve Teorisi adlı çalışma benim bilincimde devrim yarattı. Bugün bile bu kitabı yeniden okuduğum zaman düşünsel hayatımın uzun bir süreçte ayağa kalkışının izlerini, acılarını görebiliyorum.

Olağan insanlar sanır ki acı sadece günlük yaşamda, aşkta, sevgide, dostlukta yaşanır. Halbuki yaşamını ideolojiyle şekillendirmiş bir insan için "bilinmez bir yol ortasında kalmak", "aradığı sorulara yanıt bulamamak" beyinsel acı yaratır. Bu ideolojik sorun çözülemediği sürece de acı devam eder, kalıcıdır. (Belgeler-Ekler 20)

KÖTÜ BİR ANI VE VEFA BORCU

Düşünsel yaşamımda hem önemli, hem olumlu, hem olumsuz yeri olan R.Yürükoğlu ile 1982'den beri görüşmemiştik. Yaklaşık olarak 18 yıl sonra onu *İşçinin Sesi*'nin bir toplantısında gördüm. Toplantı yerinin kapısında karşılaştık. Onun yüzüne baktığım zaman ne kadar ihtiyarladığımı anladım. O hâlâ gençti. Beni tanıdı, birbirimize selam verdik; ama kucaklaşamadık. İnsan yaşadığı acıları, kötü anıları unutamıyor. Ona karşı duyduğum dehşetli kızgınlığa rağmen kendimi yenebilirdim, onunla gecikmiş sohbetimi yapabilirdim. Yapamadım, o da yapamadı. Zaman kategorisinin en önemli özelliği "geri çevrilemez" oluşu. Zaman hiçbir şekilde geriye gitmiyor. Yaşanmış an, yaşanmamış sayılmıyor, yeniden başka bir biçimde yaşanmıyor.

Ölümün tarihi yok, hiç ölmeyecekmiş gibi yaşıyor insan. Karşıdaki insanı da belki son kez görebildiğini bilmeden. Oysa ölüm beklenmeyen misafir, her an gelebilir. Hem seni ziyaret edebilir, hem de karşıdaki insanı. İnsan bu gerçeği bilse bile böyle düşünemiyor. Ben de düşünmedim. R.Yürükoğlu'nun öldüğünü bana haber verdikleri gün hem onun ölümüne üzüldüm, hem de onunla karşılaştığım toplantıda yaşadıklarımı yeniden anımsadım. Aklımda kalan kötü bir anı! Zaman zaman kendime keşke bu anıyı yaşamasaydım, diyorum. Tarihle fantezi yapılamayacağını bilmeme rağmen bunu söylüyorum.

İngiltere'deki sürgün günlerimde *İşçinin Sesi* içinde R.Yürükoğlu'nun otoritesi tartışılmazdı. Toplantıda, R.Yürükoğlu'nun otoritesinin tartışılır hale gelmiş olduğunu gördüm. Öyle ki ona kızgınlıkla, hakaret ederek eleştiri yönelten *İşçinin Sesi*'nden genç arkadaşın hitap tarzı beni şaşırttı. Otoritesi tartışılmaz olan R.Yürükoğlu'nun kendisine yönelen sert eleştiri karşısında gösterdiği çaresizlik gözlerimin önünden gitmiyor. R.Yürükoğlu hatasını kabul eden çekingen bir çocuk gibi davrandı. Genç arkadaşın haklı kızgınlığını anlıyordum; ama yine de Yürükoğlu adına içimde acı duydum. Örgütsel yaşamda bulunduğu yere dayanarak, "Ben ne oldum?" diye düşünen insanların, bir gün "ne olduklarını" görmek acıdır. Bana öyle geldi ki R.Yürükoğlu da yüreğinde bu acıyı duydu.

* * *

Sol hareketin önemli sorunlarından biri "tekkeci" anlayıştan kurtulup, karşıdaki insanları ideolojik görüşlerine göre değerlendirememesidir. Narsisizm (kendi kendine âşık olma) sadece insan kişiliğinde ortaya çıkmaz; narsisizmin "örgütsel" biçimde olanı da var. Örgütsel narsisizm kendi örgütünü yüceltirken, karşıdaki örgütü, insanları küçültür.

İnsanları "ideolojik olarak görmeyi" engelleyen bir diğer faktör, insan ilişkilerinin bozukluğu üzerine oturmuş "kişisel kin"dir. Örgütsel bölünmeler sırasında insani ilişkiler yaranır, gizli ya da açık "kişisel kinler" ortaya çıkar. Bundan sonra karşıdaki insana duyulan kişisel kin, kin duyulan insanın düşünsel görüşlerini nesnel olarak değerlendirmeyi engeller. Oysa doğru olan tutum, kişisel kini yenmeyi bilmek, olaya düşünsel yaklaşmayı temel almaktır.

R.Yürükoğlu'nun insan kişiliğinden ve bir zamanlar yaşadığım insanlıkdışı ilişkilerden rahatsızlık duysam da, ondan çok şey öğrendiğimi kabul etmem gerekir. Teorinin önemini onun sayesinde bilincime çıkartabildim. İnanmadığım şeylere "hayır deme cesaretini" onun sayesinde kavuştum. Bu noktada ona çok büyük düşünsel vefa borcum var. Benim açımdan daha önemlisi, 1991'den sonra birbirimizle ilişkimiz olmadan aynı ideolojik yöne doğru

ilerlememizdir. Onunla düşünsel hayatlarımızın o ölmeden önce çakıştığını söylemek istemiyorum; çünkü düşünsel sorunları farklı biçimde formüle ettiğimiz birçok konu hâlâ varlığını sürdürüyor. Ama gelebildiği konumda bile çok ortak noktamız var. Ve onun ulaştığı ideolojik yer, ülkemiz solundaki birçok kadronun bulunduğu ideolojik noktadan üstündür. (Belgeler-Ekler 21)

BULUŞMA

Sanıyorum yıl 2003. Bugün içimde gizli bir heyecan var, kendime bile belli etmek istemediğim. Yüreğimdeki telaş, sevinç el ele. Hiç tanımadığım, ismini duyduğum, merak ettiğim yaşlı özgürlük savaşçısıyla görüşeceğim. Murat Dilli ve Selahattin Türokay bizi buluşturacak.

Onun tarihe, Sovyetler Birliği'nin yıkılışı ile birlikte başımıza düşen taşlara nasıl baktığını, bugün ve yarın için ne düşündüğünü duymak için sabırsızım. Biliyorum ki, o da benim gibi aykırıhayat yaşayanlardan. Ama o benden çok önce özgürlük yoluna çıkmış, Nâzım Hikmet'le karşılaşmış, 1950 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye olmuş, özgür dünyaya inanışının bedeli olarak 5 yıl hapis yatmış, benim sonra yürüyeceğim dikenli yolu dikenlerinden temizlemeye çalışmış.

Bugün onu göreceğim. Yıllarını, canını, insanal dünyanın özlemine adanmış insanlardan birisini görmek, onunla tarihin derinliklerine inmek, mutluluğu çok az yaşayan benim gibi birine verilecek mutlu bir armağan.

* * *

İçten gülen Şahap Bakırsan'ı gazete arşivlerken buluyorum. Buluşmanın ilk görüntüsü böyle. 1920 yılında doğmuş olmasına karşın gözlerime o, yüreği genç, dinç bir delikanlı olarak gözüküyor.

Sanki yıllardan beri birbirimizin dostuymuşuz, kardeşiymişiz gibi hemen sohbe başlıyoruz. Şahap Bakırsan, "yoldaş" diye hitap ederek konuşuyor. Onun dilinden sadece bu kelimeyi duymak bile beni mutlu etmeye yetiyor.

Bir masanın başına çökmüş farklı kuşaklardan dört yoldaş tarihi otopsi masasına yatırıp, samimi, sıcak, esprili, ciddi bir tartışmaya girişiyoruz. Farklı görüşlerimiz var; ama birbirimizin özgür dünyaya olan umudumuzdan, inancımızdan hiç kuşkusu yok. Aynı hak yolunda yürümüş dört kişi, düşünsel hayatın yürüyüş yolunu tartışıyoruz.

İçimizde en heyecanlı konuşan, düşüncelerinde en çok direnen Bakırsan yoldaş. Onun böyle direnmesi gecenin havasını ateşliyor. Buluşmayı daha sevinçli hale getiriyor; bana partimizdeki hücre toplantılarını hatırlatıyor. Şahap Bakırsan gözüme hücre sekreterimiz olarak gözüküyor.

Bir an tartışmadan kopup, aykırıhayattan herhangi bir hayata (öylesinehayata) atlamış eski savaş arkadaşlarım aklıma geliyor. Karşımda oturan yaşlı yoldaşın yüzüne bakıyorum; onu aykırıhayatın kahramanı olarak görüyorum. Bakırsan yoldaşın geçmişinden pişman olmayan tutumu, inandığı kavgaya bugün de dün gibi sarılması, yılgınlığın kıyısından çok uzaklarda yürümesi insanlığı onurlandırıyor, diye düşünüyorum kendi kendime.

Gecenin bitiminde yoldaşça kucaklaşıp, ayrılıyoruz. Aslında hiç ayrılmıyoruz. Onun gibi aykırıhayat köprüsünde yorulmadan, geri dönmemesine hep yürüyoruz. Yürürken gözlerimin önünde Şahap Bakırsan yoldaşının hayali var. Yürüyorum, yürürken o hayalin içinde kendi yaşlılığımı, kendi inancımı görüyorum...

DÜŞÜNCE DEFTERİ'NDEKİ "AŞK"

Onu özgürlük savaşının ırmağında yüzerken tanıdım. O da benim gibi ırmağın ilkel yüzücüsüydü. İlk kez ırmağın kıyısında küçük bir dernekte karşılaştık. Özgürlük kavgasını öğrenmeye gelmiştik.

Sonra bir çay bahçesinde onun elini tuttum, özgürlük ırmağında birlikte yüzelim, dedim. Kabul etti. Yüzmeye başladık. Birlikte sokaklarda yürüdük. Marşlar söyledik. Korsan eylemler yaptık. Yakalandık. Dayaklar yedik. Ölümeler gördük.

Ölüm yolunda ellerimizi yumuşacık birleştirdik. Onun sıcaklığını hissettim, sıcaklığımı hissetti. Yüreklerimizi harman ettik, tek yürek haline getirdik. Romantik geceler yaşadık. Vahşi geceler de. Güvendik birbirimize. Hiç ayrılmamacasına sarıldık.

Onu aşk romanlarının erkek kahramanı olarak sevdim. O, romanların genç kızı gibi sevdi beni. Mutluluğu yaşattı bana. Birbirimizin sevinç gözyaşlarını sildik. Kanayan kalbimizin gözyaşlarını da.

Düşmandan kaçarken aynı korkuları yaşadık. Kaygılarımızı birbirimizin omuzunda yok ettik. Onun öleceğinden korktum. O benim öleceğimden. Hayatı kahredenlere inat teslim olmadık. Kaçtık geri gelmek üzere. Beni yalnız bırakmadı, kaçak yolumun yolcusu oldu. Yoldaşı oldu. Hayatlarımızı aykırıhayat üzerinde birleştirdik yeniden.

Yoksulluk gördük, açlık gördük. Fabrikanın dikiş makinelerine elleriyle dokundu o. Sonra çocuğunu kucaklarcasına sarıldı onlara. Ekmeğimizi getirdi. Hayat yıldırmadı onu. Hüzünler onun güzel gülüşünü teslim alamadı. O hep güldü. İçi kan ağlasa da. Dertli adamı gülüşüyle güldürdü. Dertli adamın acıklı hikâyesini gülünebilir hikâyeye çevirdi.

Dertli adamın iki bedeni oldu. Sevdığının bedenini kendisine kattı. "Sen benden bir parçasın," dedi ona. Sevdalısının bedenindeki acı, dertli adamın acısı oldu.

* * *

Yıllar geçti. Özgürlük ırmağı yine akıyor. Dertli adam şimdi kanlı ırmakta yüzüyor. İrmağın kıyısından ona bakıyorum. Kendime bakıyorum. Kanlar içinde boğulmamak için çırpınıyor. Delirmiş gibi.

Dertli adam sevgilisinin varlığında yokluğunun acısını çekiyor. Çekiyor. Dertli adam ağlayan adamı yaratıyor. Kendi kendisini yaratıyor. Sevdalısını suçluyor, ama içinden biliyor ki asıl suçlanması gereken kendisi. İstirapların kana dönüşmesini kendisi sağladı. Kanlı ıstırap ırmağının cellatı o. Kendi kendisinin cellatı!

Ağlayan adam aşk acısı çekiyor. Çekiyor. Yokluk acısı çekiyor. Engels'in "acıların en soylusu" dediği aşk acısını! Ağlayan adam: "Artık yeniden bir kadını sevemem," diyor kendine. "Sevemem," diyorum kendi kendime. Ağlıyor. Gözyaşlarını yağmurlaştırarak ağlıyor. Kederlerini gözyaşı yapıp kendi cezasını çekercesine ağlıyor. Özgürlük ırmağında sevgilisiyle birlikte yüzemeyecek diye ağlıyor. Ayrılık acısını ağıtlarla dindirmek için! Yalnızlığına, çaresizliğine teselli olsun diye! Kendini boğazlarcasına. Kendimi boğazlarcasına...

* * *

Adam ağlamaktan boğulacakken, karşısına ağlayan bir kadın çıkıyor. Ağlayan adam ağlamasını unutuyor. Yeniden bir kadın sevebileceğini anlıyor. Sevinçle kadına sarılıyor ağlamasını unutturdu diye. Ağlayan kadın da ağlamasını unutuyor. Ağlamasını unutturan adamı kucaklıyor. Her ikisi de eski aşklarının acısını yeni aşkın sevinciyle onarıyorlar. Ağlayan adam isim değiştiriyor, mutlu adam oluyor. Ağlayan kadın da mutlu kadın. Aşkın mutlu hayatı başlıyor.

Mutlu adam kendisini kurtaran yeni aşkın sihirli gücüyle ilk kez aşkı yaşadığını düşünüyor. Her yeni aşkın ilk aşk gibi göründüğünü bile bile. Adam ve kadın, Tolstoy'un sözlerini doğrularcasına birbirini seviyorlar: "İnsan birisini seviyorsa, onu olduğu gibi seviyor demektir; olmasını istediği gibi değil".

Acaba gün gelecek adam veya kadın yukarıdaki sözleri unutacaklar mı? İğrenç toplumsal düzenin ayrıntılarına, kötü tutkularına teslim olacaklar mı? Birbirlerini oldukları gibi sevdiklerini unutup, birbirlerini başka bir şey olmaya zorlayacaklar mı? Birbirlerini sevebilmek için birbirlerine şartlar dayatacaklar mı? "Şunları yapmazsan seni sevmem, seni bırakırım," diyecekler mi? Aykırıhayatın bilincini bir yana atıp, normal hayatın bilinci belirleyen kulları olacaklar mı? Şimdi bu soruların yanıtı ne bende, ne de sevdiğim kadında. Zamanda! Gelecek zamanda!

HEZÜZÜ BABA

Sevgili dostum, can arkadaşım "Pamukçu Doğan" bana bir şiirini göndermiş. Şiir beni yıllar öncesine sürükleyip götürdü. Nostaljinin hüznü bu olsa gerek. Hüzünlendim.

Onu yıllar önce gençlik dönemimde tanımıştım. Çay bahçelerinde ders çalışırken gözüne kestirdiği kızları tavlama amacıyla, bildiği matematik sorusunu bilmiyormuş gibi yapıp kızlara soran adamdır o. Kızlar matematik sorusunu çözemeyince, "Bak bu sorunun yanıtı şöyle," deyip, kendini bile bile ele verecek kadar saf. Hem gülen, hem de güldüren adamdır "Pamukçu Doğan". Ona niçin "Pamukçu Doğan" dediğimi anlatabilmek için, gençliğimize devrimci aşının yapıldığı yaşlara uzanmam gerekiyor.

* * *

Üniversiteye yeni başlamış bir grup arkadaş Mersin'de deniz kıyısında çay bahçesinde oturuyoruz. Gecenin ilerlemiş saatleri, ama biz kavga eder gibi tartışıyoruz. Hepimiz devrimci havanın verdiği coşkuyla konuşuyoruz; taraftarlarımızı çoğaltmak amacıyla neler yapmamız gerektiği konusunda fikirler ileri sürüyoruz. Her kafadan bir öneri çıkıyor; bazısını ciddiye alıyoruz, bazısını dalga geçme malzemesi olarak kullanıyoruz.

O tarihlerde hepimizi etkileyen S.Üstüngel'in (İsmail Bilen'in) *Savaş Yolu* kitabı üzerinde sohbet ediyoruz. Doğan arkadaş heyecanla kitabı anlatıyor, kitaptan örnekler veriyor, öneriler geliştiriyor ve sözünü şöyle bağlıyor: "Arkadaşlar, aslında hepimizin yapması gereken şey, Adana'ya gidip pamuk işçilerinin arasına katılmak, onlar arasında çalışmaktır." Hepimiz şaşırıyoruz. Doğan'ın yüzüne bakıyoruz, o çok ciddi. Hayata geçirmeyi beceremeyeceğimiz bu öneri tartışmanın ciddi havasını yok ediyor. Şakacı Erdal arkadaşımız durumu kaçırmıyor; Doğan'ın ismini hemen "Pamukçu Doğan" olarak değiştiriyor. Artık onu yıllar boyunca "Pamukçu Doğan" olarak çağıracağız.

* * *

Yaklaşık on yıl zorunlu nedenlerle "Pamukçu Doğan"ı göremedim. Ama onu hiç unutmadım. Gençlik günlerimi ne zaman düşünsem aklıma o gelirdi. Ayrılık süresi bittiğinde karşılaştık. Bana karşı çok sıcak davrandı; ancak o saf öneriyi yapan "Pamukçu Doğan"ım "öylesinehayatın" eline esir düşmüştü. Zenginliğin şımarık büyüüne kapılmıştı. Atinalı Timon gibi etrafına para canlısı sahte dostlar toplamıştı ve sülüklerin sunduğu sahte entelektüel dünyada yaşıyordu. Üzüldüm, çok üzüldüm.

Hayatın elinde "başka bir Doğan" haline gelmiş arkadaşımın, aykırıhayata geçmesine yardım edebilecek miydim? Hayat ile aykırıhayatın savaşı yıllarca sürdü. Bu sefer aykırıhayat kazandı; "Pamukçu Doğan"ımı kazandım. Artık onunla beni ölüm ayırır.

Biliyorum, hâlâ "Hezüzü Baba" kim diye merak ediyorsunuz.

* * *

Yılları tekrar gençlik dönemine götürüyorum. Mersinli dört-beş arkadaş eğlenmeye, içki içmeye karar vermişiz. Fakat hiçbirimizin doğru dürüst parası yok, lokantaya gidemeyiz. Faruk

arkadaşımın akrabaları zengin ve Mersin’de bir plaj onların. Orada hafta sonları canlı müzik de var. Faruk sayesinde bir gece oraya gidiyoruz.

İçki içmesini bilmiyoruz. Önümüze getirilen her çeşit içkinin tadına bakıyoruz. Hoşsohbet içindeyiz; gülüyoruz, oynuyoruz. Bir süre sonra kafaları buluyoruz, konuşurken dillerimiz dolaşıyor. En çok da dili dolaşan, sarhoş olan benim. Her kadehi kaldırışında arkadaşlarıma dönüp, ”Hezüzü Baba” diyorum. Gece bitinceye kadar ”Hezüzü Baba” dilimden düşmüyor. Arkadaşlarım benimle birlikte kadehlerini kaldırırken, ”Hezüzü Baba” kim? diye hep soruyorlar; ancak benim derdimi anlatacak halim yok, dilim dönmüyor, konuşamıyorum. İlk sarhoşluğum benim bu.

Gece bitiyor, evlere dağılmamız lazım. Gel gör ki, ben eve gitmek istemiyorum. Babam ”Deli Ahmet”ten beni azarlayacak diye korkuyorum. Korkunun ecele faydası yok, arkadaşlarım sarhoş adamı evine götürüyorlar. Babamın, bir oda bir mutfak olan ufacık evimizin kapısında beklediğini şimdi bile gözlerimin önüne getirebiliyorum. Gülümsüyorum...

Ertesi gün kendime geldiğimde arkadaşlarımla buluşuyorum. Eğlence gecemizi konuşuyoruz. Herkes bana şu ”Hezüzü Baba” kim, diye soruyor. İçkili, sarhoş halim aklıma geliyor, kendime gülüyorum. Şimdi dilim dolaşmıyor; ”Hezüzü Baba” diye birisi yok, kadeh kaldırırken ”hepimiz için baba” demek istedim, diyorum. Gülüşüyoruz, ama arkadaşlarım fırsatı kaçırmıyorlar, bundan sonra ”Hezüzü Baba” aramızda, diyorlar.

”Pamukçu Doğan”la ne zaman birlikte içkili masaya otursak, benden intikam alırcasına kadehini o, ”hezüzü baba” diye kaldırır. Gençliğimizi, güzel Mersin gecesini bu sözcük hatırlatır.

* * *

Yıllar eskirken Doğan kardeşim üşenmez, oturur bir de şiir yazar; elli yaşına merdiven dayamış adama gönderir. Bu şiiri okudukça duygulanırım. ”Pamukçu Doğan”ımı daha çok severim. Ölmemesine ona sarılmak geçer içimden. Sarılırım.

Hezüzü Baba

Geçmişten kalma duygularla girdin hayatıma
Acıyı ve yalnızlığı sevdirdin bu arada hani
Rakı, şarap fark etmezdi mezesi orospuysa
Maksat geceyi geçirmekten ölüme beş kala

Kıvrılıp kalacaktım bir köşede yolumu kaybedip
Ölüme merhaba deyip bırakıp dünyalığı benimkilere
Vicdanımın ırzına geçip yatacaktım
Kendi gölgemin koynuna gözlerim açık

Geceyi geçirmenin sonunda güneşi görmek de var
Ölmek erken çok şey var dedin yapacak
Gözyaşımız kaldı kadeh dibinde
Masa ucunda biraz peynir

Diktin yalnızlığa nöbetçi rütbem her ne ise

Yine de kaytarıp nöbetten bir kadeh yolu uzaklığa
Sana çaktırmadan yudumlayıp rakımı,
Küfrediyorum özlemine, "hezüzü baba"

KARANLIK ÜLKEDEKİ SİĞINAKLARIM

Size ”güneşli ülkede” karanlığa karşı direnen, karanlığın eline geçmemiş sığınaklarımdan bahsetmeyeceğim. Aykırıhayatın fırtınasına yakalanarak karanlık ülkenin dışındaki ülkelere dağılmak zorunda kalmış sığınaklarımdan da.

Karanlık ülkede yaşayan adamın çok sığınağı var; her sığınanın onun kalbinde ayrı yeri var. Bütün sığınaklar onun aykırıhayatının eksik yanını tamamlıyor; hayatları, onun hayatını anlamlaştırıyor. Sığınaklarını çok nadir kullansa da, onların var olduğunu bilmesi güvenilmez dünyanın güvenli noktaları oluyor onun için!

Hayatın savaş uçakları bombalarını yüreğime bıraktıkları zaman hemen sığınaklarımı hatırlarım. Yüreğimi insani olarak yaralayan bombalardan onlara bahsetmem gerekmez; onların yanında, onların sesinde kalbim huzurlu yerini bulur. Şu vefasız dünyanın vefasızlığına ilaç aradığımda hep karşıma dostlarım çıkar. Aykırıhayatımın sığınılacak yürekleridir onlar. Onlarsız yaşayamam.

* * *

Bir odalı evin mutfağında oturmuşuz Ersen’le. Kulağımıza sanat müziğinden parçalar geliyor. Zeki Müren, Müzeyyen Senar, Yaşar Özel, Mediha Şen söylüyor... Ufak mutfağımızın ufacık penceresinden dışarı bakınca bir ağaç gözüküyor. O ağacın yaşadığı bütün mevsimleri birlikte yaşıyoruz. Her mevsim oradayız.

Ersen Olgaç 68 kuşağındandır. Karanlık ülkede düşünsel hayatıma en yakın insandır. Karakterlerimiz, huylarımız farklıdır. Ama onunla düşünsel hayatlarımız barışıktır, çok az kavga ederler, birbirlerinden öğrenirler. ”Birbirinin yanlışını söylemeyenler ilerleyemezler” ilkesine bağlı olarak yaşar düşünsel hayatlarımız. Ersen’in yaşamı çok renklidir, mizah duygusu ve anlatım gücüyle hayatın renklerine her zaman güler. Güldürür.

Yaşamımda beni etkileyen, onun varlığından onur duyduğum dürüst dostlarımdan biridir Orhan. Alçakgönüllülükte onunla kim yarışabilir? Ordudan atılmış yüzbaşı Orhan Savaşçı dostum mütevazidir, gösterişsizdir. Geçmişinden gurur duyar, geçmişiyile övünmez. Sanki Mahir Çayan’ı Kartal-Maltepe Askeri Ceza ve Tutukevi’nden kaçırma işine katılan adam o değildir. Sekiz yıl hapis yatan o değildir sanki. Kendini anlatmayı sevmez, sorarsanız araya laf karıştırır, geçiştirir.

Orhan dostum ketumdur; saklamaya cesaret edemediğim sırlarımı ona söylerim. Orhan Savaşçı’nın o kadar ağzı sıkıdır ki, Türkiye tarihinin derinliklerine çıkmamacasına damgasını vurmuş Mahir Çayan hareketinin en yakın tanıklarından birisi olmasına rağmen tanığı konuşmaz, tanıklığını kendine emanet edilmiş giz gibi saklar.

* * *

Bana hümanizmin (insanseverliğin) fotoğrafı sen de var mı diye sorarsanız, yanıtlım olumludur. Sedat gibi bir dostum var, onun resmini veririm.

Sedat Özgüven, TKP hareketinden gelmedir. Çalışkandır. Hatta fazla çalışkan! Her insanın işine kendi işi gibi koşar. Onunla dertleşmek zevktir. O, insancıl tutumuyla sizin daha az yanlış yapmanızı sağlar. Ona herkes "Reis" der. O, insanlığın, insani duyguların temsilcisidir. Bana öyle gelir ki, sanki o, insan olması engellenmiş insanlığın "son insanı"dır.

Siyasi yaşamımda aykırı görüşlerde, kopuş noktalarında bana yoldaşlık etmiş iki dostum vardır karanlık ülkede: Hüseyin Demirdal ve Ali Bulut.

Hüseyin Demirdal kaç yaşında? Önemli değil. O hâlâ genç. Yüreği eski yoldaşlarıyla çarpar, onların dertleri onun derdidir. Vefalıdır, vefa duygusuna ihanet etmez. Hüseyin bu dünyanın ilkesine ters davranır: İnsanlara karşılıksız yardım eder. O, yaşına bakmaz, militanlığına devam eder. Geçmişten kalan militanlığını, kan görmüşlüğüne sürdürür.

Sevgili Ali dostum, köyünden, İzmir'in Karabağlar semtinden edindiği insani saflığını hep korur. Saflığı bozulmuş dünyanın saf, temiz çocuğudur Ali. Yaşlandığının farkına varmaz o. Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşar. Başınız sıkıştığında aklınıza ilk o gelmeli. Kolay kolay "hayır" demeyi beceremez. Çevresindeki insanların sorunlarına sahip çıkarken, kendi sorununu kimseye söyleyemez; kendisi için bir şey isterken utanır...

Dost Şeref Yıldız, gülüşü yiten adam gibi güler. Hayatı da öyledir, hayatının yitikliği gibi güler. Ona "abi" derim ben. Kan bağından gelen bir ağabeylik değil bu. Ondan daha önemli. Şeref abim alçakgönüllüdür, küçükle küçük büyükle büyük olur. Büyüklüğünü göstermez, sıradan bir insan gibi davranır. Hayatı bir tarihtir, övünmez. TKP'nin politik bürosunda, merkez komitesinde görev almıştır. Kendi tarihine sorumlu ve eleştirisel bakar. Olaylarda nesnel nedenler arar. Özgür dünya özleminin savunucusudur, savaşçısıdır.

Şeref abimin yanında neysem o olurum, özel dertlerimi sanki onun hiç derdi yokmuş gibi anlatırım; dinler, çözümler sunmaya çalışır, sonra da birlikte hüzünleniriz. Sırlarımı kendi sırıymışcasına saklar. Ona kendime güvendiğim gibi güvenirim. Düşünsel hayat konusunda tartışırız; aklıma gelen her şeyi fütursuzca söyleme tutumuma kızmaz, anlayış gösterir. Çoğu kez düşünsel konularda anlaşılamayız. Tahammül gücüne hayran olduğum dostumdur o. Şeref abim dine inanmaz, ama biraz Hristiyanıdır. Hristiyanlığı insanlığından gelir; kendisine kötülük yapana kötülük yapamaz. Affedicidir, onun Hristiyanlığına sığınırım. Belki ben de biraz Hristiyanım.

* * *

Dertliyim, ama gülmek istiyorum. Konuşmak isteyeceğim dostum Cüneyt'tir. Onun yanında mutsuzluğumu bulamayacağım yere gömerim. Cüneyt acılarını göstermez, hayatla dalgasını geçer. Ama onun yüreğindeki acıları kim bilebilir?

Cüneyt Yurtsever, İngiltere'de birlikte bulaşık yıkadığımız, yaşını göstermeyen uçuk delikanlıdır. Ona bir "kol borcum" vardır. Bulaşık taşıyan özel asansöre kolum sıkıştığında, kolumu kurtarmış adamdır. Onun rengi hâlâ kıızıktır, kalabalık bir sokakta yürürken uçukluğu aklına gelip, "Yaşasın Marksizm," diye bağırın, insanları şaşkınlığa sürükleyen dostumdur o.

Hilal Altan kardeşim, dostum, bir yandan kendi kanseriyle mücadele eder, bir yandan devrimin düşmanlarıyla uğraşır. Onda hayalle gerçeği ayıramazsınız. O hayali gerçek, gerçeği hayal gibi yaşar. Ama devrim onun yaşamında hep gerçektir.

Hilal dostumun küçük bir dükkanı vardır, fazla müşteri geldiğinde kızar; siyasi dergileri okumasını engelliyorlar diye! Düşünceleri aykırıdır, olağan insanları şaşkına çevirir. Hilal Altan aykırı düşüncelerini dolandırmadan direk söyler. Hilal dostumun yanında rüyalar dünyasında yaşarım. Onun hayatı rüya gibidir, dinlemekten bıkmam. Güvenilir bir yer aradığımda Hilal'in kolları açıktır. Dostlarını ortada bırakmaz o. Hilal dostum 65 yaşındadır. Hep şöyle der: "Yatakta değil, meydanlarda ölmek isterim."

İnsanlarla çok kolay ilişki kuramadığım için gecikmiş bir dostluktan da bahsetmeliyim: Siyasetsiz yaşayamaz Mehmet Yücel'den. Tutkun olduğu siyaset aşkından dolayı başına bir sürü bela gelmiştir, hayatı karman çorman olmuştur; o hâlâ uslanmaz, bütün hayatını siyasetle boyar. İnatçılığı sevmem, onun bu konudaki inatçılığını severim. Ama siyaset anlayışımız çok farklıdır, uyuşmaz. Aykırıhayat karamsar değildir, bazen karamsarlığa geçici olarak yenik düşer. Yücel'in hayata aşırı iyimser bakışı, aykırıhayatının geçici karamsarlığını dengeler.

* * *

Karanlık ülkeye arada bir uğrayan, ya da karanlık ülkeden dönen dostlarım da var. Yüreğimin kapısını çaldıklarında, kapılarını çaldığımda hep açık olan. Onlar gizli sığınaklarımdır. Her zaman kullanma olanağının olmadığı, fakat bulunca kendi içimi döktüğüm dostlarımdır onlar.

Baki Temel Saçlı gizli sığınaklarımdan biridir. Karanlık ülkeden kaçanlardandır. Karanlık ülkeyi sevmez, bu ülkeyi haritalardan, kendi beyninden silmiştir. O, inandığı yolda, arkasına bakmadan gider. Onu, "diyalektiğin, değişimin işlemediği dost" diye çağırıyorum ben. Baki, diyalektiğin, hayatın bütün damarlarında dolaştığını bilir; ama hayatını değiştirmiyorcasına yaşar.

Sanırsınız ki onun hayatı yıllar önce de aynıydı, yıllar sonra da aynı olacak. Aslında hayat Baki dostumu yeniler. Bu değişimi siz görmezsiniz, Baki görür. Fakat belli etmez. Başına gelmiş felaketleri komik film gibi anlatırken, hayatın ironisine güler. Bir felaketi anlattığının farkına varamazsınız.

Baki kardeşim eline ne geçerse okur, özgür dünyanın bir gün kurulacağına inanır. Kendi hayatına "pişmanlık faturası" ödemeyi kabul etmeyenlerdendir o. Döneklerden nefret eder.

Karanlık ülkeye zaman zaman Saim uğrar. Benim dertlerimi dinler, yaptığım aptallıklara kızar. O, hayata başka gözlerle bakar; benim kullandığım gözlüğü kullanmaz. Onun eleştirilerinden yararlanırım. Saim Ergün dostum hayatı olduğu gibi görür, gördüğü hayatı yaşar. Şakacıdır, hayatla şaka yapar. Düş kırıklığı dönemlerimde onun gibi şaka yapmak isterim hayatla. Ama yapamam.

Karanlık ülke ile "aydınlık ülke" arasında sıkışıp kalmış genç bir dostum vardır. Onun coşkulu heyecanımla gençlik günlerime yolculuk ederim. Özgürlük yoluna kendini adamıştır o. Fedakârdır. Karşılık beklemezsiniz kendi insanlığını sunanlardandır Ali Öztürk.

Onunla gençlik günlerimdeki gibi ateşlice tartışırım. Düşünsel dünyalarımızı dövüşe sokarız. Bazen yanlış yaparım, onu kırarım. Bana kızsda da anlar beni. Sonra yeniden dostluk denizinin sakinliğine, güvenine sığınırız. Dostluğumuza sarılırız.

Genç dostum Ali sağlığına hiç dikkat etmez; aykırıhayat köprüsü üzerinde koşarken kalbinin duracağından korkarım. O aldırmaz, aynı hızla, aynı yolda koşar. Ali'm duygusaldır,

birbirimize benzeriz. O, güzel şiir yazar, ben yazamam. Ancak isterim ki, onun şiirleri basılsın. O yine aldırılmaz, sözlerimden kaçmaz, kendi şiirlerinden kaçmaz.

* * *

Bilmiyorum, karanlık ülkedeki sığınaklarımı tanıtabildim mi? Biliyorum, onları eksik anlatmışımdır. Eksiklik onlarda değil, kalemimin beceriksizliğindedir. Ama hiç kimsenin kuşkusu olmasın, yukarıdaki satırlarda konuşan yüreğimdir, yüreğimin sesidir.

”DÜŞÜNCE DEFTERİ”NDEKİ İKİ RESİM

Karşımda iki resim var. Birincisinde hayat doğmuş, ikincisinde aykırıhayat devam ediyor. Doğan hayatın resminde hiçbir şey belli değil, devam eden aykırıhayatın resminde yaşamın çizgileri belirginleşmiş. Birinci resimde henüz yol görünmüyor, diğerinde yol belli, bir genç yürüyor.

Gözümün önünde iki resim var. Birinci resimde hiçbir karakterseel özellik yok. İkincisinde karakter net olarak ortada. Birinci resim konuşmuyor, sadece gülüyor, ağlıyor. İkinci resim çok az konuşuyor, ketum olduğunu gösteriyor, dertlerini kendi içinde hallediyor.

Gözümün önünde iki resim var. Birinci resim salıncakta çocukça oynuyor. İkinci resim hayatın salıncığını korkusuzca sallıyor.

Karşımda iki resim var. Birincisinde dört kez arka arkaya yalan söylediği için ilk ve son kez dayak yiyen bir çocuk. İkinci resimde kendinden nefret eden, pişmanlık duyan bir adam.

Hatırladığım iki resim var. Birinci resim âşık olabileceğini bilmeyen, aşkı tanımayan, aşkın acısını hissetmemiş bir resim. İkinci resim aşkı yaşamış, her gördüğü kıza âşık olmuş, aşk acısını yudumlamış. Birinci resmin aldatmadan haberi yok. İkinci resmin aykırıhayat izlerine aldatılma acısı karışmış.

Gözümün önünde iki resim var. Birinci resim artık aşk acısı çekmem, aşkı öğrendim, diyor. İkinci resimde ağlayan bir genç var, aşk acısı çekiyor.

İki resim var gözlerimin önünde. İkisine de dikkatli bakıyorum. Birincisinde ”para kazanmak” amacıyla suyla oynayan bir çocuk var. İkincisinde masanın başında, kendi zevklerinden fedakârlık yaparak kitaplarının elyazmalarını bilgisayara geçiren bir genç.

Artık gözümün önünde tek resim var: Emeginden başka hiç bir gücün altında ezilmeyen, kimseye boyun eğmeyen, hayatın dilencisi olmayan, kendi ayakları üzerinde hayatı kuran bir resim.

Karşımda tek bir resim var. Dünyanın acılarını yüreğinde taşıyan. Haksızlığa gözleri buğulanan. Zorlarsan ağlamaya hazır.

Birlikte yaşadığım tek bir resim var gözlerimin önünde. Sevgimi içten gösterebildiğim tek resim. Acılarımı bilen, kedere düştüğümde beni teselli eden. Aşk acısının ateşinde yanarken elimden tutan. ”Aşk bir gölgedir, yürürsen kaçır, kaçarsan arkandan gelir,” diyerek, acılarımı Shakespeare’in sözleriyle iyileştirmeye çalışan bir resim.

Karşımda tek bir resim var. 26 yaşında, gözleriyle gülüyor. Gözlerine bakınca mutluluk ülkesi aradığım bir resim. Her insan mutluluk yeri arar. Benim mutluluk yerim onun gözleri olsa. Oğlumun gözlerinde kendine yer bulsa...

ÖZLEM

Aramızda özlem duymayanımız var mı? Özlem duymadan yaşayanımız var mı? O bugün gelse, bir gün onu görsem, şuna sahip olsam, şuraya gitsem demeyenimiz var mı? Yoksunluğunu çektiğimiz, ulaşmak istediğimiz bir şeylere duyduğumuz duygulardan başka ne ki özlem?

İnsan tek bir şeye özlem duymuyor, dünyada çok şey var, çok şeye özlem duyuyor. Hemen gerçekleştirebileceğimiz, ilerde gerçekleştirebileceğimiz, hiç gerçekleştiremeyeceğimiz özlemlerimiz var. Hiç ölmemeye özlem duyuyorsanız, gerçekleştiremeyeceğiniz bir özleme sahipsiniz demektir. Benim gerçekleşmesi olanaksız özlemlerim yok. Hemen gerçekleştirmek istediğim, ileride gerçekleşebilecek özlemlerim var. Nasıl umutsuz yaşanamıyorsa, özlemsiz yaşanamıyor.

Simbad'ın Maceraları'na, bol ışıklı eve özlem duyan gazozcu çocuk bugün başka şeylere özlem duyuyor. Saymakla bitmez özlemlerin hangisini yazayım? Nostaljik özlemlerimi mi? Fedakârlığın, özverinin, başkaldırının, dayanışmanın artık bugünkü toplumda sadece izleri kalmış imgelerini mi? Nostaljik özlem hiçbir zaman yeniden, aynı biçimde gerçekleştiremeyecek bir özlem. Ölmeme özlemi neyse, nostaljik özlem de o. Gerçekleştiremeyeceğini bildiğim nostaljik özlemlerimi seviyorum; ama düşünsel dünyamı renklendiren, uzak anılardan bana bir dünya kuran, beni o dünyanın esiri yapan bu nostaljik özlemi istemiyorum.

Yarına, geleceğe özlemim var benim! Ne var ki, yarınlar ancak "bugün içinden" doğuyor. Yarının özlemi, bugünün kabuğu içinde. Bugün yok olmazsa, yarın doğmuyor. Bugün yapmazsan, yarın olmuyor.

* * *

Düşünsel hayatımın başlangıcında, toplumdaki egemen düşünceleri (yani toplumun çoğunluğunun gözü kapalı kabul ettiği düşünceleri) yalnızca politik düzlemde görüyordum. Egemenlerin güncel politikadaki yalanlarına yanıt vermekle, karşı çözümler önermekle, egemen ideoloji deşifre edilebilir sanıyordum. Egemen burjuva ideolojisinin gücünü küçümsediğimi, politik alanda verilen ideolojik savaşın yetmeyeceğini yıllar sonra anladım. Çünkü, egemen düşünce kendini sadece politikada göstermiyor; toplumun bütün insan ilişkilerinde, toplumun her hücresinde onu bulmak mümkün. Aşkta, kadına bakışta, dostlukta, kültürde, sanatta, edebiyatta, türkülerde, şarkılarda, tarihte, her şeyde...

Egemenlere karşı yürütülmesi gereken zorunlu politik savaşımın sadece güncel politik alanda olmaması gerektiğini anladığımda, kendimin bilgisiz olduğunu da anladım. Yüzeysel bilgi, derin bilgiyle çatışmıyor, ancak onu görmemezlikten gelebiliyor. Öğrenmenin ilk koşulu kendi cahilliğini görmekse; ikinci koşulu, hayret etmeye ve merak duymaya özlem duymak oluyor. İşte benim şimdiki özlemim bu!

Marks'ın söylediği gibi, insan tutkulu bir varlık. Tutkusu olanın özlemi de oluyor. İnsan tutkun olduğu şeyle buluşmak için özlem çekiyor. Tutkusuz özlem, özlemsiz tutku olmuyor. İnsanlıkdışı tutkularımızı ayağa kaldıran bugünkü toplumun tutkularından bahsetmiyorum. Benim tutkulu özlemim, kendi cahilliğimi gidermeye, bilgiye, bilmediğim binlerce şeyi öğrenmeye! Öğrendiklerimi kendime saklamamaya, onları diğer insanlarla paylaşmaya. *Hayat Aşk ve Kadın, Yıkıntının Tarihi ve Teorisi, İnsan Olması Engellenmiş İnsan, Edebiyatla*

Örölmüş Aşk Mektupları, Nâzım 'ı Nâzımca Anlamak, Shakespeare'le Tanışmak İster misiniz?, Shakespeare'le Tarihe Yolculuk, Küreselleşme isimli kitaplar hep bu bilgi susuzluğuna, hayret etme isteğine, paylaşma tutkusuna özlem duymanın ürünleri...

İnsanoğlu yokluğunu hissetmediğı şeyi aramıyor. Hep bir şeylerin eksik olduğunu, hep bir şeylerden yoksun olduğunu hissediyorum. Yokluğunu hissettiğim şeyleri daha ne kadar arayacağımı bilmiyorum. Fakat nesnel bilginin, gerçeğin diğeri adı olduğunu biliyorum. Yalanlar içinde, yalanlara inanarak yaşamanın var olan dünyaya alışmak olduğunu biliyorum. Alışmak istemiyorum, özlemimi yitirmek istemiyorum.

Bir yerde okumuştum: "Yaşamak hep yolun ortasında olmak, bitişe henüz varamamakmış." Yolun ortasından bitişine kadar özlem duymak, özlemle yaşamak, özlemle birlikte bitişe varmak istiyorum.

KAHRAMANIN SON EYLEMİ

Size onu tanıtmıştım. Hayatın kahramanı o! Tekerlekli sandalyesinin hayatı engellemesine baş eğmeyen o! Yaşamın acılarına kurnazlıkla yanıt veren o! Dertlerini göstermemek için yalan söyleyen o! Ev kirasını, telefon, su parasını ödeyememesine rağmen hayatın normal görüntüsüne kendine uyduran, bunu kimseye fark ettirmeyen o!

Kimin sevgiye, aşka ihtiyacı yok? Kimin sevdiği için her şeyini vermeye ihtiyacı yok? Onun da var. Ayakların yürüyememesi sevgiyi engeller mi? Hele onu, hayata meydan okuyanı!

Bir adamı sevdi. Sağlam yüreğiyle, sakat ayaklarıyla, kendini vererek. Ne varsa onu vererek. Sakat bedenini, içtenliğini sunarak. Babası, Deli Ahmet'ten kalan emekli maaşını kestirerek evlendi sevdiğiyle. Yaptığı evlilikle, bir adamın yüreğini kazanacağını düşündü. Özürlü seven bir kadın sevgilisine sevdiğini nasıl gösterebilir bu toplumda? Bir kanıt gibi sundu kendinde olan her şeyi. Sevginin sevgiyle karşılanması gerektiğini bilmesine rağmen...

Hangi kadının analık duygusu yok? Onun da var. Kahramanım gitti bir çocuğu evlatlık edindi. Dört yaşında şirin bir çocuk. Aysel'e "anne" diyen bir çocuk!

Kendisine bakma olanağı olmayan kahraman Aysel "anne" oldu böylece. Anne gibi baktı çocuğuna; yemedi yedirdi. Çocuk "anne" dedikçe, "oğlum," dedi ona. Mutlu oldu. Analık duygusunu tattı. Bedeller ödeyerek! Sonra ne oldu? Her aşkta olduğu gibi koptu sevdiğinden! Aldattılar onu. Sakat bir kadını aldatmaktan kolay ne var? Erkekegemen toplum burada işlemezse, nerede işleyecek?

Hayat acı verdi sakat bir insana. Ağladı Aysel günlerce kimseye göstermeden. Gözyaşlarını yüreğindeki havuza akıtarak. Yüreği doldu taşı acılarla. Bir de geçim sıkıntısı, geriye kalan çocuğun dertleri.

Özürlü kahramanın diğer organları beyni kadar dirençli olamadı. Yıllarca tekerli sandalyeye, yatağa bağlanmış hangi beden isyan etmez? Akciğerleri isyan etti. Yaşamın pislenmiş kokusunu bile alamaz oldu. Hastaneye yattı, çıktı. Yattı, çıktı...

Bir gün nefessizlik boğazına düşmanca yapıştı. Hastaneye gitmesi gerekiyordu. Ne yapsın kahraman bacım? O haliyle tekerlekli sandalyesine zar zor bindi. Son eylemi için yola çıktı. Arabaların geçtiği ana yollardan sürdüler tekerlekli sandalyeyi. Mersin Üniversite Hastanesi'nin acil bölümüne yetişti. Bir hafta sonra da ölüme! "Annesi" olmayan bir kadına "anne" diye çığlık atan annesiz bir çocuğu geride bırakarak...

UÇUŞAN ANILAR

Yaklaşık bin yıl önce Ömer Hayyam ne güzel söylemiş:

”Her şeyi düzene koymuşun gibi yaşa,
içindeymişin gibi yemyeşil bir sevincin,
sanki geçimin falan yolunda,
çiy gibi oturdun say yeşillikte bir gececik,
kalkıp gidiyormuşun gibi sabahleyin.”

Ne kadar çabuk geçti zaman! Elli beş yıldır bu dünyada yürek eskitiyorum. Eskiye her an şu an! Hatırladığım anılar kafamda son sonbaharın sararmış yaprakları gibi uçuşuyor. Kimisini yakalıyorum, kimisi kaçıyor.

Hesap ettim, yaşamımın yarısından fazlası bilinçli kavganın yollarında yel gibi geçmiş. Hayatımın son parçasını da ona eklersem aykırıhayat hayatım olmuş. Elimde bilincimden, anılarımdan, inançlarımdan ve geleceğe duyduğum umuttan başka hiçbir şey yok. Dün yürüdüğüm yolla, bugün yürüdüğüm yol aynı olduğuna göre kimilerine göre ”akıllanmamışım” demek!

* * *

Üniversiteye başlamış uzun saçlı genci görüyorum. Ailesini yoksulluktan kurtaracak bireysel hayallerle dolu kafası. Özgürlükçü siyasi düşünceler beynine girdikçe değişiyor. Üniversitenin heyecanlı havasına bir grup arkadaşıyla ortak oluyor. Sınıf başkanlığı yapıyor.

Tıp fakültesinin II. sınıfındaki arkadaşlarım yavaş yavaş anılardan görünür dünyaya çıkıyor. Kimler var resimde? Demet Öztürk, Dursun Uzun, Çetin Yılmaz, Önder Sönmez, Şefika Duru Tuncer, Mustafa Bafalı, Şeref Özer, Sedat Ekici...

Demet, İsviçre’de mesleğinde ilerliyor. Dursun, Simav’da siyasetle uğraşıyor. Çetin Yılmaz hastahanelerle meşgul. Önder öldü. Şefika Antalya’da doktorluk yapıyor. Mustafa’nın nerede olduğunu bilmiyorum. Şeref İstanbul’da. Sedat Ekici kayıp...

Şeref Özer’in Bornova’daki yurt odamızda saziyla, yanık sesiyle söylediği bir türkü aklımda: AKŞAM ERKEN İNER MAHPUSHANEYE.

”Akşam erken iner mahpusâneye.
Ejderha olsan kâr etmez.
Ne kavgada ustalığın,
Ne de çatal yürek civan oluşun.
Kâr etmez, inceden içine dolan,
Alıp götüren hasrete.
Akşam erken iner mahpusâneye.
İner, yedi kol demiri,
Yedi kapıya.
Birden, ağlamaklı olur bahçe.
Karşıda, duvar dibinde,

Üç dal gece sefâsı,
Üç kök hercai menekşe...”

Bornova yurtlarındaki kavga arkadaşım: Selçuk Ayhan. Duydum milletvekili olmuş. Bir gece faşistlerin saldırısına karşı onunla yurt önünde kavgaya katılmıştık. Tekstil Fakültesi’nden olan arkadaşım başlattığı coşkulu sesle Enternasyonal Marşı’nı söylemiştik. Acaba Selçuk o geceyi hatırlar mı?

Aklıma Hale geliyor. Bir gün okulda onun elinde A.Kollontay’ın *Cinsel Devrim* kitabını görmüştüm. Geri kafalı devrimci öncü olarak onu yadırgamıştım. Yıllar sonra Hale’yi gördüğümde söyleyemedim bu anımı. Ondan onun bilmediği kabahatim için özür dileyemedim...

Gözlerimin önüne Ziraat Fakültesi geliyor, Diş Hekimliği Fakültesi’nin hemen yanında. Maocularla silahlı çatışma. Ersin Tosun orada mıydı? Hatırlayamıyorum. Ama sevgili Ersin dostumun hep fakülteyi beklediğini hatırlıyorum. Bir de o gün Sait Almış dostumun fakültenin merdivenlerinde Ahmed Arif’ten okuduğu Adiloş Bebenin Ninnisi’ni...

”Doğdun,
Üç gün aç tuttuk
Üç gün meme vermedik sana
Adiloş Bebem,
Hasta düşmeyesin diye,
Töremiz böyle diye,
Saldır şimdi memeye,
Saldır da büyü...
Bunlar,
Engerekler ve çıyanlardır,
Bunlar,
Aşımıza, ekmeğimize
Göz koyanlardır,
Tanı bunları,
Tanı da büyü...”

* * *

Bizden sonra kavgaya devam edecek insanların hazırlıyoruz. Onlardan biri Cem Yaykın. Girişken, tuttuğunu koparır cinsten. İnsanlarla ilişki kurmayı da biliyor. Onun evindeki gizli sohbetlerimiz, eğitimlerimiz...

Fen Fakültesi: Aklıma ilk başta gelen isim Hasan Asker. Maocuların en güçlü olduğu Fen Fakültesi’ne girebilmek için her gün dayak yemeği göze alan dostum...

Kemal Yılmaz: Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı. Korkusuz. Polis onu arıyor, o gelip fakültede forum yönetiyor...

Önce Halkın Kurtuluşu grubuna, sonra kendi yoldaşları olan *İşçinin Sesi*’ne karşı kahramanca savaşan kavgacı tim Mehmet Bilgen ve arkadaşları: Ahmet Çerçel, İbrahim Serpemen, Mümtaz Çerçel, Bayram Yıldırım...

Bizden önceki önderlerimiz: Şefik Mas, Ali Özgüven, Mehmet Çavuş, Zincirli Tuncay...

Liseli gençler: Bıyığı yeni terleyen Cüneyt Pala, Nihal ve arkadaşları...

Mahkemelere koşan avukatlarımız Vahap ve arkadaşları...

Utku? Nerede okuyordu? Bizim eğitim büromuzda çalıştı mı? Anılar uçuşuyor, hatırlamıyorum. Bugün ayakta kalanlardan!

GSB yönetim kurulu üyesi olarak aldığım ceza, kaçak günlerim, dostum Hüsnü Uçar'ın evinde gizlenmelerim...

Hastahane de biz öğrencilere destek olan iki işçi Tüs-Der'li Burhan ve Nizam...

Ve hiç unutmadığım torbam, atkım, parkam, sopam. Bir de kavgada kullandığım zincirim...

DENİZE VERDİĞİM SÖZE NE OLDU?

Shakespeare demiş ki:

”Ah baylar, hayatın süresi kısa.
Ama hayat, saatin koluna binip,
Yolculuğunu bir saatte bile tamamlayacak olsa,
O kısa süre şerefsizce geçirilmişse, çok uzundur.”

Shakespeare’in bu sözlerini okurken kendi yaşamımı düşünmeye başlıyorum. Hayatın ölüme kadar süren süresiz koşusunu bir an durdurup kendime bakıyorum.

Sorgu yalnızca devlet organlarının önünde olmuyor; insanın kendi içinde, bilincinin önünde de sorgu vardır. Her gün kendimi, kendi kurduğum ”insani dünyanın mahkemesinde” yargılıyorum. Yaptıklarım, yapamadıklarım, özentilerimden, yanlışlarımdan, özlemlerimden, geçmiş zamanımdan, bugünümünden sanıklar yaratıyorum. Duygularımı, düşüncelerimi masanın ortasına koyup kendi kendime sorular soruyorum.

Dünya canlı varlık değil; ama acıdan kıvranıyor gibi geliyor bana. Canlı olmayan şeyin acısını hissettiren şey, bu dünya üzerinde yaşayan insanların çektiği acılar. İnsanların çoğunluğunun bindiği ”mutsuzluk treni” sonsuz yolculuğa çıkmış gibi. Dünya bugün kanla yıkandığı için acı çekiyor. Toplumsal mutsuzluğun yükü altında ezilmiş olanlar kendilerini nasıl kurtaracak? Çaresizliği çareye, umutsuzluğu umuda, mutsuzluğu mutluluğa nasıl dönüştürecek? İnsani topluma hasret çekenler, çektikleri hasret için ölüm köprüsü üzerinde daha ne kadar yalnız yürüyecek, ne zamana kadar aykırı hayat yaşayacak? Ama diyeceksiniz ki, bu soruları bir kenara koy, denize verdiğin söze ne oldu? Evet, sözümü inkâr etmiyorum, 19 yaşındayken denizin dalgalarına bakarak demiştim ki: ”Doktor olacağım, çok param olacak, ailemi yoksulluktan, bu yaşanamaz hayatı yaşamaktan kurtaracağım”.

Doktor oldum; ancak olmadım sayılır. Hiç doktorluk yapmadım. Zengin olamadım. Ailemi kurtaramadım. Henüz dünyayı, ülkemi de... Fakat kendimi, ”insan olması engellenmiş insanı” yaratan bu iğrenç toplumsal düzenin ideolojik egemenliğinden kurtardım. Denize söz verdiğim gençlik yaşımdan daha fazla insani olana, insana yakışana yakınım. Özlenen insani dünyanın ütopyasına katkı yapan ufacık kum tanesinin bile, geleceğin tuğlası olduğuna inanıyorum. İnsanal dünya için yürütülen ideolojik-pratik kavga, insanı gerçek-bütünsel insana yaklaştırıyor. Buna yaklaşılabildiğim için sevinçliyim; düşünsel hayatıma insani bir hayat borcum var benim!

Yıkıntının taşları altında kalanlardan, ”küreselleşme” yalanına inananlardan olmamak, çıkarıcı toplumsal düzenin eline ideolojik olarak esir düşmemek önemlidir. ”Eski solcu” olmamak ne kadar güzel bir şey! Pişman olmamak, geçmiş hayattan af dilememek ne hoş! İnsanın yaşadığı hayatın altında kalmaması ne kadar iyi! Sorgulanmış bir hayatı anlamlı bulmak ne kadar onur verici!

Geçmişinden pişman olanlar varsın bana kızsınlar. Deniz de bana kızsın. Varsın denize karşı verdiğim çocuksu sözü tutamamış olayım. İnsanlığın gelecekteki toplu ortak çıkarı karşısında bireysel sözün ne önemi var?

Denize verdiğim sözü tutmamış olsam da, hayat her gün yeniden doğuyor. Her doğan gün insani toplumun özlemini doğuruyor. Yarın ışıklı bir gün doğacak. Işıklı gün insani toplumu doğuracak. Tüm dünya insani toplumun ışıklarıyla insanileşecek. İnsan, insanal dünyanın ışıkları altına büyüyecek. İnsanlığın ihtiyacı olan kardeşlik ütopyası gerçeğe dönüşecek. İnsanlar benim gibi denize söz vermeye gerek duymayacaklar. Denizin maviliklerine zevk içinde bakacaklar. Geleceklerini güven içinde yaşayacaklar. Aşkları, sevgileri, dostlukları da temiz olacak...

ÇOCUKSU İHTİYARLAR

Yaşlılar bakımevinin bir bölümünde on iki ihtiyar kendi aralarında kimsenin bilmediği dilde konuşuyorlar. Hiçbiri birbirini anlamıyor, dinlemiyor, sözcükler havada uçuşuyor. Uzaktan baktığınızda sadece konuştuklarını görüyorsunuz. Dillerinin ortak olması onları anlamlı sohbete götüremiyor.

Kimisi gülüyor, kimisi ağlıyor, birisi şarkı söylüyor, birisi bağırıyor, bazısı düşünüyor, bazısı sevdalısının sesini bekliyor. Hepsi kendi çocuksu dünyalarında "ihtiyar çocuklar" olarak yaşıyor; dünyaları bir türlü birleşmiyor. Ussal (akılsal) dengelerini yitirmiş bu insanlar, hayatın oyuncakları olarak yaşamın son sahnesinde son rollerini oynuyorlar. Onlar hayatlarını yaşamıyor, hayat onları tüketerek yaşıyor.

Burası artık "çocuklaşmış ihtiyarların" son evi. Son durak. Onlar, hayatın ölümle yer değiştireceği sınır çizgisinde duruyorlar. Ben de onları bekliyorum. Ölümü ölüm noktasında bekleyenlerin gece bekçisiyim ben. Doktorluk diplomamın işe yaradığı tek yer burası. Onlar bitişsiz yolculuklarına çıkıncaya kadar onlara bakacağım; yemeklerini yedireceğim, ilaçlarını vereceğim, temizleyeceğim, yıkayacağım. Onlar benim çocuksu duygularıyla sevdiğim "çocuksu ihtiyarlarım".

Hüzünlü-ağlamaklı bir dünyanın "çocuksu ihtiyarlarına" hastabakıcılık yapmak hem sevindirici, hem üzücü. Sevindirici çünkü emeğimi satmak amacıyla burada bulunsam da, insani bir işe yaradığımı hissediyorum. Onlarla birlikte seviniyorum, neşeleniyorum. Üzücü çünkü, onların yüzlerine, çocukça gereksinimlerine, yardıma muhtaç yaşamlarına baktıkça, yaşadığının farkında olmayan, sanki çocukluk dönemlerine geri dönmüş insanlar görüyorum; onların insani acılarından etkileniyorum. Acı çekiyorum.

* * *

"Çocuksu ihtiyarlarıma" karakterlerine uygun mecazi isimler veriyorum: Kızgın Adam, Sevdalı Kadın, Düşünen Adam, Ağlayan Kadın, Umutsuz Adam, Gariban Adam...

Kızgın Adam'ım her zaman sinirli, bağırmaya hazır. Onunla ilişki kurarken, yardım ederken dikkatli olmalıyım; aniden bir yumrukla karşılaşabilirim, canım acıyabilir. Dünyaya, insanlara, kendine, belki de beklediği ölüme kızgınlığını benden çıkarabilir. Fakat kızgınlığı geçince, onun gözlerinde kendini bırakmayı bekleyen çocuksu gözyaşlarını görebilirim.

Sevdalı Kadın'ım sürekli beklemededir. O hep sevdalısını, onu buradan alıp götürecek olanı bekler. Gecenin ilerlemiş saatinde Sevdalı Kadın'ım süslenmeye başlar, en güzel elbiselerini giyer. Defalarca yanıma gelir, beklediği sevdalısının ne zaman geleceğini sorar. Ona yalan söylemek istemem, "bilmiyorum," derim. O sorduğunu unutarak tekrar sorar: Ne zaman gelecek? Beklediği sevdalısını tarif eder; düşünürüm ki, beklediği insanı tanımamı, bulup getirmemi ister. Hiçbir zaman gelmeyen sevgiliyi beklemekten kim yorulmaz? Sevdalı Kadın'ım sabaha karşı yorulur, yorgunluğun içine sindiği makyajlı yüzüyle yavaş yavaş odasına yürür. Yürürken kendi kendine konuşur: "Söz verdi, gelecek, o mutlaka gelecek!"

Düşünen Adam'ım hep düşünür. Eline kitaplar alır, okur gibi yapar. Anlamadığını hiç belli etmeden anlamışçasına düşünür. Başını ellerinin arasına alır, umutsuzluk duyduğu geleceğini

yok etmek istercesine düşünür. Dünyanın sorumluluğu onun omuzlarındaymış, sorunların sorumlusu oymuş gibi düşünür. Sonra ayağa kalkar, gerçeği bulmuş insanın gülümsemesiyle konuşmaya başlar. Diğerleri, geleceğin yaşam şifresini açıkladığını düşünen adamı dinlerler, onu onaylarlar, ama hiçbir şey anlamazlar. Ben de anlamam.

Ağlayan Kadın'ım durduğu yerde ağlar. Dünyada kimsesi yoktur, ziyaretçisi gelmez. Başkasının ziyaretçisini görür görmez ağlar. Yemeğini yerken bir bakarsınız gözyaşları yağmur olmuş akar. Sudan korkar, yıkanırken çocuklar gibi ağlar. Onun feryatlarını duyan diğerleri ağlamaklı yüzleriyle onu susturmaya, teselli etmeye çalışırlar. Oysa onun teselliye dinleyecek hali yoktur, tesellisi ağlamaktır. Gözyaşlarını bitirircesine ağlar.

Umutsuz Adam'ım geleceğin bilinmeyen korkusuyla yaşar. En başta ölümden korkar. Elimden sıkıca tutar, bırakmak istemez. Babasının ellerinden ölüme karşı güç almak isteyen çocuk gibi ölüm korkusunu dindirmeye çalışır. Onun ellerini bırakırsam hemen öleceğini sanır. İnsanın tek başına öldüğünü, hiçbir elin ölüm karşısında duramayacağını bilemez Umutsuz Adam'ım.

Umutsuz Adam'ın en yakın arkadaşı Ağlayan Kadın'dır. Birlikte dolaşırlar. Ağlayan Kadın'ın, Umutsuz Adam'ı ağlattığını gizlice gözlerim. Birbirlerini anlamıyorlar; ancak duygularıyla konuşuyorlar, derim kendi kendime.

Gariban Adam'ım hep parasız olduğunu, masraflarını karşılayamayacağını sanır. Akrabalarının onun için yemek, yatak, bakım parası ödediğini algılayamaz. Benden bir şey isterken, önce parasının olmadığını söyler; "parasını sonra ödesem olur mu?" der. Kendime acır gibi Gariban Adam'a acırım, ona daha fazla hizmet ederim. Yapılan iyiliğin yükünün altında ezilen, karşılığında bir şey yapamayacağını düşünen insanın psikolojisiyle o yine sorar: "Param yok, sonra ödesem olur mu?" Onu sevindirmek isterim, burada her şey sana "bedava" derim. Mutlu olur, gözleri çocuk gibi güler...

* * *

Dertli olduğum gecelerde kaçıp saklanmak istediğim tek yer "çocuksu ihtiyaçlarımın" yanıdır. Onların arasına "Dertli Adam" olarak katılmak, elemelerimi, ıstıraplarımı hafifletir. Yaşayan ölümler, yaşamımın sorunlarının avutucusu olurlar. Onların yüzüne utanmadan bakabilmek için sıkıntılarımı önemsizleştiririm. Onlara dertlerimi hiç anlatmadan, onlardan hiçbir anlayış beklemeden, sırlarımı saklamalarını istemeden güvenle onlara sarılırım. "Çocuksu ihtiyaçlarım" ile birlikte kendi duygusal dünyama doğru sessiz yolculuğa çıkarım. Onlar hayatın sonluluğunun sözcüleri olarak konuşurlar; herkesin bildiği, hatırlamak istemediği, unuttuğu, "zamanın hayatı eksiltene" şarkısını söylerler. İşte o anda kendime "hayatı unuttum," diye kızarım. "Çocuksu ihtiyaçların" dünyasının, yaşamın önemli sırrını sakladığını hatırlarım. Sırrın içinde ölüm gizlidir.

"Çocuksu ihtiyaçlar" sırlarını sözlerle anlatmazlar, eylemleriyle gösterirler. Bir gece işe gelirim, onlardan birisinin odasını bomboş görürüm. Yeniden anlarım ki, hayatın ipliği çürüktür; kopması kaçınılmaz kumaştan örülmüştür. Yüreğime ölüm acısı çöker; gidenin ardından "zamanın hayatı eksiltene" şarkısını anımsayarak sızlanırım; kara geceyi daha fazla karartırcasına...

Zaman geçer, zamanın ölüm şarkısını yine unuturum. Hiç ölmeyecekmiş gibi hayatla kavgaya tutuşurum; hayat ile aykırıhayatı kavgaya tutuştururum. Çocuksu ihtiyaçlarımla beraber gerçek

bir dünyayı masalımsı şekilde yaşıyarak günlerimi doldururum. Hayatın hüznlerine, üzüntülerine, acılarına, sıkıntılarına, dertlerine yenilmeyerek...

BELGELER-EKLER

1) 1979 yılı Türkiye Komünist Partisi açısından hareketli bir yıldır. TKP içinde uğradığı haksızlığa ve TKP'nin ideolojik-politik çizgisine başkaldıran TKP Merkez Komite üyesi R.Yürükoğlu *İşçinin Sesi* gazetesi aracılığıyla TKP'nin tabanına seslenmeye çalışıyordu. *İşçinin Sesi*, Temmuz 1979'da bir duyuru yayınladı. TKP içindeki durumu güzelce özetleyen *İşçinin Sesi*'nin "duyurusu" şöyleydi:

KUŞTAN KORKAN DARI EKMESİN!

"Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin aylık organı *Atılım*'ın Temmuz sayısında 'Bir Broşür Üstüne' adlı bir yazı yayınlandı. Bu yazıda *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* kitabımıza çeşitli eleştiriler getiriliyor. TKP'nin Sesi Radyosu da bir süredir aynı yolda yayın yapıyor.

Daha bir ay önce, işçi sınıfımızın örgütlü siyasal hareketi içinde sağ oportünizm baş tehlike olarak ilan edilmişti. Ama ne ilginçtir ki okun ucu *İşçinin Sesi*'ne, onun hattına çevrilmiştir.

Tartışmanın gelişiminin taşıdığı iç tutarsızlıklar, perde arkası olaylar bir yana biz *Atılım* eliyle gelen eleştiriye sevindik. Uzun uzun yıllardır hareketimizin sorunlarını açık tartışmak gerektiğini, açıklıktan zarar değil yarar geleceğini savunuyoruz. *Atılım*'ın satır arası okutmaktan açık tartışmaya doğru adım atışı sevindiricidir. Açıklık açtığı yarayı kendisi iyileştiren bir kılıçtır. Her özveriyi, ölümü gülerek kucaklayan militanlarımız TKP'nin geçmekte olduğu dönemi, teorik farklılıkları ve bunun getirdiği somut siyasal tutum farklılıklarını olayların gelişimi içinde öğrenmeli, hareketimizin Leninci ideoloji ve siyaset temelindeki birliğine sınıksız sahip çıkmalıdır.

Getirilen eleştirilerin yanıtlarını verdik, veriyoruz, vereceğiz. Bir şeyin altını çizelim, bizler bölücü değiliz. Bölücülük suçlaması üzerimizden yağmur suları gibi akıp geçecektir. Zaman en iyi göstergedir.

Bazı yoldaşlar, 'neden öyleyse görüşlerinizi *İşçinin Sesi*'nde getiriyorsunuz, daha uygun bir yayın organı vardır' derlerse, bu yoldaşlara her yolu bıkmadan denediğimizi söyleyelim. Sonuç sıfır olmuştur. Görüşlerimiz ak kâğıdı, gün ışığını görmemiştir. Bu durumda ne yapılacaktır? İdeolojik konuların işe geldiğince mınıcıklanmasına, örgüt normlarının işe geldiğince sündürülmesine izin verilemez. TKP işçi sınıfımızın, halkımızın tek umududur. Bu umuda layık olmak zorundayız.

Herkes tartışmayı daha iyiye, daha doğruya, daha güçlüye varma çabası olarak almak zorundadır. Kadroların çok büyük çoğunluğunun gençliğinden, deneyimsizliğinden yararlanıp *İşçinin Sesi*'ni 'hain' olarak göstermeye kalkışmak ucuz kahramanlık olur. Ayrıca yatsıya dek yanar. *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* kitabını yasaklama, evlerden toplama ve yok etme, *İşçinin Sesi*'ni yasaklama, bunlar Leninizme düşman yöntemlerdir. Tartışmayı olumlu, yapıcı bir çerçevede tutmak zorundayız, zorundasınız.

23.7.1979 günü TKP'nin Sesi'nde TKP MK Genel Sekreteri İ.Bilen yoldaş konuştu ve bizler için 'açık saldırıya geçecekleri anlaşılıyor' dedi. Bilen yoldaşımızı bu konulardan konuşur görmek bizim için acıdır. Sınıf savaşımı acımasız, ne yapalım, öğreniyoruz. Değişen biz değiliz.

İkincisi, *Atılım* ve *Radyo* eliyle bize açık eleştiri getiriliyor. Bunlara açık yanıt vermek görevdir, hakdır. Bu hakkı kullanmaya 'saldırı' adını takmak doğru bir tutum değildir. Açık tartışmayı her zaman olduğu gibi önleyici, gömücü tutumun göstergesidir. Açık eleştiri, hem de haksız eleştiri yapılsın, yapılacak açık hem de haklı eleştiri 'saldırı', 'yıkıcılık', 'bölücülük' adını alsın. Leninizm böyle bir şey bilmiyor. Kuştan korkan darı ekmesin!" (*İşçinin Sesi*, Sayı 100, 30 Temmuz 1979, s.3)

2) TKP Merkez Komitesi üyeliğinden çıkartılan R.Yürükoğlu'nun kendisine yöneltilen suçlamalara verdiği yanıt şöyleydi:

R.YÜRÜKOĞLU'NUN TKP POLİTİK BÜROSU ÖNÜNDE YAPTIĞI SAVUNMA

"Yoldaşlar,

Bizlere yöneltilen eleştirilerden ve böyle bir toplantıdan haberim yoktu. Son dakikada çağrıldım ve hazırlıksız geldim.

Yokluğumda yapılan toplantıda bir Politik Büro Raporu okunmuş ve bana eleştiri yöneltilmiş. Bana ne bu rapor okutuldu, ne de eleştiriler hakkında bilgi verildi. Önce bu tutumu eleştirmeliyim.

Genel Sekreter yoldaşla dünkü görüşmemizde ve Politik Büro ile olan bu toplantıda bana, aşırı hırçın biçimde bir suçlama yöneltiliyor: Disiplinsizlik. Hırçınlıklara önem vermeyiz, işin özü üstünde duracağım.

Yoldaşlar, bir davranışın disiplinsizlik sayılabilmesi için, alınmış bir kararı, yerleşmiş bir uygulamayı, ya da tüzüğü çiğnemiş olması gerekir. Bana yönelttiğiniz suçlama bunlardan hangisine giriyor? Diyorsunuz ki, 'yazdığını önce partiye göstermeliydin'. Merkez Komite toplantıları yapılmadığına, yapılsa bile çok uzun aralıklı olacağına göre; ideolojik büro üyesi olduğuma ve dolayısıyla 'Partiye göstermeliydin'den kastınız bu büroya göstermeliydin' olamayacağına göre, gösterilecek yerden kastınız Politik Büro'dur. Öyleyse sorayım, yazılan yazıların önce Politik Büro'ya gösterilmesi gerektiği hakkında bir karar var mıdır? Yoktur. Böyle bir karar olmasa da, bu yolda yürüyen bir uygulama var mıdır? Yoktur. Peki, tüzüğün hangi maddesinde böyle bir görüş vardır? Hiçbir maddesinde yoktur.

Bunların tümünü bir yana bırakalım. Eğer bana daha önceden, 'yazdıklarını önce Politik Büro okuyacaktır' deseydiniz, bugün böyle bir suçlamayla gelmeye hiç olmazsa moral açıdan bir hakkınız olabilirdi. Gördüğünüz gibi, disiplinsizlik suçlaması temelsiz, mantıksız bir suçlamadır. Somut durumunuz hakkında söyleyeceklerim bu kadardır.

(...)

Parti disiplininin özünde ideolojik disiplin yatar. En başta ideolojik disiplin gelir. İdeolojik disiplinin olmadığı yerde, gerçek anlamda örgüt disiplini de olamaz. Böyle durumlarda disiplin, bürokratik disipline dönüşür.

(...)

Türkiye Komünist Partisi'nde ideolojik birlik yoktur. Devlet ve devrim, ileri demokrasi, barışçı yol, devrimci durum, cephe, Kürt sorunu, devrimci taktikler, 'ulusal burjuvazi' vb. konularda ciddi hatalar vardır. Partimizdeki tikanıklığın nedeni, Leninci ideolojik birliğin olmayışındır.

Partimizde ideolojik birliğin olmadığına ve bunun sonucunda bugünlerin hazırlanacağına MK Plenumu'nda yaptığım konuşmada dikkati çekmiştim. Aradan çok zaman geçti. Ne yazık ki durum iyiye değil, kötüye gitmiştir. İdeolojik karmaşa bugün daha yoğundur.

Partinin legal yayın organları korkunç bir durumdadır. *Atılım* eklektiktir. Rüzgâra göre dönüyor. Bir sayfası ötekiyle, aynı yazıda bir paragraf ötekiyle çelişiyor.

Önerimdir: Konuşmaları, tartışmaları kapalı kapılar ardından çıkaralım, militanlara götürelim. Canlı, yapıcı bir ideolojik ortam yaratalım.

Kongre, Konferans, Plenum, MK toplantısı, Politik Büro toplantısı gibi yüksek düzeydeki toplantılarımızı gerçek bir tartışma ortamına sokalım. Herkesin cebinden çıkardığı, önceden görev aldığı konulardaki on dakikalık 'söylevler' ile bizleri karşılayan dev gibi sorunları çözemeyeceğiz.

İnsanlarla değil, fikirlerle uğraşalım.

Yoldaşlar, hepimizin bilmesi gereken bir doğruya dikkatinizi çekeyim. İdeolojik birlik olmayan yerde, örgüt birliği de uzun dönemde yok olur." (R.Yürükoğlu'nun TKP Politik Bürosu Önünde Yaptığı Savunma, *İşçinin Sesi*, Sayı 119, 17 Ocak 1980, s.5-7)

3) TKP yönetiminin parti disiplini anlayışını eleştiren ve 1980 Şubatında *İşçinin Sesi*'nde yayınlanan yazımdan bir özet sunmam gerekiyor:

LENİNCİ PARTİ DİSİPLİNİ

"Menşevikler bugünlerde bir disiplin anlayışı tutturmuşlar, ama Leninci disiplinle ilgisi yok. Menşevikler şöyle diyorlar: 'Partimizin getirdiği her ideolojik görüşü(!) doğrusuna, yanlına bakmadan savunmak zorundayız'.

(...)

Oportünistler oportünist olduklarından oportünizme karşı açık ideolojik savaşımın Leninci disiplin gereği olduğunu anlamıyorlar. Leninci disiplin doğru ideolojiden ayrılmaz.

(...)

Oportünizme başkaldırma, disiplinsizlik değil, disiplin gereğidir. Lenin disiplinde her zaman 'doğru ideolojiyi, haklılığı' ölçüt almıştır.

(...)

Oportünistler birlik üzerine vaazlar veriyorlar. Örgütün birliği için, oportünizmi savunalım, diyorlar. Örgütsel birliği, ideolojik birlikten öne alıyorlar. 'Önce örgütsel birliğimizi koruyalım, ideolojik sorunları sonra hallederiz,' diyorlar. Leninciler ise Birlik gereklidir. Biz birlikten yanayız. Ama Leninci ideoloji temelinde birlik, diyorlar. 'Önce örgüt, sonra ideoloji' menşevik bir mantıktır. Örgüt, ideoloji temelinde yükselir.

(...)

Partide yönetimi ele geçiren oportünistler, temelsiz ve ilkesiz örgüt birliğini sağlamak için militanları kendi istedikleri gibi yetiştirmeye çalıştılar. Daha doğrusu örgüt idealizasyonundan başka bir şey vermeyerek militanların yetismemesi için büyük bir özen gösterdiler. 'Yöneticiler her şeyi bizden iyi bilirler,' diye düşünen, kafası karmakarışık militan bir de psikolojik terör altında ezilince gerçekleri görmesi kısa bir süre için engelleniyor.

Yaratılan dedikodu ve baskılara karşılık militanların bir kısmı örgüt idealizasyonunu bir kenara iterek araştırmaya başladı. Lenin'i satır satır okuyor. Okudukça, menşeviklerin yüzünü daha iyi görüyor.

Menşevik yöneticiler militanların bu araştırıcı tavrı karşısında rahatsız oluyor: Her şeyi bilmeye gerek yok. *İşçinin Sesi*'ni inceleyeceksiniz de ne olacak? Parti merkezi inceledi. Onun sol oportünist bir çizgi olduğuna karar verdi. Bize düşen görev, araştırmak değil, merkezin bu kararını her yerde savunmaktır (diyorlar).

(...)

Leninciler, militanlara yol gösteriyor. Militanlara takım tutar gibi taraf tutmayı değil, haklıyı haksızı ayırmak için araştırma yapmalarını öneriyor. Leninciler bu yaklaşımla da, menşeviklerden yöntemce ayrılıyorlar.

(...)

Bir ayrılık çıktığında Lenin militanlara: a) iki tarafın ne söylediğini bizzat incelemeyi; b) kulağa rastgelene değil, belgelere bakmayı; c) gerçeklerden korkmamayı öğütlüyor.

Gerçekleri öğrenmekten ve haklının yanında tutum almaktan korkmayalım. Komünist ahlak bunu gerektirir." (M.Turan, *Leninci Parti Disiplini, İşçinin Sesi*, Sayı 122, Şubat 1980)

4) TKP'nin "ulusal sorun" meselesini ele aldığı birçok parti yayın organında, ulusların "ayrılma hakkı" ile bir somut durumu içeren ulusların "ayrılması" noktası birbirine karıştırılıyor; ulusların ayrılma hakkına karşı çıkılıyordu.

TKP'nin "ulusal sorun" konusundaki görüşlerini eleştirmek amacıyla, *İşçinin Sesi*'nin 24 Mart 1980 tarihini içeren 124-125. sayısında "Kürt Ulusal Sorununa Bakış Oportünizmin Turnusol Kağıdıdır" başlığıyla yayınlanan yazıyı kaleme almışım. Söz konusu yazıda önce TKP'nin yayın organlarında çıkan "ulusal sorun" ile ilgili yazılardan bir derleme yapmışım. En son olarak yazının sonunda, TKP'nin legal yayın organı *Savaş Yolu* dergisini şu sözlerle eleştirmişim:

"*Savaş Yolu* ... şöyle diyor:

'Yalnız şunu da iyi bilmek gerekir ki, komünistler hiçbir zaman **kayıtsız şartsız ayrılma hakkı savunucuları değillerdir.**' (*Savaş Yolu*, Sayı 29)

Bu sicilli oportünistler, Lenin'i sözde bile savunamıyorlar. Lenin'in ne savunduğunu bilmiyorlar ki, ne yapsın zavallılar(!)

Lenin 1914'te şöyle yazdı:

'Her nerede, uluslar arasında zora dayanan bağlar görürsek, biz her ulusun ayrılma gereğini vaaz etmeye asla kalkışmadan, her ulus için, kendi siyasi kaderini serbestçe tayin etme hakkını, yani **ayrılma hakkını azimle ve kayıtsız şartsız savunuruz.**' (Lenin, *Ulusal Politika Üzerine*)

Oportünistler, 'ayrılma' ile 'ayrılma hakkı'nı karıştırıyorlar. Lenin, hiçbir zaman 'ayrılma hakkı'na karşı çıkmamıştır. Bir ulusun ayrılıp ayrılmaması, o anki sınıf savaşımının çıkarlarına bağlıdır. Sorun, parça-bütün ilişkisidir.

(...)

Onun için Lenin şöyle yazıyor:

'Kendi kaderini tayin hakkı başka şeydir, kaderini tayin hakkının, yani belirli bir ulusun belli koşullar altında ayrılmasının, uygun düşüp düşmediği başka şey.' (Lenin, *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları*, s.120)

'Ulusların özgürce ayrılma hakları, belli bir ulusa, belli bir zamanda ayrılmasının öğütlenir olup olmayışıyla karıştırılmamalıdır.' (Lenin, *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları*, s.310)
(...)

Görüldüğü gibi Lenin, her zaman 'ayrılma hakkı' nı savunmuş, bunun yanında 'ayrılmanın' değerlendirilmesini, sınıf savaşının çıkarlarına bağlamıştır." (M.Turan, *Kürt Ulusal Sorununa Bakış Oportünizmin Turnusol Kağıdıdır*, *İşçinin Sesi*, Sayı 124-125, 24 Mart 1980, s.20,21)

5) *İşçinin Sesi* hareketinden ayrıldıktan sonra, hem işçinin sesi yönetimini eleştiren, hem kendi siyasi durumumuzu açıklayan *Sahte Komünistler* adlı ufak bir kitapçık yayınladık. *Sahte Komünistler* broşürünün giriş bölümünde bir de kendimizle ilgili özeleştiri yapıyoruz. Şöyle diyoruz:

"*İşçinin Sesi* merkezine karşı olan muhalefetimiz ayrılığımızdan çok önceleri başlamasına rağmen, baştan sona dek direngen, doğru karşı çıkışlar yapabildik mi? Bu soruya tam olumlu yanıt veremeyiz. Bunun nedenleri çeşitlidir. Birincisi aramızdaki yoldaşlardan bazıları *İşçinin Sesi*'nin tüm olumsuzluğunu kabul etmelerine rağmen "Merkez"e karşı asgari bir komünist güven duyuyorlardı. Bu tutum toplu direngen karşı çıkışı önlüyor, sonuçta yanlış sonuçlara varıyordu.

(...)

İkincisi, "Merkez"e karşı baştan tavır koyan yoldaşlar, yalnız kalmışlar, "Merkez" in her türlü yöntemle üzerlerine yaptıkları baskıyı kıramamışlar, sonuçta da "Merkez" in yanlış politikasını onaylamamakla beraber düz değil, zikzaklı bir çizgi izlemek zorunda kalmışlardır. Muhalefetin tüm yanlışlarına rağmen *İşçinin Sesi* merkezinden kopmaları sonuçta Türkiye devrimci hareketi için yararlı olmuştur." (*Sahte Komünistler*, s.8-9, Ocak 1983)

6) TKP'de 1983 yılında başlayan sol rüzgârı ideolojik olarak değerlendirmek gerekiyor. Çünkü bu hat değişikliği bizi yeniden TKP ile birleştirdiği için önemli.

TKP'DE SOL RÜZGÂRIN GÖSTERGELERİ

TKP'nin 5. Kongre belgelerinde sol rüzgârı gösteren şöyle saptamalar var:

"Faşist diktatörlüğün kurulmasıyla, Türkiye'de anti-emperyalist demokratik halk devriminin barışçıl bir yoldan utkuya ulaşması olasılığı -bu son derece ender olasılık- büsbütün ortadan kalkmıştır. Hepsi bundan ibarettir. Komünistler her zaman barışçıl olanakları kullanma yanlısıdır ve Türkiye'de, eğer devrimin yolu silahlı ayaklanmadan geçecekse -ki işbirlikçi oligarşi ve karşı devrim ihracatçısı Amerikan emperyalizmi işçi sınıfına, halkımıza bu yolu dayatıyor- bu hiçbir zaman komünistlerin icat ettiği bir yol olmayacaktır." (*Türkiye Komünist Partisi 5. Kongre Belgeleri*, TKP Yayınları, Kasım 1983, s.46)

Bu sol yaklaşım Temmuz 1983'te yayınlanan TKP Merkez Komitesi'nin yayın organı *Yol ve Amaç* dergisinin ilk sayısında TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu tarafından da dile getiriliyor:

"Demokrasi savaşımının devrim savaşımından koparılmasına da göz yumamayız. Böyle bir koparma, boş devrim sözleri ardında demokrasi için savaşımı içeriksiz hale getirme biçiminde

ortaya çıkabileceği gibi, **demokrasi ile devrimi farklı aşamalar gibi ele alan sağ yaklaşımlar** biçiminde de ortaya çıkabilir.

(...)

Açıktır ki halkımızın temel gereksinimi köklü demokratik dönüşümlerin gerçekleştirilmesindedir. Fakat erk sorunu her devrimin kilit sorunu olarak her adımda dikkat merkezindedir. Demokratik dönüşümlerle ilgili öne sürülen istemlerin derinliği önemli değildir, eğer erk sorununa açıklık getirilmemişse.

Demokratik dönüşümler için savaş, bizim koşullarımız için konuşalım, **eğer bir halk ayaklanması perspektifine** bağlanmıyorsa devrimci karakterini yitirir.” (Haydar Kutlu, *Yol ve Amaç*, Sayı 1, Temmuz 1983, s.9-10)

Yol ve Amaç dergisinin söz konusu sayısı şimdi şu satırları yazarken önümde duruyor. 24 yıl önce okuduğum derginin değişik yazılarında kabul etmediğim şeyleri gösteren yerlere soru işaretleri koymuşum. Bunun kimse için bir önemi yok; ama benim kendime karşı duyduğum içtenlik açısından önemi var.

Yukarıda dile getirdiğim yaklaşım TKP’nin 1980’lerdeki yaklaşımından farklı olarak sol bir bakış açısı sunsa da, bugünden baktığımda ”iki aşamalı iktidar” anlayışından kurtulmuş değildi. Zaten ben de o tarihlerde bugün yanlış olarak kabul ettiğim ”ulusal demokratik içerikli iki aşamalı iktidar” anlayışından kurtulmuş değildim. (Bugünkü bilincimle ”ulusal demokrasi” kavramını bile yanlış buluyorum.) O tarihlerde benim için önemli olan TKP’nin demokrasi savaşımını iktidar için savaşıma bağlaması, köklü demokratik değişimi erkin ilk adımı olarak görmesi idi. Bu nedenle şu yaklaşım önemliydi:

”Ulusal demokrasi programının yaşama geçmesiyle anti-emperyalist demokratik halk devrimi başlamış, ilk basamağı aşılmış olacaktır.” (*Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri*, Şubat 1984, s.66)

”Mevcut yapı yıkılmadan, köklü, anti-emperyalist, anti-oligarşik sosyal-ekonomik dönüşümler başlatılıp tamamlanmadan, en küçük bir demokratik hakkın bile Türkiye’de kalıcı olarak sağlanamayacağını demokrasi isteyen herkese kavratmaya çalışmaktır. Böylesi dönüşümlere, ancak faşizmin yıkılması ve ulusal demokratik bir hükümetin işbaşına gelmesiyle, yani **politik bir devrimle** yol açılabileceğini savunmaktır.” (*Yol ve Amaç*, Sayı 4, Nisan 1984, s.32)

TKP ”ulusal demokrasiyi” iktidarın ilk adımı olarak savunuyordu; bu demokrasi, sıradan bir hükümet değişikliği değildi, erk el değiştiriyordu. ”Ulusal demokrasi”, iktidarı almadan önceki bir demokrasi değil, iktidarı aldıktan sonra kurulacak bir demokrasiydi.

* * *

TKP’den 1979-1980 döneminde ayrılmış olan bizlerin önem verdiği diğer nokta, ”ulusal sorun” konusundaki politikaydı. TKP’nin bu konuya eski dönemdeki yaklaşımında çok yanlış vardı. Bunları hatırlayabilmek için daha önce aktardığım, 1980 yılında yazdığım TKP’nin ”ulusal sorun” politikasını eleştiren yazıya yeniden bakılabilir. (Belgeler-Ekler 4)

TKP, 5. Kongre’den sonra bu yanlış görüşleri temizlemişti. 5. Kongre’nin onayladığı *Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri*’nde şu görüş hakim olmuştu:

”Ulusların ayrılma hakkı ile onların şu ya da bu dönemde ayrılmalarının uygun olup olmayacağı sorunu birbiriyle karıştırılmamalıdır. TKP bu sorunu o dönemdeki somut koşullara bakarak ve

işçi sınıfının sosyalizm savaşımının çıkarlarını başa alarak çözümler.” (*Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri*, Şubat 1984, s.102)

7) TKP’de 1983 yılında başlayan sol rüzgâra karşı çıkan, sağ çizgiyi savunan yoldaşlar vardı. Örneğin, yukarıda aktardığım Haydar Kutlu’nun ”demokrasiyi, iktidar ile eşitleyen” yaklaşımına ve *Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri*’nde daha önce aktardığım görüşe yüzde yüz ters olarak Işık Yenice şöyle yazmıştı:

”Ulusal demokrasi, anti-emperyalist, anti-tekel devrimle kurulacak halk erkinin demokrasisi değildir.” (Işık Yenice, *Yol ve Amaç*, Sayı 1, Temmuz 1983, s.40)

Işık Yenice’nin kim olduğunu bilmiyordum; ancak onun yazısı partide ”ulusal demokrasiyi” sağdan yorumlayan kadroların da olduğunu gösteriyordu bana. O dönemde benim gözümde Haydar Kutlu ve onunla birlik olan insanlar sol rüzgârı başlatanlardı. Bir de rüzgârı engellemek isteyen sağ görüşlü kadrolar vardı.

O dönemdeki parti yayınları karıştırıldığı zaman ”sağ görüşlerin” sadece Işık Yenice eliyle değil, başka yazarlar tarafından da dile getirildiği görülebilir. ”Ulusal demokrasiyi” tanımlamada soldan yorum yapanlarda bile ”sağ formüller” bulmak mümkündür. Parti hattı ”sağ görüşlerden” bütünüyle kurtulmuş değildi, sadece sola doğru bir yöneliş vardı, bizi çeken buydu.

Şüphesiz ki, parti üyesi olduğuma ve parti politikasını savunduğuma göre, sol durakta durmak istesem de, partinin bu döneminde yaptığı ideolojik yanlışlardan kendimi sıyıraram, sorumluluğu üzerimden atamam. En azından ”Yeni Düşünceler” denen görüşlere açıkça başkaldırıncaya kadar...

8) Siyasi yaşamda insanın bir noktadan ileri bir noktaya sıçraması olumlu şey. Peki, insan geriye doğru sıçrarsa ne olacak? İşte, Oya Baydar geriye doğru sıçrama yapanlardan. Onun geldiği yeri gösterebilmek amacıyla, 2004 yılında *İşçi Mücadelesi* dergisinde yayınlanan yazımdan iki ufak parçayı aktarıyorum.

Birinci parça, Oya Baydar’ın yazdığı *Sıcak Külleri Kaldı* adlı romanıyla; ikinci parça *Erguvan Kapısı* isimli romanıyla ilgili. Her iki romanda da yazar, ”Bir dava için ölmeye değmez,” görüşünü savunuyor. Böylece ölümü göze alarak dövüşen özgürlük savaşçılarını aşağılamış oluyor. Tabii ki kendi geçmişini de.

SICAK KÜLLERİ KALDI

”Bu roman da diğeri gibi yenilmişliğin yılgınlığı üzerine kurulu. Romanda bir tane bile direnmeye devam etmek isteyen, yanlışlardan öğrenerek yeniden kavgaya atılmak isteyen karakter yok.

(...)

Romandaki tiplerin görüşlerine bakalım. En büyük kahraman hayıflanarak kendine acıyor:

”Sosyalizmin yıkılan duvarlarının enkazı altında kalmış Ömer’in tükenişini, Mehmet’in yorulmuş, tekleyen kalbini, **bir daha geri gelmeyecek gençliğimizi, umutlarımızı, inançlarımızı nasıl yitirdiğimizi...**

(...)

Uzun bir yolun, başlangıçta güçlü, dirençli, umutlu; sonunda **yorgun ve kederli yolcularıydık**. Bir arada aynı yöne doğru yürümeyi çoğunlukla başaramadık. Ayrıldık, dağıldık, **yolumuzu kaybettik**.” (Oya Baydar, *Sıcak Külleri Kaldı*, Can Yayınları, s.187-188)

Sosyalizm için kavga ederken gençliğini harcadığını düşünüyor kahramanımız. Umutlarını, inançlarını yitirdiğini, yorgun ve kederli olduğunu, yolunu kaybettiğini söylüyor. Burada tek şey doğru. Yolunu kaybettiği. Belki de bu da doğru değil, çünkü şu anda yürüdüğü yer de bir yol.

(...)

Romanın kahramanları, ”bu dünyada hiçbir amaç uğruna ölmeye değmez,” diyorlar. Bir dava, bir ütopya için ölmeyi saçma buluyorlar.

””Bir insan ömrünün değeri neyle ölçülebilir ki’ demişti Ülkü. **’Hangi devrim, uğruna ölenlerin yaşamının yerini tutabilir?’**” (A.g.e., s.320)

Önce şunu kaydetmeli: Hiç kimse zorunlu kalmadıkça, ölmeyi veya öldürmeyi istemez. Burjuvazi bile sadistliğinden dolayı milyonlarca insanın kanına girmedir. Burada sınıf mücadelesinin zorunluluk mantığı ve onun sonuçları var. Ne yapalım ki, sınıf kavgası biz istemesek de sınıflar var oldukça sürecek. Bu bir istek sorunu değil, determinizmdir. Bu zorunluluğu anlamayıp, insan hayatı üzerine duygusal sömürü yapmak, sınıf mücadelesinin sonucu gereği ”öldürmeyi” gönül rahatlığıyla uygulayan burjuvaziye karşı, ütopyanın savunucularının ölümü göze almamalarını istemek, onların direnmemelerini istemek demektir. Çünkü, direnmek ölüm ihtimalini hep içinde taşır. Gerekğinde ölümü göze almadan sömürsüz bir dünya için yola çıkılamaz. Faşizmin ölüm sehparlarını kabul etmeden, faşizme karşı dövüşülemez. Evet, zorunlu kalırsa insan, insanal bir dünya için, ezilenler için ölmeyi bilmeli.

Bir dava için ölmeye değmez mi? İspanya İç Savaşı’nda ölenler, 1917 Ekim Devrimi’nde ölenler, Hitler-Mussolini faşizminin barbarlığına karşı direnirken ölenler boşuna mu öldü? Yazarımızın şu yazdıkları iğrençliğin güzel örneği:

”Birileri size, belki de tam paylaşmadığınız bir amaç gösterir. **Sizi ateş hattına sürer; dava uğruna ölmenizi**, öldürmenizi ister. Kendiniz için öldüğünüze, öldürdüğünüze inandırır sizi. **Dava, insan hayatının önüne geçer**. Biz şefler, şefçikler, onları savaşa süreriz. O savaşın kendi savaşları olduğuna inandırırız onları.” (A.g.e., s.322)

Burjuvazinin ağzı değil mi bu? Ütopyalı için savaşan, ölümü göze alan insanları ”kullanılmış insan” gibi gösteriyor. Yazarın ve kahramanlarının bir dava için yola çıkmaya, insanlara güvenmeye, ölümü göğüslemeye güçleri kalmamış! İnsanlığın özgürlüğü, tek tek bireylerin ölümlerinden daha önemlidir. Bu fedakâr bireylerin, kendilerini ortaya koymalarının üzerinde yükselecektir insanlığın özgürlük davası.” (M.Turan, *İşçi Mücadelesi*, Sayı 15, 2004, s.84-86)

ERGUVAN KAPISI

”Bir şeyin gerçek nedenini gizleyerek ileri sürülen sözde nedene ’bahane’ dendiğini hepimiz biliriz. Oya Baydar’ın *Erguvan Kapısı* adlı romanını okuyup bitirince aklıma ilk gelen kelime ’bahane’ sözcüğü oldu.

Erguvan Kapısı, Oya Baydar’ın daha önce yazdığı *Sıcak Külleri Kaldı* adlı romanının devamı niteliğinde. Sadece *Erguvan Kapısı*’na yeni karakterler eklenerek roman ilginç kılınmaya

çalışılmış. Aslında "kapı bahanesi" romana mistik, büyülü hava verebilmek için bulunmuş bir vitrin. Romanın anlatmak istediği şey, bulunmak istenen Erguvan Kapısı'nın serüveni değil! Romanın amacı: Devrimci sol bir örgütü, "insanları ölüme gönderen ölüm makinesi gibi" göstermek ve bu örgütü liberal solcu ağzıyla eleştirmek. Yine bu örgüt üzerinden yola çıkarak "örgüt" fikrine saldırmak, geçmişi değerlendirmek adına umutsuzluğun propagandasını yapmak vb. Niçin böyle düşündüğümü anlatabilmek için romanı özetlemem, romanın belirli kahramanlarını tanıtmam gerekiyor.

(...)

Şimdi size *Erguvan Kapısı*'nin bir kısmını senaryolaştırarak; ancak tamamen romana bağlı kalarak aktarmak istiyorum. Karakterlerin konuşmaları, onları sizlere daha yakından tanıttacak. Çok kaba bir devrimci olarak çizilmiş Kerem Ali bile kendi devrimci düşüncelerinden kuşkuya düşecek, ortada olumlu tek karakter kalmayacak. Romanın yazarı bu umutsuz durumdan, her şeyin boş olduğundan, çaresizlikten memnun olunacak bir atmosfer yaratacak... Senaryonun ismi şu: "Özgür bir Dünya için Ölmeye Değer mi?"

Derin: Burjuva yaşantısından vazgeçerek devrimci sol örgüte giren ve sonra pişman olan genç kız. O, sol örgütün elemanı Kerem Ali'ye şöyle diyecek:

"Örgütlerin güçlenmesi için insanların ölmesi mi gerekiyor mutlaka? Peki ben ne yapıyorum buralarda? Hepsi anlamsız demek ki sizin için. Hadi beni de hain ilan edin hemen.

...

İnsanları ölüme göndermenin devrimcilik olduğuna inandıramazsınız beni." (Oya Baydar, *Erguvan Kapısı*, Can Yayınları, 2004, s.255)

"Direniş evleri dediğiniz gecekondu, aslında ölüm evleri; ve biz, ben de dahil, ölümü kutsuyoruz, çünkü yaşamak ve yaşatmak için yeterince güçlü değiliz, cesur değiliz, umutlu değiliz. Ölüyorlar, biz de ölüme alkış tutuyoruz." (A.g.e., s.295)

(...)

Turgut Ersin: Eskiden solculuğa bulaşmış, sonra akıllanarak burjuva medyasının dışlisi olmuş liberal yazar. O, devrimci sol örgüt taraftarlarına şöyle seslenecek:

(...)

"Örgütün, gitgide azalan kamuoyu ilgisini ve sempatisini çekebilmek için, insanların vicdanına daha fazla dokunsun diye anaların, eşlerin, çocuk yaşıta kızların, delikanlıların ölüm orucuna başlamasını teşvik ettiğini hepimiz biliyoruz. Tabii zorla yatırılmadılar ölüme, biliyorum. **İnsanlar ölmeye zorlanamaz, ama özendirilir.**" (A.g.e., s.292)

Atilla: Eski solcu. Oğlunun öldürülmesinden dolayı devrimci sol örgüte karşı olan bir adam. O, senaryoda şu görüşü aktararak kendini tanıttacak:

"1990'ların başlarında, devlet **sol terörist yapıları** ne pahasına olursa olsun çökertme kararlılığındaydı. Hukuksal yolun ve yargının yerini 'teröre karşı devlet terörü' anlayışı almıştı.

(...)

Örgütler de günahsız değildi kuşkusuz. Bir kere, içleri ajan provokatör kaynardı. Şiddeti yöntem olarak benimsemiş şeflerin güdümündeydiler. Kendi içlerindeki muhalefeti bile infazdan çekinmezlerdi." (A.g.e., s.186)

Kerem Ali: Devrimci sol örgütün üyesi. Atilla'nın ajan sanılan oğlunu örgütün emriyle öldürüyor. İleride kendi solcu görüşlerinden ikircime düşecek bir tip. O, ideolojik olarak geldiği yeri şöyle anlatacak:

”Örgütün, devrimin, davanın yüce çıkarları için öldürmek, katili kahraman yapar mı, günahı arındırır mı? Önderlikten yardım bekliyordum. İdeolojik, moral desteğe, bu ağırlığı paylaşacak yoldaş desteğine ihtiyacım vardı. Oysa, hiçbir şey olmamış, sanki o cinayet işlenmemiş, sanki adam ölmemiş gibi sürüyordu hayat.” (A.g.e., s.207)

”Kimse bilmese de ben biliyorum Derin’i de alıp, ne örgütün ne törenin, ne ölmenin ne öldürmenin, ne savaşın ne zaferin olmadığı bir dünyaya kaçmayı, kaybolmayı düşündüğümü.” (A.g.e., s.299)

(...)

Ülkü: Eski solcu. Şimdi ise kendine bile inanmayan umutsuz bir karakter. Ülkü senaryonun değişik yerlerinde araya girip şöyle konuşacak:

”Kendi yitik kuşağımın -20. Yüzyılın bütün kuşakları kendilerini yitik sayar ve bundan marazi bir zevk alırlar- çoğu üyesi gibi, benim de ne aşka, ne devrime, ne hayata yeniden başlayacak gücüm vardı. Kaybeden taraftaydım, yenilmiştim, ama en azından oyunu bırakmakta özgürdüm. Buna kimse karışamazdı.” (A.g.e., s.55)

”Pişmanlıklarımın listesi uzayıp gidiyor. Oysa ben bir zamanlar, ne kadar acı vermiş, nasıl yaşanmış olursa olsun yaşadıklarımın asla pişmanlık duymazdım. Onlar benim parçamdı, onlarla ’ben’ olurum. Darağacına götürülürken bile, ’Yeniden başlamak gerekseydi eğer, yine aynı yollardan geçerdim,’ diyenleri severdim.” (A.g.e., s.183)

”Artık ütopya varılamayacağını biliyorum, inancım yok.” (A.g.e., s.232)

(...)

”Bunca ölüme tanık oldum; devrim adına, dava adına, örgüt adına, devlet adına ölümler. Hepsi sözde yüce amaçlar içindi. Ama o amaçlara hizmet ettiği sadece yanılgıydı, kocaman bir yalandı,’ (...) ’Bir oğulun ölümü hangi amacı haklı gösterebilir? Sevilen erkeğin ölümü hangi davayı haklı çıkarır?’” (A.g.e., s.349)

İşte, bu tür konuşmalarla bütün roman kahramanlarının geldiği olumsuz noktayı, Ülkü kendi görüşleriyle birleştirip zenginleştiriyor. Romanın vermek istediği ”umutsuzluk sinyali”, devrimci sol örgütün eleştirisi, ölüme karşı çıkış adına devrimci kavgadan kaçmanın teorize edilmesi, iktidarı almak istemeye karşı duyulan hınç -bunların hepsi- *Erguvan Kapısı*’nın nasıl bir kapı olduğunu gösteriyor: *Erguvan Kapısı* umutsuzluk kapısıdır.

(...)

Bir dava, bir ideal, bir ütopya için ölümü göze almayı kabul edemiyor yazar. Oya Baydar’ın ”ölüme karşı” yürüttüğü duygusal anti-propaganda, egemenlerin zulmüne karşı dünyanın her yanında ölümü göze alarak direnen insanları ideolojik olarak silahsız bırakıyor. Yazarın mantığını onaylarsak, örneğin Filistinlilerin, Siyonistlere karşı yürüttükleri ölümcül kavgayı, ”boş bir dava için ölüyorlar,” diye mahkûm etmemiz mümkündür. Bu bakış açısıyla, Türkiye’de haklı bir dava için ölmüş Mahirleri, Denizleri ve yüzlerce devrimciyi, canlarının kıymetini bilmeyen safdiller olarak görmek olanaklıdır.

Oya Baydar ”ölüm olayına”, eşitlikçi bir dünya isteminin determinizmi penceresinden bakamıyor; zorunlu kalmadıkça hiçbir insanın, hiçbir direnişçinin ölmek istemeyeceğini göremiyor. Bu nedenle olsa gerek *Erguvan Kapısı* isimli roman, ”Yarın olsun yarın olsun diye renkler soluyor...” diye bitiyor. Bu bitiş, ”Ben yanmasam, sen yanmasan, biz yanmasak nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa,” diyen doğru-haklı sesin tam karşı kutbunda duruyor. *Erguvan Kapısı*’nın histerik umutsuzluk bağırtısı, Nâzım Hikmet’in, ”İnsanlar için ölebileceksin, hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için, hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken, hem de

en güzel, en gerçek şeyin yaşamak olduğunu bildiğin halde...” diyen devrimci sesini bastırmak istiyor.” (M.Turan, *İşçi Mücadelesi*, Sayı 15, 2004, s.77-81)

9) 1987-1988 yılları, TKP’de daha önce ortaya çıkmış olan sağ rüzgârın artık kendini açık seçik belli ettiği yıllardır. Partinin sağa kayışının ideolojik belirtileri nelerdi?

TKP’DE SAĞ RÜZGÂRIN GÖSTERGELERİ

1987 Şubat MK 7. Plenumunu değerlendirmek üzere TKP MK Politik Büro üyesi Ali Alptekin’in *Yol ve Amaç* dergisine yazdığı yazı, yukarda yaptığım değerlendirmeyi doğrular niteliktedir. Söz konusu yazıda şöyle deniyor:

”Bugünkü güçler oranından kısa bir sürede ve tek bir atılımla devrimi gerçekleştirebilecek bir güçler oranına geçilemez. Bu, sınıf mücadelesinde, önce içinde işçi sınıfının rolünü giderek artıracak ve kendisini ve çoğunluğu devrime hazırlayacak, kendi içinde bir dizi evreden geçecek özel bir aşamayı, ulusal demokrasi aşamasını zorunlu kılıyor.” (Ali Alptekin, *Yol ve Amaç*, Sayı 15-16, Ocak/Nisan 1987, s.14)

Böylece parti 5. Kongre’de kabul ettiği görüşlerden kesin olarak vazgeçerek, ”ulusal demokrasiyi” iktidarı almadan önceki bir aşama haline getiriyordu. Yani sonuçta parti, daha önce eleştirdiğim Işık Yenice’nin çizgisine geliyordu. Parti aynı sağ çizgiye geldiği Işık Yenice’ye de haksızlık yapıyordu. Onun çizgisine geldiğini açıkça kabul etmiyordu.

Yine *Yol ve Amaç* dergisinin aynı sayısında İlhan Derin ittifak politikasına değişik bakılmasını öneriyor; yıkmaya çalıştığımız egemen sınıfın kimi kesimleriyle bağlaşıklık yapılabileceğini savunuyordu(!) O diyordu ki:

”Dün hedef, başdüşman olmayan karşıtımızı başdüşmandan yalıtlayıp bağlaşıklığa kazanabilmek idiyse, bugün amaç, hatta **başsınıf karşıtımızın kimi kesimleriyle**, tek tek bölükleriyle, örneğin barış, demokrasi gibi konularda yapıcı bir ilişki ve işbirliğine gitme yol ve biçimlerini arayıp bulmaktır. Başka bir deyişle bugün vurgu, çatışma ve kavgaya değil, yapıcı işbirliğine yapılmalıdır.” (İlhan Derin, *Yol ve Amaç*, Sayı 15-16, Ocak/Nisan 1987, s.129)

Bu yanlış görüşler ile 5. Kongre’nin sol hattının bir ilişkisi olamazdı; ama Sovyetler Birliği’ndeki Gorbaçov çizgisinden etkilenecek ortaya atılan ”Yeni Düşünce Tarzı” ile ilişkisi vardı.

Bu örnekleri partinin ideolojik hattında kesin bir dönüş olduğunu göstermek için veriyorum. Sağa dönüşün tarihinin ister 1986, ister 1987 yılı olarak alınmasının fazla bir önemi yok. Ancak 1987-1988 yılları artık partinin kesin dönüşsüz sağ politikaya kendisini tartışmasız teslim ettiği tarihtir.

10) TKP tarihinde hep sorun olmuş (sağ çizgiye zemin olmuş) iki sorun vardır: Birincisi ”ulusal sorun”, ikincisi ”Kemalizm”e bakıştır. Bu konularda parti tarihinde sağ formülasyonlara rastlamak hiç şaşırtıcı değildir.

”Ulusal sorun”da en önemli yanlış, bir ulusun ”ayrılma hakkını”, somut bir durumu içeren ”ayrılma” ile aynı tutarak ayrılma hakkına karşı çıkmaktır, ayrılma hakkına sınır koymaktır. (Yani boşanma, ailenin birliğini parçalıyor diye, boşanma hakkına karşı çıkmaktır.) Ya da

ayrılma hakkını genel olarak savunmak, ama güncel istemler içine katmamaktır. TKP tarihinde böyle yanlış anlayışlarla karşılaşmak mümkündür.

1986 yılının sonunda ya da 1987 yılının başında, "Kürt Ulusal Sorununa Nasıl Yanaşılmalı?" isimli bir yazı kaleme almışım. Bu yazı *Yol ve Amaç* dergisinin 1987'deki ilk sayısında yayınlanmış. Böylece sağ boşluğa ilk kurşunu atmışım.

Bu yazının önemi, "ulusal sorunu" doğru biçimde formüle etmesidir; ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkını kayıtsız şartsız savunmasıdır; eşit haklar savaşıyla, "ayrılma hakkını" birlikte ele almasıdır; ayrılmaya değil, ayrılma hakkına sınır koymamasıdır. Ayrılma hakkını güncel istemler arasına almasıdır. Söz konusu yazıda temel düşünce olarak şöyle demişim:

"Komünistler toplumsal gelişmenin ve proletarya enternasyonalizminin çıkarına olmayan bir ayrılmayı yanlış bulsalar, buna karşı çıksalar da, ayrılma hakkını savunmaktan vazgeçmenin tutarlı bir demokratlıkla bağdaşmayacağını düşünürler." (M.Turan, *Kürt Ulusal Sorununa Nasıl Yanaşılmalı?*, *Yol ve Amaç*, Sayı 15-16, Ocak/Nisan 1987, s.32,33)

* * *

Işık Yenice'nin *Yol ve Amaç* dergisinin 14. sayısında (Ekim 1986'da) "Kemalizme Yaklaşım Üzerine" isimli bir yazısı yayınlanmıştı. Bu yazı Kemalizm üzerine yanlış görüşler içeriyordu. Söz konusu yazıda Işık Yenice, Kemalist hareketi "embriyon halinde bir devrimci demokrat" hareket olarak tanımlıyor ve bir burjuva devriminin gerçekleştirdiği "laikleşme bile, tek başına onu gerçekleştiren devrime ve rejime demokratik bir öz kazandırmaya yeter," diyordu. Işık Yenice burada durmuyor, Kemalist devrimi "antifeodal öz taşıyan" devrim olarak niteliyordu. Şöyle yazıyordu:

"Kemalist hareket ise bu niteliğiyle, aynı zamanda, devrimci-demokratların embriyonudur, ya da embriyon halinde bir **devrimci-demokrat harekettir**.

(...)

Kemalist devrim ve hareket, Jön Türkler'den, İttihatçılar'a uzanan kuşağın başlattığı burjuva demokratik devrimi, anti-emperyalist, **anti-feodal öz taşıyan**, burjuva sınıfsal içerikli bir politik devrimle noktalandı." (Işık Yenice, *Yol ve Amaç*, Sayı 14, Ekim 1986, s.79,80)

Kemalizmi yanlış değerlendiren tutumlara karşı "Kemalizm Üzerine Notlar" diye bir yazıyı kaleme almışım. Bu yazı partimizin yayın organı *Yol ve Amaç*'ın 1987 tarihli 17. sayısında yayınlanmış. Ama "Tartışma" bölümünde. Böylece ikinci kurşunu boşluğa sıkmışım. Şunu açıkça söyleyebilirim: "Ulusal sorun kurşunu" sağ ideolojiye bilinçlice sıkılmış bir kurşun değildi; ama "Kemalizm kurşunu" bilinçliydi. O dönemde bu tartışmayı birçok parti üyesinin fark etmediğini düşünerek söz konusu yazının en önemli kısımlarını kısaca aktarıyorum:

KEMALİZM ÜZERİNE NOTLAR

"Kemalistlerin yaptıkları köklü reformlar aşağıdan gelen baskıyla değil, yukarıdan devlet eliyle topluma sunulmuştur. Toplumsal devrim süreci boyunca Kemalistler halka değil, yeni yetişen ulusal burjuvaziye, toprak ağalarına dayanmışlardır. Toplumsal devrimin tarım devrimine yönelmemesi bu bağlaşıklığın doğal sonucudur.

(...)

Kemalistler, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın zaferinden sonra da emperyalizmle, ülke içindeki yabancı sermaye ile tümüyle kopuşamadılar. Ülkenin kapılarını emperyalizme kapatamadılar.

Güçsüz ulusal burjuvazi kendi pazarını tam koruyamadı. Emperyalizmle işbirliği yapan kompradorlara karşı, kendilerini emperyalizmin önüne sundular. Ülke içinde yabancı şirketlerin imtiyazlarına karşı radikal tasfiyeye girişmediler. Hatta 1923'te emperyalistlere Chester Projesi gibi imtiyazlar bile tanıdılar.

(...)

Kemalizmi, ideolojik temelde tanımlamak gerekirse onun, burjuva ideolojisinin içinde ele alınabilecek, tam uyumlu olmayan 'ilkeler topluluğu' olduğu, bu anlamda burjuva ideolojisinin bir varyantı olduğu, kendi başına ayrı bir ideoloji olmamakla birlikte, genç ulusal Türk burjuvazisinin görüşlerini içeren bir burjuva ideolojisi olduğu söylenebilir.

(...)

Şimdi artık Kemalizmin devrimci demokrat bir hareket olup olmadığı sorununa gelebiliriz. (...) Feodal toprak beyleriyle uzlaşan, köylüleri özgürleştirmeyen bir politik akım devrimci demokrat olamaz! Kapitalistlerin ve toprak ağalarının çıkarlarını savunan bir devlet, devrimci-demokrat bir devlet olamaz! Demokratik gelişmeye olanak tanımayan, demokratik olmayan bir rejimi yaratanlar devrimci-demokrat olamaz.

'Devrimci-demokrasi deyince, sosyal demokrasinin (komünistlerin - M.T.) demokratik programının *tümünü* kabul eden, hiçbir devrimci tedbir konusunda tereddüte düşmeyen, fakat açık bir sosyal demokrat (komünist - M.T.) sınıf bilincinden yoksun olan, tutarlı ve kararlı demokratik akımlar anlaşılır.' (V.İ.Lenin)

Ayrıca devrimci-demokratların nereye yönelmesi gerektiğini Lenin, komünistlerin görevlerinden bahsederken şöyle belirtiyor:

'Burjuva egemenliği gerçek devrimcilikle, gerçek demokratizmle uzlaşmaz. 20. Yüzyılda kapitalist ülkelerde sosyalizme gitmekten korkularak devrimci-demokrat olunamaz.'..." (M.Turan, *Kemalizm Üzerine Notlar, Yol ve Amaç*, Sayı 17, Temmuz 1987, s.149,151,154,162)

11) 1988 Nisan'ında, *Yeni Yol*'da, "TBKP Program Tasarısı Hakkında Düşünceler" başlığıyla yayınlanan ve TBKP Program Tasarısı'nı reformist bularak eleştiren söz konusu yazımdan kısa bir bölüm aktarmam gerekiyor:

TBKP PROGRAM TASARISI HAKKINDA DÜŞÜNCELER

"Ulusal konferans tezlerinden bu yana o kadar çok birbirini dışlayan şeyler söylendi ki artık kadrolar neyi savunacağını, neyin doğru olduğunu bilemeyecek durumdadır. İnsan bilinci yazboz tahtası değildir. Politikada, teoride istikrar çok önemlidir. İstikrarsız bir politika, kadroların partiye güvenini sarsar.

'Politikayı geliştiriyoruz,' diyor. Ne yöne doğru geliştiriyoruz? Marksizm-Leninizmin en temel kuralları, bugün 'yenilik' adına tartışma konusu oluyor. Artık aramızdan, Lenin'i eski bulan orijinalite meraklıları çıkmaya başladı. *Program Tasarısının Yeni Yaklaşımları* bu insanların kanısını güçlendiriyor. Yanlış anlaşılmasın, Lenin'in her görüşünün 'Kuranikerim ayeti' gibi ele alınmasını savunanlardan değilim. Söz konusu ettiğim Marksizm-Leninizmin temel ilkeleridir.

(...)

Tasarı, partinin stratejik hedefini, kapitalizmin ve onun üst yapısı olan burjuva demokrasisinin sınırlarını aşmayan reform hedefleri olarak saptıyor. Böylece, reformlar, stratejik düzeye yükseltilmiş oluyor. Savaşımı, reformlarla ve burjuva demokrasisi ile sınırlamak doğru mu? Komünist partisi reformlar için savaşmalıdır ama bir sınır koymadan bunu yapmalıdır.

Reformların hangisinin devrimden önce, hangisinin devrimden sonra hayata geçeceği bilinemez. Demokrasinin tüm istemlerinin eksiksiz, tam olarak yaşama geçmesi, niteliksel bir demokratik dönüşüm, iktidar sorununu çözmeden mümkün değildir.

Reform, ülkede iktidarı egemen sınıfın elinde bırakan, kısmi iyileştirme demektir. Bir dizi reform strateji düzeyine yükseltirirse, iktidar sorunu atlanmış oluyor. Tasarı bu anlayışı savunuyor:

'O nedenle bugün stratejik amaç egemen burjuvazinin ya da oligarşinin sosyal-sınıfsal varlığına son vermek ... olarak saptanamaz.' (*Program Tasarısının Yeni Yaklaşımları*, s.10) 'Bugünden iktidar değişikliğinin stratejik bir amaç olarak saptanması partiyi bir devrim stratejisi izlemeye zorlar.' (*Program Tasarısının Yeni Yaklaşımları*, s.11)

İktidar sorununu çözmeden, 'Barış ve Demokratik Yenilenme Programı'nın bütünüyle nasıl hayata geçebileceği önemli bir soru olarak ortada duruyor. Bugünden iktidar değişikliğini amaçlamadığımızı söylemeyi doğru bulmuyorum.

(...)

'Barış ve Demokratik Yenilenme'nin toplumsal güçleri sayılırken, 'ulusal ekonomiye katkıda bulunan küçük büyük bütün sanayici ve iş adamlarından' bahsediliyor. Bu kesimin çıkarlarıyla, 'Barış ve Demokratik Yenilenme'nin uyum içinde olduğu söyleniyor.

İlk olarak şu nokta anlaşılmıyor: Ulusal ekonomiye katkı yapan küçük büyük bütün sanayici ve iş adamları somutta kimlerdir? Sınıfsal düzeyde, bu kesim içine büyük burjuvazi girmiş oluyor mu?

İkinci olarak, 'ulusal ekonomiye katkı' ölçütü nesnel bir ölçüt mü? Benim bildiğim, hiçbir kapitalistin dürtüsünün bu olmadığı, kâr olduğudur. Kapitalist, sınıfsal konumu gereği, 'ulusal ekonomiye nasıl katkı yapabilirim,' diye düşünerek değil, 'nereye yatırım yaparsam daha fazla artıdeğer toplayabilirim', diye varlığını sürdürüyor. Hak yemeden konuşacaksak, öznel niyetten bağımsız olarak Vehbi Koç'un, Sabancı'nın amaç bu olmasa da, ulusal ekonomiye bir katkısı olmuyor mu?

(...)

Ulusal ekonomiye katkı yapan bütün sanayici ve iş adamları, sosyalist devrimin koşullarının olgunlaşmasına hizmet edecek bir stratejiye destek veriyorlar? İnanılabilir görünmüyor. İşbirliği, ortaklık nesnel çıkarlar temelinde olur. Bu burjuva kesim, geleceğini kapitalizmde değil, sosyalizmde daha garantili mi görüyor? Kanımca bu burjuva kesimin böyle düşünmesinin önünde sınıfsal engeller var." (M.Turan, *TBKP Program Tasarısı Hakkında Düşünceler*, *Yeni Yol*, Sayı 11, Nisan 1988, s.6,8,9)

12) Ocak 1989'da partinin yayın organı *Yeni Yol* dergisine, "Parti İç Savaşım İdeolojik-Politik Temelde Sürmelidir" isimli yazdığım yazıda parti programını hedef alarak TBKP merkezine sorular sormuşum. Bu soruların özü TBKP'nin reformist hattını eleştirmeyi amaçlıyor. Söz konusu yazının kısa bir bölümünü buraya alıyorum:

PARTİ İÇİ SAVAŞIM İDEOLOJİK-POLİTİK TEMELDE SÜRMEİDİR

"Partimiz daha yeni birlik kongresinden çıkmış olmasına, ortada kabul edilmiş bir program olmasına rağmen, ideolojik-politik sorunlarını çözebilmiş değildir. Bunun birçok sebebi var. Bu yazıda bunu tartışmayacağım.

Ayrıca ideolojik-politik sorunlara hızla örgütsel sorunlar da ekleniyor ve büyüyor. Partinin bu alandaki sorunları özellikle Avrupa'da daha yoğun ortaya çıkıyor. Bu nedenle Avrupa örgütlerinin durumları iç açıcı değil. Her örgütte örgüt üyesi olup olmadığı belli olmayan, (aidat ödemeyen, toplantılara isterse katılan, eylemi beğenirse destekleyen) bir çevre oluşmuştur.

Parti içi yaşamda tek tek merkez yöneticilerini hedef alıp, onları yıpratıcı bir kavgayla bir yere varılmaz. Böylesi bir kavga, 'temiz' bir kavga değildir. Subjektivizmi, kişisel kırgınlıkları içerdiği için de insanı yanlış sonuçlara vardırıır. Eğer ayrılıklar ideolojik-politik bir temele dayanıyorsa, örgütsel sorunlar da bu temele bağlı olarak ele alınabilirse, düzeyli bir mücadele ortaya çıkar.

Partinin birçok sorunu dağ gibi birikmişken, işlerin iyi gittiği havasını vermeye çalışan üst yönetim hakkında da bir şeyler söylenmeli. Sanılıyor ki böyle yapılırsa parti için daha hayırlı olacak. İlegal bir parti yöneticisi bu motivasyonu kullanırsa kısa zamanda göze çarpmayabilir. Ama Avrupa'da yöneticilik yapanlar için bu en kibar bir deyimle komedi olur.

Parti, insanların kafalarında birikmiş ideolojik-politik sorulara cevap arıyor mu? Bunların ortaya çıkması için olanak yaratıyor mu? Bu sorulara olumlu cevaplar verilemez. Parti farklı görüşlere hak tanıyacağını ilan etmesine rağmen, kendi görüşüne uymayanları 'gizli', 'haklı' sebeplere dayanan bir 'sansüre' tabi tutuyor, ya da onlarla tartışmıyor. 'Herkes istediğini söyleyebilir ama ben bildiğimi savunurum,' şeklinde bir tutum izliyor. Bunun örneklerini bu satırları yazan insan, deneyiminde yaşayarak öğrendi. Partinin politikasını savunan, özellikle yönetici yoldaşlarıma bazı sorular yöneltmek istiyorum. **İdeolojik-politik sorunlarımızı parti basınında tartışmak istiyorum.** Özel gruplarda, kapı arkalarında süren 'gizli' savaşımı açık ve namuslu hale getirelim. Tartışma -hiç kuşumuz olmasın- tartışanlara da, izleyenlere de bir şeyler öğretecektir. Aşağıdaki sorular yanıt bekliyor.

- Reformlar için savaşımdan yararlanılması, kısmi iyileştirmelerin kabul edilmesi doğru görüşünden yola çıkılarak, komünist partisinin yürüyen bugünkü savaşımını, reformlarla sınırlamak mı doğru, yoksa sosyalist devrim için yürütülen savaşım boyunca burjuva demokratik reformları, devrimci sınıf mücadelesinin yan ürünleri olarak mı görmek doğru?
- Komünist partisinin bir demokrasi programı ile yola çıkmasının temel amacı, öznel etkeni devrim yapabilecek bir düzeye erişirme açısından mıdır, yoksa reformların gerçekleşmesinin asıl amaç olmasından mıdır? (Şüphesiz her ikisi de önemlidir. Ama temel amaç hangisidir?) Birincil amaç, yığınların bilincini hiç de önemsiz olmayan burjuva demokratik hakları kazanmakla mı sınırlamaktır, yoksa yığınların politik savaşını yükseltecek bir zemin mi yaratmaktır?
- Demokrasi Lenin'in dediği gibi bir yönetim biçimi sorunudur, erk sorunudur, 'hemen bugünkü iktidar sorununu dışlayan her mücadele, ne denli keskin belgiler kullanırsa kullansın, pasifizme, reformizme döner,' görüşü yanlış mıdır? Barış ve demokratik yenilenme hedeflerinin yaşama geçmesini, iktidar sorunundan ayrı olarak ele almak doğru mudur?
(...)
- 'Demokrasiyi koruma ve güçlendirme yoluyla sosyalizme geçileceği' görüşündeki demokrasi, hangi 'demokrasi'dir? Kapitalizmin çerçevesini aşmayan bir demokrasi sonuçta burjuva demokrasisi olduğuna göre, nasıl olup da burjuva demokrasisi korunup güçlendirilerek onun anti-tezi olan sosyalist demokrasi yaratılacak?
(...)

- Ülkemizde ulusal ekonomiye katkıda bulunan küçük, büyük işadamları kimlerdir? 'Ulusal ekonomiye katkı'nın ölçütü nedir? Bu işadamlarının barış ve demokratik yenilenmeyi desteklemeleri neden zorunludur?' (M.Turan, *Parti İçi Savaşım İdeolojik-Politik Temelde Sürmelidir, Yeni Yol*, Sayı 24, Ocak 1989, s.14-15)

13) Sovyetler Birliği'ne eğitime gitmeden önce (hatırladığım kadarıyla 1989 yılında) yöre sekreterliğini yaptığım örgütün önemli bir toplantısında okunmak üzere Merkez Komitesi'ne haber vermeden Hüseyin Demirdal yoldaşıma bıraktığım ve tartışmalara neden olan "saklanmış mektuptan" bir bölüm aktarayım:

SAKLANMIŞ MEKTUP

"Yoldaşlar,

Halkımız arasında bir deyiş vardır: 'Dost acı söyler'. Bugün partimiz içindeki komünistlerin de bu deyişten esinlenerek, gerçeği, yani 'acı'yı söylemesi gerekiyor. Partimizin, komünist kimliğini kaybetmemesini sağlamak için yürütülen bir kavgaya gereksinimi vardır. İman gücüyle parti korunmuyor. Bugün partinin hatalarına, girdiği ideolojik-politik sürece eleştirel bakmadan, 'partiyi korumak' mümkün değildir. Partinin yanlışlarına karşı susmak, gidilen tehlikeli yönü önemsememek, partiyi korumak değil, onun batması için çalışmakla eş anlamlıdır. Bir komünist olarak, partinin içinde bulunduğu somut durumu tüm açıklığıyla dile getirmeyi görevim sayıyorum. Parti kurtarılacaksa, ancak böyle bir açık savaşım yoluyla kurtarılabilir.

(...)

Merkez komitemizin kolektif bir çalışma götürmediği, hatta yakın zamana kadar toplanamadığı, bir grup politik büro yöneticisiyle parti işlerinin Avrupa'dan idare edilmeye çalışıldığı artık sır değildir. Bir partinin beyin organı olan merkez komitesinin bile dağınık olduğu, düzenli çalışmadığı, bir şey üretmediği durumda, 'sorunların çözüleceği boş umuduna dayanarak' bir komünist nasıl işlerin iyi gittiğini söylemeye cesaret edebilir? Kitle iletişim araçları nedeniyle nasıl dünyamız küçülmüşse, partimiz içindeki resmi olmayan iletişim ağlarıyla TBKP de küçülmüştür. Bu nedenle sorunları saklamanın, üzerlerini örtmenin, kadroları oyalamanın bir anlamı yoktur. Bu tutum partiye zarar vermektedir.

Görmeliyiz ki, bu olumsuz sürecin temelinde ideolojik-politik hat yatıyor. Politik büronun örgütsel yeteneksizliği sadece bu süreci hızlandıran bir işlev görüyor. Giderek, Türkiye sol hareketi içinde komünist kimliğini yitirmiş, demokrasinin süs çiçeği olan bir parti olma tehlikesi reel olarak ortaya çıkmıştır.

(...)

Yoldaşlar, dostlar,

Avrupa parti komitesi tarafından hazırlanmış 'Batı Avrupa'daki politik faaliyetimiz üzerine' adlı tezler konusundaki görüşlerimi daha önce yapılmış konferans öncesi hazırlık toplantılarında ayrıntılı olarak belirtmiştim. Özetle şunu söylemek istiyorum. Gelişigüzel yazılmış, sürekli anlamsız tekrarları olan, 'Avrupa'da partiyi legalleştirmek' gibi yanlış bir hedefi olan bu metinde doğru bulduğum kimi fikirler olsa da, mantığını değiştiren bir şey olmadığı için, bu tezler bütünüyle oya sunulacaksa olumsuz oy verdiğimi belirtmek isterim.

(...)

Yoldaşlar, dostlar,

Bu konferansın gündemine parti merkezi tarafından alınmış bulunan parti basınımız üzerinde de durmak gerekiyor.

(...)

Yeni Açılım dergisi için daha çok şey söylemem gerekiyor.

a) Bu dergi bilimsel sosyalist öğretiyi ters görüşlerin propagandasını yapıyor. Marksizm-Leninizm'in özünden insanları soğutmak, bu bilimin temel tezlerine güvensizlik aşlamak gibi bir işlev görüyor.

b) Bu dergi kopyacıdır. Değişik bilim adamlarının genel olarak ele alıp tartıştığı her görüşü doğru bir görüş gibi savunup, ülke toprağına uygulamaya çalışıyor.

c) Bu dergi tüm partinin organı gibi davranmıyor, parti içindeki farklı görüşlere yer vereceğine, sadece bir düşünceye angaje olmuş bir grubun yayın organı olarak çalışıyor. Burada bir parantez açıp özel olarak şunu da söylemek istiyorum: *Yeni Açılım*'a yayınlanmak üzere gönderdiğim yazılar, sorumlu yoldaşların görüşlerine ters olduğu için yayınlanmadı. Genelde tüm parti yayınları için parti merkezi tarafından söylenen, farklı görüşlere hak tanınacağı düşüncesi, göstermelik bir iki örneğin dışında nerede hayata geçiyor, sormak istiyorum. Parti üyesinin bu hakkı da mücadele ederek kazanması gerekiyor.

(...)

Bütün parti yayınlarının içeriği ile ilgili genel bir eleştirimi söylemem gerekiyor. Şüphesiz parti yayınları, partinin politikası doğrultusunda propaganda yapıyor. Partinin politik hattı ise bugünün Türkiye gerçeklerine uygun değildir, yanlış bir yöndedir. Bu nedenle de önce partinin politikasının gözden geçirilmesi, tartışılması, devrimci temele oturtulması gerekiyor. Politik hatla ilgili görüşlerimi parti yayın organlarına yazdığım için burada ayrıntılı durmayacağım. Umut ediyorum ki, partimizde ideolojik-politik konuları kapsayan, namuslu, dürüst bir açık tartışma yürür, farklı görüşlere göstermeliğin ötesinde hak tanınır. İşte o zaman bu ideolojik-politik sorunlar net olarak tüm parti üyelerinin bilincine çıkar.

Değerli yoldaşlar,

Partinin durumunu nasıl görüyorsam, lafları dolandırmadan, açık olarak ifade ettim. Bilimsel sosyalizmin ilkelerine bağlı, burjuvaziyle nasıl uzlaşırım diye düşünen değil, burjuvaziyle nasıl savaşırım diye düşünen, demokrasinin göstermelik bir komünist partisi olmayı kabul etmeyen gerçek bir işçi sınıfı partisi için düşünceleri açık ifade edip, tartışmaktan başka bir yol yoktur. Geleceği bu belirleyecektir.

M.Turan"

14) Haziran 1989'da, TBKP'nin "Yeni Düşünceler" denilen anti-Marksist görüşlerini eleştiren *Yeni Açılım*'da yayınlanmış yazımın sadece ana fikrini içeren kısmını aktarıyorum.

YENİ AÇILIM ÜZERİNE SESLİ DÜŞÜNCELER

"Tarihte hep şöyle olmuştur: Marksizmin özünü bozmak, onu revize etmek isteyenler 'günümüze uymuyor' gerekçesiyle, bilimsel sosyalizmin temel görüşlerine karşı savaş açmışlardır. Her nedense, bu dönemlerde 'Marksizm bir dogma değildir' doğru önermesi öne çıkarılmış 'dogmatizme karşı savaş' sesleri yükseltilmiştir. Bugün de duyduğumuz bu sesler, tarihi biraz incelemişler için ilginç olmamalı.

(...)

Eğer 'genel' konuşmayacaksak şunu söylemek zorundayım: Bugün ileri sürülen bir çok 'Yeni Düşünce' ne yazık ki Marksizm-Leninizm'in pratiğin sınavından geçmiş görüşlerinin karşı ucunda duruyor. Eğer bu "Yeni Düşünceler" bütünüyle doğruysa, Marksizm-Leninizm'in temeli ortadan kalkacak demektir. Ki bu bilimsel sosyalist öğretinin geliştirilmesi değil, ondan uzaklaşılması olacaktır.

(...)

Yeni Açılım 'yenilik düşüncesiyle' kendinden geçtiğinden, Marksizm-Leninizm'e karşı septiktir. Bu bilimin tüm temel tezlerini 'yenilik adına' otopsi masasına yatırmıştır, hepsini yeniden yazmak niyetindedir. *Yeni Açılım*, Marksizm-Leninizm'in ülke somutunda, özüne bağlı olarak yeniden üretilmesi, geliştirilmesi yöntemini kavrayamamıştır. Uluslararası düzeyde söylenen tezleri, kendi ülkesinin koşullarına uyup uymadığına bakmadan tekrarlamayı 'yaratıcı' iş saymaktadır.

Sonucu yazarsam: *Yeni Açılım*'ın savunduğu görüşlerin çoğunluğu, ülke somutuna, bilimsel sosyalist öğretinin temeline ters, Marksizm-Leninizm'den uzaklaşmaya başlayan düşüncelerdir. Şimdi bunları göstermeye çalışalım.

(...)

En basitinden ama en temel olanından başlanabilir. *Yeni Açılım*'ın politikası, sınıf düşmanı olan burjuvazinin, sınıf düşmanı olarak görülmesini içine sindiremiyor:

'Eskiden farklı olarak diyoruz ki: Sınıf karşıtımızı belirli durumlarda partner olarak sınıf karşıtı saymıyoruz. Sınıf karşıtımızı bile belirli durumlarda partner olarak görebiliyoruz.' (Çavlı Çulfaz, *Yeni Açılım*)

'Demek ki geniş düşününce, sınıf karşıtımızla, bize en uzak duranla bile görüş ve konumlarımızın **halk yararına** daha yakınlaşabileceği besbellidir.' (Çavlı Çulfaz, *Yeni Açılım*)

'Böyle bir durumda, siyaset yapacaksa, sınıf karşıtımızla bile ortak noktalarımızın bulunabileceğini, konum ve görüşlerimizin yaklaşabileceğini varsayacağız.' (*Yeni Açılım*, Sayı 6, s.49)

'O zaman, hangi ülkede, farklı siyasal görüşlere sahip iki kişinin birbiriyle diyalogunu, uygar iki insan, iki siyasal kuruluş temsilcisi gibi konuşup görüşmesini engelleyici ne olabilir? Sınıfsal karşıtımızla hep işkencede, tüfek namlusunun ucunda, cezaevinde, ev baskınında karşı karşıya gelmek devrimci solun yazgısı mıdır?' (Çavlı Çulfaz, *Yeni Açılım*)

'Sınıf karşıtlarımızı da **sağduyu ve gerçeklik temelinde** uzlaşmalara razı etmek, onun işçi sınıfına karşı şiddet ve teröre başvurma olanaklarını sınırlamak olanaklı.' (*Yeni Açılım*, Sayı 3, s.38)

Nereden başlamalı? Sınıf karşıtımızı (siz düşmanımızı okuyun) hangi durumlarda partnerimiz (eşimiz, ortağımız) sayabiliriz? (İktidarı almak istemediğiniz zaman!)

Hangi durumda komünistlerin görüşleri, üstelik halk yararına olmak üzere burjuvaziye yaklaşabilir? (Halk yararını düşünen bir burjuvazi var mı? Halk yararını düşünen bir burjuvaziden bahsetmek belki de Leninizme 'katkı' sayılabilir ama yanlış olmuyor mu?)

Hangi durumda sınıf düşmanımızla ortak noktaları paylaşacağız? Bizim ülkemiz gibi bir ülkede sınıf mücadelesini 'uygar' sınırlara hapsetmek ne kadar olanaklıdır? Burjuvazinin en ufak

demokratik bir hakka tahammül edemediği bir ülkede burjuvaziyle lüks otellerde, lobilerde karşılaşılabileceğimiz düşünülebilir mi?

(...)

1980 karşı-devrimci darbesinin zulmünü yaşayanlar bu sorulara kendi deneylerine dayanarak cevap bulabilirler. Marksizm-Leninizm'in en basit ilkelerini hatırlatmaktan utanırım, bunu yapmayacağım, ancak ortaya pedagojik bir soru atabilirim: **Sınıf kinini (kişisel kin değil) kaybetmiş bir parti, komünist partisi olarak kalabilir mi?** Kanımca kalamaz.” (M.Turan, *Yeni Açılım Üzerine Sesli Düşünceler*, *Yeni Açılım*, Sayı 14, Haziran 1989, s.70,71-72,73,74)

15) TBKP’de ortaya çıkan yanlış parti anlayışlarını eleştiren, Nisan 1989’da *Yeni Yol* dergisinde yayınlanmış söz konusu yazıda şöyle demişim:

KOMÜNİST PARTİSİ ANLAYIŞI ÜZERİNE

”Yeni anlayışla birlikte, partimizde orijinal fikirler üretilmeye başlandı. Bunlardan biri de parti anlayışı üzerine olan görüşlerdir. Başlangıçta sohbetler arasında, fısıltılarla söylenen ’esnek’, ’gevşek’, ’geniş tabanlı’, ’kararların bağlayıcı olmadığı’, ’bütün kararların tüm parti üyeleriyle birlikte alındığı’, ’işçi sınıfının değil, halkın partisi’ şeklinde ortaya atılan görüşler, kişileri bağlayan yazılar temelinde parti basınında yazılmaya başlandı.

Hiçbir yoldaşın yanlış görüşleri savunsa da parti basınında yazmasına karşı değilim. Yeter ki, bu görüşlerle savaşılan karşı yazılara da aynı hak tanınsın. Bizim partimizde ideolojik yönlendirmede şimdi garip bir durum var. Üç-beş yoldaş istediklerini yazıyorlar, karşı görüşlere gerekli platform yaratmadıkları gibi, kendi görüşlerini tüm partiyi bağlayan görüşler olarak sunma görüntüsü içine giriyorlar. Hangi görüşler partiyi bağlar, hangisi bağlamaz, belli değil. Böylece sıradan bir parti üyesi, bu görüşlerle belli bir yöne kanalize edilmiş oluyor. Zaten merkezden üç-beş yoldaşın yazdıklarını değerlendirecek, yanlış-doğruyu ayıracak örgütsel bir mekanizma yoktur.

Şüphesiz ki bu durumun eskiye dayanan yanlış kökleri vardır. Şimdiye kadar bizde şöyle bir anlayış oldu: İdeolojik işlerde bir grup yoldaş çalışır, örgütlenmede bulunan MK üyeleri sadece örgütsel işlerle ilgilenir, ideolojik işler başkalarının işleridir.

(...)

Önce şunu açığa çıkarmak gerekiyor: MK üyeleri ’esnek, gevşek, sınıf partisi olmaktan uzaklaşmış’ parti fikri üzerine ne diyorlar? Parti basınında çıkan bu görüşlere kişisel görüşler demek yeterli değildir. Parti yönetimi nasıl bir parti anlayışını savunduğunu açık olarak ortaya koymalıdır, bu görüşleri onaylayıp onaylamadığı parti üyesinin kafasında bir netliğe ulaşmalıdır.

(...)

Sınıf partisi fikrinden vazgeçmek gerekmiyor. Genişlik adına, komünist partisinin sınırları silikleştirilemez, üyelik normları sulandırılmaz.

(...)

Sonucu şöyle bağlamak istiyorum: Biz devrim yapmaya aday -ona uygun örgütlenmiş- bir komünist partisi mi istiyoruz? Yoksa, burjuva demokrasisine eklemlenmiş, düzenin denge unsuru olan, kapitalizmin demokratik istikrarını devrimden daha çok düşünen, seçimlere umudunu bağlamış, bu nedenle de olabildiğince yığınsal, kapıları kendisine komünist diyen her unsura açık, gevşek normlu bir parti mi istiyoruz?

Partinin önünde bu soruyu tüm ayrıntısına kadar tartışmak isteyen kadrolar bir yanıt bekliyor. Bugün belirtileri açığa çıkmış yanlış bir parti anlayışına karşı açık bir savaşıma girişmeyi, her

komünistin acil görevi olarak görüyorum. Gelecekte sınıf perspektifinden kopmuş partinin üyesi olmak istemeyen her yoldaşın da aynı sorumlulukla davranacağına inanmak istiyorum.” (M.Turan, *Komünist Partisi Anlayışı Üzerine*, *Yeni Yol*, Sayı 27, Nisan 1989, s.11)

16) TBKP (ya da bu partinin ana parçası olan TKP) süreç içinde likidasyonunu (dağılmasını) tamamlayacak, tarih sahnesinden çekilecektir. Geriye ise anılarıyla baş başa kalan eski TKP’li üyeler bırakacaktır. Aşağıda okuyacağınız özetlenmiş yazı, bu olumsuz gelişimi daha önceden görüp partiyi uyarayan bir yazıdır. TBKP’nin dağılma sürecine girdiğini, Eylül 1989 yılında *Yeni Yol* dergisinde şöyle belirtmişim:

LİKİDASYONUN HANGİ BİÇİMİNİ TERCİH EDİYORUZ?

”Genellikle söylenmek istenen ana düşünce yazının sonunda söylenir. Bu geleneği bozarak söylemek istediğim temel fikri en başta söylemek istiyorum: TBKP, başlangıç noktası öncelere uzanan bir **otolikidasyon süreci yaşıyor**.

(...)

Bir yıldan beri parti yönetiminin kararsız, otoriteden yoksun tutumuna bakmak yeterlidir. Parti kadroları bu süreç boyunca ideolojik, örgütsel likidasyonun etkisi altında demoralize olmaya başlamıştır. Tüm yaşamını partiye adanmış, şimdiye kadar her şeyi ile özveride bulunmuş kadroların önemli bölümü bu politika ve yönetim sayesinde kenara çekilmiştir. Bu likidasyon sürecinin ‘başarıdır’.

İki sekreter yoldaş ülkeye dönerken, partinin geleceğinin güvence altına alındığı parti yönetimi tarafından söylenmişti. Hassas bir nokta olduğu için de parti üyeleri bunun üstünde konuşmadılar. Ancak daha sonradan ard arda MK’nın aldığı kimi kararlarla görülüyor ki, bu boş bir sözmüş. Bilen yoldaşlar biliyor, bugün artık partinin gelecekteki güvencesi bir iki yönetici yoldaşın Avrupa’da kalmasına indirgenmiştir.

Parti yönetimi, örgütsel likidasyonu yavaş yavaş ve burjuvaziye de bu tutumunu gösterip onu ikna edercesine tamamlamaya çalışıyor. Sanılıyor ki böyle yapmakla legal çalışma hakkı burjuvazi tarafından daha kolay tanınacak. Evet burjuvazinin bir komünist partisine ihtiyacı var. Ama nasıl bir komünist partisine? Demokrasinin süs çiçeği olan, Leninizmi inkâr eden, ideolojik politik söylem ve buna uygun pratik açısından rejime eklemlenmiş, iktidar düşüncesini kafdağının arkasına atmış, bir anlamıyla uslu bir komünist partisine gereksinim duyuyor burjuvazi.

(...)

Parti yönetimi, likidasyonu ağır bir tempoyla sürdürürken, Reşat Doğan gibi yoldaşlar bugün sürmekte olan likidasyon sürecinin kararlarla çabuklaştırılmasını istiyorlar.

(...)

Likidasyon, likidasyondur. İster bunu yavaş yavaş yapın, isterseniz resmi bir kararla bunu yapın aynı kapıya çıkıyor.

(...)

Partinin içinde bulunduğu ideolojik-örgütsel-psikolojik likidasyon sürecini gören komünistler açısından, likidasyonun biçimi önemli olmamalıdır. Önerilen veya gerçekleştirilen likidasyonun her iki biçimi de aynı ideolojik-politik söylemden yola çıktığı için, bu temele karşı olmak gerekiyor.” (M.Turan, *Likidasyonun Hangi Biçimini Tercih Ediyoruz?*, *Yeni Yol*, Eylül 1989, s.14,15)

17) Benim de içinde olduğum 8 yoldaşın imzaladığı ”TBKP Merkez Komitesi’ne Açık Sesleniş” isimli yazı parti basınında yayınlanmadığından dolayı, Şubat 1990’da *10 Eylül*

dergisinde yayınlandı. Söz konusu yazısı TBKP'nin teorik hattını ve örgütsel hattını eleştirmek üzere iki bölümden oluşuyordu. Birinci bölüm TBKP'nin gittiği ideolojik yolu, TBKP programını eleştiriyordu. Bu bölümün kısa bir özetini aktarmam gerekiyor:

TBKP MERKEZ KOMİTESİNE AÇIK SESLENİŞ

”Tersi söylense de biliniyor ki TKP ve TİP’in birliğinden oluşan TBKP ilkesiz bir birlik anlayışı sonucu oluşmuştur. Uzun süren üstten yapılan pazarlıklarla yönetim yarı yarıya paylaşılırken, bir partinin temeli olan program taslağında anlaşma böyle bir ‘mücadeleyi’ gerekli kılmadan çok kısa sürede kabul edildi. Parti tabanına bu birlik sunulurken de ‘Marksizm-Leninizm temelinde, önce ideolojik-politik konularda uzun bir tartışmadan geçerek anlaşmaya varıldığı’ söylendi. İki partinin tabanı da önlerine bir taslak program çıkıncaya kadar nelerin tartışıldığını, kimin neyi kabul ettiğini bilemeden, ideolojik-politik her konuda anlaşıldığını öğrendiler. Taslak program da bu anlaşmayı somutluyordu.

Artık parti üyelerine düşen görev bu taslağı ‘özümseme temelinde’ tartışmaktı. Yoksa birliğe zarar gelirdi. Zaten bu program taslağı ünlü bilim adamlarının ‘denetiminden’ geçmişti. İçinde büyük yanlışlar olamazdı. Özellikle yönetim düzeyindeki insanlara düşen görev bu taslağı savunmaktı. TBKP program taslağı yayınlandığında parti üyelerine verilen hava böyleydi.

Parti örgütlerinin çoğunluğu bu ‘psikolojik etkilemenin’ etkisi altında tartışmaya başladı. Bu ‘psikolojik etkilenmeyi’ aşıp programı toplantılarda açıkça eleştirenler için de şöyle bir çözüm yolu bulundu: Üyeler eleştirilerini saklı tutarak, parti program taslağının ‘doğrultusunu’ onaylayacaklardı. Doğrultunun ne olduğunun yorumu da insanlara bırakılıyordu. Zaten kongreden sonra da program tartışmasının devam edeceğine dair politik büronun kararı vardı.

Şu noktayı bugün artık kendi adımıza net olarak görüyoruz: Program taslağına çok boyutlu eleştiri getirenlerin, bu eleştirileri saklı tutarak herkesin kendine göre anladığı ‘doğrultuyu’ onaylaması partinin yarattığı bir çelişkiydi. Bu çelişkiye ortak olmak doğru değildi. Partinin verdiği güvencelere (program tartışmasının kongreden sonra da süreceği gibi) bel bağlamak yanlışti. (Biliniyor ki parti bu kararını, kongreden sonra pratikte ortadan kaldırdı.)

Devam edelim, eleştirilerini saklı tutanların bir kısmı, bu tutumlarını sürdürdüler, TBKP’nin politikasının gittiği sağ yön belirginleştikçe, haklı olduklarını daha iyi anladılar. Bir kısmı ise saklı tuttukları eleştirileri sakladıkları yeri unuttular, taslağın hemen hemen aynısı olan programın ‘devrimci’ olduğunu anladılar, onu savunmaya başladılar. Partinin geneli, eleştirilerini saklayabilecek durumda bile olamadı. Parti, program ve politikada yavaş yavaş reformcu bir çizgiye oturmasına rağmen, TKP için konuşursak onun tabanının önemli ağırlığı 5. Kongre çizgisini savunduğu gibi kısa bir zaman içinde bu yeni çizgiyi de aynı ‘parti ruhuyla’ savunmaya girişti. Partilerin tarihini incelemeye meraklı bilim adamları insan beyninde bu kadar çabuk bilinç sıçramasının nasıl yapıldığını merakla araştırmalıdır.

Bugün geline yer, parti basınında yazılanlar ve program birlikte ele alındığında, TBKP devrimci çizginin dışında, reformcu zemine oturuyor. Bu zemin hızla daha sağa kayıyor. Bu reformcu anlayışın en temel programatik ve politik örneklerini (hepsini değil) sıralayalım.

- TBKP, işçi sınıfının iktidarı için savaşımını ‘bilinmeyen bir zamana’ erteleyip, işçi sınıfının bugünkü savaşımını reformlarla daraltıyor. Komünist Partisi’nin zorunlu olarak yürütmesi gereken demokrasi için savaşımı, burjuva demokrasisi amacıyla sınırlıyor. Doğal olarak,

demokrasi için savaşımı yanlış anladığından, bu savaşımı iktidar için savaşımdan koparmış oluyor.

TBKP, reformları, devrim için savaşımın yan ürünleri olarak göremediğinden iktidarı gerçekdışı, reformları gerçekçi görüyor. Böylece işçi sınıfının bilincini bulandırıyor. TBKP, burjuvazinin 'iktidardaki konumlarını geriletmeyi' (*TBKP Programı*, s.36) bugünün temel amacı sayıyor.

TBKP, 'reformların yerine getirilmesi için, öne konan politik amaç, egemen burjuvazinin (büyük ve tekelci burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin) siyasal iktidarına son vermek değildir,' (*TBKP 1. Kongre Belgeleri*, s.71) diyerek devrimci çizgiden uzaklaşıyor. Gerçekte, iktidar için savaşımdan radikal reformlara bile ulaşamayacağını anlayamıyor.

- İktidar için yapılan savaşım, burjuvazinin erkten düşürülmesi için yapılan savaşımdır. TBKP, iktidar sorununun üzerinden bugün atladığı için burjuvaziyle kavga yerine, uzlaşmayı tercih ediyor. İsteddiği reformlara, burjuvaziyle yapacağı 'ulusal uzlaşma' (*TBKP Programı*, s.45) ile varabileceğini düşünüyor. Reformları gerçekleştirecek hükümetin 'geniş sanayici ve işadamları çevrelerinin desteğini alacak bir hükümet' (*TBKP Programı*, s.37) olduğunu söylemesi, bu anlayışı açık kılıyor. TBKP'nin istediği reformları 'geniş sanayici ve işadamları çevreleri de' destekleyip, istiyorsa, o zaman istemeyen kim, sorusu doğuyor.
- TBKP, sosyalizme, reformları üst üste koyarak ulaşabileceğini düşünüyor. TBKP için 'devrim' reformların toplamı oluyor. Bu anlayışa uygun olarak burjuva demokrasisini 'ulusal mutabakat' ile kazanıp, onu adım adım genişleterek sosyalizme varmayı tasarlıyor. TBKP'ye göre sosyalizme başka yoldan gidilemiyor. 'Demokrasinin sınırları genişlediği ölçüde sosyalizme giden yol açılmış olacaktır,' (*TBKP Programı*, s.47) denmesi bu yanlış anlayışa bağlıdır. Sosyalizme gitmek istiyorsan 'burjuva demokrasisinin sınırlarını genişletmekle' uğraşacaksın. Sosyal demokratların en az yarım yüzyıldır bununla zaten uğraştıkları, sosyalizme gitmek değil, kapitalizmi koruma sonucuna vardıkları unutuluyor.
- TBKP bugünkü aşamada 'kapitalizmin sınırlarını aşmayan ve burjuvazinin egemenliğine son vermeyen ekonomik, sosyal, kültürel ve politik hedeflere ulaşmak için mücadele edeceğini' (*TBKP 1. Kongre Belgeleri*, s.71) belirttiği için, yapılacak iş, egemen burjuvaziye 'emeğin korunması politikasına geçişi zorlamak' (*TBKP 1. Kongre Belgeleri*, s.72) oluyor. Emeği koruyabilecek bir egemen burjuvazi düşü görmenin ilk sonucu da, istikrarlı bir kapitalizm yaratmak için çalışmak oluyor. Kapitalizmin istikrarının bozulmaması için burjuvazi 'sopa taktiğinden', 'havuç taktiğine' geçmeli, işçi sınıfı da sömürüyü ortadan kaldırmayı şimdilik unutup 'barışçı koşullarda' sömürülmeyi kabul etmelidir.

Bu politika açısından kapitalizmin demokratik istikrarını devrimci tarzda kim bozmak isterse artık sadece burjuvazinin şiddetine hedef olmayı değil, TBKP'nin eleştirilerine de hedef olmayı göze almalıdır. Hiç şüphemiz yok ki böyle bir politikaya sahip olanlar, sözde de olsa öngördükleri gelecekteki 'sosyalizm' için savaşımında devrimci bir rol oynayamazlar. Çünkü gelecek ancak bugünden, bugünkü iktidar savaşımı içinde hazırlanabilir." (M.Turan, Suphi Ormanlı, Naim Atar, Erol Alkan, Şeref Sadık, Ayşe Bahar, Halil Danışman, Eren Yılmaz, *TBKP Merkez Komitesine Açık Sesleniş*, 10 Eylül, Sayı 6, Şubat 1990, s.25-27)

18) Likidasyondan geriye anılarıyla yaşayan TKP üyeleri kalmadı sadece. Bir de anti-Marksist görüşler, komünizm pişmanlıkları kaldı. "İnsani bir dünya için ölmeye değmez," diyenler kaldı. Köşesinde oturmak zorunda kalan TKP üyelerine söylenecek söz yok. Onlar TBKP

likidasyonunun nesnel sonuçları. Kendi geçmişine saygılı eski TKP üyeleri komünist hareket için yaptıkları fedakârlıklardan, verdikleri emeklerden dolayı minneti hak eder. Ama "Yeni Düşünceler" adına hâlâ anti-Marksist görüşleri savunanlar, pişmanlıklar saygıyı hak etmezler. Gerçi sermaye cephesi onları onurlandırır. TKP açısından ise bu durum kadro politikasının yanlışlığını gösterir. Bu kadar kolay at değiştiren yönetici kadrolar hangi kadro politikasının ürünüdür? Onlardan örnekler seçilebilir ve TKP Genel Sekreterliği yapmış Haydar Kutlu'dan (Nabi Yağcı'dan) bahsedilebilir.

BİR ÖRNEK

Nabi Yağcı, 9 Kasım 1990'da, Neşe Düzel ve Ahmet Altan'ın konuğu olarak Star-1 Televizyon'unda programa katılır, soruları yanıtlar. Bazı sorular ve yanıtlar şöyle:

"Soru: Serbest piyasayı destekliyor musunuz?

Yanıt: Evet. Sovyetler Birliği'nde yaşanan bunalımın gerisinde devlet sosyalizminin yattığı düşüncesindeyseniz gayet tabii *özelleştirmenin de, serbest piyasanın da yanında olmak çok mantıklı bir sonuç.*

Soru: Komünizm ve serbest piyasa yıllarca birbirinin zıddı oldu. Şimdi ikisini yan yana söylemek çok enteresan. Lütfen tarihi bir belge olsun. 'Ben bir komünistim ve serbest piyasa ekonomisini destekliyorum,' der misiniz?

Yanıt: Derim.

(...)

Soru: Türkiye'de siyasi partiler içinde size en yakın düşünen parti hangisi?

Yanıt: *Serbest piyasa uygulaması açısından bize en yakın parti ANAP.*" (Nabi Yağcı, Star-1 Televizyonu'nda yapılan söyleşi, 9 Kasım 1990, aktaran Naciye Babalık, *TKP'nin Sönümlenmesi*, s.351-352)

Nabi Yağcı'nın verdiği yanıtların Marksizmle ilgisinin olmadığı açık. Ancak insan yine de düşünüyor: Bu görüşleri savunan insan nasıl komünist olmuş, nasıl TKP'nin başına geçmiş, nasıl sermayenin ideolojisine böylesine kendisini yapıştıramış? Kadro politikasının doğruluğunun veya yanlışlığının denektaşı ilk önce yönetici kadroların seçimidir. Partinin beyni çürükse, diğer organlar da çürür.

* * *

Nabi Yağcı'nın bugün geldiği yer de önemli. Renkli basınımız ona "Son Komünist" adını veriyor. Tabii ki gerçekte Nabi Yağcı'nın komünizmle ilişkisi yok. Onu kullanarak "özgür dünyanın savaşçıları" aşılamış oluyorlar böylece.

10 Ekim 2005 tarihli *Referans Gazetesi* TKP'nin son Genel Sekreteri Nabi Yağcı ile bir söyleşi yapmış. Söyleşiyi okuduğunuzda onun geldiği noktayı hemen görüyorsunuz. Söyleşide Nabi Yağcı, bugün iktidarda olan Ak Parti'yi savunuyor (ANAP savunuculuğundan AKP savunuculuğuna geçmek ilerlemek mi, gerilemek mi bilmiyorum). Nabi Yağcı'ya göre: AKP düzen partisi değilmiş; AKP samimi bir partiymiş, demokratik bir söylemi varmış.

Yine Nabi Yağcı'ya göre, Türkiye solu dayak yemezse kendini sol olarak hissetmiyormuş (demek ki solcular dayak yemekten hoşlanan mazoşistler). Marksistler "küreselleşmeyi" savunmalıymış ("küreselleşme" liberalizmin söylemi olduğuna göre, solcular liberalizmi savunmalı demek istiyor; kendisinin yaptığı gibi). Yağcı önce vatandaşmış, sonra solcuymuş (yani liberal solcu!) Vatandaş olarak Türkiye devletini savunuyormuş. Solun, "kahrolsun patronlar," diye yola çıkması yanlışmış. Ayrıca liberalizmin özelleştirme politikasını savunmak gerekiyormuş. Her şeyden önemlisi artık düşünce yoluyla dünyayı değiştirmek mümkünmüş. (Yani eyleme gerek yok! Marks'ın, Feuerbach'ı tam da bu noktada eleştirdiğini hatırlayabiliriz.) Bugünkü toplumun değiştirici gücü bütün sınıflarmış. (Böylece emekçi-patron ayırımın ortadan kalkmış olduğunu öğreniyoruz. Sömürücüler ve sömürenler elbirliğiyle "küresel" mutlu dünyayı kurabilirlermiş.) Nabi Yağcı, Türkiye devletinin geleceği konusunda iyimsermiş. Ülkede ekonomik ve demokratik bir istikrar varmış. Türkiye ilk kez tarihin trenini yakalamış (tabii ki bunları yapan AKP ve Nabi Yağcı da vatandaş olarak AKP'nin savunucusu).

Egemenlerin renkli medyası aralarına katılan "Son Komünist"i hemen kucaklarına almakta hiç gecikmediler. Ne de olsa aynı sınıfı, aynı dünya görüşünü savunan "kardeşler" onlar. Ne de olsa aynı geçim kapısına ellerini açıyorlar. Bize göre ise, "Her Şeyini Tüketmiş Komünist" çok önceleri komünistliğini bırakarak hak ettiği yere kavuşmuştur. Ama tarihsel utanç belgesi olarak kalsın diye, Nabi Yağcı'nın 10 Ekim 2005 tarihinde *Referans Gazetesi*'nde çıkan görüşlerinden bir derleme yapıp tarihin arşivine koymak gerekiyor:

"- Ak Parti'yi şans olarak gördüğünüzü yazmıştınız. Sizin gibi sol kökenli bir insanın, muhafazakâr bir partiye destek vermesi çevrenizdekileri şaşırtmadı mı?

Benim AK Parti'ye, Avrupa Birliği ve gelişim sürecine destek vermemin etkisi şöyle seyretti kendi çevremde. Önce bir şaşkınlık oluştu. Ne oluyor, niye AKP deyip duruyor bu adam? Fakat şimdilerde tersine döndü gördüğüm.

- Siz samimi buluyor musunuz AKP'yi?

*Kesinlikle samimi buluyorum. Bir vatandaş olarak bakıyorum ve ikircimsiz destek veriyorum. Vatandaş sözcüğünü bilerek seçtim. Vatandaşlıkta sağ sol, dinli dinsiz ayrımı yok. Yatay bölen bir kimlikten söz ediyorum. (...) Karşı çıkanlara soruyorum: *Ekonomide durum dünden daha mı iyi daha mı kötü?* Hiç kimse daha kötü diyemiyor. Peki yaptıkları neye karşı çıkıyorsunuz diyorum. "Neye karşısınız" sorusuna cevap yok. O zaman ben bir vatandaş olarak diyorum ki, *yapılan işler hepimizin çıkarına olan şeylerdir* ve bunun desteklenmesi lazım.*

- AKP nasıl bir parti?

AKP bugün düzeni mi koruyor, yoksa düzene mi karşı? Bunu AKP'nin söylemine bakmadan da görebiliriz. Düne kadar düzeni savunanlar bugün AKP'ye karşıysa, o zaman *AKP düzen partisi değil*. (...)

- Marks küreselleşmeyi mi anlatıyordu?

Marks, üretici güçleri kim geliştiriyor, kim köstek oluyor diye baktı. Tarihe de yaklaşımı böyle, üretici güçlerin gelişimi doğrultusunda. Böyle baktığımızda açık ki, bugün kapitalizmin küreselleşme sürecine gelmesiyle üretim güçleri büyük bir sıçrama gösterdi. *Yani bugün Marksizm üzerine konuşup da antiküresel olmayı hiç anlamıyorum*. (...)

- **Belki stratejilerini değiştirmeliler?**

(...) *Biz vatandaş olmadan önce sol olduk bizim ülkemizde. Çünkü ikisi ayrı şeyler.*

- **Nasıl bir fark bu?**

(...) *Önce vatandaş olarak ortak çıkarları savunmak, ondan sonra da onun daha üstü olan bir sol amaç ve hedef koymak gerekliydi. Vatandaş olarak ortak çıkar; Türkiye’de üretici güçlerin gelişmesi, üretimin gelişmesi, zenginleşmekse, bunu savunduğumuz zaman, örneğin basitleştirilmiş biçimde şunu söylemeliyiz: Daha çok fabrika kurulsun. Ama sol “kahrolsun patronlar” diye yola çıkıyor. Nasıl olacak şimdi bu? O anda vatandaş olmaktan çıkıyorsunuz siz. (...)*

- **Sol hareketlerin küreselleşmeye bakışlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Orada da ucuza kaçılıyor. Antiküresel hareketlere bakıyorlar ve burada sol için ekmek var diye düşünüyorlar, böylece de kolayca antiküresel sloganlar çıkıyor. Küreselleşme karşıtları her şeyi bırakıp bir köyde yaşamayı seçseler anlarım. Ben de Foça’da bir bakıma köyde gibiyim. Bu durum benim iletişimimi hiçbir biçimde kısıtlamıyor. İnternet sayesinde herkesle, dünyayla haberleşiyorum.

- **Üretim biçimi değişiyor diyorsunuz...**

- Evet, üretim tarzının değiştiğini görmek gerekli. Dünden farklı olarak, artık bilgi diye alınıp satılan bir meta var. (...) Fakat bu öyle bir şey ki, *sahibi de yok*, hiç kimse el koyamıyor buna. Sol olarak, bu size müthiş imkân veriyor demektir. Neye imkân veriyor? *Düşünce yoluyla, fikir yoluyla dünyayı değiştirme imkânını. Dün böyle bir imkân yoktu.*

- **Bugünün değiştirici gücü hangi sınıf?**

Ben diyorum ki, bütün sınıflar. Tek bir sınıf tarif edemezsiniz. Kim değişimi istiyorsa, onlar değiştirici güçtür. Türkiye’ye dönersek... Bugün AKP değişim istiyor. Evet, değiştirici güçtür işte. (...)

- **Hem özelleştirmenin kendisi hem de yabancı yatırıma karşı bir tartışma var. Sizin özelleştirme uygulamalarına bakışınız nasıl?**

Dünya ölçeğindeki ekonomik gelişmelere bakarsak, özelleştirmeye karşı çıkmanın çok mantıklı bir uzantısı yok. (...)

- **Türkiye’nin geleceğini nasıl görüyorsunuz?**

Çok iyimser bakıyorum. Solda hep kötümser bakış hakimdir ama bende bu hiç olmadı. Kötümser baksaydık Türkiye’ye dönüş kararı asla alınmazdı. Aynı iyimserlikle bakıyorum ben Türkiye’ye. O tarihlere göre Türkiye bugün önemli yerlere geldi. Ekonomik ve demokratik bir istikrar var.” (Nabi Yağcı, Referans Gazetesi, 10 Ekim 2005)

* * *

Ağustos 2008 tarihinde *İşçi Mücadelesi* dergisinde özeti yayınlanan yazımın geniş biçimini buraya alıyorum.

SAHTE KİMLİK

Nabi Yağcı “eski Türkiye Komünist Partisi’nin Genel Sekreteri” olarak kendini medyaya sunmaya devam ediyor. TKP’yi dağıtma sürecine aktif katılmış bir insanın hâlâ TKP adının yüceliğine sığınması davranış psikolojisini inceleyen biliminsanları açısından ilginç olmalı. Niçin böyle davranıyor Nabi Yağcı? Çünkü TKP ismini kullanmadan o hiçbir şey! Bir zamanlar eline geçirdiği kariyer onun varolmasını sağlıyor. Nabi Yağcı’nın “komünist”, “Marksist” etiketini konuşmalarının arasına sıkıştırması da aynı amaçla bağlantılıdır. Bu etiketi sözde kullanmazsa sola yaptığı liberal çağrılarının etki gücü düşecek çünkü. Kaleyi içten ele geçirmek istiyor Nabi yağcı ve onun akıl hocaları.

Taraf gazetesinden Neşe Düzel yine “eski TKP Genel Sekreteri” Nabi yağcıyla bir röportaj yapmış. Bu röportaj *Taraf* gazetesinin 30.06.2008 ve 01.07.2008 tarihli sayılarında yayınlanmış. Şimdi burada Nabi Yağcı’nın söylediklerine bakalım:

Neşe Düzel: “Sol, geçen yüzyılda bir sınıf savaşının tarafıydı. Şimdi neyin tarafı?”

Nabi Yağcı: Bugün solun hem kuramsal olarak hem de pratik olarak sıkıntısı, tam da bu noktada işte. Sol, neyin tarafı olduğu sorusuna cevap bulamıyor. Oysa eskiden durum açıktı. İşçi sınıfın önderliğinde bir devrim tasarlanıyordu. *Günümüzde ise işçi sınıfının böyle bir önderlik rolü yok artık.*”

Nabi Yağcı siyasi denizin durgunluğuna bakarak konuşuyor. Her gericilik döneminde ileri sürülen bu görüş hiçbir yenilik taşımıyor.

Marksizmin görüşü bugün de değişmedi. İşçi sınıfının önderliği niyete bağlı değil, nesnel durumuna bağlı. Nabi Yağcı benzerleri 15 – 16 Haziran gibi işçi fırtınası görmeden tarihin çöplüklerinden alınmış görüşlerinden vazgeçmezler. Andre Gorz daha 1980 yılında *Elveda Proleterya* dememiş miydi? Nabi Yağcı Andre Gorz gibilerin kopyasının kopyasıdır.

* * *

Toplumu değiştirecek önderlik işçi sınıfında değilse, kimde? Marx, “işçi sınıfı öncüdür,” derken yanıldı mı? Marx’ı “aşan” (diğer cepheye geçen) Nabi Yağcı, Neşe Düzel’e diyor ki:

“Ancak bir noktada Marx yanıldı. Proleterya ve burjuvaziden oluşan iki kutuplu dünya oluşacak diye beklenirken, orta sınıf büyüdü. *Bugün dünyayı değiştirecek olan işte bu orta sınıftır, küçük üreticiler ve girişimcilerdir.*”

Demek ki, kendini büyük “Marksist” sanan Nabi Yağcı’ya göre orta sınıf (küçük üreticiler, girişimciler) artık öncülerimiz. Onların peşinden gitmemiz gerekiyor. “Girişimci” sözcüğünün altını çizmemiz gerekiyor. Girişimci olmayan kapitalist var mı?

2400 yıl önce Aristoteles “orta sınıfın” yönetimini savunmuştu. Tarih böyle bir iktidar biçimi görmedi. Şimdi Nabi Yağcı burjuvaziye doğru ilerleyeceğim diye antikçağ dönemine gidiyor. İnsan tarihi bilmezse yolunu şaşırabilir; bunu da Nabi Yağcı için olağan saymak gerekiyor.

* * *

“Orta sınıf” önderimiz ise ne yapmalı? Şüphesiz ki, orta sınıfın büyümesini desteklemeli! Nabi Yağcı kapitalizmin gelişmesini savunmamızı, kapitalist piyasaya eklenmemizi istiyor. Niçin? Çünkü ona göre solun devrimci enerjisinin kaynağı kapitalizm! Nabi Yağcı röportajda şöyle diyor:

“Sol kapitalizmin önünün kesilmesinden değil, aksine *kapitalizmin bir ülkede hızla gelişmesinden yanadır.*”

“*Çünkü üretim güçlerini kim geliştiriyorsa, sol onun yanında olmalıdır.* Piyasaya dayalı dışa açık ekonomi ise üretim güçlerini geliştirir.”

“Çünkü solun devrimci enerjisi kapitalizmden gelir. Kapitalizmin üretici güçleri geliştiren o müthiş enerjisini görüp, ondan beslenen bir solun ancak değiştirici enerjisi olur.”

Evet, Nabi Yağcı haklı(!) Solun enerjisi kapitalizmin insanlık dışı yanını görüp daha çok savaştan gelir. Bir kelimedenden bir şey olmaz(!) Nabi Yağcı kapitalizmi DESTEKLEMİYİ savunuyor. Marksistler ise YIKMAYI!

Marx, *Komünist Manifesto*’da gösterdi ki, “orta sınıf” dağılan bir tabakadır; ya burjuva saflarına, ya proleter saflara akar. Aslında “orta sınıfları” yok eden tekellerdir. Nabi Yağcı “kapitalizmi destekleyelim,” derken tekelleri savunmuş oluyor. Ama öncü gördüğü “orta sınıfa” ihanet ederek...

Gerçi bu çok önemli sayılmaz Sayın Nabi Yağcı için. Kapitalizme karşı işçi sınıfına döneceğinin yapıldığı yerde, “orta sınıfa” yapılan döneceklilik ihanet sayılmaz.

* * *

Sayın “Eski TKP Genel Sekreteri” Nabi Yağcı bugün devrim, Rönesans yaşadığımızı düşünüyor. Ezilen bir ulus halkına burjuva demokratik hakları çok gören, gencecik insanların kanının akmasını destekleyen bir düzende devrim yaşadığımızı savunuyor. Yine bir kelimedenden bir şey olmaz(!) O devrim derken karşı-devrimin, yobazlığın savunusunu dile getirmiş oluyor. Şöyle diyor Neşe Düzgel’e Nabi Yağcı:

“Türkiye şu anda bir Rönesans, bir devrim yaşıyor.”

“Bugün Türkiye’de müthiş sevindirici bir gelişme var. Şimdi biz Rönesans’ı yaşıyoruz. Şu anda tarihi bir sürecin içindeyiz, fakat farkında değiliz.”

“Türkiye bugün gecikmiş Rönesans’ı yaşıyor. Medyaya bakın... Geçmişte hiç olmadığı kadar farklı düşünceler, yepyeni analizler akıyor medyaya. Akademisyenler gazetelere neredeyse günlük yazar oldular.”

“Türkiye artık kendi düşüncelerini kendisi üretiyor. Sosyal sorunlarını aydınlatmak için kullandığı toplum bilimini, sosyolojiyi Türkiye artık kendisi yaratıyor.”

Nabi Yağcı’nın “devrim – Rönesans” yaşadığımızı gösterdiği kanıt kendisinin de içinde olduğu tekellerin medyası. Yani boyalı basın. Halkın gündemini tekellerin çıkarına göre belirleyen, burjuva ideolojisini yayan, egemen ideolojinin güvencesi olan medya!

Nabi Yağcı kendisi ve benzerleri medyada yazabildiği için Rönesans yaşıyor Türkiye(!) Nabi Yağcı kapitalizmi savunabildiği için yazabildiğini unutuyor. İşçi sınıfının çıkarlarını değil, burjuvazinin (haydi haksızlık yapmayalım, Anadolu burjuvazisinin) çıkarlarını dile getirdiği için kapının kendisine açıldığını unutuyor. “Orta sınıfları” savunuyorum derken tekelleri burjuvazinin bir kesiminin sözcülüğünü yaptığını unutuyor. Sadece Nabi Yağcı değil, onun benzeri Akademisyenler de aynı unutkanlığı paylaşıyor.

Türkiye medyası düşüncelerini kendisi üretmiyor, emperyalist ülkelerden (Avrupa Birliği’nden, ABD’den) ithal ediyor. İnsanın akli Nabi Yağcı gibi kör olursa, gözleri de kör oluyor.

* * *

Türkiye’de Nabi Yağcı’ya göre süren devrimi –Rönesans’ı kim yapıyor?

Tabii ki “demokrat” AKP! Şu 1 Mayıs’ı işçi sınıfına zehir eden, onu ayaktakımı olmakla suçlayan AKP! Kürt halkının kanını akıtan AKP! ABD’nin, IMF’nin kuklası AKP! Demokrasiyi ağzında, balyozu elinde taşıyan AKP!

Nabi Bey diyor ki:

“Bakın... Bugün kavgaın önünde sol yok. Kavganın önünde beğenelim beğenmeyelim AKP var.”

“Türkiye ekonomisi ciddi bir yapısal değişim içine girdi ve AKP de bu değişimin iktidarı oldu. AKP, Türkiye’nin Rönesans’ını ajite etti.”

“Anadolu’daki burjuvalar nesnel anlamda demokratlar. Gelişmek ve önlerinin açılmasını istiyorlar. Avrupa Birliği’ni istiyorlar.”

Sözün bittiği yer olabiliyor. Anadolu burjuvazisinin sözcüsü olan Nabi Bey’e söylenecek söz yok. Yalnız Marksistler olarak Nabi Yağcı’nın çelişkili yolda yolunu bulmasını istiyoruz. Ona yardım etmek gerekiyor. Ne de olsa eski solcu!

Nabi Yağcı, “orta sınıfı” (aslında orta zümre demek gerek; çünkü bunlar tam sınıf özelliği taşımazlar; kapitalizm içinde sınıflar arası geçiş kuşağını oluşturlar) savunmakla yanlış yapıyor.

Nabi Yağcı’nın teorisinde “üretici güçleri geliştiren kapitalizmi savunmak” var. Üretici güçleri geliştiren asıl güç sanayi burjuvazisidir. Nabi Yağcı’nın onları savunması gerek. Niçin ufağa takılıyor, büyük varken? Ayrıca orta zümreler tarihsel olarak muhafazakâr ve gericidir. İşçi sınıfının saflarına istemeyerek düşme ihtimali olmasa tamamen gericidir. Nabi Yağcı belki “bir Marksist” olarak unutmuş olabilir. Marx’ın *Komünist Manifesto*’daki sözlerini hatırlatalım:

“Orta zümreler, küçük sanayici, küçük tüccar, zanaatkâr, bütün bunlar orta zümreler olarak varlıklarını sürdürebilmek için burjuvaziye karşı mücadele ederler. Şu halde bunlar devrimci değil, muhafazakârdır. Dahası gericidirler, tarihin tekerini geriye doğru çevirmeye çalışırlar.” (Marx)

Acaba AKP tekелci burjuvazinin bir partisi olmasın?

* * *

Türkiye’deki burjuvaziye savunmanın yetmeyeceğini düşünen sayın Nabi Yağcı uluslararası plana sığıyor. ABD seçimlerinde bilişim sanayisinin temsilcisi olarak gördüğü Obama’yı destekliyor. Obama demokrasiyi geliştirecektmiş(!)

Ayrıca Nabi Yağcı “küresel” kapitalizmi savunarak, onun savaşa ve devlete ihtiyacı olmadığını söylüyor. Bir “Marksist”(!!) olarak diyor ki:

“Eğer mücadeleyi Obama, yani bilişim sanayi kazanırsa, dünyanın önü açılacak. Dünyada değişim demokrasi yönünde olacak. Çünkü küresel kapitalizmin devlete ve savaşa ihtiyacı yoktur.”

TUSİAD başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ şöyle diyor:

“Şahsen gönlüm demokratlardan yana. Obama gibi birinin dünyaya da iyi geleceğini düşünüyorum.” (A.D.Y. Taraf, 6 Eylül 2008)

Demek ki, TUSİAD başkanı ile Nabi Yağcı’nın gözlüğü ortak. Dünyayı aynı pencereden görüyorlar.

Obama kimin temsilcisi? O da AKP gibi “orta sınıfların” mı? Nabi yağcı burada yakayı ele veriyor. Obama da tekелci burjuvazinin bir partisi!

Nabi Yağcı’nın çelişkisi, pratiğini teoriye uydurma zorluğundan geliyor. Türkiye’de tekелci burjuvazinin düzenini savunduğunu söylese rahatlayacak. Herhalde “bir Marksist” olarak bunu kendine yediremiyor. Ama Marksist olmayarak yaptığı bu!

Sonra bir Marksist, kapitalizmin devleti ortadan kaldırmak istediğini, kapitalizmin kategorik olarak devletsiz (ki bu sınıfsız toplum anlamına gelir) yaşayabileceğini düşünebilir mi?

Nabi Yağcı “bir Marksist” olarak bunu düşünerek Marksizmden ne kadar anladığını gösteriyor. Nabi Yağcı “cahilliğin bir kanıt olduğunu” sanıyor. Neşe Düzel’e kendi kimliğini utanmadan açıklıyor:

“Ben bir Marksist olarak sınıfsal analiz yaparak zaten Türkiye’den çok ümitliyim.”

Zaten sorun da bu Nabi Yağcı Bey. Sen bir Marksist değilsin ki!

19) Dirilen ideolojik hayatımın izlerini gösteren, *Devrim Dergisi*’ne Eylül 1991’de yazılmış yazımın bir bölümünü aktarıyorum:

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDEKİ SON DURUM ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

”1985 yılında Gorbaçov eliyle başlatılan 'Perestroyka-Glasnost' sürecinin görünmeyen sonuçlarının artık sosyalist hareketin önemli bir bölümü tarafından görünür duruma geldiğini umut etmek istiyorum.

Uluslararası komünist hareket ana ağırlığıyla Gorbaçov ve yandaşlarının yapmak istediklerini başlangıçta anlayamadı. Sovyet bilim adamları tarafından heyecanla savunulan ”Yeni Düşünce” konseptine ihtiyatla yaklaşanlar bile, Perestroyka'yı desteklediler, onu, sosyalizmin kurtuluş umudu olarak gördüler.

(...)

Sovyetler Birliği Komünist Partisi içinde, Lenin sonrası dönemde zamanla yerleşen kötü bir gelenek var: Parti yöneticileri görüşlerini açıklayarak, diğer görüşlerle tartışarak yönetime gelmiyorlar. İnsan düşünüyor: Seçim neye göre yapılıyor? Açık görüşlerin kavgasından oluşmayan ayrılıkların parti içinde, yığınlar önünde temiz, yürekten kabul edilebilir bir anlamı olabilir mi? **Bu 'gizli' ayrılıklar, yıllarca maddi-manevi çıkarlarla beslenmiş Sovyet bürokrasisinin değişik kesimleri arasındaki kavgayı yansıtıyor.** Bu kavga 'kirli' bir kavga, görüşlerin çatışması temelinde açık olarak yürümüyor.

(...)

Brejnev döneminde Politik Büro'ya girmiş Gorbaçov'un o dönemde sesini çıkarmayıp, yönetime gelince anti-Brejnevci olmasını nasıl yorumlayabiliriz?

(...)

Tüm dünyaya 'daha iyi bir sosyalizm' için yönetime geldiğini duyuran Gorbaçov 'akıllı' bir politikayla işe başladı. Önce 'kendi ekibini' yönetime yerleştirdi. Kendi ekibi diye yazıyorum, ama bu onların homojen bir grup olduğunu anlatmıyor. Gidecekleri politik hedef konusunda bir sorunları yok ama hangi yöntemle, nasıl noktasında ayrılık taşıyorlar. Boris Nikolajevitj Yeltsin, Edvard Sjevardnadze, Aleksandr Yakolev, Gorbaçov, toplumsal mülkiyeti, özel mülkiyetle değiştirmek konusunda anlaşmış durumdalar.

(...)

Farklılık yukarıda söylediğim gibi yöntem ve hızda ortaya çıkıyor. Gorbaçov, toplumu şoke etmeden yavaş yavaş amaçlarına varmak istiyor. Partinin ana ağırlığını peşine takarak, teorik söylem düzeyinde bir 'sosyalizm vitrinini' kullanarak ilerlemek istiyor.

(...)

Ülke içinde ise bir yandan ulusal başkaldırıları, bir yandan parti içinde reformlara karşı oluşan tepki, bir yandan 'hızlı kapitalist yolcuların' baskısı Gorbaçov'u hareket edemez duruma getirdi. Gorbaçov için bu sıkıntı, kapitalizm yönünde ilerlemek istememesinden değil, ilerleyememesinden doğuyordu.

(...)

19 Ağustos girişiminin bilinmeyen, gizli yönlerini anlamayı zamana bırakarak, bu müdahalenin sonuçları üzerine durmayı daha önemli buluyorum. Önce ters yönden bir akıl yürütmede bulunmak istiyorum: Kabul edelim ki bu darbe başarılı oldu. Sovyetler Birliği'nin bugünkü sorunlarını bu türlü 'saray darbesi' yöntemleri ile çözmek mümkün mü? İşçi sınıfının demokratik aktif katılımını içermeyen, yığın hareketine dayanmayan bir 'reorganizasyon' (yeniden örgütlenme) girişiminin 'sosyalist perspektifli' olsa da başarılı olabileceğini düşünmüyorum.

(...)

Tarihsel gelişim içinde affedilmez hatalar yapan Sovyetler Birliği Komünist Parti yöneticileri ve bu hatalara gereken direnişi göstermeyen milyonlarca parti üyesi bugün ne yapıyorlar? Ne yapmalılar? Gerçeği konuşmak zorundayız. Kendimizi kandırarak ilerleyemeyiz. Onlar da ilerleyemez. Gorbaçov-Yeltsin ikilisi Komünist Partisi'ni yasakladıkları dönemde ne yazık ki

gereken tepkiyi 17 milyonluk parti kitlesinden göremediler. Komünistler sokaklara dökülüp kendi partisine sahip çıkmadı.

Bu tutukluğun anlaşılır nedenleri şüphesiz var. Paralize edilmiş (uyuşturulmuş), suçluluk duygusuyla yüklü bir parti yukarıdan aşağıya likide edildi. Parti üyelerinin çoğunluğu ne yapacağını bilemez bir durum yaşadı, yaşıyor. Ancak hiçbir şey birden olmadı. Politika geleceği görebilme ve olanaklı olanı yapabilme becerisi değil mi? Tarih bize bu acı olayla bir kez daha gösterdi ki, yığın hareketi, kendine güven ve haklılık duygusuna, moral üstünlüğe sahip olabilirse yükselebiliyor. Yığınlar devrimci işlevler yaparlar diye bir kural yok. Yeltsin karşı-devrimci bir yığın hareketi örgütleyebildi, onları sokaklara çıkartabildi. Yeltsin'in aktif olarak harekete geçirebildiği 200-300 bin insana karşı, 300 milyona yaklaşık bir ülkede 1 milyonluk aktif parti yığını birçok şey yapabiliirdi.

(...)

1985 yönetim değişikliği politik-karşı devrimin önünü açan başlangıç ise, Yeltsin ekibinin 19 Ağustos girişiminden sonra devletin kilit noktalarını ele geçirmesi bu politik-karşı devrimin sonudur. Karşı-devrimin başlangıcı ile başlamış karşı-sosyal devrim ise devam ediyor.” (M.Turan, *Sovyetler Birliği'ndeki Son Durum Üzerine Düşünceler*, *Devrim*, Sayı 2, Ekim 1991, s.23,24,25,26,27)

20) Size düşünsel hayatımı kurtaran kitabın ayrıntılarını anlatırsam merak etmeyen okuyucuya sıkıntı verebilirim. Bundan dolayı çalışmamın beni ulaştırdığı konsantre (yoğunlaştırılmış) bilgilerle yetinmek istiyorum. Araştırmacı/filozof Bacon'un söylediği gibi bilgi = güçtür. Bu güç olmadan düşünsel hayat ilerleyemez.

TARİHİN ÖĞRETTİKLERİ

- Komünist Enternasyonal (Komintern) kendi içinde katı bir merkezîyetçiliğe sahipti, ancak 1924'deki 5. Kongre'ye kadar içinde farklı görüşler vardı ve tartışıyorlardı. 5. Kongre'den sonra monolitik (tekçi) Komintern yaratıldı. Stalinci anlayış ilk dört kongrenin tartışma geleneğini tamamen yok ederek, diğer partileri SBKP'nin kuklalarına dönüştürdü.

- 1924'te toplanan 5. Kongre sekterliğe dönüş kongresiydi. Sosyal-demokrasi, faşizm cephesinde görülmeye başlandı. Stalin, "sosyal demokrasi faşizmle ikiz kardeşir" görüşünü ortaya attı.

- SBKP'nin 14. Kongresi'nde (1925) Zinovyevçiler, Stalin karşısında yenildiler. Ortaya sağ görüşleriyle Buharin çıktı ve Stalin en başta Troçki olmak üzere diğer muhaliflerine karşı onunla ittifak kurdu. Komintern'e Buharinci sağ politikalar egemen olmaya başladı. Bu sağ politika ilk yenilgisini 1926-1928 "Çin olayı" ile tattı.

- Komintern'in Temmuz 1928'de toplanan 6. Kongresi "sol sekterliğe" yeniden dönüş kongresiydi. Stalin-Buharin ittifakı kopmaya başlamıştı. Stalin yeniden, "sosyal demokrasinin, faşizmin ılımlı kanadı olduğu" görüşünü piyasaya çıkardı. Stalin'in bu yanlış anlayışı ilk meyvesini Almanya'da verdi: Komünistlerle, sosyal demokratlar, 1930'da 6.5 milyon oy alacak olan Hitler'e karşı birleşemediler, hatta Hitler'e karşı olmaktan daha çok birbirlerine düşmanca karşı oldular. Stalin'in politikası işçi sınıfının bölünmesine hizmet etti. 1933'te Hitler iktidara geldikten sonra Stalin politikasını değiştirmek zorunda kaldı. Stalin'in sosyal demokrasi konusundaki yanlış politikasına başlangıçtan itibaren karşı çıkan Troçki oldu. Tarih Troçki'yi bu noktada haklı çıkardı.

- 1935'te Komintern'in 7. Kongresi toplandı. Bu kongre, Stalin'in sol hatalarının günahı olarak sağa dönüş kongresiydi. Bu sefer de sosyal demokratlarla, burjuvaziyle ilkesiz stratejik ittifaklar savunulmaya, burjuva demokrasisi yüceltmeye başlandı. Dünya devrimi anlayışı çok önceden pratikte ortadan kaldırılmıştı, ancak teoride savunuluyordu. Bu kongre ile birlikte "dünya devrimi fikri" kitaplardan, belgelerden silinme sürecine girdi. Çünkü dünya devrimi anlayışı, burjuvaziyle yapılmak istenen ittifakın önünde teorik bir engel oluşturuyordu. Stalin 1936'da açık olarak komünistlerin "dünya devrimi" gibi bir niyetlerinin olmadığını dünyaya ilan etti.

- Bu sağ politikanın sonucu olarak ileri kapitalist ülkelerdeki komünist partiler kendi burjuvalarıyla birlik yaptılar, "halk cepheleeri" kurdular. Örneğin Fransa'da Leon Blum hükümetinin grevleri engellemelerine en büyük destek Thorez'in Fransa Komünist Partisi'nden geldi. İspanya'da, İtalya'da da aynı şeyi yaptılar. Hedef sadece ve sadece burjuva demokrasisini korumaktı artık.

- Stalinci politikaya karşı duran Troçki ve arkadaşları komintern tarafından "Faşizmin Ajanları" olarak ilan edildi. İspanya'da faşistlere karşı savaşıyan anti-Stalinci POUM (Birleşik Marksist İşçi partisi) Stalin taraftarı komünist partisi eliyle fiziksel saldırıya maruz kaldı. POUM'un sekreteri Andres Nin ve örgüt üyeleri vahşi şekilde öldürüldü.

- Hitler tehlikesi 1939'da bütün dünyayı tehdit ediyordu. Hitler'in saldırısından kurtulmak için (ya da zaman kazanmak için) aynı yıl Ağustos ayında Stalin, Hitler ile ittifak kurdu. Aralarında gizli protokoller imzaladılar. Bu gizli protokollerin varlığı yıllarca inkâr edildi, ancak bugün ortaya çıkan arşiv belgeleri protokollerin varlığını kanıtıyor. Önemli olan Hitler ile yapılan taktik ittifak değildi, daha önemlisi, Komintern anti-Hitler (anti-faşist) propagandayı durdurdu, ideolojik tutum değiştirdi. "Almanya övgüsü" ortaya çıktı. Diğer kapitalist ülkeler savaş yanlısı, Hitler barış yanlısı ilan edildi.

- Hitler, 1941 Haziran'ında Sovyetler Birliğine saldırdı. Sovyet topraklarının önemli kısmını ele geçirdi. Stalin, bu sefer de diğer kapitalist ülkelerle ittifak aramaya başladı. Batı'yı yanına çekebilmek için 1943 baharında Komintern'i dağıtma kararını aldırdı. Stalin, Komintern'in dağıtılması kararının "Hitlere karşı olan ulusların ortaklığını güçlendireceğini," söylüyordu. Kapitalist ülkelerin komünistleri yeniden kendi burjuvalarının kontrolüne girmeye çağırıyordu. Komünistler, burjuvaları ürkütmemek, anti-Hitler cepheyi güçlendirmek için burjuva demokrasisinin sınırlarının ötesine geçmemeliydi. Stalin'in yeni politikası 7. Kongre'nin kararlarına tekrar dönüştü.

- 9 Ekim 1944'te Stalin-Churchill kendi aralarında "etki alanları" konusunda gizlice anlaştılar. Bu anlaşmaya göre, Romanya'da, Bulgaristan'da Sovyetler daha fazla "etkili" olacaktı. Yunanistan'da ise daha fazla İngiltere "etkisini" gösterecekti. Diğer ülkelerdeyse etki alanları yarı yarıya bölüşülecekti. Yapılan anlaşma ülkeleri bölüşme anlaşmasıydı.

- Fransa'da, Hitler'le ittifak döneminde De Gaulle gerici ve anti-demokratik olarak ilan edilirken, 1941 sonrasında müttefik olarak övülmeye başlandı. Ülke Hitler saldırısından kurtarıldıktan sonra "milislerin dağıtılması ve silahların hükümete teslim edilmesi" kararını FKP (Fransa Komünist Partisi) onayladı. Ayrıca FKP sekreteri Thorez, Fransa'nın yeniden kurulması için işçilerin greve çıkmamasını istedi. Ne var ki, komünistlerin tüm burjuvaziye gösterdiği "iyi niyete" ve sınıf işbirliği politikasına rağmen 1947'de komünistler hükümetten dışlandı.

- İtalya Komünist Partisi, Stalin'in tavsiyelerine uygun olarak FKP'nin yolundan gitti. Partizan hareketi içinde komünistler güçlü olmalarına rağmen iktidarı burjuvaziye bıraktılar. Partizan hareketinin dağıtılmasını onayladılar. 1946'da yapılan seçimde komünistler oyların %35'ni aldılar. Ancak 1947'de Amerika'nın etkisiyle İtalyan Komünist Partisi hükümetten çıkarıldı. Burjuvazinin artık komünist partisine ihtiyacı yoktu.

- Stalin, Churchill ile yaptığı gizli anlaşma sonucu Yunanistan'daki devrimci hareketin ezilmesine göz yumdu. Yunanistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (EAM) 1.5 milyon kişiyi örgütlemiş silahlı halk hareketiydi. Ülkenin önemli kısmını bu hareket kurtarmıştı. Stalin, Yunanlı komünistleri İngilizlerle anlaşmalara zorladı. Daha sonrada İngiltere, komünistleri ezerek burjuvaziye iktidarı verdi.

- Yugoslavya devrimi, Stalin'in engellemelerine, onun yanlış politikasına rağmen gerçekleşti. Tito önderliğindeki YKP (Yugoslavya Komünist Partisi) kendisini anti-faşist kavgayla sınırlı tutmadı. İktidar kavgasını, anti-faşist savaşla birleştirdi. (Fransız ve İtalyan komünist partilerinin politikasının tersini uyguladı.) Stalin sadece burjuvaziyle ittifak bozulmasını diye, burjuva demokrasisi amacıyla çalışılmasını istiyordu. YKP ise demokrasi için savaşımı, anti-kapitalist savaşımıyla birleştiriyordu. YKP, İngiltere'nin tanıdığı kral yanlısı hükümeti tanımadığı ve işbirliği yapmadığı için Stalin uzun bir süre YKP'ye silah yardımı yapmadı. 1943 sonuna geldiğinde Tito'nun ulusal kurtuluş hareketi o kadar güçlenmişti ki, onu tanımak zorunda kaldılar. 1945 seçimlerinde Tito'yu destekleyen halk cephesi oyların %90'ını aldı. Stalin'in politikası uygulansaydı, Yugoslavya ancak bir Fransa, İtalya gibi olabilirdi, yani iktidar burjuvaziye terk edilirdi.

- Çin devrimi de Yugoslavya devrimi gibi Staline rağmen gerçekleşen bir devrimdir. Stalin, ÇKP'nin (Çin Komünist Partisi'nin) Kuomintang'a (liberal burjuvazinin partisine) karşı savaşmamasını, onunla birlikte davranmasını istiyordu. ÇKP hem Japonya'ya, hem de Kuomintang'a karşı savaştı. Mao, Tito'dan farklı olarak Sovyet politikası ile uyumlu görünerek bildiği yoldan gitti. Amerika, Kuomintang'ı destekliyordu. Stalin'in ve Roosevelt'in amacı ortaktı: Kuomintang'ın yönetiminde Çin'in birliğini sağlamak. ÇKP ise iktidarı istiyordu ve Kuomintang'ın kendi düşmanı olduğunu biliyordu. 1949 yılında ÇKP'nin politikasını hayat doğruladı, komünistler iktidara geldiler. Daha sonra Stalin, Çin devrimi konusunda hata yaptığını kabul etti. (Tabii ki Fransa ve İtalya'daki politikanın yanlışlığını kabul etmeden.)

- Komintern dünya devrimi için kurulmuştu. Bu amacından "tek ülkede sosyalizmin tamamlanabileceği" teziyle birlikte koptuğu zamandan itibaren, Stalinci politikanın diğer komünist partilere onaylatıldığı bir merkeze dönüştü. Sovyet ulusal çıkarını korumak Komintern'in temel işleviydi. Bu demekti ki, Komintern dağıtılmadan çok önce ideolojik olarak kendisini dağıtmış, gerçek hedefinden uzaklaşmıştı.

YAŞANMIŞ BİR HİKÂYE

- Ekim Devrimi, kapitalizmin geri olduğu, üretici güçlerin yeterince gelişmediği, ancak sınıf çelişkisinin keskin olduğu bir ülkede gerçekleşti. Lenin, sosyalist devrimin derinleşmesini, sosyalizmin tamamlanabilmesini, diğer ülkelere devrimlerin yayılmasına ve Rusya'ya yardım etmesine bağlamıştı. (Dünya devrimi anlayışı.) Lenin için sosyalizmin geleceği uluslararası planda çözülecekti. Alman sosyalist devrimi için Bolşeviklerin çırpınmaları bu nedenleydi.

- Lenin zamanında Avrupa devrimleri patlak vermedi, Rusya kapitalist ülkelerce kuşatılmış, tecrit edilmiş bir durumda kaldı. Lenin ve arkadaşları, bir yandan dünya devrimine destek vermek, bir yandan da sosyalizmin kuruluşuna girmek gibi ikili görevi yürütmeye çalıştılar. Tek ülkede sosyalizmin tamamlanabileceği düşüncesi Lenin'e yabancı bir fikir idi. Lenin, ölünceye kadar da dünya devrimi anlayışından kopmadı.

- Ekim Devrimi işçi demokrasisini başlangıçta kurmaya çalıştı. Konseyler (Sovyetler) işlemeye başlamıştı. Hem partide, hem toplumda farklı görüşlerin özgür bir çarpışması vardı. İç savaş, kapitalist abluka, ülke içindeki ekonomik zorluklar, kültür düzeyinin düşüklüğü, işçi sınıfının iç savaşta kırılması ve sınıfının köklü bir demokrasi geleneğinden yoksun oluşu -bütün bu olumsuz koşullar- en başta Sovyetleri işlemez hale getirdi. 1920 sonlarından itibaren Sovyetler göstermelik kurumlara dönüşmeye başladı. Sovyetler, işçi sınıfının en ileri unsurlarının (yani partinin) organları haline gelmeye başladılar. Tüm işçi sınıfının devleti olması gereken Sovyetler, sınıfının bir kesiminin, dolayısıyla bu sınıfının partisinin devletine dönüştü.

Lenin bu somut duruma gözlerini kapamadı. Gerçeği kabul etti. Sovyetleri tüm işçi sınıfının işleyen bir devleti haline getirmek için önlemler düşündü. Bulduğu her önlem doğru olmadı; ancak konsey demokrasisini ilerde kurmak amacından ölünceye kadar da vazgeçmedi. Lenin'in ölümünden sonra zaman içinde bu durum değiştirilebilirdi; ancak Lenin'in amacı Stalin tarafından unutturulup gitti.

- Yine anlattığımız zor koşulların etkisiyle 1921'de 10. kongrede parti içi demokrasiyi kısıtlayan sert, ama geçici olarak düşünülen kararlar alındı. Sonra bu kararların geçici olduğu unutuldu. Farklı görüşlere yer vermeyen monolitik bir parti anlayışı yaratıldı. Bu parti teorisinin kurucusu Stalin oldu. 10. parti kongresinin kararları, bu teorinin kuruluşuna hizmet etti.

Bugünden geriye bakıp konuşulduğu zaman, 10. kongrenin parti içi demokrasiyi kısıtlayan kararları yanlış olarak gözüküyor. Bu kararları Lenin, Troçki ve diğer önderler almış olsa da komünist partisinin özünü bozan kararlardır. Lenin'in hatası; bu geçici kararların, Stalin gibi birisi eliyle, parti içi demokrasinin tümüyle yok edilmesine temel olabileceğini görememesidir.

- Bolşevikler, başlangıçta bürokrasiyi, sürekli orduyu kolayca kaldırabileceklerini düşündüler. Ancak kısa zamanda anladılar ki; kapitalist kuşatma altında olan bir ülkede, işçi sınıfının kültürünün geri olduğu, yönetme alışkanlığının çok geri olduğu bir ülkede, yönetmek için boş zamanı yaratabilecek bir ekonomik gelişmişlikten yoksun olan bir ülkede, bu sorunların çözümü bir çırpıda başarılamaz, bu çağsal bir sorundur. Geçiş toplumunun evrensel çapta tamamlanması sorunudur.

Sovyet demokrasisi bir süre sonra tılandı. Bürokrasiye karşı önlemler tam hayata geçirilemedi. Çarlık bürokratlarına zorunlu olarak devlet kapıları açıldı ve onlara imtiyazlar tanındı. Yüksek ücretler, seçim yerine atama -seçilemediği için geri çağrılmama- devleti bürokratik yozlaşma ile karşı karşıya bıraktı (Lenin bu sorunları halktan gizlemedi).

Lenin, devletin bürokratik çarpıklıklarını fark etti, bunu açıkça da ifade etti, bu bozukluğa karşıda ölünceye kadar savaştı. Ne yazık ki devlet bürokrasisine karşı bulduğu önlemler başarılı olamadı. Hatta, devletin bürokratik çarpıklıklarını gidermek için önerdiği "partiye devletin üzerine salmak" ya da "Partiyi devletle birleştirmek" gibi önlemler ters sonuç verdi. Parti içinde gelişen bürokrasi, devlet içindeki bürokrasiyle kaynaştı, işçi sınıfı adına devleti ele geçirdi, yönetir oldu. Bürokrasiyle savaş adına, devlet organları ile parti organlarını birleştirmeyi düşünmek büyük bir hataydı. Lenin'in büyüklüğü, bürokratik çarpıklıkları, bürokratik

yozlaşmayı zamanında görüp, ona karşı samimi olarak savaşmak istemesidir. Stalin, bürokratik çarpıklara sahip devleti bundan kurtarmak yerine, parti ile devleti her alanda birleştirerek; bürokrasinin, devleti tam olarak kendi kontrolünde yönetmesini sağladı. Lenin zamanında başlamış olan bürokratik bozulma (Lenin buna karşı dursa da) Stalin zamanında bir sisteme dönüştü.

- Stalin'den sonra başa gelen Kruşçev-Brejnev, Stalinizmin baskı ve terörünü eleştirmelerine rağmen, teorik görüşler bakımından Stalinizmden kopamamışlardır. Neo-Stalinistler olarak değerlendirilmelidir. Stalinizmin vahşi, kaba yöntemleri yerine uysal yöntemler geçirilmiştir. Onlar da Stalin gibi "tek ülkede sosyalizmin tamamlanabileceğine" inananlardandır. Stalin gibi, dünya devriminin çıkarını değil, kendi uluslarının çıkarını en başa koymuşlardır. Korudukları ve savundukları sistem, Stalin'in kurduğu sistemdir. Onların yaptıkları ülke içi reformların hiçbirisi bu Stalinci yapıyı, sistemi değiştirmeyi hedeflememiştir. Parti içi demokrasi, toplumda işçi demokrasisi işletilmemiş, Stalinci gelenek korunmuştur.

- Gorbaçov, 1985'te iktidara geldiği zaman, ekonomik sorunlar en üst noktasına çıkmıştı. Gorbaçov, ekonomik sorunları çözmek amacıyla ortaya çıktı. Ekonomi nasıl kurtarılacaktı? Gorbaçov ve ekibi ekonominin "sosyal yönelimli bir piyasa" ile kurtarılacağını düşündüler. Ortaya çıkan sorunların yaratıcısı Gorbaçov değildir. Gorbaçov'un tarihsel sorumluluğu, sürece olumsuz anlamda nokta koymasındır. Onlar, bürokrasinin modernize olmak isteyen kanadı adına (bu modernizasyonu kapitalizm eklemli gören) yanlış bir çözüme girdiler. Perestroyka'nın amacı "kapitalizm eklemli sosyal bir devlet" ise, Glasnost da onun sadece bir aracıydı. Glasnost'un nesnel olarak yarattığı "demokrasi havasından" gerçek bir komünist hareket yararlanabilirdi, ama böyle bir hareket yoktu ve oluşamadı. Gorbaçov deneyi, "piyasa sosyalizmi" teorisinin bir kez daha iflasını göstermiştir. Sosyalist önlemlerle kapitalizmi birleştirerek yeni bir kalıcı ekonomik düzen ortaya çıkarılamaz. Gorbaçov'un uygulamaları kolektif mülkiyeti tasfiye ederek vahşi bir kapitalizmin yolunu açmıştır. Gorbaçov'un başını çektiği bürokrasi kanadının, işçi demokrasisini yeniden kurmak, dünya devrimine tekrar bağlanmak gibi amacı yoktu. Halbuki sorunların çözümü, Sovyetlerin işletilmesiyle, iktidarın bürokrasiden işçi sınıfının eline geçmesiyle, uluslararası planda yeni devrimlerin oluşumuna yardım edilmesiyle, dünya çapında bir sosyalizm anlayışıyla mümkündü.

GERİYE KALAN UMUT

Daha henüz gezegenimiz sosyalist toplumu görmedi. Sosyalizme yönelen ülkelerin başarısızlığı, sosyalizmin bir sistem, toplum olarak başarısızlığı sayılmamalı. Tam ortaya çıkmamış, tamamlanmamış sosyalizm, sosyalizm değildir.

Bir üretim tarzının dünya üzerine yerleşmesi, egemen olması yüzyıllarla ölçülebilir. Sosyalizmi deneyen ülkelerin tarihi bir yüzyılı bile doldurmadı. Kapitalizmin 400 yılı geçmiş tarihi karşısında bu hiçbir şeydir. Sosyalizm dünya üzerine yerleşebilmek için belki de daha çok denemeler yapmak zorunda kalacak. Önemli olan şey, her denemeden bir şeyler öğrenmek, eksiği görmek, sonunda deneyi başarabilmektir.

Önce bir tespit yapmamız gerekiyor. Sosyalizm deneyinin başarısızlığının kökü onun teorik temelinde mi yatıyor? Teori derken söz ettiğim şey, "Sovyet Marksizmi" değildir. Marksist teori ile Sovyet Marksizmi çelişki halindedir. Şöyle de söylenebilir: Sosyalizm deneyiminde kullanılan teori, Sovyet Marksizmidir, klasik Marksizmden kopuştur, onun revizyonudur. Stalin eliyle temelleri atılmış ve ondan sonraki liderler eliyle sürdürülmüş Sovyet Marksizmi yenilmiştir. Ama klasik Marksizm için bunu söylemek erkendir, doğru değildir.

Sovyet deneyimi gösterdi ki, Marksizmden koparak oluşturulmaya çalışılan "tek ülkede sosyalizmin tamamlanabileceği teorisi" yanlış çıkmıştır. Tek ülkede, dünya devrimi anlayışından koparak oluşturulmaya çalışılan sosyalizm, sosyalizm olamıyor. Sosyalizmin kuruluşuna tek tek ülkelerde başlanıp, ancak dünya çapında tamamlanabileceği, pratik olarak kendini tersinden doğrulamıştır.

Sosyalizmin Labaratuarı tek bir ülke ya da ülkeler değil, tüm dünyadır. Tek dünya pazarında egemenliği ellerinde tutanların iktidarına son vermeden sosyalizm tamamlanamaz. Başka bir deyişle, ileri kapitalist ülkeleri kapsamayan, "zayıf halkalarda" sıkışıp kalan sosyalizm deneyi sosyalizme dönüşemez.

* * *

Sosyalizm denemesinin pozitif sonuçları da var şüphesiz. Bu ülkeler, her şeyden önce sosyalist devrimin olabilirliğini, işçi sınıfının burjuvazinin erkini devirebileceğini göstermiştir. Sonra, tüm eksik ve yanlışlarına rağmen, sosyalizmin kapitalizme karşı ekonomik üstünlüğünü, planlı ekonominin dev avantajlarını, kültürü geri bir toplumdan kısa bir sürede kültürlü bir toplum yaratılabileceğini, ABD gibi süper güç bir kapitalist ülkeyle boy ölçüşebilecek duruma gelebilmenin mümkün olduğunu göstermiştir.

Yozlaşmış işçi devletlerinin olduğu o dönemle, bugünkü dönemin kıyaslanması sosyalizmin deneylerinin, insanlık için ne kadar önem taşıdığını da gösteriyor. Yıkılıp giden bu devletler sonrası dönem, emperyalizmin boş bulduğu alanda at oynatırken nasıl pervarsız davrandığını gösterdi. Ayrıca kapitalizm, sosyalizme karşıt olarak kullandığı "sosyal devlet" motifini de, artık "tehlike" ortadan kalktığı için bir kenara attı. Çalışanlara uyguladığı ekonomik baskılar, daha önce alınmış hakların tırpanlanması, özelleştirme furası bunu gösteriyor. Kötü bir sosyalizm deneyi bile, emperyalizmi gönlünce hareket etmekten alıkoyabildi.

Adi, bencil kapitalizmin pisliklerine karşı, "insanal dünya" tek çözümdür. Bu nedenle, sosyalist yönelimli ülkelerin yıkıntıları arasından doğru sonuçlar çıkarmak; geri çekilişi, yenilişi, yeni bir denemenin başlangıcı olarak görmek büyük önem taşıyor. En baştan, yeniden başlamak, özgür bir dünya isteyenlerin, kapitalizmin insanlıkdışı koşullarında yaşamak istemeyenlerin tutumu olmalı.

21) Siyasi yaşamımda önemli yeri olan R.Yürükoğlu'nun ölümünden sonra, 2004 yılında *İşçi Mücadelesi*'ne yazdığım, R.Yürükoğlu'nun çalışmalarını değerlendiren *Yaşayan Bir Kitap* isimli yazıdan kısa bir bölümü buraya alıyorum:

YAŞAYAN BİR KİTAP

"Üzerine yazacağım, size tanıtacağım kitap üç cilt. Birinci kitap: *Sosyalizm Nedir?* İkinci kitap: *Ütopik ve Bilim-dışı Sosyalizm*. Üçüncü kitap: *Günümüz ve Türkiye*. Bu üç ciltlik kitabın yazarı ise Rıza Yürükoğlu ve aramızdan 11 Aralık 2001 yılında ayrılmış bulunuyor. Söz konusu kitabın (ya da kitapların) özetini sunmayacağım, sadece önemli düşünceleri eleştirel gözle aktaracağım.

Rıza Yürükoğlu eski TKP (Türkiye Komünist Partisi) kökenli. Dolayısıyla şimdi yıkılmış bulunan Sovyetler Birliği'nin resmi ideolojisiyle yetişmiş, Stalinizmin örgüt ve dünya görüşünü uzun yıllar savunmuş bir yazar. Ancak yazarın ölmeden önce kaleme aldığı bu kitaplar (ikinci

ve üçüncü kitabı yazarın ölümünden sonra arkadaşları düzenleyip, yayınlamışlar) Stalinist ideolojiden kopuşu simgeliyor. Yazar, 'Devrimci Marksizme' tam ulaşamasa da, Türkiye solunun ana ağırlığının ideolojik çapının önüne geçiyor.

Bu kitapların 'Yaşayan Kitap' olması bu nedenledir. Devrimci Marksistlerin değil ama, Stalinizmle beslenmiş, şu anda da Stalinizmin ideolojik kanıyla yaşayan insanların bu kitaplardan öğrenecekleri çok şey var.

Rıza Yürükoğlu kitabın birinci cildinde bu çalışmayı yapma amacını, vardığı temel sonuçları şöyle özetliyor:

'Elinizdeki kitabın, Sovyetler Birliği'ndeki sistemin çözülüşüyle de derin bağı olan ama asıl olarak devrim ve sosyalizm aşaması konularını ilgilendiren *beş temel vargısı* vardır:

1. Her toplumsal formasyon gibi, kapitalizmin de, ötesinde yaşayamayacağı nesnel bir sınırı vardır.
2. Sosyalizme, ileri kapitalist ülkelerin tümünde ya da en azından dengeyi değiştirebilecek birkaçında aşağı yukarı eş zamanlı bir devrimle geçilecektir. (Bu, tekil ülkelerde devrimler olanaksız demek değildir.)
3. Tek ülkede, yalnızca komünizm değil, sosyalizm de olamaz.
4. Komünizmin alt aşaması sosyalizm de, meta üretiminin yer almadığı, değer yasasının işlemediği bir toplumdur.
5. Komünizmin alt aşaması sosyalizm, sınıfların ortadan kalkmış olduğu bir toplumdur.

Açıkça söylemeliyim ki, bu vargıların hiçbirisinde üç dört yıl öncesine dek aynı düşüncede değildim.

Birinci konu düşünce alanıma hiç girmemişti.

İkinci konu hakkında pek çoğumuzun sık sık yinelediği bir anlayış içindeyim: 'Marks'ın zamanında doğru olan bu tez, kapitalizmin emperyalizme büyümesiyle, kapitalizmin 'eşitsiz gelişme yasası' nedeniyle (sanki bu yasa Marks'ın zamanında işlemiyordu) artık doğruluğunu yitirmiştir' diyordum.

Üçüncü konuda, yine çoğumuz gibi, tek ülkede sosyalizm olabilir ama komünizm olamaz diyordum. **Tek ülkede sosyalizmin olamayacağı düşüncesini, Troçki'nin bir 'yaratımı' olarak öğrenmiştim.**

Dördüncü ve beşinci konularda ise, 'sosyalizm sınıflı bir toplumdur, dolayısıyla meta üretiminin kalkması yönünde ilerleyen ama meta üretiminin yer aldığı bir toplumdur' diyordum ve öyle de yazdım.' (Rıza Yürükoğlu, *Sosyalizm Nedir?*, Alev Yayınları, 1999, s.23-24) (...)

Demek ki Rıza Yürükoğlu Devrimci Marksistlerin yıllardır savundukları şu görüşleri doğru kabul etmektedir: Tek ülkede sosyalizm olmaz! Sosyalizmde; meta üretimi, sınıflar olmaz, değer yasası işlemez! Meta üretiminin olmadığı, değer yasasının işlemediği yerde para da olmaz! Sosyalizm ancak dünya çapında kurulabilir!

(...)

Rıza Yürükoğlu'nun (...) geriye 'Yaşayan bir Kitap' bıraktığını niçin söyleyebiliyoruz?

Birincisi, Stalinci gelenekten gelip, onu aşmaya çalışmak büyük emek gerektirir. Stalinci ideolojik yük o kadar büyüktür ki, o yükün altına bir kez girenler kolay kolay kurtulamaz. Rıza Yürükoğlu bu yükü sırtından atmayı büyük ölçüde becermiştir.

İkincisi, TKP tarihi açısından, teoriyle ilgilenen ve onu yeniden üretmeye çalışan, yanı sıra direnmeyip doğruyu arayan az sayıdaki insandan biridir Rıza Yürükoğlu. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin yıkılışının nedenini şöyle formüle edebildiği için geriye 'Yaşayan bir Kitap' bırakmıştır:

'Tarihsel kaçınılmazlık' hastalığının ciddi tehlikesi şuradadır: Ortaya çıkmış *her durumu*, 'tarihsel olarak kaçınılmazdı ki oldu' diye anlarsak, hepsine de *ilerici* bir rol vermek durumunda kalırız. Çünkü bildiğimiz gibi, tarih sürekli ilerliyor. Tarihin tekerleği geriye dönmüyor...

Aynı şekilde Sovyetler Birliği'nde bürokrasinin böyle güçlenip başta oturması kaçınılmazdı denirse şiddetle reddederiz. **Hayır kaçınılabildi. O parti, Lenin'in ölümünden sonra, giderek hızlanan bir biçimde Marksizme ihanet etmeseydi, sosyalizmin aktif yığın demokrasisini kurup işletseydi bu durum ortaya çıkmazdı.**' (Rıza Yürükoğlu, *Ütopik ve Bilim-Dışı Sosyalizm*, Alev Yayınları, 2002, s.266)

"**Stalin'in 'çözümleri' olmasaydı** (onlar da gökten düşmedi, günün çeşitli dayatmalarına bulunan yanıtlardı), **bugünlere gelinmezdi.** Sonun başlangıcı o siyasetlerdeydi. Gorbaçov'la başlamadı, Hruşçov'la da başlamadı, orada başladı. Stalin, sahneyi bir tekmede değiştireceğim demeseydi, çok başka olabilirdi.'" (Rıza Yürükoğlu, *Sosyalizm Nedir?*, Alev Yayınları, 1999, s.18)

'Yaşayan bir kitabın' yazarının kişisel özelliklerini sevsek de sevmesek de (ki ben sevmeyenlerdenim) o yazar gelecek kuşaklara bir şey bırakmıştır. Rıza Yürükoğlu'dan geriye kalan, onun yaşayan komünist görüşleridir. Bu görüşler önünde saygıyla eğilmek gerekir." (M.Turan, *Yaşayan Bir Kitap, İşçi Mücadelesi*, Sayı 13, Temmuz-Ağustos 2004, s.52-54,56)

ARKA KAPAK

”Asıl çabasını, özgürlük mücadelesine veren, bu mücadeleye bir şeyler katmaya çalışan bir nesli tükenmişlerdendir o. Hayatın bir anlamının kalmadığını düşündüğü, ne yapacağını bilemediği günleri onun da oldu. O zor anında, arkasını dönüp sokaktaki kalabalığa karışmadı, yola devam etmek üzere çabasını sürdürdü. Eskiden okudukları da içinde, yeniden okumaya, aramaya koyuldu. Sonra eline kalem aldı, yazmaya başladı. Onu seviyorum.”

Şeref Yıldız

”TKP'nin Türkiye'de kendini yeniden var ettiği o civcivli "atılım" günlerinde aynı yerde, aynı partide olduk. Onu, yüz yüze tanımadan önce, partinin ideolojik-siyasal görüş ve tutumlarıyla ilgili zor sorular sorduğu mektup-raporlarından tanıdım. Başladığı gibi sürdürdü. Hep sordu ve soruların peşini hiç bırakmadı. *Aykırıhayat* bağlı olduğu kolektife ve kendine cesur, namuslu sorular soran, sorularına açık ve tutarlı yanıtlar almadan rahat huzur bilmeyen, yalnız teoride değil, yoldaş-insanda da doğruluk ve iç tutarlılık arayan, bugün de dinç bir merakla sorular sormaya devam eden içtenli bir devrimcinin türküsü, aynı zamanda bir dönemin, bir kuşağın "yaşandığı gibi" anlatılmış öyküsüdür.”

Haluk Yurtsever

”Bu kitap aykırıhayat denizinin ufacık bir damlasının hikâyesinden esintiler sunuyor. Öylesinehayatın korkunç dalgaları arasında kaybolmak istemeyenler esintiyi yüreklerinde hissedebilir.”

Mehmet Tuna